

บางกระทุ่มโมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และ สร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

Bang Krathum Model: Area Based Approach Strategies to Strengthen
Sustainable and Creative Communities

พระครูรัตนสุตาภรณ์¹ พระราชรัตนสุธี² พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล³ พระมหาเทวประภาส
วชิรญาณเมธี⁴ ณัฏยาณี บุญทองคำ⁵ จุมพต อ่อนทรวง⁶ และกษิติศร์ ชื่นวิทยา⁷

Phrkrurattanasutaphorn, Phrarajrattanasudhi, Phrakrupaladsuwattanabuddhikun,
Phramaha Tevaprapas Vajirayanamedhi, Nattayanee Boontongkham,
Chumphot Onsuang and Kasidit Chueinwittaya

Received: March 14, 2024

Revised: May 13, 2024

Accepted: May 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก และ 2) เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ พระสงฆ์ กลุ่มผู้เป็นบุคคลในท้องถิ่นในพื้นที่โดยตรงของอำเภอบางกระทุ่ม และนักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก มี 6 ด้าน ได้แก่ 1.1) ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว

¹⁻⁶ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช; Buddhachinaraj Buddhist College

⁷ โรงเรียนระบือวิทยา; Rabeibwittaya School

ชุมชนควรเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1.2) ด้านความสามารถในการเข้าถึง วัด เทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนด้านการจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ 1.3) ด้านสิ่งดึงดูดใจควรจัดประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในการช่วยเหลือเรื่องการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ 1.4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรจัดทำป้ายบอกทางหรือสถานที่ต่าง ๆ ให้ชัดเจน 1.5) ด้านกิจกรรม ควรสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวสู่ความเป็นเลิศ ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และ 1.6) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารทางด้านการท่องเที่ยวตามจุดแหล่งท่องเที่ยวสำคัญต่าง ๆ และ 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักพุทธธรรมสัปปายะ 7 มาบูรณาการ สามารถสรุปได้ 4 ยุทธศาสตร์ คือ 2.1) การสร้างสภาพที่ดีทั้งสภาพกายและสภาพใจของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน 2.2) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนมีความน่าอยู่มากขึ้น 2.3) การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนอย่าง และ 2.4) การผลิตสินค้าทางเกษตรที่มีคุณภาพและปลอดภัย

คำสำคัญ: บางกระทุ่มโมเดล, การพัฒนาเชิงพื้นที่, ชุมชนน่าอยู่, ยุทธศาสตร์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study and develop Buddhist and cultural tourism in Bang Krathum District, Phitsanulok Province; and 2) to propose the strategies for area- based approach of Bang Krathum District, Phitsanulok Province, to build the sustainable and creative communities based on Buddhism. This research was a qualitative research. Key informants were community representatives, government agencies, monks, local people in the area of Bang Krathum District, and tourists, totaling 30 people, by purposive sampling and focus group discussions with 10 people involved. The research results found that 1) the development of Buddhist and cultural tourism in Bang Krathum District, Phitsanulok Province had 6 aspects: 1.1) in the aspect of ability to organize tourism programs, the communities should connect with relevant agencies, 1.2) in terms of the ability to access temples, municipalities, and relevant agencies, there should be support for

the production of advertising and public relations media, 1.3) in terms of attractions, there should be coordination between relevant tourism agencies to assist with advertising and public relations, 1.4) in the aspect of facilities, clear signs or locations should be provided, 1.5) in terms of activities, tourism identity should be created for excellence and the distinctiveness of Buddhist and cultural tourist attractions, and 1.6) in terms of tourist service, information centers for tourism should be established at various important tourist attractions, 2) the strategies for development of Bang Krathum District, Phitsanulok Province, to create sustainable and creative communities according to Buddhism by integrating Sappaya 7 can be summarized into 4 strategies: 2.1) creating good health in both physical and mental health of people in the communities sustainably, 2.2) managing the environment to make various places in the communities more livable, 2.3) preventing and solving drug problems in the communities effectively, 2.4) producing quality and safe agricultural products.

Keywords: Bang Krathum Model, Area Based Approach, Livable Community, Strategy

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก รัฐบาลของประเทศต่างจึงให้ความสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาดท่องเที่ยวโลก โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและอาเซียนต่างกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อดึงนักท่องเที่ยวทั่วโลกเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศตนเพิ่มมากขึ้น การกิจด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นภารกิจที่ถูกผสมผสานกลมกลืนไปกับการพัฒนาประเทศในทุกมิติ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558)

การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่เพียงเป็นการสร้างความสุขในชีวิต แต่ยังสร้างความภาคภูมิใจให้กับนักท่องเที่ยวและภาคีที่เกี่ยวข้องในการร่วมสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางการท่องเที่ยววิถีใหม่ (New Normal) เพื่อมุ่งเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และพื้นที่ชุมชน มีการจัดการที่ยั่งยืน

ครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และการบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม อย่างไรก็ตาม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดนั้น ในช่วงที่นักท่องเที่ยวชะลอการเดินทางระหว่างประเทศ หน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญกับการยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในระยะยาว โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและมีความปลอดภัย พร้อมรองรับการท่องเที่ยววิถีใหม่เพื่อให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเว้นระยะห่างทางสังคมด้วย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

อำเภอบางกระทุ่ม เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลกอยู่ทางใต้สุดของจังหวัด มีเขตติดต่อกับจังหวัดพิจิตร ซึ่งมีเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีที่เก่าแก่ หากกล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลกแล้วนั้น สถานที่ท่องเที่ยวจะอยู่ในอำเภอเมืองพิษณุโลก และพื้นที่ใกล้เคียงในตัวอำเภอ และมีการประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวให้ไปท่องเที่ยวในสถานที่ที่เป็นเมืองเก่าแก่และธรรมชาติที่งดงามของเมืองพิษณุโลกและภูเขาทางตะวันออกมากกว่า ในขณะที่วัดกันแทบไม่มีใครจะกล่าวถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์โบราณคดีในเขตอำเภอบางกระทุ่มเลย ทั้งที่ในเขตอำเภอบางกระทุ่มมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวนมาก (ธีระวัฒน์ แสนคำ, 2554) และเป็นแหล่งผลิตกล้วยตากซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีความน่าสนใจไม่น้อย จึงเป็นเสมือนพื้นที่ที่ถูกลืมของนักท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านนี้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาศึกษา เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกับหน่วยงาน/ชุมชน/เครือข่ายภาครัฐ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด/ท้องถิ่นจากการพัฒนาของชุมชนภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่อำเภอรอยต่อกับจังหวัดพิษณุโลกจังหวัดพิจิตร ที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการจนอยู่รอดได้ภายใต้วิกฤตดังกล่าว อีกทั้งบริบทพื้นที่ยังมีความหลากหลายสามารถนำปัจจัยการผลิตที่มีในพื้นที่มาเป็นจุดแข็งด้านภูมิปัญญาวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สำคัญอำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการค้นหาศักยภาพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อสร้างชุดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อสร้างศักยภาพเชื่อมโยงท่องเที่ยวเชิงชุมชน ภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอ บางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ในการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นในหลักการค้นหาความรู้ที่เป็นความจริงจากแหล่งรากเหง้าของข้อมูลโดยแท้ (Grounded Theory Approach) กล่าวคือในขั้นตอนของการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษา ณ สถานที่จริงและทำการศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้รู้ อาทิ กลุ่มผู้เป็นบุคคลในท้องถิ่นในพื้นที่โดยตรงของอำเภอ บางกระทุ่ม นักท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) แหล่งข้อมูลที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแหล่งข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้าง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอาทิเช่น บทความเชิงวิชาการด้านการท่องเที่ยวของไทยเอกสารที่เผยแพร่ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในส่วนของเอกสารที่เผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางกระทุ่ม ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เอกสารเพื่อการปฏิบัติงานเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์นอกจากแหล่งข้อมูลในรูปเอกสารต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้ง หนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยแนวคิดและแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอาทิเช่น บทความเชิงวิชาการด้านการท่องเที่ยวของไทยเอกสารที่เผยแพร่ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการทั้งในส่วนของเอกสารที่เผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางกระทุ่ม ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการศึกษา

1.2 ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน สถานการณ์การท่องเที่ยวไทย และแนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยว

1.3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อแสวงหาคำประกอบที่สำคัญในการเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา

1.4 สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ และเพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ในขั้นตอนของการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษา ณ สถานที่จริงและทำการศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้รู้ อาทิ กลุ่มผู้เป็นบุคคลในท้องถิ่นในพื้นที่โดยตรงของอำเภอบางกระทุ่ม นักท่องเที่ยว โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

2.1 คัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 30 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้แนวทางการศึกษา ได้แก่ ผู้แทนเครือข่ายที่เข้าร่วมเป็นแกนนำในการสืบค้นภูมิปัญญา และต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ พัฒนาชุมชนจังหวัด พัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่

2.2 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

2.3 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน พร้อมทั้งและเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

2.4 สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ นำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

3. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว และตัวแทนในพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จำนวน 10 คน เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนว

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บางกระท่อมโมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่ายุและสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน” คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากเอกสารและการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนามในพื้นที่ศึกษา ทำให้ได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก พบว่า มี 6 ด้าน ดังนี้ 1.1) ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนควรเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ หรือแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อจัดกิจกรรมร่วมกัน 1.2) ด้านความสามารถในการเข้าถึง วัด เทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนด้านการจัดทำสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ แนะนำให้นักท่องเที่ยว ทราบนานสื่อต่าง ๆ และควรมีแกนนำคอยอำนวยความสะดวกต่อการเดินทางเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยว 1.3) ด้านสิ่งดึงดูด วัดควรจัดประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในการช่วยเหลือให้การสนับสนุนในเรื่องการโฆษณาประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งร่วมกันปรับปรุง บูรณะ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในด้านความสะอาด ความปลอดภัย ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการจัดทำสตรีทอาร์ต จุดถ่ายภาพที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชน 1.4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก วัด เทศบาลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวควรจัดทำป้ายบอกทางหรือสถานที่ต่าง ๆ 1.5) ด้านกิจกรรม ควรสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยว สู่ความเป็นเลิศ ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เช่น จัดงานประเพณี กิจกรรมชุมชนสร้างสรรค์ แสดงวิถีชีวิตชุมชน สถาปัตยกรรมต่าง ๆ และถนนคนเดิน จำหน่ายของที่ระลึก ขนมหวานและกล้วยตากที่ผลิตจากคนในชุมชน โดยเผยแพร่ผ่านทางอาสาสมัครแม่คหะหรือทางระบบออนไลน์ และ 1.6) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารทางด้านการท่องเที่ยวตามจุดแหล่งท่องเที่ยวสำคัญต่าง ๆ จัดทำป้ายสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยว และจัดทำ QR Code เรื่องเล่าของแหล่งท่องเที่ยวและข้อมูลของพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่ายุและสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า สามารถสรุปได้ 4 ยุทธศาสตร์ โดยใช้หลักพุทธธรรมสัปปายะ 7 มาบูรณาการ เนื่องจากสัปปายะ 7 เป็นหลักพุทธธรรมอันเป็นสิ่งที่สบาย, สบายเอื้อ, สิ่งเอื้อต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต, สิ่งที่เหมาะสม อัน

เงื่อนไขในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย เพราะเป็นหลักพุทธธรรมที่มีแนวทางการพัฒนาครอบครัวทั้งการจัดการบุคลากร สถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้ คือ 1) การสร้างสุขภาพที่ดีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน 2) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนมีความน่าอยู่มากขึ้น 3) การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน และ 4) การผลิตสินค้าทางเกษตรที่มีคุณภาพและปลอดภัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “บางกระท่อมโมเดล : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืน” สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก พบว่า อำเภอบางกระท่อมมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก ที่มีความโดดเด่นและน่าสนใจ มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม 3 แห่ง คือ 1) วัดสนามคลีตะวันตก อยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านทางทิศตะวันตกในเขตบ้านสนามคลี ตำบลสนามคลี เดิมมีชื่อว่า “วัดกัญชลีวนาราม” สร้างขึ้นเป็นวัดตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง 2) วัดไพสุวรรณ อยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านทางทิศตะวันออกในเขตบ้านย่านโนนไพร ตำบลบ้านไร่ ซื่อบ้านย่านโนนไพรนั้น การที่พบไพลมากนี้ถือเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าบริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณมาก่อนอย่างแน่นอน เพราะไพลเป็นได้ทั้งอาหารและเป็นสมุนไพรในการรักษาโรค ชาวบ้านในอดีตนิยมปลูกไว้ตามริมรั้วและหัวไร่ปลายนา และ 3) วัดโคกสลด อยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านทางทิศตะวันตก ในเขตบ้านโคกสลด ตำบลบ้านไร่ เป็นวัดโบราณน่าจะสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง-ตอนปลาย ภายในวัดมีโบราณวัตถุสถานที่ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมสำคัญและน่าสนใจ เช่น วิหาร ตามผนังวิหารมีลายปูนปั้นประดับอยู่บ้างเล็กน้อยภายในวิหารเป็นที่ประดิษฐาน “หลวงพ่โต” พระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย

ส่วนชุมชนที่มีความสำคัญและมีความน่าสนใจในอำเภอบางกระท่อม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา จำนวน 4 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านท่าตาล เป็นชุมชนที่มีแม่น้ำวังทองไหลผ่าน เดิมชุมชนนี้มีชื่อเรียกว่า “ท่าคลาน” เริ่มที่คำว่า “ท่า” ได้มาจากการที่มีลำคลองแควแม่น้ำวังทองไหลผ่าน และที่เรียกว่า “ท่าคลาน” เพราะชุมชนแห่งนี้ มีชื่อเสียงในการทำน้ำกระแช่ ชาวบ้านต่างถิ่นที่ผ่านมาที่นี้ส่วนมากจะต้องมาแวะตักน้ำกระแช่ แล้วก็นั่งดื่มกันจนเมาจึงต้องคลานกลับบ้านจึงเป็นคำพูดเล่น

ล้อเลียนกันว่า “บ้านท่าคลาน” ต่อมาชาวบ้านในหมู่บ้านเห็นว่าชื่อไม่ค่อยเป็นมงคล และเห็นว่าชุมชนของตนมีต้นตาลเป็นจำนวนมากสมควรที่จะนำมาเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน จึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจากท่าคลาน มาเป็นชื่อว่า “ท่าตาล” และผู้คนที่ย้ายอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นคนดั้งเดิม มีบ้างที่อพยพเข้ามาจากที่อื่น 2) ชุมชนบ้านสามเรือน ชุมชนบ้านสามเรือนที่ชื่อนี้เนื่องจากเมื่อก่อนตอนแรกในการเกิดหมู่บ้านครั้งแรกมีบ้านเพียงสามหลังจึงเรียกว่า “บ้านสามเรือน” ชุมชนบ้านสามเรือนเคยเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอนครป่าหมากมาก่อน แต่ปัจจุบันชุมชนบ้านสามเรือนได้ย้ายมาขึ้นกับตำบลนครป่าหมาก อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก 3) ชุมชนบางกระทุ่ม ปัจจุบันเป็นศูนย์กลางการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมของอำเภอบางกระทุ่ม ผู้คนในชุมชนนี้ส่วนใหญ่มาจากบรรพบุรุษที่อพยพมาจากจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อตั้งหลักแหล่งบริเวณอำเภอบางกระทุ่มปัจจุบัน เห็นว่าเป็นภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์มีน้ำท่า มีป่าทึบ แสดงถึงความบริสุทธิ์ จึงตั้งบ้านเรือนบริเวณซึ่งมีต้นไม้ขึ้นอยู่หนาแน่นเป็นต้นไม้ใหญ่ พุ่มใบหนา แต่ไม่มีผู้ใดรู้จักนามไม้ชนิดนี้ ชนกลุ่มนี้จึงเรียก “ต้นกระทุ่ม” และนามหมู่บ้านก็เรียก “บางกระทุ่ม” ต่อมากลายเป็น “บางกระทุ่ม” อีกนามหนึ่งของอำเภอนี้ในอดีตชื่ออำเภอนครป่าหมาก เนื่องจากมีต้นหมากขึ้นมากมาย แต่ปัจจุบันบางกระทุ่มมีชื่อเสียงเรื่องกล้วยตาก และ 4) บ้านสนามคลีตะวันตกเป็นชุมชนที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำน่านในท้องที่ตำบลสนามคลี ชุมชนแห่งนี้มีประวัติความเป็นมาว่า นานมาแล้วมีผู้เล่าสืบทอดกันมาว่า มีสองพี่น้องล่องเรือมาตามลำแม่น้ำน่านจากเมืองจีน มีชื่อว่า “ก่งจัน” กับ “ก่งคำ” เห็นสภาพภูมิประเทศเป็นถิ่นฐานที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการปลูกพืช ทำสวนไร่นา จึงได้ตกลงกันขึ้นฝั่งปลูกหลักฐานทำมาหากิน และได้แต่งงานกับหญิงไทย ได้ร่วมกันสร้างวัดขึ้นทางฝั่งตะวันออกขึ้นเพื่อแสดงถึงความสามัคคีของทั้งสองพี่น้อง ท้องถิ่นนี้มีความเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมาจนเป็นหมู่บ้านใหญ่ ทั้งสองตกลงที่จะแยกไปตั้งหมู่บ้านทางตะวันตก อีกฝั่งหนึ่งโดยมีแม่น้ำน่านกั้นอยู่ระหว่างกลาง ทางตะวันตก ก่งจันเป็นผู้ก่อตั้งวัดขึ้นอีก 1 วัด เดิมชื่อแรกใช้ชื่อว่า “วัดสนามคลี” ต่อมาไม่นานนักได้เปลี่ยนมาใช้ชื่อว่า “วัดสนามคลีศรีมงคลาราม” (ธีระวัฒน์ แสนคำ, 2554) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบมีส่วนร่วมของชุมชน มี 6 ด้าน คือ 1.1) ด้านความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ชุมชนควรเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ หรือแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อจัดกิจกรรมร่วมกัน 1.2) ด้านความสามารถในการเข้าถึงวัด เทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนด้านการจัดทำสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ แนะนำให้นักท่องเที่ยวทราบผ่านสื่อต่าง ๆ และควรมีแกนนำคอยอำนวยความสะดวกต่อการเดินทางเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยว 1.3) ด้านสิ่งดึงดูด วัดควรจัด

ประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในการช่วยเหลือให้การสนับสนุนในเรื่อง การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งร่วมกันปรับปรุง บูรณะ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในด้านความสะอาด ความปลอดภัย ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการจัดทำ สตรีทอาร์ต จัดถ่ายภาพที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชน 1.4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก วัด เทศบาลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวควรจัดทำป้ายบอกทางหรือสถานที่ต่าง ๆ 1.5) ด้านกิจกรรม ควรสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวสู่ความเป็นเลิศ ความโดดเด่นของแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เช่น จัดงานประเพณี กิจกรรมชุมชนสร้างสรรค์ แสดง วิถีชีวิตชุมชน สถาปัตยกรรมต่าง ๆ และถนนคนเดิน จำหน่ายของที่ระลึก ขนมหวานและกล้วยตาก ที่ผลิตจากคนในชุมชน โดยเผยแพร่ผ่านทางอาสาสมัครภาคีเครือข่ายหรือทางระบบออนไลน์ และ 1.6) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารทางด้านการ ท่องเที่ยวตามจุดแหล่งท่องเที่ยวสำคัญต่าง ๆ จัดทำป้ายสื่อ ความหมายแหล่งท่องเที่ยว และจัดทำ QR Code เรื่องเล่าของแหล่งท่องเที่ยวและข้อมูลของพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก สอดคล้องกับการศึกษาของณัฏยาณี บุญทองคำ (2564) ที่พบว่า ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเรียนรู้ การที่จะถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับความรู้และ นำความรู้นั้น 2) ด้านการลงทุน การสร้างสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เพื่อให้เกิดการ พึ่งพาตัวเองได้ และแผ่ไปถึงสังคม 3) ด้านการดูแลสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกเครือข่าย 4) ด้านการรักษาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิก และสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูปลัดสุวัฒน พุทธิคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม) และพระมหาเทวประภาส มากคล้าย (2566) พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญ ต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก แบ่งเป็น 7 ด้าน 12 กลยุทธ์ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน, ด้านขีด ความสามารถในการรองรับ, ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว, ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว, ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว, ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว โดยสรุปในสามด้านแรกที่มีความจำเป็น คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ต้องมุ่ง ประเด็นความรับรู้ถึง การเข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ประเด็น การมีส่วนร่วมลงมติในการจัดทำโครงการ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวใน ชุมชน เป็นต้น ด้านขีดความสามารถในการรองรับ คือ ต้องคำนึงถึงการจัดการแก้ไข ปริมาณขยะ หรือคำนึงถึงสภาพความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมในชุมชน จากการที่มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ (ด้านชีวกายภาพหรือด้านนิเวศ) รวมทั้งประเด็นจากผลกระทบต่อปริมาณการใช้ทรัพยากรน้ำ หรือ

ข้อจำกัดการใช้ลานจอดรถชุมชน (ด้านการจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก) ในระดับที่ชุมชนยอมรับได้แค่ไหนเพียงใด

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่มี 4 ยุทธศาสตร์ โดยใช้หลักพุทธธรรมสัปายะ 7 มาบูรณาการ คือ 1) การสร้างสุขภาพที่ดีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน ควรมีการสร้างสถานที่ออกกำลังกาย การมีลานกิจกรรมให้คนในชุมชนออกมาทำกิจกรรมทางกายจะเป็นการช่วยให้ คนในชุมชนมีสุขภาพดี มีความสุขมากขึ้นจากการพบปะ พูดคุยทำกิจกรรมร่วมกัน 2) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนมีความน่าอยู่มากขึ้น ควรมีการจัดการขยะชุมชน เพราะขยะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพคนในชุมชน ทำให้มีกลิ่นรบกวน เกิดสัตว์พาหนะนำโรคจนทำให้สภาพแวดล้อมของชุมชน ไม่น่าอยู่ได้ แนวทางการจัดการขยะชุมชน ควรหาแกนนำคณะทำงานการจัดการขยะเพื่อทำการติดตาม ให้ความรู้ และสรุปผล สร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการขยะแก่คนในชุมชน 3) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ควรมีการสร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ สร้างชุมชนปลอดภัยปลอดยาเสพติด ผลกระทบจากปัญหายาเสพติดในชุมชนจะก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย ความไม่ปลอดภัยต่อร่างกายและชีวิตของคนในชุมชน ส่งเสริมความรู้ให้คนในชุมชนรู้ถึงโทษของยาเสพติด สอดส่องดูแลคนในครอบครัวไม่ให้ลองยาเสพติดและใช้เวลาว่างร่วมกันให้อบอุ่น ช่วยชุมชนในการต่อต้านยาเสพติด และ 4) การผลิตสินค้าทางเกษตรที่มีคุณภาพและปลอดภัย ควรสร้างชุมชนเกษตรอินทรีย์ หลายชุมชนที่หาเลี้ยงชีพด้วยอาชีพเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูก เช่น นาข้าว ไร่อ้อย แปลงผัก ทำให้เสียสุขภาพในระยะยาว แล้วยังส่งผลเสียต่อชุมชนเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นพิษอีกด้วย เคล็ดลับสร้างชุมชนเกษตรอินทรีย์ หาเกษตรกรต้นแบบเพื่อเริ่มทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ทดลองเพาะปลูกด้วยวิธีเกษตรอินทรีย์ เปรียบเทียบผลกำไร ต้นทุนให้คนในชุมชนเห็นว่าทำเกษตรอินทรีย์ดีกว่าอย่างไร ตลอดจนจัดตั้งตลาดนัดชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีสถานที่สำหรับขายสินค้าที่ตัวเองทำ โดยไม่ผ่าน พ่อค้าคนกลาง

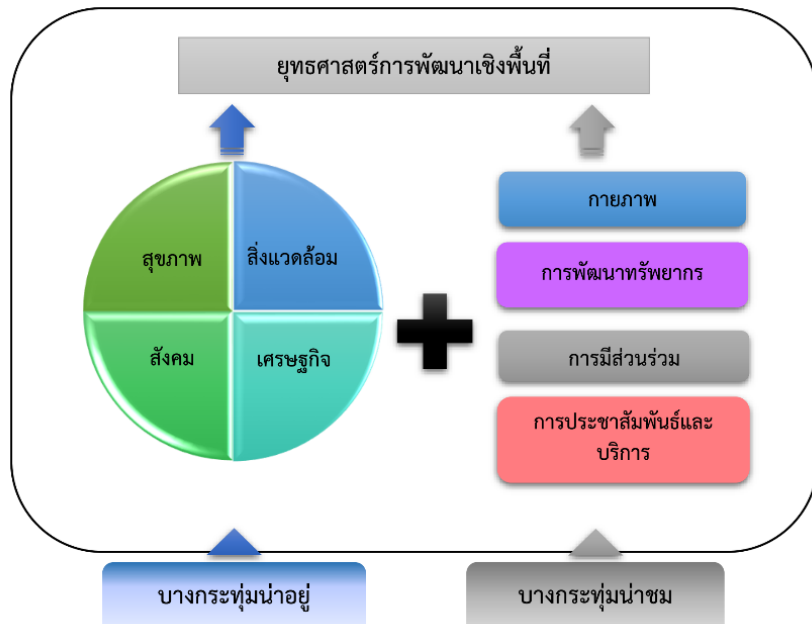
ในขณะเดียวกันแนวทางการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า “สัปายะ 7” เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนได้ เนื่องจากสัปายะ 7 เป็นหลักพุทธธรรมอันเป็นสิ่งที่สบาย, สบายเอื้อ, สิ่งเอื้อต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต, สิ่งที่เหมาะสม อันเกี่ยวเนื่องในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี

ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ซึ่งประกอบไปด้วย 1) อาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่อันเหมาะสม เช่น ปลอดภัย ไม่พลุกพล่านจอแจ 2) โจรสัปปายะ คือ แหล่งอาหารอันนวย ที่เพียบบริบูรณ์ที่ที่เหมาะสม เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป 3) ภัสสสัปปายะ คือ การพูดคุยที่เหมาะสม เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถา 10 และพูดแต่พอประมาณ ข่าวดสารและสื่อสารที่เอื้อปัญญา 4) บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ถูกกันเหมาะสม เช่น ไม่มีคนร้าย แต่มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสมใจ 5) โภชนสัปปายะ คือ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้น/รับประทานไม่ยาก 6) อุตสัปปายะ คือ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น 7) อิริยาปถสัปปายะ คือ อิริยาปถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับกิจกรรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี มีอิริยาบถสมดุล

หลักพุทธธรรม “สัปปายะ 7” จึงสามารถนำมาปรับบูรณาการใช้ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน และสร้างยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพราะเป็นหลักพุทธธรรมนี้มีแนวทางการพัฒนาครอบคลุมทั้งการจัดการบุคลากร สถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้สอดคล้องกับการศึกษาของวงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์ (2561) พบว่า แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองเทียวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนากองเทียวเชิงพุทธศาสนาเพื่อปลูกจิตสำนึก ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนากองเทียวเชิงพุทธศาสนา เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนากองเทียวเชิงพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและกระจายรายได้สู่ชุมชน และ 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนากองเทียวเชิงพุทธศาสนา เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของนางลักษณ์ จีวจู และคณะ (2558) พบว่า กลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งที่จะพัฒนาสู่การเป็นชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านจิตใจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเรียนรู้ และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในชุมชนให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี และเมื่อกลุ่มครัวเรือนต้นแบบนำไปขยายผลก็จะเป็นแรงผลักดันให้กลุ่มชาวบ้านเกิดความสนใจ และดำเนินชีวิตตามแนวทางชีวิตแบบพอเพียง โดยน้อมนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ภายในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนมีชีวิตที่ดีสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน สมาชิกในชุมชนเกิดความสุข และเป็นแนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนต้นแบบต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพข้างต้น จะเห็นว่ายุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก แบบบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา จะประกอบไปด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) กายภาพ 2) การพัฒนาทรัพยากร 3) การมีส่วนร่วม และ 4) การประชาสัมพันธ์และบริการ ในส่วนยุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนในอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก จะประกอบไปด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) สุขภาพ 2) สิ่งแวดล้อม 3) สังคม และ 4) เศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำหรับหน่วยงานหรือการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมสนับสนุน และเป็นผู้ที่นำข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ชุมชน ไปใช้เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอำเภอบางกระทุ่ม
อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

2. องค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่อำเภอบาง
กระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธ
ศาสนา ไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม มีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการเสริมสร้าง
ชุมชนให้น่าอยู่และสร้างสรรค์อย่างชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรร่วมมือและประสานงานกับ
หน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
พิษณุโลก เป็นต้น และมีการสร้างเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อร่วมมือกันในการพัฒนา
ชุมชน เพื่อมารับใช้ชุมชนท้องถิ่น โดยการพัฒนา ส่งเสริมอาชีพ เพิ่มรายได้จากสิ่งที่มีอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ชุมชนอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก สามารถนำข้อมูล ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการ
พัฒนาชุมชน ร่วมกับแผนปฏิบัติการที่โครงการ OTOP นวัตกรรมของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวง
มหาดไทย ได้ดำเนินการไว้แล้ว เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวชุมชน
อย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560*.
กรุงเทพฯ : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ณัฏยาณี บุญทองคำ. (2564). การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(2), 241-251.
- ธีระวัฒน์ แสนคำ. (2554). บางกระทุ่ม : เขตลูกกลมที่กำลังจะถูกเปิดเผย. *วารสารเมืองโบราณ*,
37(2), 24-30.
- นงลักษณ์ จิ๋ว และคณะ. (2558). *การถอดบทเรียนความสำเร็จการเป็น ชุมชนต้นแบบด้าน
เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนบ้านวังน้ำแดง หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะเขือ อำเภอก
คลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร*. (รายงานการวิจัย). กำแพงเพชร : คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม) และพระมหาเทวประภาส มากคล้าย. (2566). การสร้าง
ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก. *วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(5), 246-261.

วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์. (2561). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 5 การท่องเที่ยว. เข้าถึงได้จาก http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2022/03/11_NS-05_070365.pdf.

การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

Development of Learning Package on Dhamma-Ovada 3 of Prathom Suksa
3 Students at Ban Nong Toom School, Kong Krailat District, Sukhothai
Province

พระณรงค์ฤทธิ์ ชีรวโร (ไผ่เรือง)¹ ชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์² และพระครูศิริภูรินิทัศน์³

Phra Narongrit Thirawaro (Phairueang), Chaowarit jongkatkorn And
Phrakhrusiriphurinithat

Received: March 11, 2024

Revised: May 15, 2024

Accepted: May 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม ($\mu = 25$) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดการเรียนรู้ แบบทดสอบตนเอง แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ด้วยการหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท โดยใช้ร้อยละ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท โดยใช้การทดสอบ Paired-Sample t-test และการหาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

¹ คณะสงฆ์จังหวัดสุโขทัย; Sangha in Sukhothai Province

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: phranrngkhvththirwro@gmail.com, Tel. 064-9962455

ผลการวิจัย พบว่า 1) การหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอทองไทร จังหวัดสุโขทัย ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1) 89.20/ (E_2) 82.27 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอทองไทร จังหวัดสุโขทัย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน และ 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอทองไทร จังหวัดสุโขทัย ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$)

คำสำคัญ: การพัฒนาชุดการเรียนรู้, หลักธรรมโอวาท 3, เปรียบเทียบสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The objectives of this research article were to create and find the efficiency of the learning package to compare the learning achievement before and after learning and to study the satisfaction of students towards the learning package. This was an experimental research. The target group was Prathom Suksa 3 students of Ban Nong Toom School ($\mu = 25$). The research instruments were the learning package, self-test form, satisfaction questionnaire, and learning achievement test. The researcher analyzed the statistical data by finding the efficiency of the learning package on Dhamma-Ovada using percentages, comparing the achievement before and after learning with the learning package on Dhamma-Ovada using Paired-Sample t-test, and finding the satisfaction of students towards the use of the learning package on Dhamma-Ovada 3 of Prathom 3 students using mean and standard deviation. The research results found that 1) the efficiency of the learning package on Dhamma-Ovada of Prathom Suksa 3 students at Ban Nong Toom School, Kong Krailat District, Sukhothai Province, which was developed, was effective according to the criteria (E_1) 89.20/ (E_2) 82.27, which was consistent with the standard criteria of 80/80, 2) the results of the comparison of learning achievement before and after learning of learning package on Dhamma-Ovada 3 of Prathom Suksa 3 students at Ban Nong

Toom School, Kong Krailat District, Sukhothai Province showed that the learning achievement after learning was higher than before learning, 3) the result of the study of the satisfaction of students with the learning package on Dhamma-Ovada of Prathom Suksa 3 students at Ban Nong Toom School, Kong Krailat District, Sukhothai Province, was overall at a high level of satisfaction ($\bar{X}$ = 4.27).

Keywords: Learning Package Development, Dhamma-Ovada 3, Comparison of Learning Achievement

บทนำ

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และกระบวนการเรียนการสอน ต้องเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนร่วมของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมสถาบันศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ได้บัญญัติในเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาหมวด 4 ตามมาตรา 22 ไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนการสอนต้องให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจรวมทั้งความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ ตามสติปัญญาและความสามารถของตนเอง การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทั้งนี้หลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ยังให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาสังคมและการพัฒนาประเทศโดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ให้เป็นกำลังที่สำคัญของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณภาพตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นั้น เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ สถานศึกษา/ผู้จัดการศึกษาควรมีการ

ประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สถานศึกษาและผู้จัดการศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนได้หลากหลายรูปแบบวิธีการ ตาม ปรัชญา และความต้องการในการพัฒนาให้ผู้เรียนบรรลุคุณภาพตามมาตรฐาน โดยอาจสอดแทรก บูรณาการสาระวิชาต่าง ๆ รวมทั้งสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เข้าด้วยกัน ตาม แนวคิดหรือปรัชญาการศึกษาสภาพและบริบทที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายนั้น ๆ และควร ให้ผู้เรียนได้ฝึกความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ โดยมีการประยุกต์วิธีการแก้ปัญหาใช้ ในสถานการณ์ต่าง ๆ และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2555) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ที่ต้องรู้จักนำวิธีการจัดการเรียนรู้ หรือเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายมาใช้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและ กิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ใช้ เทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศให้เป็นประโยชน์ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงบทบาทได้อย่างไม่มี ขีดจำกัดและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา (วิจารณ์ พานิช, 2556)

การจัดการเรียนรู้จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับยุค สมัย เพราะในยุคปัจจุบันการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควรเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา อย่างต่อเนื่องมีความจำเป็นที่ให้ผู้เรียนต้องศึกษาโดยใช้สื่อต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สร้างแรงกระตุ้น ความสนใจต่อการศึกษา ช่วยให้เกิดความรู้ใหม่ ผู้สอนเองก็ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจาก เดิมที่ครูเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ โดยเปลี่ยนผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ทำให้นักเรียน รู้จักคิดวิเคราะห์ และปฏิบัติด้วยตนเองมากขึ้น ผู้สอนจึงเป็นผู้แนะนำแนวทางให้กับผู้เรียน โดยต้อง ศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจถึงจุดหมายหาวิธีการ เทคนิคการสอนเข้ามาช่วย และสรรหาสื่อการสอนที่ เหมาะสมกับยุคสมัย นวัตกรรมนั้นจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ และนวัตกรรมที่สำคัญสำหรับการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ชุดการเรียนรู้ (Learning Packages) คือ ชุดบทเรียนทางการศึกษาที่ผู้สอนออกแบบและพัฒนาขึ้น โดยการคาดการณ์ พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนล่วงหน้า เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

การจัดการเรียนการสอนในวิชาพุทธศาสนาที่อยู่ในสาระที่ 1 ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้นว่ามีความสำคัญต่อจุดมุ่งของหลักสูตร เพราะเป็นวิชาที่มุ่งเน้นการศึกษา ด้านศีลธรรม-จริยธรรม อันเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมในสังคมอย่างปกติสุข การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจจึงต้องอาศัยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้

ผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพ โดยการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับศาสนา มักเริ่มจากให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประวัติของศาสนาเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความเป็นมาของศาสนานั้น ๆ แล้วจึงศึกษาหลักคำสอนของศาสนานั้น ๆ เป็นลำดับไป ในส่วนของการเรียนรู้นั้น นอกจากบุคคลจะต้องเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ แล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่สามารถจะช่วยให้การปรับตัวหรือการดำเนินชีวิตได้ ก็คือการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนา เพื่อส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต แนวคิด การนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชน ใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิตมากขึ้น (นิคม แยมย้อย และคณะ, 2566)

ปัจจุบันนักเรียนให้ความสนใจต่อพระพุทธศาสนาน้อยลง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีไม่หยุดนิ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) และการจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาที่ผ่านมา นักเรียนต้องเรียนเนื้อหาสาระมากมาย ซ้ำซ้อน โดยเฉพาะเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งการเรียนรู้เรื่อง คุณธรรม จริยธรรม เป็นเรื่องที่ยากต่อการทำความเข้าใจสำหรับนักเรียนในปัจจุบัน อีกทั้งไม่ทำให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดในการเรียนรู้ ส่งผลให้นักเรียนขาดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ไม่สามารถเห็นความสำคัญและประโยชน์ต่อการเรียนได้ จึงเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด (พรธรรมา ดวงบุตร, 2559)

ในปัจจุบันการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ก็ได้พบว่าเกิดปัญหาในลักษณะดังกล่าวเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้แก่ นางสาวปาริฉัตร อำพร ครูโรงเรียนบ้านหนองตูม เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่ครูผู้สอนพบว่า มีปัญหามากที่สุด จากการสัมภาษณ์พบว่า นักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองตูม ไม่สามารถจะอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเกี่ยวกับหลักธรรมโอวาท 3 ได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งสื่อจะมาช่วยอำนวยความสะดวกนั้นก็มีเพียงหนังสือ หนังสืออ่านประกอบในการสืบค้นเพิ่มเติมก็เป็นเนื้อหาที่เก่า อ่านแล้วทำให้นักเรียนเข้าใจยาก ทำให้การวัดผลก่อนเรียน-หลังเรียนอยู่ในเกณฑ์เท่ากัน ในใบงานของนักเรียนก็ไม่สามารถอธิบายถึงหลักธรรมโอวาท 3 ได้อย่างชัดเจน (ปาริฉัตร อำพร, 2566, 27 กันยายน)

จากความเป็นมาของปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในปัจจุบันโดยในปัจจุบันมีการมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น และสนับสนุนให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุด

การเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 หมายถึง การนำหนังสือหนึ่งเล่มหรือหลาย ๆ เล่มมาออกแบบใหม่ ให้อยู่ในรูปของชุดการเรียนรู้ สามารถนำเสนอข้อมูลได้ทั้งตัวอักษรหรือตัวเลข รวมถึงภาพประกอบ โดยการประสานเชื่อมโยงสัมพันธ์ของเนื้อหาที่อยู่ในแฟ้มเดียวกันหรืออยู่คนละแฟ้มเข้าด้วยกันทำให้ผู้ใช้สามารถค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนสามารถที่จะเลือกเรียนได้ตามความต้องการไม่จำกัดเวลาและสถานที่ (พระมหาพรเมธ ฐานวฑฒโก (นวลรักษา), 2561) จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะสร้างและพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนในยุคปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเน้น ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบเชิงทดลอง (One Group Pre-test Post-test Design) เพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้ และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับความพึงพอใจ ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ เป็นการใช้ชุดฝึกเสริมทักษะที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 ชุด 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของ

นักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 10 ข้อ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษารายละเอียดทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับชุดฝึกทักษะ ตำรา และงานวิจัยงานวิจัยที่มี ผู้ศึกษาไว้เกี่ยวกับชุดฝึกทักษะ เรื่องต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในสร้างชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
2. ศึกษาหลักสูตร คู่มือการจัดการเรียนรู้ หนังสือเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อกำหนดขอบเขต และความครอบคลุมเนื้อหาในบทเรียน
3. ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรและเวลาเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 จำนวน 3 ชุด โดยได้ดำเนินการสอน ชุดละ 4 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง
4. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 โดยมี องค์ประกอบด้านความรู้ (Knowledge) เจตคติ (Attitude) และทักษะ (Process) และให้สอดคล้อง กับมาตรฐานและตัวชี้วัด
5. สร้างชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ในรายวิชาพระพุทธศาสนา การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามขั้นตอน ดังนี้
 - 5.1 การวางแผนเรื่อง ผู้วิจัยกำหนดชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 จำนวน 3 เรื่อง
 - 5.2 ชี้อนวัตกรรมชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 ชุด นั้น แต่ละชุดมีองค์ประกอบ ดังนี้ ชุดที่ 1 การละเว้นจากความชั่ว ได้แก่ เบญจศีล ชุดที่ 2 การทำความดี ได้แก่ เบญจธรรม และ ชุดที่ 3 การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ได้แก่ การเจริญสติและสัมปชัญญะ
6. การหาคุณภาพชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 มีดังนี้
 - 6.1 นำชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เกี่ยวกับการสร้างชุดการเรียนรู้ และด้านเนื้อหาสาระไปพิจารณาความสอดคล้อง
 - 6.2 นำชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 มาปรับปรุงแก้ไขตาม คำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน

6.3 นำชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะให้ดีขึ้น แล้วนำไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเกาะนอก (ประชานุเคราะห์) จังหวัดสุโขทัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 (ที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร) โดยทำการทดลอง 1 : 1, 1 : 10 และ 1 : 100 จากนั้นนำการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเกาะนอก (ประชานุเคราะห์) จำนวน 25 คน ในปีการศึกษา 2566 และนำผลการทดลองมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 จากนั้นนำโรงเรียนบ้านเกาะนอก (ประชานุเคราะห์) ที่ได้ปรับปรุงและพัฒนาแล้วไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 35 ข้อ ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในการทำวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการวัดผลและประเมินผลในชั้นเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และวิธีการสร้างแบบทดสอบ วิธีการหาคุณภาพแบบทดสอบ

2. กำหนดจุดประสงค์ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และมาตรฐานและตัวชี้วัด

3. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 35 ข้อ

4. นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 คน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของแบบทดสอบและจุดประสงค์ ความเหมาะสมของภาษา มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งกำหนดค่าคะแนนดังนี้

คะแนน +1 สำหรับข้อคำถามที่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

คะแนน 0 สำหรับข้อคำถามที่ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

คะแนน -1 สำหรับข้อคำถามที่ไม่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

5. นำแบบทดสอบที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาเลือกข้อสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 เป็นข้อสอบที่อยู่ในเกณฑ์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ ผลการประเมินพบว่า คัดเลือกไว้จำนวน 30 ข้อ

6. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 30 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น

7. นำกระดาษคำตอบของนักเรียนมาตรวจให้คะแนน ข้อถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิดหรือไม่ตอบ หรือตอบเกิน 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก เป็นรายข้อ โดยใช้วิธี Brennan

8. คัดเลือกแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่มีความเที่ยงตรงในเนื้อหาได้ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง .20 - .80 และมีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ .20 - 1.00 นำมาเป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ

9. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านเกณฑ์ และคัดเลือกไว้จำนวน 30 ข้อ มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับตามวิธีของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน-20 (KR-20) (Kuder-Richardson 20)

10. จัดพิมพ์แบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว จำนวน 30 ข้อ เพื่อนำไปใช้ในการศึกษากับกลุ่มประชากรต่อไป

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 10 ข้อ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป ดังนี้

1. สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 ข้อ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) แบบ 5 ระดับ ดังนี้

ความหมายของแบบสอบถาม

5 คะแนน	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
4 คะแนน	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
3 คะแนน	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
2 คะแนน	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
1 คะแนน	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

2. นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะในการตั้งคำถามในแบบสอบถาม

3. นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน ที่ผ่านการเรียนด้วยนวัตกรรม ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 สารการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นที่มีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach) มีค่าเท่ากับ 0.8813

4. จัดพิมพ์แบบสอบถามความพึงพอใจที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำนวัตกรรมชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปใช้จัดกิจกรรมกับกลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองตุม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 1 ห้องเรียน จำนวน 25 คน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมด้วยตนเองใช้เวลารวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ทั้งนี้ไม่รวมเวลาที่ใช้ในการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนตามขั้นตอน ดังนี้

1. การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ แล้วทำการเก็บข้อมูลที่ได้จากการทำแบบทดสอบไว้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

2. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชุดการเรียนรู้ แต่ละเรื่องได้ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

3. การทดสอบหลังเรียน (Post-test) เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการศึกษาแล้วให้นักเรียนทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน

4. สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบสอบถามชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 ข้อ และให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นหลังจากการทดสอบหลังเรียน

5. นำผลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังการเรียน และศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตุม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย มีดังนี้

1. ผลการการสร้างหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตุม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ที่พัฒนาขึ้น พบว่า มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1) 89.20/ (E_2) 82.27 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตุม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตุม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ในภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D.=0.88)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การสร้างและหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตุม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1 89.20/ E_2 82.27 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ E_1 80/ E_2 80 แสดงว่าชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ที่ได้สร้างขึ้นเป็นไปตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ และเป็นระบบอย่างสมบูรณ์ สอดแทรกด้วยเรื่องหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันโดยมีผู้เรียนเป็น เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนรู้และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาชาติย์ อภิปุนโณ, วิทยา ทองดี และปานจิตร สุขมาลัย (2566) พบว่า 1) การพัฒนาชุดฝึกทักษะรายวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเขวไร่ศึกษา จังหวัดมหาสารคาม มีประสิทธิภาพ 86.20/89.35

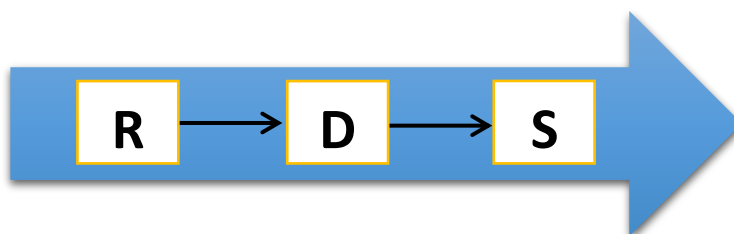
2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตุม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 25 คน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน 5.84 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 19.47 ของคะแนนเต็ม และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 24.68 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.27 ของคะแนนเต็ม และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า มีค่าดัชนีประสิทธิผล 0.78 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.50 ตามเกณฑ์ที่กำหนด แสดงว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จริง สรุปได้ว่า ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีดัชนีประสิทธิผล 0.78 ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีอัตราสูงขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเนื้อหาอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเป็นสื่อประกอบการเรียนได้ ปลุกฝังให้นักเรียนรักการอ่าน พร้อมทั้งสร้างจินตนาการ เพิ่มความคิดสร้างสรรค์ สร้างจินตนาการเพิ่มคุณภาพของการคิด ได้รับความรู้ และข้อเท็จจริงใหม่ ๆ ริเริ่มความคิดสร้างสรรค์ และให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 เป็นสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการดำเนินชีวิต ทักษะชีวิต พัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต ก่อให้เกิดผลดีต่อส่วนรวมเป็นผู้มีความรู้ คุณธรรม และเมื่อนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 มาเปรียบเทียบพบว่า มีความเชื่อมั่น โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน 5% ได้ค่า Sig (2-tailed) มีค่าต่ำกว่า 0.05 แสดงว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราวรรณ ม่วงจันทร์ (2558) พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธีรภานุบ้านโง้ง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตุม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรม

โอวาท 3 ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) แสดงว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ส่วนผลการประเมินเป็นรายข้อ นักเรียนมีความพึงพอใจในด้าน เวลาเรียนเหมาะสม ($\bar{X} = 4.44$) รองลงมาได้แก่ นักเรียนชอบกระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่ม ($\bar{X} = 4.40$) เรียนด้วยชุดการเรียนรู้ฯ แล้วรู้สึกมีความสุข เพลิดเพลิน และชุดการเรียนรู้ฯ ช่วยให้นักเรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X} = 4.32$) ตามลำดับ สาเหตุที่นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้สอดแทรกหลักคตินิยามคำสอนที่นักเรียนควรรู้ โดยเนื้อหาเหล่านี้ได้มีการจัดเรียงอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบที่สวยงาม ส่งเสริมให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพิ่มขึ้น และยังช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังส่งเสริมทักษะทางด้านการอ่านที่เป็นส่วนช่วยให้นักเรียนที่สนใจและใฝ่ในความรู้ และยังเป็นแหล่งความรู้เพื่อศึกษาหลักธรรมจากเนื้อหาวิชาในหลักสูตร จึงส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอภิพงศ์ ภูริวฑฒโน (คำหงษา), สมปอง สุวรรณภูมา และสมชัย ศรีนोक (2561) พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย “การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย” ปรากฏตามแผนที่ความคิด 1 (Mind Mapping) และคำอธิบาย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองตูม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย” เป็นการวิจัยและ

พัฒนาและสรุป (Research and Development and Summarize : R & D & S) มีกระบวนการวิจัย 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 Research (การวิจัย)

R การสำรวจข้อมูลพื้นฐานและการตรวจสอบประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม และการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเป็นการจัดเตรียมเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการในการพัฒนาชุดการเรียนรู้ โดยศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ข้องกับการพัฒนาชุดการเรียนรู้ ส่วนการตรวจสอบประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ เป็นการทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เป็นการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้กับนักเรียนที่ไม่ใช่ประชากร โดยใช้แบบทดสอบตนเองก่อน/หลังเรียน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) และนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการ วิจัยมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน เช่น การวิเคราะห์หามาตรฐานด้วยวิธีมาตรฐาน (E_1) การวิเคราะห์หามาตรฐานด้วยวิธีมาตรฐาน (E_2) ค่าความยากง่าย (P) ค่าอำนาจจำแนก (r) ความเที่ยงของแบบทดสอบ

ขั้นตอนที่ 2 Development (การพัฒนา)

D การสร้างต้นฉบับนวัตกรรมและปรับปรุงต้นฉบับ การสร้างต้นฉบับ เป็นการสร้างชุดการเรียนรู้ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการย่อยแบ่งเป็น 3 ขั้น ได้แก่ การสร้างโครงร่างชุดการเรียนรู้ การตรวจสอบโครงร่างชุดการเรียนรู้ และการแก้ไขปรับปรุงโครงร่างชุดการเรียนรู้ ส่วนการปรับปรุงต้นฉบับ เป็นการวิเคราะห์ผลลัพธ์จากการสอนด้วยชุดการเรียนรู้ โดยทดสอบความแตกต่างของผล การประเมินในแต่ละชุดการเรียนรู้ และนำคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนและหลังเรียน

ขั้นตอนที่ 3 Summarize & Discussion the Research (การสรุปและการปรึกษาหารือ)

S การสรุปและการปรึกษาหารือ การเป็นการสรุปผลจากการสอนด้วยชุดการเรียนรู้ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนการปรึกษาหารือ เป็นการประชุมปรึกษาหารือการดำเนินงานการวิจัย (Discussion the Research) เช่น 1) การนำเสนองานวิจัยในมิติเชิงลึกเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น 2) การนำเสนอว่าการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์มีปัญหา อุปสรรค หรือไม่อย่างไร 3) การนำข้อมูลข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้จากงานวิจัย ไปประกอบการดำเนินงานตามภารกิจอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไร เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในสถานศึกษาต่าง ๆ กำหนดให้มีการนำชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน เป็นนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาศักยภาพด้านการศึกษาและการเสริมสร้างทักษะชีวิตให้นักเรียนเป็นเยาวชน เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีผู้สังคมที่อยู่ในครรลองคลองธรรมที่ดีได้ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาสื่อการสอนนวัตกรรมการศึกษา และชุดการเรียนรู้ ให้เหมาะการเรียนรู้ของนักเรียนที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล เพื่อเลือกเนื้อหาและกิจกรรมที่เหมาะสมแก่นักเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์มากที่สุด

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนสามารถนำชุดการเรียนรู้ไปปรับเปลี่ยนรูปภาพ รูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง
2. ครูผู้สอนสามารถนำชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 ไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพราะสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้เป็นอย่างดี
3. ครูผู้สอนสามารถนำชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 นี้ไปใช้กับนักเรียนด้วยการให้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม และจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน: ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จิราวรรณ ม่วงจันทร์. (2558). *ชุดกิจกรรม เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธีรภานุรักษ์บ้านโฮ้ง*. (รายงานการวิจัย). เข้าถึงได้จาก https://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=135168&bcat_id=12

- นิคม แยมย้อย และคณะ. (2566). แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน ในศูนย์
ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 25(1), 31-38.
- ปาริฉัตร อำพร. (2566, 27 กันยายน). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียน
บ้านหนองตุ้ม. (พระณรงค์ฤทธิ์ ชีรวโร (ไผ่เรื่อง), ผู้สัมภาษณ์).
- พรรณมา ดวงบุตร. (2559). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ด้วยการใช้วิธีการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่
1 โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี
เขต 2. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 6(1), 51-61.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนา
ประจำชาติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระมหาวรเมธ ฐานวฑฒโก (นวลรักษา). (2561) *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง หลักธรรม
นำชาวพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดมงคล อำเภอนครชัยศรี
เกียรติ จังหวัดสระบุรี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคม).
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวาทีภัย อภิภูณโณ, วิทยา ทองดี และปานจิตร สุกุมาลย์. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเขวไร่ศึกษา จังหวัดมหาสารคาม.
วารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม, 10(3), 241-254.
- พระมหาอภิพงศ์ ภูริวฑฒโน (คำหงษา), สมปอง สุวรรณภูมา และสมชัย ศรีนอก. (2561). พัฒนาชุด
การเรียนรู้เรื่องหลักธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอมะนัง จังหวัด
ฉะเชิงเทรา. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย*, 5(1), 28-40.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *ครูเพื่อศิษย์ สร้างห้องเรียนกลับทาง*. กรุงเทพฯ : เอสอาร์พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2555). *แนวทางการนำมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การ
ปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

การพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียน บ้านชุมนาก จังหวัดกำแพงเพชร

Developing Mindfulness for Learning of Primary School Students: A Case
Study of Ban Chumnak School, Kamphaeng Phet Province

พระพิทักษ์ คุณารุกโก¹ ศิริโรจน์ นามเสนา² และพระศรีสุทธิพงษ์³

Phra Pitak Kunarukko, Sirirote Namsena and Phra Sri Suthiphong

Received: April 16, 2024

Revised: June 18, 2024

Accepted: July 10, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการเรียนรู้ 2) พัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ และ 3) นำเสนอการพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านชุมนาก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม จำนวน 35 คน การสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน และการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 คน กำหนดพื้นที่ทำการวิจัย คือ โรงเรียนบ้านชุมนาก อำเภอทรายทองวัฒนา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันนักเรียนมีปัญหาการเรียนรู้ ได้แก่ การอ่านและการเขียนหนังสือไม่คล่อง นักเรียนขาดสมาธิในการเรียน ขาดความเคารพ ไม่มีสมาธิความตั้งใจดี ไม่รับผิดชอบ และขาดอุปกรณ์ในการเรียน 2) แนวทางพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ด้วยการไหว้พระสวดมนต์ เจริญสมาธิ นั่งสมาธิหลับตา ตามคู่มือหายใจเข้า-ออก สนทนาและสอบถามข้อสงสัย และ 3) การพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านชุมนาก ประกอบด้วย 3.1) สวดมนต์ไหว้พระ นั่ง

¹ คณะสงฆ์จังหวัดกำแพงเพชร; Sangha in Kamphaengphet Province

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

สมาธิ สันทนาธรรม และสอบถามข้อสงสัย 3.2) ปฏิบัติกิจวัตร 10 เป็นประจำ ตื่นนอนเก็บที่นอน ทันที่ แต่งกายสุภาพ สวมทาสีล 5 ออมทรัพย์ ช่วยเหลืองานบ้านและโรงเรียน อ่านหนังสือและทำการบ้าน จับข้อดีผู้อื่น เจริญสมาธิภาวนา สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน และกราบไหว้พ่อแม่ คุณครู และผู้ใหญ่ 3.3) มีเพื่อนดี กิจกรรมดี สื่อสารดี อุปกรณ์ดี หลักธรรมดี และบรรยาภาสดี ทั้งนี้ การฝึกเจริญสติ เมื่อปฏิบัติอย่าง ต่อเนื่องทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี เกิดปัญญา และสามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง จึงทำให้เกิดความสุขทั้งกายและใจ มีลักษณะของ 4 ดี คือร่างกายดี จิตใจดี อารมณ์ดี และปัญญาดี

คำสำคัญ: การพัฒนาสติ, กิจกรรมการเรียนรู้, 4 ส. 10 ก. 6 ดี

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the learning problems; 2) to develop mindfulness for learning; and 3) to present the development of mindfulness for learning of primary school students at Ban Chumnak School. This was a qualitative research by studying documents and field research by interviewing 3 groups of key informants, 35 people, group discussions with 7 experts, and testing with 10 primary school students in Prathom Suksa 6 students. The research area was Ban Chumnak School, Sai Thong Watthana District. The research results found that 1) in the current condition, students had learning problems, namely reading and writing problems, lack of concentration in learning, lack of respect, lack of manners, addiction to games, irresponsibility, and lack of learning equipment, 2) guidelines for developing mindfulness for learning of Prathom Suksa 4-5 students were conducted by paying respect to the Buddha, chanting, meditating, meditating with eyes closed, observing the breath in and out, having conversations and asking questions, and 3) developing mindfulness for learning of primary school students at Ban Chumnak School consisted of 3.1) chanting, paying to the Buddha, meditating, discussing Dhamma and asking questions, 3.2) performing the 10 routines regularly, waking up and making the bed immediately, dressing appropriately, observing the 5 precepts, saving money, helping with housework and schoolwork, reading books and doing

homework, finding the good points of others, developing meditation, chanting before going to bed and paying respect to parents, teachers and adults, 3.3) having good friends, good activities, good communication, good equipment, good principles and a good atmosphere. In addition, practicing mindfulness continuously led to good learning, wisdom and the ability to understand things according to reality. Therefore, it led to happiness in both body and mind, with the characteristics of 4 D: a good body, a good mind, a good mood and good wisdom.

Keywords: Developing Mindfulness, Learning Activities, 4 S. 10 K. 6 D

บทนำ

การศึกษาในประเทศไทยในปัจจุบันนี้ มีปัญหาหลายอย่าง โดยเฉพาะในยุคเทคโนโลยีที่มีการรับรู้ข่าวสารอย่างไม่จำกัด ซึ่งผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว มีการใช้อินเทอร์เน็ตหรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ประจำ บางคนชอบ เล่นเกมหรือติดเกมออนไลน์ หรือใช้สื่อออนไลน์ในห้องเรียน ให้ความสนใจในการเรียนน้อยลง มีสมาธิในการเรียนสั้นลง สนใจสิ่งรอบตัวน้อยลง ทำให้ผลการเรียนและสัมพันธภาพกับบุคคลและสิ่งรอบตัวลดน้อยลง บางคนไม่สามารถจัดการเวลาในการเรียนได้ ทำให้มาเรียนสายหรือมาเรียนแต่หลับในห้องเรียน ก่อให้เกิดความเครียดส่งผลให้มีปัญหาด้านการเรียนและอื่น ๆ ตามมา และมีข้อมูลที่น่าสนใจ จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ที่ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) มีมิติด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับการเรียนของเยาวชนในประเทศไทย ด้านปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของไทยนั้นนับว่าเป็นปัญหาในการพัฒนาประเทศไทยมา โดยตลอดจากการพิจารณาดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้รายงานว่าทักษะทางด้านการอ่านหรือการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมของคนไทยมีแนวโน้มลดลง โดยสัดส่วนการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการอ่านหาความรู้มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 29.80 ในปี 2560 เป็นร้อยละ 11.69 ในปี 2563

การพัฒนามนุษย์ที่ดีจะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐาน ดังที่นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนามนุษย์ว่า หลักพระพุทธศาสนาจะเน้นถึงการยอมรับศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธองค์ทรงเน้นให้เห็นถึงความสำคัญ ในการพัฒนาชีวิตให้ก้าวไปสู่

เป้าหมายที่ดีหลักการพัฒนาชีวิตมนุษย์จะพัฒนาด้วยหลักไตรสิกขาในด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านปัญญา (ปัญญา) และหลักอิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่างประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งที่เราจะทำ วิริยะ คือ ความเพียรไม่ทอดทิ้งในการประกอบกิจนั้น ๆ จิตตะ คือ เอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งธุระในเรื่อนั้น ๆ และวิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราหาเหตุผลเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนพบว่าคุณค่าด้านการเรียนรู้ที่สูงขึ้น คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และคุณค่าการนำหลักธรรมไปบูรณาการในการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยครูมีการสอดแทรกหลักธรรม เพื่อให้มีพุทธิปัญญาที่จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ (พระสุวรรณา อินทโชโต (เหือน) และมานพ นักการเรือน, 2563) หลักการดังกล่าวถือเป็นพื้นฐานในการพัฒนาให้เยาวชนเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ การมีสติ คือ การรู้สึกตัวในการก้าวไป การถอยกลับ การแลดูการเสียวิญญู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังขาริ บาตร และจีวร การฉั่นการตี้ม การเคี้ยว การลั้ม การถ่ายอุจจาระปัสสาวะ การเดิน การยืน การนั่งการนอน การตื่น การพูด การนิ่งภิกษุผู้มีสัมปชัญญะ เป็นอย่างนี้แล (ที.ม.10/160/105) เมื่อบุคคลมีสติสัมปชัญญะ จะทำให้เกิดหิริและโอตตปปะของบุคคลนั้น ผู้สมบูรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อหิริและโอตตปปะ จะเกิดการสำรวมกาย วาจาและใจ (อง.อ.ฎฐก. 23/81/405) และกล่าวได้ว่าสติ คือ การตามระลึก ความหวนระลึก กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม คือ สติที่เป็นอินทรีย์ สติที่เป็นพละ สัมมาสติ นี้ชื่อว่าสติที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น” (อภ.สง. 34/52/36)

ในปัจจุบันนี้พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านขุมนา ในเขตจังหวัดกำแพงเพชรนั้น ได้มีครูพระสอนศีลธรรมไปสอนศีลธรรมอยู่เป็นประจำ และครูพระสอนศีลธรรมได้นำวิธีปฏิบัติสมาธิ และการสอนหลักธรรมต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักเรียนมีประสิทธิภาพการเรียนที่ดีขึ้น แต่ว่านักเรียนในโรงเรียนนั้นส่วนมากยังมีปัญหาการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ มาตลอดต่อเนื่อง การพัฒนาให้เด็กมีสติต่อการรับรู้ เป็นการเรียนรู้และเข้าใจ อารมณ์ความรู้สึกของตนเอง มีผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านสมาธิ นักเรียนมีสมาธิดีขึ้น นิ่งไม่วกแวก มีความเพียรพยายามในการทำงานเพิ่มขึ้น ตั้งใจเรียน มีสมาธิในการเรียน มีความเข้มแข็งทางอารมณ์ ทำงานที่ครูมอบหมายได้ถูกต้อง และส่งทันตามกำหนดเวลา และผลการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (กัญญา สรรพศรี, 2561) และการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะ คือ ผู้เรียนเป็นสุข โรงเรียนเป็นสุข สิ่งแวดล้อมเป็นสุข ครอบครัวเป็นสุข และชุมชนเป็นสุข ต้องใช้หลักพุทธธรรม คือ กาวนา 4 ประกอบด้วย กายกาวนา สิลกาวนา จิตกาวนา และปัญญากาวนา (จันทร์เพ็ญ ลาภมากผล, 2565) และอีกมิติหนึ่งนั้นการ

พัฒนาสตินั้นเป็นการพัฒนาตนตามหลักจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ คือ รู้จักตน รู้คุณค่าของตน รู้ศักยภาพที่แท้จริงของตนและการนำศักยภาพไปใช้ให้เต็มที่ (พระครูพิมลปัญญานุกุล, 2561) อีกทั้งการมีสติยังรู้ทำให้รับรู้สภาวะที่เป็นปรกติได้ ทำให้มีมั่งการ (ความถือว่าเป็นของเรา) ลดลงหรือดับไปได้ สร้างสมาธิจึงทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน มีความพากเพียรใช้ความสามารถและ สติปัญญาของตนเอง รู้จักพึ่งพาตนเองไม่เบียดเบียนและช่วยเหลือผู้อื่น (พระมหาสัจจวัฒน์ วชิราโณ (ฉัตรไทยแสง), 2561) ดังนั้นการมีสติจึงดีว่าเป็นการมีสภาวะทางด้านร่างกาย และสภาวะทางด้านจิตใจ สามารถพัฒนาศักยภาพของบุคคลเพื่อประสบผลสำเร็จในชีวิต (เรวดี ศิริภาพ, 2562)

นอกจากนี้แล้วการฝึกสติสามารถแก้ไขปัญหาคือได้หลายอย่างทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และด้านสติปัญญา เพราะสติเป็นสิ่งที่นำมาใช้ได้ประโยชน์ได้มากมายงาน มีผลการวิจัยอธิบายว่าการพัฒนาการใช้สติด้วยการไหว้พระสวดมนต์ เจริญสมาธิ นั่งสมาธิหลับตา ตามคู่มือหายใจเข้า-ออกพิจารณากายจิต และแผ่เมตตาอันว่าเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (วรศิดา พุกแก้ว และคณะ, 2563) ผู้ที่ฝึกสติเป็นประจำจะเกิดการเปลี่ยนแปลงของคลื่นสมองและสมองส่วนหน้า ทำให้มีความสงบมากขึ้น (ทิพย์ธิดา ณ นคร และพระมหาโสภณ วิจิตรธมโม, 2562) คือร่างกายดี อารมณ์ดี จิตใจดี และปัญญาดีการเจริญสติพิจารณาให้รู้เท่าทันและรู้แจ้งในทุกข์ มีความยังคิดมากขึ้น มีประสิทธิภาพในการจำมากขึ้น ทำให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ ผู้ที่ฝึกสตินั้นผลของการเจริญสติทำให้ การบริหารดีขึ้น และผลการเรียนดีขึ้น มีพฤติกรรมแสดงออกด้านสมาธิดีขึ้น (อาภรณ์ ดวงรัตน์, 2561) สามารถแก้ปัญหาในนักเรียนทำให้มีความเครียดลดลงและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น (พระสุภกิจ สุบุญโญ และคณะ, 2563)

จากปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น งานวิจัยที่เกี่ยวกับการนำหลักธรรมด้านสติ เพื่อการเรียนรู้นั้นมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเน้นการนำสติในอานาปานสติ เพื่อพัฒนาสมาธิ ซึ่งหลักธรรมด้านสติ เป็นธรรมะที่มีความสำคัญเพราะมีอยู่คู่กับตัวมนุษย์ทุกคน ดังเช่น สัมมาสติ ในอริยมรรคมีองค์ 8 ที่สามารถความสุขความเจริญให้แก่ชีวิตของมนุษย์ได้ ถ้าหากเรานำสติมาพัฒนาตนเอง ให้เป็นคนดี และช่วยเหลือสังคม ให้ร่มเย็นเป็นสุข จากข้อมูลและรายการวิจัยต่าง ๆ ผู้ศึกษาเห็นว่าการฝึกสติจะมีประโยชน์ต่อผู้เรียน จึงทำการศึกษาเพื่อดูผลของการฝึกสติ ที่ผลมีต่อเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านชุมนาก จังหวัดกำแพงเพชรเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาเยาวชนให้เป็นเก่ง คนดี มีคุณภาพ มีสภาวะที่ดี ทั้งกายและใจ จนสามารถพัฒนาตนเอง สามารถเป็นตัวอย่างที่ดี และนำพาสังคมไทยให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านชุมนาก
2. เพื่อพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านชุมนาก
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านชุมนาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการวิจัยภาคสนาม เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการทดลองใช้ (Practical Trial) นำข้อมูลมาสังเคราะห์วิเคราะห์ มี 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับสติ และการวิเคราะห์สภาพปัญหาของนักเรียน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน

ขั้นที่ 2 ดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร สืบค้นข้อมูลหลักอิทธิบาท 4 สติปัฏฐาน 4 ที่เป็นองค์ธรรมสำหรับการศึกษา และฝึกปฏิบัติเพื่อนักเรียนมีการพัฒนาด้านการเรียนรู้ มีชีวิตสงบสุขทั้งภายใน และภายนอกตัว ประกอบด้วย กาย เวทนา จิต ธรรม

ขั้นที่ 3 สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับสัมภาษณ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 โรงเรียนบ้านชุมนาก และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อทราบสภาพปัญหา จากนั้นเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือเพื่อความถูกต้องเหมาะสม แล้วลงสัมภาษณ์เชิงลึกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 โรงเรียนบ้านชุมนาก จำนวน 30 คน และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้อำนวยการ และครูประจำชั้นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4-5 จำนวน 5 คน

ขั้นที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ และศึกษาความรู้จากตำราเอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสติ และหลักสติปัฏฐาน นำมาบูรณาการ จัดทำ “รูปแบบการพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านชุมนาก จังหวัดกำแพงเพชร”

ขั้นที่ 5 เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้จำนวน 7 คน มาสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อรับรองโมเดล/ชี้แนะวิธีการ

พัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน แล้วนำคำแนะนำ ไปปรับแก้รูปแบบหรือโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้มีความถูกต้อง เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 6 นำรูปแบบไปทดลองใช้ (Practical Trial) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชุมนาก จำนวน 10 คน ติดตามเยี่ยม ประเมินผลทุกสัปดาห์ เป็นเวลา 6 เดือน

ขั้นที่ 7 นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ (Practical Trial) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล แล้วนำเสนอ “การพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา : กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านชุมนาก จังหวัดกำแพงเพชร” เพื่อใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย การพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา : กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านชุมนาก จังหวัดกำแพงเพชรสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า ปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนแยกเป็นประเด็นดังนี้

1.1 จากคณะครูพบปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนดังนี้ 1) ปัญหาด้านการอ่านหนังสือไม่คล่อง 2) ปัญหาด้านการคิดวิเคราะห์ แก้ไขโดยสอนเสริม ให้คำแนะนำเพิ่มเติม 3) ปัญหาขาดสมาธิในการเรียน 4) ขาดมารยาท และการมีสัมมาคารวะ 5) ไม่สนใจเรียน 6) บางคนมีปัญหาด้านการเขียน 7) ให้ซ่อมเสริมให้เวลาเพิ่มในการส่งการบ้าน 8) ขาดความยับยั้งชั่งใจ ขาดการแยกแยะความดีกับความชั่ว 9) ควรให้มีการส่งเสริมคุณธรรมให้มากขึ้น

1.2 จากผู้ปกครองนักเรียนพบว่าปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนมีดังนี้ 1) การอ่านไม่คล่องและการคิดไม่เป็นระบบ 2) ขาดความสนใจเรียน 3) ติดเกมส์ ควรแก้ไขโดยให้ฝึกสมาธิมากขึ้น 4) เรียนคณิตศาสตร์ไม่เข้าใจ 5) ขาดความกระตือรือร้นไม่สนใจในการทำการบ้าน และ 6) ไม่ค่อยรับผิดชอบ

1.3 จากนักเรียนพบว่าปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนมีดังนี้ 1) ทำการบ้านไม่ค่อยได้ เพราะไม่สนใจเรียน 2) ครูสอนไม่น่าสนใจ 3) คิดเลขไม่เก่ง เพราะนักเรียนไม่ขยันเรียน 4) ภาษาอังกฤษเรียนยาก 5) อ่านหนังสือไม่คล่อง 6) เครื่องเขียน อุปกรณ์การเรียนไม่ครบ และ 7) ไม่เข้าใจวิชาวิทยาศาสตร์

2. แนวทางพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ด้วยการสวดมนต์ทำวัตร เจริญสมาธิ ในอิริยาบถ 4 ทั้งนั่ง นอน ยืน และเดิน พิจารณาลมหายใจ สนทนาและสอบถามข้อสงสัย

2.1 จากคณะครูได้ข้อมูลแนวทางพัฒนาสดดังนี้ 1) การทำให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนมากขึ้น โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมสมาธิ จะสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้ 2) การฝึกสติจะทำให้มีสมาธิมากขึ้น 3) การฝึกสติน่าจะทำให้มีผลการเรียนดีขึ้น และ 4) การฝึกสติทำให้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

2.2 จากผู้ปกครองนักเรียนได้ข้อมูลข้อมูลแนวทางพัฒนาสดดังนี้ 1) ถ้ามีสมาธิผลการเรียนน่าจะดีขึ้น 2) การฝึกสติน่าจะช่วยให้มีความตั้งใจเรียนมากขึ้น 3) การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้นักเรียนจะฟังครูมากขึ้น และ 4) การพัฒนาสดจะทำให้เด็กมีความรับผิดชอบในหน้าที่

2.3 จากนักเรียนได้ข้อมูลข้อมูลแนวทางพัฒนาสดดังนี้ 1) รู้จักรับผิดชอบหน้าที่ อยากให้พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดี 2) ต้องตั้งใจเรียน มีพ่อแม่คอยให้กำลังใจ และ 3) อยากให้หา กิจกรรมที่น่าสนใจฝึกให้นักเรียน

3. การพัฒนาสดเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านชุมนากมีรูปแบบ “4 ส.10 ก. 6 ดี” ประกอบด้วย

3.1 สวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ สันทนาธรรม และสอบถามข้อสงสัย

3.2 ปฏิบัติกิจวัตร 10 เป็นประจำ ตื่นนอนเก็บที่นอนทันที แต่งกายสุภาพ สวมทาสี 5 ออมทรัพย์ ช่วยเหลืองานบ้านและโรงเรียน อ่านหนังสือและทำการบ้าน จับข้อดีผู้อื่น เจริญสมาธิภาวนา สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน และกราบไหว้พ่อแม่ คุณครูและผู้ใหญ่

3.3 มีเพื่อนดี กิจกรรมดี สื่อสารดี อุปกรณ์ดี หลักธรรมดี และบรรยากาศดี ทั้งนี้ การฝึกเจริญสติ เมื่อปฏิบัติอย่าง ต่อเนื่องทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี เกิดปัญญา และสามารถเข้าใจ สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง จึงทำให้เกิดความสุขทั้งกายและใจ มีลักษณะของ 4 ดี คือ ร่างกายดี จิตใจดี อารมณ์ดี และปัญญาดี

อภิปรายผลการวิจัย

1. การเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 โรงเรียนบ้านชุมนาก ในสภาพปัจจุบันนักเรียนมีปัญหาด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การอ่านและการเขียนหนังสือ ไม่คล่อง นักเรียนขาดสมาธิในการเรียน ขาดความเคารพ ไม่มีสมาธิคารวะ ติดเกม ไม่รับผิดชอบ และขาดอุปกรณ์ในการเรียน ปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านชุมนาก จากการศึกษาพบว่า สอดคล้องกับแนวคิด ด้านปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของไทยนั้น นับว่าเป็นปัญหาในการพัฒนาประเทศไทยมาโดยตลอดจากการพิจารณาดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้รายงาน

ว่าทักษะทางการอ่านหรือการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมของคนไทยมีแนวโน้มลดลง โดยสัดส่วนการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการอ่านหาความรู้มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับรายงานของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) (2020) (2563)

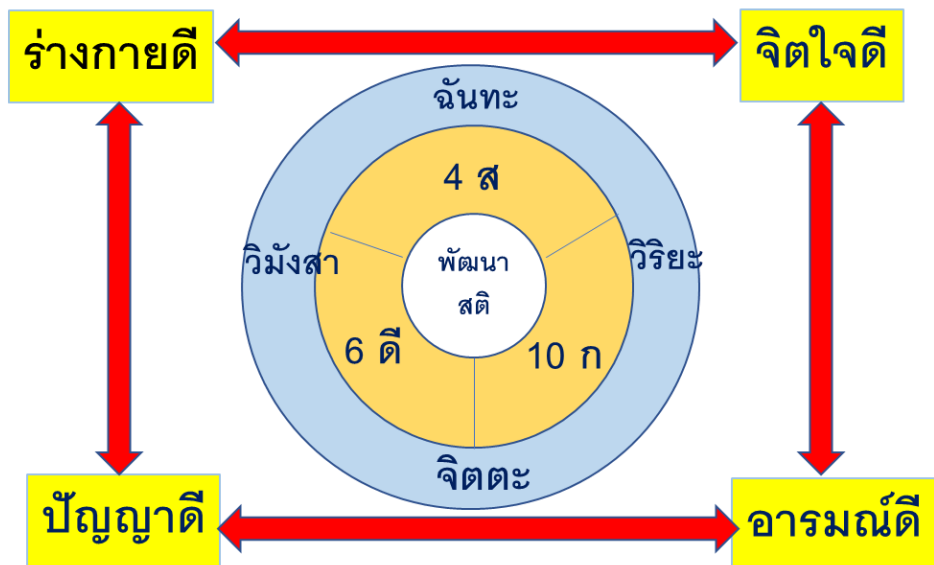
2. แนวทางพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ด้วยการสวดมนต์ทำวัตร เจริญสมาธิ ในอิริยาบถ 4 ทั้งนั่ง นอน ยืน และเดิน พิจารณาลมหายใจ สนทนาและสอบถามข้อสงสัย แนวทางพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านขุมนาก อนึ่งการพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนสามารถใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 เป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเรียนรู้สู่ความสำเร็จได้อีกด้วย สามารถสังเคราะห์เข้ากับกิจวัตร 10 ประการเพื่อฝึกสติของนักเรียนได้ ด้านฉันทะ ความรักความพอใจ ได้แก่กิจวัตร การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย การกราบไหว้พ่อแม่ และครูอาจารย์ด้านวิริยะ ความเพียร ได้แก่กิจวัตร หยอตระปุกออมทรัพย์ ช่วยงานบ้านและงานที่โรงเรียน และตื่นนอนตอนเช้าเก็บที่นอนทันที ด้านจิตตะ ความมีใจจดจ่อ เป็นสมาธิ ได้แก่กิจวัตร สมาทานศีล 5 การนั่งสมาธิอย่างน้อย 15 นาที และการสวดมนต์ก่อนนอนด้านวิมังสา ความพิจารณาใคร่ครวญ ไตรตรอง ได้แก่กิจวัตร การอ่านหนังสือและทำการบ้าน และการจับข้อดีคนรอบตัวสอดคล้องกับแนวคิดนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2561) ได้กล่าวว่าการศึกษาใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนามนุษย์ให้ก้าวไปสู่เป้าหมายที่ดี และมีแนวโน้มใกล้เคียงกับงานวิจัยของพระสุวรรณา อินทโชโต (เหือน) และมานพ นักการเรือน (2563) ที่รายงานว่าหลักอิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่างประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งที่เราจะทำ วิริยะ คือ ความเพียรไม่ทอดถอนในการประกอบกิจนั้น ๆ จิตตะ คือ เอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งธุระในเรื่องนั้น ๆ และวิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาตรองตรวจหาเหตุผลเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่าคุณค่าด้านการเรียนรู้ที่สูงขึ้น คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และคุณค่าการนำหลักธรรมไปบูรณาการในการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยครูมีการสอดแทรกหลักธรรม เพื่อให้มีพุทธิปัญญาที่จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้

3. นำเสนอการพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านขุมนาก จากการศึกษาในครั้งนี้ได้รูปแบบการพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษากรณีศึกษานักเรียนโรงเรียนบ้านขุมนาก จังหวัดกำแพงเพชร คือ รูปแบบ “4 ส.10 ก.6 ดี” การพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กรณีศึกษานักเรียนโรงเรียนบ้านขุมนาก จังหวัดกำแพงเพชร ได้หลักรูปแบบ “4 ส. 10 ก. 6 ดี” ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ได้สอดคล้องกับผล

การศึกษาของพระสุภกิจ สุปญโญ และคณะ (2563) กล่าวว่า ผลของการเจริญสติ สามารถแก้ปัญหาในนักเรียนทำให้มีความเครียดลดลงและมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นหลังจากการฝึกเจริญสติ และคล้อยก้งงานวิจัยของอาภรณ์ ดวงรัตน์ (2561) พบว่า การฝึกสติมีความตั้งใจจดจ่อในด้านการบริหารดีขึ้น และผลการเรียนดีขึ้น มีพฤติกรรมการแสดงออกด้านสมาธิดีขึ้น พฤติกรรมด้านช่นอยู่ไม่นิ่ง หุนหัน พลันแล่นและด้านดื้อ ต่อต้านลดลง และใกล้เคียงกับงานวิจัยของวรศดา พุกแก้ว และคณะ (2563) กล่าวว่า การพัฒนาการใช้สติด้วยการไหว้พระสวดมนต์ เจริญสมาธิ นั่งสมาธิหลับตาตามคู่มือหายใจเข้า-ออก พิจารณากายจิต และแผ่เมตตาทำนายว่าเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม สอดคล้องกับงานวิจัยของเรวดี ศิริภาพ (2562) ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแล้ว ย่อมส่งผลให้ชีวิตพบกับความสุข มีแนวโน้มใกล้เคียงกับงานวิจัยของทิพย์ธิดา ณ นคร และพระมหาโสภณ วิจิตตธมโม (2562) คือ ร่างกายดี อารมณ์ดี จิตใจดี และปัญญาดีการเจริญสติพิจารณาให้รู้เท่าทันและรู้แจ้งในทุกข์ เมื่อปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดปัญญาในการมองเห็นความจริง เข้าใจ และยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ ปล่อยวาง จึงทำให้เกิดสันติสุขภาวะทั้งกายและใจ และการฝึกสติของนักเรียนทำให้มีการพัฒนาจิตตัวเอง ทำให้จิตใจสงบ เย็น เกิดการยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับร่างกายตัวเอง ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หลักการดังกล่าวนี้ว่า ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสัจจวัฒน์ วชิราโน (ฉัตรไทยแสง) (2561) พบว่า เมื่อนักเรียนได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแล้ว ย่อมส่งผลให้ชีวิตพบกับความสุขหรือเรียกว่า “สันติสุขภาวะ” มีคุณลักษณะ “4 ดี” คือ ร่างกายดี อารมณ์ดี จิตใจดี ปัญญาดี”

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กรณีศึกษานักเรียนโรงเรียนบ้านขุนนาภ จังหวัดกำแพงเพชร รูปแบบ “4 ส.10 ก. 6 ดี” ดังภาพองค์ความรู้ใหม่รูปแบบการพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 การพัฒนาสติเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านขุนนาถ จังหวัดกำแพงเพชร

หลัก 4 ส. ประกอบด้วย 1) สวดมนต์ (Chanting) การสวดมนต์เป็นการสวดคำบาลีเกี่ยวกับ พระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ เพื่อให้จิตมีสมาธิอยู่กับการสวดมนต์ หลังจากสวดมนต์จิตใจจะสงบ เย็น มีสมาธิ ช่วยลดความเครียด และช่วยพัฒนาความจำให้ดีขึ้น 2) สมาธิ (Meditation) คือการนั่งสมาธิเป็นการฝึกจิตด้วยอานาปานสติ เป็นการใช้ “ลมหายใจ” เป็นเครื่องมือในการเจริญสติ ให้มีจิตใจสงบ เย็น เป็นสุข นอนหลับดี ความจำดี 3) สนทนาธรรม (Having Dhamma talk) คือการพูดคุยเกี่ยวกับหลักธรรม คำสอนของ พระพุทธเจ้า นับว่าเป็นธรรมโอสถขนาณดีที่จะช่วยรักษากายและจิตให้มีความเข้มแข็ง มีพลังใจ 4) สอบถามข้อสงสัย (Ask Questions) เมื่อไม่เข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่นการเรียน การทำงาน การสอบถามสามารถไขข้อสงสัย และเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ได้ดีและรวดเร็ว

หลัก 10 ก. คือสามารถใช้อิทธิบาท 4 เป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเรียนรู้สู่ความสำเร็จได้อีกด้วย สามารถสังเคราะห์เข้ากับกิจวัตร 10 ประการเพื่อฝึกสติของนักเรียนได้ ด้านฉันทะ ความรัก ความพอใจ ได้แก่กิจวัตร 1) การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย 2)การกราบไหว้พ่อแม่ และครูอาจารย์ ด้านวิริยะ ความเพียร ได้แก่กิจวัตร 3)หยอดกระปุกออมทรัพย์ 4)ช่วยงานบ้านและงานที่โรงเรียน และ 5)ตื่นนอนตอนเช้าเก็บที่นอนทันที ด้านจิตตะ ความมีใจจดจ่อ เป็นสมาธิ ได้แก่กิจวัตร 6)

สมาทานศีล 5 7)การนั่งสมาธิอย่างน้อย 15 นาที และ8)การสวดมนต์ก่อนนอนด้านวิมังสา ความพิจารณาใคร่ครวญ ไตร่ตรอง ได้แก่กัจจวัตร 9)การอ่านหนังสือและทำการบ้าน และ10)การจับข้อดีคนรอบตัว

หลัก 6 ดี ประกอบด้วย 1)มีเพื่อนดี 2) มีกิจกรรมดี 3) สื่อสารดี 4)อุปกรณ์ดี 5) หลักธรรมดี และ 6) บรรยากาศดี ทั้งนี้ การฝึกเจริญสติ เมื่อปฏิบัติอย่าง ต่อเนื่องทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี เกิดปัญญา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหาร สถานศึกษา ครูผู้สอน ควรนำหลักการพัฒนาสติ ไปใช้ในการเรียนการสอนจริง เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนทุกระดับในโรงเรียนนั้น ๆ
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในด้านกายภาพ ด้านการบริหาร การจัดการ ด้านการเรียนการสอน บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อการพัฒนาการเรียนของนักเรียนที่ยั่งยืน
3. บ้าน วัด และโรงเรียน ควรนำหลักการพัฒนาสตินี้เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นตัวอย่างที่ดีต่อไป
4. สถานศึกษาควรให้ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นำหลักนำหลักการพัฒนาสติ ไปใช้ในโรงเรียน
5. สถานศึกษาควรให้ผู้ปกครอง และวัดได้การพัฒนาสติไปใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างไปพร้อมกับเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา สรรพศรี. (2561). *การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต1.* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP). (2020). *Human Development Reports 2020: The next frontier, Human development and the Anthropocene.* เข้าถึงได้จาก <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>.

- จันทร์เพ็ญ ลาภมากผล. (2565). รูปแบบการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมสำหรับ
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 2.
(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทิพย์ธิดา ณ นคร และพระมหาโสภณ วิจิตรธมโม. (2562). สถิติพื้นฐาน 4 กับการพัฒนาตนใน
ชีวิตประจำวัน. วารสารพุทธจิตวิทยา, 4(1), 116-128.
- พระครูพิมลปัญญาญต. (2561). กระบวนการพัฒนาดนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้.
(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสังจวัน วชิราโณ (ฉัตรไทยแสง). (2561). การเจริญวิปัสสนาตามหลักสถิติพื้นฐาน 4 สร้าง
สติหยั่งรู้ ลดมมังการ ในการปรับบุคลิกภาพ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระสุภกิจ สุปญโญ และคณะ. (2563). ผลของการเจริญสติและกระบวนการแก้ปัญหาที่มีต่อ
ความเครียดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขต
อำเภอเมืองกาญจนบุรี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 8(2), 585-595.
- พระสุวรรณา อินทโชโต (เพื่อน) และมานพ นักการเรียน. (2563). การใช้อิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนา
คุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียม
เรียบ ประเทศกัมพูชา. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 7(3), 97-108.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เรวดี ศิริภาพ. (2562). รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการของพนักงานบริษัท.
(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิศดา พุกแก้ว และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาศติเพื่อเสริมสร้างสันติสุขภาวะสำหรับผู้สูงวัย
ที่มีภาวะพึ่งพิง. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 8(sup), 108-120.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2561). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

อาภรณ์ ดวงรัตน์. (2561). ผลการใช้โปรแกรมการฝึกสติเพื่อพัฒนาความตั้งใจจดจ่อในเด็กสมาธิสั้น.
(วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตใจ สมองและการเรียนรู้). บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

รูปแบบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

Administration Model based on Good Governance of Primary School
Administrators, Phitsanulok Primary Educational Service area Office 1

พระอุทิศ สมมาภาณี¹ วรกฤต เกื่อนช้าง² และพระเทพวชิรเมธี (วีระ วรปญโญ)³
Phrakruwinitdhammathon (Sompron Nimnual), Worrakrit Thuenchang,
Phrathepvajiramethee (Weera varapañño)

Received: April 22, 2024

Revised: June 15, 2024

Accepted: June 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงาน 2) สร้างรูปแบบและ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล เป็นการวิจัยผสานวิธี ประกอบด้วย ระยะที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และระยะ ที่ 2 สันทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณใน ระยะที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลค่าความถี่ ค่าร้อยละ นำเสนอผลการวิจัย เชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารงาน พบว่า 1.1) การบริหารงานวิชาการ หลัก ธรรมาภิบาลทุกด้านมีความสำคัญต่อการบริหาร 1.2) การบริหารงบประมาณ จะต้องถือปฏิบัติตาม กฎระเบียบ ข้อบังคับของกระทรวง 1.3) การบริหารงานบุคคล เชื่อได้ว่าหลักคุณธรรม หรือ

¹ คณะสงฆ์จังหวัดพิษณุโลก ; Sangha in Phitsanulok Province

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: thangthong23@gmail.com

หลักธรรมในทางศาสนาจะนำมาซึ่งความชอบธรรม 1.4) การบริหารทั่วไป ตามหลักความรับผิดชอบ นั้นมีหลายอย่าง ล้วนอยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหาร 2) การสร้างรูปแบบ พบว่า 2.1) รูปแบบ การบริหารงานวิชาการ ตามหลักการมีส่วนร่วมมี 7 แนวทาง 2.2) รูปแบบการบริหารงบประมาณ ตามหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใสและหลักความคุ้มค่ามี 13 แนวทาง 2.3) รูปแบบการบริหารงาน บุคคล ตามหลักคุณธรรมมี 8 แนวทาง และ 2.4) รูปแบบการบริหารทั่วไป ตามหลักความรับผิดชอบ มี 7 แนวทาง และ 3) การประเมินรูปแบบ พบว่า 3.1) รูปแบบการบริหารงานวิชาการ ตามหลักการ มีส่วนร่วม 3.2) รูปแบบการบริหารงบประมาณ ตามหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใสและหลักความ คุ้มค่า 3.3) รูปแบบการบริหารงานบุคคล ตามหลักคุณธรรม 3.4) รูปแบบการบริหารทั่วไป ตาม หลักความรับผิดชอบ อยู่ในระดับดีมากทุกด้าน

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร, หลักธรรมาภิบาล, การบริหารการศึกษา

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the administrative conditions; 2) to create a model; and 3) to evaluate the administrative models of primary school administrators under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 1 based on good governance. It was a mixed-method research consisting of phase 1 with 25 key informants. The research instruments were interview forms, and phase 2 with focus group discussion, of 9 experts. The research instruments were focus group discussion. Data analysis was conducted by content analysis. Quantitative research in phase 3 was the 15 experts. The research instruments were assessment forms, frequency and percentage. And descriptive research results were presented. The research results found that 1) administrative conditions, namely 1.1) academic administration, all aspects of good governance were important for administration, 1.2) in the aspect of budget management, the ministry's regulations and rules must be adhered, 1.3) in terms of personnel management, It was believed that the principles of morality or religious principles will lead to legitimacy, 1.4) in general management according to the principle of responsibility, many things were under the responsibility of the administrators; 2) in terms of model creation, it was found that 2.1) academic

administration models according to the principle of participation had 7 approaches, 2.2) in the aspect of budget administration models according to the rule of law, transparency and value for money had 13 approaches, 2.3) personnel administration models according to the principle of morality had 8 approaches, and 2.4) general administration models according to the principle of responsibility had 7 approaches; 3) for model evaluation, it was found that 3.1) academic administration models according to the principle of participation, 3.2) budget administration models according to the rule of law, transparency and value for money, 3.3) personnel administration models according to morality, 3.4) general administration models according to the principle of responsibility were at a very good level in all aspects.

Keywords: Administration Models, Good Governance, Educational Administration

บทนำ

ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2557 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารทางราชการ พ.ศ.2540 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 พ. ศ. 2560-2564 และนโยบายของรัฐบาลข้อที่ 10 การส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ กำหนดให้ปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึกในการรักษาคำสัตยาบันความเป็นข้าราชการ และความซื่อสัตย์สุจริตควบคู่กับการบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับและตอบสนองความต้องการพร้อมอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในระบบราชการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1 จึงได้กำหนดนโยบายคุณธรรม และความโปร่งใสเพื่อเป็นมาตรฐานแนวทางปฏิบัติ และค่านิยมสำหรับข้าราชการและบุคลากรขององค์กรให้ยึดถือและปฏิบัติควบคู่กับกฎระเบียบและข้อบังคับอื่น ๆ โดยมุ่งมั่นที่จะนำหน่วยงานให้ดำเนินงานตามภารกิจด้วยความโปร่งใส บริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม ปราศจากการทุจริต เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ดังกล่าว จึงกำหนดแนวทางให้บุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1 ถือนโยบายและดำเนินการอย่างชัดเจน นอกจากนี้ในด้านบริหารจัดการในหน่วยงาน

โดยให้ความสำคัญกับการป้องกันในประเด็นที่อาจเป็นความเสี่ยงหรือเป็นช่องทางที่จะก่อให้เกิดการทุจริตและรับสินบนหรือก่อให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน และสามารถยับยั้งการทุจริตหรือผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจเกิดขึ้นทุกรูปแบบดังนี้ 1) ดัชนีความโปร่งใส ผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้เสียสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก มีความถูกต้อง ชัดเจน ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน สามารถตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานตามนโยบายที่ประกาศให้ไว้หน้าเว็บไซต์และมีระบบการจัดการเรื่องร้องเรียนที่ดี มีการกำหนดมาตรการ กลไกและวางระบบแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม 2) ด้านความพร้อมรับผิด ผู้บริหารและข้าราชการ เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1 มีความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติราชการอย่างมีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานมีจิตสำนึก 3) ด้านความปลอดภัยจากการทุจริตในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้ข้าราชการเจ้าหน้าที่และบุคลากรทุกระดับให้มีจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมและต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันทุกรูปแบบ 4) ด้านวัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร สร้างวัฒนธรรมสุจริตให้เกิดขึ้นในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1 ให้ข้าราชการเจ้าหน้าที่และบุคลากรทุกระดับ ไม่ยอมรับพฤติกรรมการทุจริตคอร์รัปชันและมีความละเอียดที่จะกระทำการทุจริตคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ 5) ด้านคุณธรรมการทำงานในหน่วยงาน มีระบบการบริหารงานเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลและมีคุณธรรมในการบริหารงาน 6) ด้านการสื่อสารภายในหน่วยงาน การมีช่องทางในการสื่อสารให้ข้าราชการ เจ้าหน้าที่และบุคลากรทุกระดับตระหนักถึงการปฏิบัติงานที่มีคุณธรรมและความโปร่งใส (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1, 2561)

องค์กรหรือหน่วยงานที่สามารถดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรได้ ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ ซึ่งประกอบด้วย คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์และการจัดการ แต่สำหรับการจัดการทางด้านการศึกษาก็จะมีการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงใดนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ผู้บริหารต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในทุกด้าน ทั้งด้านวิชาการและด้านคุณธรรม (สุรัสวดี คุ่มสุพรรณ และคณะ, 2564) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาหรือพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะการจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยความรู้ความสามารถ ความเข้าใจในหลักการบริหารหรือการจัดการ ตลอดจนมีทักษะในการบริหารหรือการจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ Katz, R.L. (1955) กล่าวว่า ทักษะการบริหารที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมี เพื่อให้การดำเนินการบริหารประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ มี 3 ทักษะ คือด้านเทคนิควิธี ได้แก่ ทักษะทางด้านการวางแผนงานและโครงการ

ทักษะการใช้กระบวนการกลุ่ม ทักษะทางด้านการจัดการ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศการให้คำแนะนำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล ความรอบรู้ในงานที่ปฏิบัติ ความเป็นผู้นำ ทักษะด้านมนุษย ได้แก่ ความสามารถในการประสานงานกับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา หน่วยงาน ความเป็นกันเองกับผู้ร่วมงาน ปฏิบัติกับผู้ร่วมงานโดยเท่าเทียมกัน ตลอดจนต้องให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงาน และทักษะด้านความคิดรวบยอด ได้แก่ ความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบายของสถานศึกษา เข้าใจนโยบายการจัดการศึกษาของชาติ สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายของหน่วยงาน สามารถวางแผนในการปฏิบัติงานใช้เกณฑ์ที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานของทักษะทั้ง 3 ประการนี้

จะเห็นได้ว่าการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นพื้นฐานในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งต้องใช้ทักษะที่จำเป็นสำหรับการบริหารงาน 3 ด้าน ที่ผ่านการสังเคราะห์ตามภารกิจหน้าที่การบริหารงานภายในสถานศึกษาที่ตนรับผิดชอบ และผู้บริหารจะทำหน้าที่ของตนได้ดีเพียงใด ประสบความสำเร็จมากน้อยกว่ากันหรือไม่อย่างไร จึงขึ้นอยู่กับทักษะด้านการดำเนินงานและเทคนิคทักษะด้านการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างมนุษย์ ทักษะด้านการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องใช้ทักษะการบริหารงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบวิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงาน และผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ซึ่งได้กำหนดขึ้นระยะไว้ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ศึกษาเอกสาร ตำราวิชาการ บทความ หนังสือ วารสาร สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงาน โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 25 คน

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ได้ดำเนินการดังนี้ ศึกษาวิเคราะห์สภาพการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาล โดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 นำผลมากร่างรูปแบบ นำร่างรูปแบบมาพิจารณาด้วยการสนทนากลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อรวบรวมความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาพัฒนารูปแบบ โดยใช้คำถามจากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ได้จากรูปแบบฉบับร่างที่ 1 แล้วนำผลการวิเคราะห์เนื้อหา มาปรับปรุงให้ได้ร่างรูปแบบฉบับร่างที่ 2

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและนำผลมาวิเคราะห์ ปรับปรุงให้ได้รูปแบบการบริหาร

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานของผู้บริหาร พบว่า

1.1 ด้านการบริหารวิชาการ จำเป็นจะต้องใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะหลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้รู้ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ประสานสัมพันธ์กับผู้นำท้องถิ่น ชาวบ้าน ผู้ปกครอง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา เพื่อจะได้ชี้แจง ทำความเข้าใจในเรื่องการบริการ บริหารของสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน

1.2 ด้านการบริหารงบประมาณ ตามหลักนิติธรรม ความโปร่งใสและหลักความคุ้มค่า พบว่า หลักนิติธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นเรื่องของความถูกต้องตามกฎหมาย ต่อการบริหารองค์กรในยุคปัจจุบัน เรื่องความโปร่งใสก็มีความจำเป็น เพราะหากผู้บริหารไม่มีความโปร่งใส ก็จะไม่ได้รับความเชื่อมั่น เชื่อถือ ไม่เกิดความไว้วางใจ ขาดความเชื่อถือจาก

ผู้ได้บังคับบัญชา ในการบริหารจึงต้องทำตรงไปตรงมา เพราะเป็นเรื่องที่มุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นหลัก หากเกิดประโยชน์กับผู้เรียน ก็ถือว่าเรื่องนั้นสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ได้

1.3 ด้านการบริหารบุคลากร ตามหลักคุณธรรม พบว่า เป็นเรื่องที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ โดยใช้หลักคุณธรรม ทำในสิ่งที่ถูกต้อง โปร่งใส มีความสุขในการทำงาน โดยใช้หลักธรรมต่างๆ เช่น อิทธิบาท 4 และพรหมวิหาร 4

1.4 ด้านการบริหารทั่วไป ตามหลักความรับผิดชอบ พบว่า ผู้บริหารจะต้องมีความรับผิดชอบ จะต้องกล้าออกมาพูดว่าอะไรถูกหรือผิด กล้าที่จะยอมรับหากเกิดปัญหา หรือมีใครสงสัยอะไร สามารถที่จะชี้แจงถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ เพราะฉะนั้นผู้บริหารรวมทั้งคณะครูจะต้องร่วมกันวางแผนงาน แบ่งงานกันทำ รับผิดชอบตามภาระงานที่ได้รับมอบหมาย

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหาร พบว่า

2.1 รูปแบบการบริหารวิชาการ ตามหลักการมีส่วนร่วม มี 7 แนวทาง คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการวางแผนงานด้านวิชาการและให้ความเห็นในการพัฒนาหลักสูตร 2) รวมทั้งควรสร้างความตระหนักให้แก่ครูและบุคลากรให้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ควรมีส่วนร่วมในการกำกับติดตามการวัดผลประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง 4) ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเหมาะสม 5) ควรมีส่วนร่วมในการนิเทศและแนะแนวเพื่อการศึกษาอย่างถูกต้อง 6) ควรมีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 7) ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรควรร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างถูกต้อง เหมาะสม

2.2 รูปแบบการบริหารงบประมาณ ตามหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใสและหลักความคุ้มค่า มี 13 แนวทางคือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมจัดทำแผนและคำขอตั้งงบประมาณ ตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมายและ 2) ร่วมกับคณะครู เจ้าหน้าที่ จัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรรอย่างถูกต้องและ 4) มีการตรวจสอบ ติดตามรายงานการใช้งบประมาณอย่างต่อเนื่อง 5) มีการตรวจสอบ ติดตามการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ 6) มีการสนับสนุนการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา 7) มีการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาและ 8) มีการประชุม วางแผนการบริหารจัดการพัสดุอย่างเหมาะสม 9) สนับสนุนให้มีการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุอย่างต่อเนื่อง 10) จัดให้มีการควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุอย่าง

ถูกต้องเหมาะสม 11) จัดให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินอย่างถูกต้องเหมาะสม 12) จัดให้มีการกำกับติดตามการรับเงิน การเก็บรักษาเงินและการจ่ายเงินอย่างต่อเนื่อง 13) จัดให้มีการจัดทำบัญชีการเงิน รายงานทางการเงินและงบการเงินอย่างต่อเนื่อง

2.3 รูปแบบการบริหารบุคลากร ตามหลักคุณธรรม มี 8 แนวทาง คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีการประชุม การวางแผนอัตรากำลัง การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเหมาะสม 2) จัดให้มีการสรรหา บรรจุแต่งตั้ง การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างถูกต้อง 3) จัดให้มีการกำกับ ติดตามการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 4) มีการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษกับบุคลากรทางการศึกษาที่ประพฤติผิดระเบียบวินัยอย่างตรงไปตรงมาและเป็นธรรม 5) มีการส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 6) มีการส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติแก่บุคลากรทางการศึกษาอย่างเหมาะสม 7) มีการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับบุคลากรทางการศึกษาอย่างเหมาะสม 8) มีการส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.4 รูปแบบการบริหารทั่วไป ตามหลักความรับผิดชอบ มี 7 แนวทาง คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีการพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง 2) ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีการประสานงานกับหน่วยงานและสถาบันที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำข้อตกลงและการพัฒนาเครือข่ายร่วมกัน 3) จัดให้มีการร่วมประชุมวางแผนกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานตามโครงสร้างและตัวชี้วัดความสำเร็จของสถานศึกษาร่วมกัน 4) ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำงานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผนของสถานศึกษา 5) จัดให้มีการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 6) สร้างความตระหนักในการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาร่วมกับบุคลากรและผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 7) จัดให้มีการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและมีการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย

3. จากการประเมินรูปแบบ พบว่า รูปแบบการบริหารวิชาการ ตามหลักการมีส่วนร่วม รูปแบบการบริหารงบประมาณ ตามหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใสและหลักความคุ้มค่า รูปแบบการบริหารบุคลากร ตามหลักคุณธรรม และรูปแบบการบริหารทั่วไป ตามหลักความรับผิดชอบต่อความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับดีมากทุกด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารการศึกษา รูปแบบการบริหารวิชาการ จำเป็นต้องใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะหลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้รู้ชุมชน หรือที่เรียกกันว่า บวร บ้าน วัด โรงเรียน ประสานสัมพันธ์กับผู้นำท้องถิ่น ท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา เพื่อจะได้ชี้แจงทำความเข้าใจในเรื่องการบริการ บริหารของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการบริหารการศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องมีแนวร่วม หรือผู้มีส่วนร่วมในการคิด ในการวางแผนการจัดการศึกษา เช่น ชุมชน วัด ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำท้องถิ่น ท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารจัดการ และการจัดการศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน อีกทั้งยังสร้างความได้เปรียบ ความเข้มแข็ง และสายสัมพันธ์ในการบริหาร ด้านงบประมาณ ตามหลักนิติธรรม ความโปร่งใสและหลักความคุ้มค่า พบว่า หลักนิติธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นเรื่องของความถูกต้องตามกฎหมาย ตามกฎหมาย ต่อการบริหารองค์กรในยุคปัจจุบัน เรื่องความโปร่งใสก็มีความจำเป็น เพราะหากผู้บริหารไม่มีความโปร่งใส ก็จะไม่ได้รับความเชื่อมั่น เชื่อถือ ไม่เกิดความไว้วางใจ ขาดความเชื่อถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะฉะนั้นสิ่งสำคัญในการบริหารอีกอย่างคือ การทำอย่างตรงไปตรงมา เพราะเป็นเรื่องที่มุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นหลัก หากเกิดประโยชน์กับผู้เรียน ก็ถือว่าเรื่องนั้นสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ได้แล้ว ยอมที่จะเสียส่วนน้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ก็ถือว่าคุ้มค่าคุ้มค่าด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักคุณธรรม พบว่า เป็นเรื่องที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ โดยใช้หลักคุณธรรมในการทำงาน เพราะเป็นผู้บริหารที่ต้องนำพาเพื่อนร่วมงาน คณะ ทำให้เป็นแบบอย่างทำในสิ่งที่ถูก ยึดความถูกต้องเป็นหลัก ความโปร่งใส มีความสุขในการทำงาน หลักธรรมต่าง ๆ ในการทำงาน อย่างอิทธิบาท 4 และพรหมวิหาร 4 และด้านการบริหารทั่วไปตามหลักความรับผิดชอบ พบว่า ผู้บริหารจะต้องมีความรับผิดชอบ จะต้องกล้าออกมาพูดว่าอะไรถูกหรือผิด กล้าที่จะยอมรับตรงนั้น หากเกิดปัญหา หรือมีใครสงสัยอะไร สามารถที่จะชี้แจงถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ เพราะฉะนั้น ผู้บริหารรวมทั้งคณะครูจะต้องร่วมกันวางแผนงาน แบ่งงานกันทำ รับผิดชอบตามภาระงานที่ได้รับมอบหมาย และหากเกิดเหตุการณ์ขึ้นระหว่างงาน จะรับผิดชอบร่วมกันอย่างไร สอดคล้องกับงานวิจัยของบรรจง เจริญสุข (2552) พบว่า สถานศึกษาชั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน มีสถานภาพการบริหารสถานศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงการขาดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานตามขอบข่ายภารกิจการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน

2. การสร้างรูปแบบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร รูปแบบการบริหารวิชาการ ตามหลักการมีส่วนร่วม มี 7 แนวทาง รูปแบบการบริหารงบประมาณ ตามหลักนิติ

ธรรม หลักความโปร่งใสและหลักความคุ้มค่า มี 13 แนวทาง รูปแบบการบริหารบุคลากร ตามหลักคุณธรรม มี 8 แนวทาง และรูปแบบการบริหารทั่วไป ตามหลักความรับผิดชอบ มี 7 แนวทาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดทำแผนและคำขอตั้งงบประมาณ ตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมาย รวมถึงร่วมกับคณะครู เจ้าหน้าที่ จัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งยังให้ความสำคัญกับการวางแผนอัตรากำลัง การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการสรรหา บรรจุแต่งตั้ง การย้าย กำกับติดตามการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาและมีการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษกับบุคลากรทางการศึกษาที่ประพฤติผิดระเบียบวินัยโดยตรงไปตรงมาและเป็นธรรม และได้ตระหนักถึงการพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา มีการประสานงานกับหน่วยงานและสถาบันที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำข้อตกลงและการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันและมีการร่วมประชุมวางแผน กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานตามโครงสร้างและตัวชี้วัดความสำเร็จของสถานศึกษาร่วมกัน รวมถึงมีการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย สอดคล้องกับงานวิจัยของธนากร คงช่วย (2560) พบว่า รูปแบบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโรงเรียนบ้านควนสระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การจัดตั้งกรรมการเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล 2) กำหนดนโยบายเกี่ยวกับธรรมาภิบาล 3) กำหนดทิศทางนโยบาย เป้าหมายและกลยุทธ์ เพื่อควบคุมและประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้เป็นระยะ 4) การกำกับติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานสถานศึกษาต้องสร้างระบบติดตาม และประเมินผลขึ้นมาเพื่อกำกับการดำเนินงานตามแผนการทำงาน และ 5) การเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

3. การประเมินรูปแบบการบริหารงานของผู้บริหาร ด้านรูปแบบการบริหารวิชาการ ตามหลักการมีส่วนร่วม ด้านรูปแบบการบริหารงบประมาณ ตามหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส และหลักความคุ้มค่า ด้านรูปแบบการบริหารบุคลากร ตามหลักคุณธรรม และด้านรูปแบบการบริหารทั่วไป ตามหลักความรับผิดชอบ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับดีมากทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ กระบวนการสร้างรูปแบบ ด้วยการประชุมสนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านล้วนมีความรู้ความสามารถและลุ่มลึกในเนื้อหาที่สร้างเป็นรูปแบบขึ้นมา ทำให้สอดคล้องกับบริบทของการบริหารสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินรูปแบบเห็นชอบดีมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัย

ของรวิวรรณ สุ่มมาตย์, วรกฤต เกื่อนช้าง และปฐิธรรม สำเนียง (2565) การประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับดีมากทุกด้าน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บทสรุปเชิงวิเคราะห์

ด้านที่ 1 รูปแบบการบริหารวิชาการ บูรณาการกับหลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการวางแผนงานด้านวิชาการและให้เห็นในการพัฒนาหลักสูตรรวมทั้งสร้างความตระหนักให้แก่ครูและบุคลากรให้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการกำกับติดตามการวัดผลประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการนิเทศและแนะแนวเพื่อ

การศึกษา และควรมีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรมเพื่อการศึกษา

ด้านที่ 2 รูปแบบการบริหารงบประมาณ บูรณาการกับหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรร่วมจัดทำแผนและคำขอตั้งงบประมาณ ตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมาย ร่วมกับคณะครู เจ้าหน้าที่ จัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรพิจารณาอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรรอย่างถูกต้อง รวมถึงมีการตรวจสอบ ติดตาม รายงานการใช้งบประมาณอย่างต่อเนื่อง และมีการตรวจสอบ ติดตามการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสนับสนุนการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาและมีการประชุม วางแผนการบริหารจัดการพัสดุอย่างเหมาะสม รวมถึงควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ จัดการควบคุม ดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินอย่างถูกต้องเหมาะสม มีการกำกับติดตามการรับเงิน การเก็บรักษาเงินและการจ่ายเงิน และจัดให้มีการจัดทำบัญชีการเงิน รายงานทางการเงินและงบการเงินอย่างถูกต้อง

ด้านที่ 3 รูปแบบการบริหารบุคลากร บูรณาการกับหลักคุณธรรม ผู้บริหารสถานศึกษามีการประชุม การวางแผนอัตรากำลัง การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการสรรหา บรรจุแต่งตั้ง การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการกำกับติดตามการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา มีการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษกับบุคลากรทางการศึกษาที่ประพฤติผิดระเบียบวินัยอย่างตรงไปตรงมาและเป็นธรรม มีการส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติแก่บุคลากรทางการศึกษา มีการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับบุคลากรทางการศึกษา มีการส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ด้านที่ 4 รูปแบบการบริหารทั่วไป บูรณาการกับหลักความรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีการพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา รวมถึงจัดให้มีการประสานงานกับหน่วยงานและสถาบันที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำข้อตกลงและการพัฒนาเครือข่ายร่วมกัน จัดให้มีการร่วมประชุมวางแผนกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานตามโครงสร้างและตัวชี้วัดความสำเร็จของสถานศึกษาร่วมกัน ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำงานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบาย

และแผนของสถานศึกษา จัดให้มีการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สร้างความตระหนักในการดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาร่วมกับบุคลากรและนักเรียนอย่างต่อเนื่องและจัดให้มีการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรเน้นย้ำการบริหารสถานศึกษาทุกแห่ง ให้บริหารงานทุกด้านตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ควรมีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ควรมีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งในด้านการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลเชิงบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม
4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทาง เพื่อกำหนดนโยบาย ที่จะส่งเสริมการบริหารสถานศึกษา สู่ความเป็นเลิศโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเชิงบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ควรมีการส่งเสริมการจذبอบรมให้ความรู้ความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลต่อผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม
3. ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมบูรณาการหลักสูตรในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ธนากร คงช่วย. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลโรงเรียนบ้านควนสระ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. (วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บรรจง เจริญสุข. (2552). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- รวีวรรณ สุ่มมาตย์, วรกฤต เกื่อนช้าง และปฐิธรรม สำเนียง. (2565). รูปแบบการบริหารสถานศึกษา
เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท
4. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(6), 123-136.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1. (2561). นโยบายการสร้างคุณธรรมและ
ความโปร่งใสในการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก
เขต 1. (อัดสำเนา)
- สุรัสวดี คุ่มสุพรรณ และคณะ. (2564). การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารสถานศึกษาตาม
หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา
ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 17(3), 4-15.
- Katz, R.L. (1955). *Skills of an Effective Administration*. New York : McGraw-Hill Book
Company.

**การพัฒนาทักษะและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า
โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ**

Development of Skills and Learning Achievement in Performing Dance on
Dance Terminology and Gesture Language Using Activity Package based on
Harrow's Practical Skills Concept for Prathom Suksa 4 students at Rajabhat
University Demonstration Schools, Northern Group

ฐานิตา อามิตตา¹ ชนาดล สมบูรณ์² และวีระ วงศ์สรรค์³

Tharnita armitta, Tanadol Somboon and Veera Wongsan

Received: May 06, 2024

Revised: June 03, 2024

Accepted: June 17, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะปฏิบัติการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียน 2) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏย ศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่ กำหนดร้อยละ 80 3) ศึกษาความก้าวหน้าทางการเรียนนาฏศิลป์ และ 4) เปรียบเทียบเจตคติของ นักเรียนต่อการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่าโดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะ ปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียน ผู้วิจัยดำเนินการ

¹ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์; Demonstration School, Nakhonsawan Rajabhat University

²⁻³ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี; Bangkokthonburi University

Corresponding author, e-mail: tharnitanitaarmitta@yahoo.com

วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบกึ่งทดลอง ประชากรประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จำนวน 189 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 31 คน เครื่องมือที่ใช้วิจัย ประกอบด้วย (1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (2) แผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า (3) แบบวัดทักษะปฏิบัติ (4) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ (5) แบบวัดเจตคติของนักเรียน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัย พบว่า 1) ทักษะปฏิบัติทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า ตามแนวคิดทักษะของแฮร์โรว์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเท่ากับ 90.96 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80 3) นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 85.70 และ 4) นักเรียนมีเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: นาฏยศัพท์และภาษาท่า, ทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์, ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to compare the practical skills of performing dance on dance terminology and gesture language using an activity package based on Harrow's practical skills for Prathom Suksa 4 students before and after learning; 2) to develop the learning achievement in dance on dance terminology and gesture language using a package of activities based on Harrow's practical skills to meet the specified criteria of 80 percent; 3) to study the progress of performing dance; and 4) to compare the attitudes of students towards performing dance on dance terminology and gesture language using an activity package based on Harrow's practical skills for Prathom Suksa 4 students before and after learning. The researcher conducted the research using a quasi-experimental research design. The population consisted of Prathom Suksa 4 students studying in the second semester of the 2023

academic year at Rajabhat University Demonstration School, Northern Group, Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation, totaling 189 people. The sample consisted of 31 Prathom Suksa 4 students of Nakhon Sawan Rajabhat University Demonstration School. The research instruments used included (1) a package of learning activities based on Harrow's practical skills concept, (2) a lesson plan for performing dance on dance terminology and gesture language, (3) a practical skills test, (4) an achievement test, and (5) a students' attitude test. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t-test. The research results revealed that 1) the practical skills in performing dance on dance terminology and gesture language based on Harrow's practical skills concept after studying were higher than before studying with a statistical significance level of .01, 2) the students' learning achievement was 90.96, which was higher than the specified criterion of 80 percent, 3) the students' learning progress was at a high level, at 85.70 percent, and 4) students had significantly higher attitudes towards performing dance after studying than before studying at a statistical level of .01.

Keywords: Dance Terminology and Gesture Language, Harrow's Practical Skills, Dance Learning Achievement, Prathom Suksa 4, Rajabhat University Demonstration School Northern Group

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยถือเป็นวัฒนธรรมสำคัญสาขาหนึ่งที่มีการแสดงออกซึ่งสัญลักษณ์แห่งชาติ แสดงถึงความเป็นชาติที่มีความรุ่งเรืองมาแต่อดีตกาล และเป็นตนเอง เริ่มจากการเลียนแบบท่าทาง ธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์ แล้วนำมาประดิษฐ์ดัดแปลงให้เป็นท่ารำที่งดงามในรูปร่างของการรำ รำให้เข้ากับทำนองและดนตรี นาฏศิลป์ไทยมีความเป็นไทย ซึ่งมีท่ารำที่อ่อนช้อย งดงาม แสดงออก ของอารมณ์ การทำท่าทางรำแล้วผู้ชมเกิดความเข้าใจในความหมายและมีดนตรีประกอบจะ แทรกอารมณ์และใส่ท่ารำตามเนื้อร้องนั้น ๆ ได้ (เรณู โกศินานนท์, 2546) การจัดการเรียนรู้ นาฏศิลป์จะช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีจินตนาการที่ดีขึ้น ช่วยพัฒนา ผู้เรียน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาตนเอง

ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ผู้วิจัยจึงได้ส่งเคราะห์การจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สารนาฏศิลป์ที่ผ่านมา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 45.00 ของคะแนนเต็มร้อยละ 80.00 ปัญหาที่ครูผู้สอนพบมากที่สุด คือ นักเรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะทำรำพื้นฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทย และยังพบว่า ผู้เรียนบางส่วนไม่กล้าแสดงออก ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องเน้นด้านทักษะการปฏิบัติ เพื่อให้ นักเรียนเกิดทักษะ ในการเรียนรู้และยังขาดสื่อประกอบการสอนที่ในการนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอีกด้วย (โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2561)

ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อช่วยแก้ปัญหาและช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ครูผู้สอนควรมีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีรูปแบบที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ รวมถึงให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดต้องปฏิบัติและค้นพบ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนการสอนจึงควรเลือกใช้วิธีที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเหมาะสมกับวัยและความต้องการของผู้เรียน โดยครูมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือนักเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้และนำไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหาเนื่องจากวิชานาฏศิลป์เป็นวิชาที่ต้องฝึกปฏิบัติ เพราะเป็นวิชาที่เป็นทักษะเฉพาะ ดังนั้นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความน่าสนใจจึงควรเป็นวิธีการที่เน้นการฝึกทักษะปฏิบัติ แนวคิดการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์จึงเป็นแนวคิดหนึ่งที่ถูกนำมาใช้กับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เน้นการฝึกทักษะปฏิบัติที่เป็นไปตามขั้นตอนจากซับซ้อนน้อยไปซับซ้อนมาก ซึ่งมีลำดับทักษะปฏิบัติไว้ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นการเลียนแบบ ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออก และขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ จากการศึกษาแนวคิดการสอนแฮร์โรว์ ที่ยังไม่มีมีการศึกษาวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างกับรายวิชานี้ มีวิธีการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดของแฮร์โรว์ทำให้นักเรียนได้ฝึกทักษะปฏิบัติเป็นไปตามขั้นตอนต่างจากการสอนของครูที่ปฏิบัติอยู่ในโรงเรียน ทั้งยังได้ฝึกทักษะปฏิบัติไปตามขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอนจากง่ายไปยาก การสอนตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์นี้ มุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์และเชี่ยวชาญด้วยตนเอง เพื่อกระตุ้นและพัฒนาความกล้าแสดงออก ความมั่นใจในตนเองให้แก่ผู้เรียนทางด้านนาฏศิลป์อย่างมีประสิทธิภาพและองค์ความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ คือ การเรียนนาฏศิลป์ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ทำให้เกิดประสิทธิภาพเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตร ผู้เรียนเห็น

กระบวนการตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างชัดเจน และได้ฝึกปฏิบัติจริงได้อย่างถูกต้อง ทำให้ไม่เกิดความสับสนระหว่างเรียน ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น ไม่น่าเบื่อระหว่างการเรียนรู้นาฏศิลป์ และจะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์สูงขึ้น (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2544)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน
2. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80
3. เพื่อศึกษาความก้าวหน้าทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ
4. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนต่อการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่าโดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ ก่อนเรียนและหลังเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 31 คน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากตำราและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สารนาฏศิลป์ ผู้วิจัยนำไปใช้ในการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน เวลา 16 ชั่วโมง เรื่อง การพัฒนาทักษะปฏิบัติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ โดยมีแบบวัดทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ เป็นแบบวัดทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏย ศัพท์และภาษาท่า 4 ชุด มีเกณฑ์การประเมินความสามารถในการปฏิบัติ 4 ระดับ คือ ควรปรับปรุง พอใช้ ดี และดีมาก

3. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อน เรียนและหลังเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยการใช้การเรียนรู้ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติ ของแฮร์โรว์ จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

4. แบบวัดเจตคติ ของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้นาฏศิลป์ เรื่อง นาฏย ศัพท์และภาษาท่า ทักษะพื้นฐานและการฝึกหัดการแสดงนาฏศิลป์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวน 10 ข้อ

การหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการหาคุณภาพของเครื่องมือ การวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้ กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ การวิเคราะห์ปัญหาและความ ต้องการจำเป็นในการสร้างชุดกิจกรรม ได้แก่ ปัญหาที่นักเรียนยังทำอะไรไม่ได้บ้างในกลุ่มสาระการ เรียนรู้นาฏศิลป์ และความต้องการด้านการเรียนรู้ กรณีนี้อาจวิเคราะห์จากข้อมูลในอดีต เช่น นักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในการเรียนเรื่องอะไรบ้าง หรืออาจใช้ข้อมูลทางด้านวิชาการของโรงเรียน ก็ได้ นักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้จาก การวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ คือ กลุ่มเป้าหมายของการนำ ชุดกิจกรรมไปใช้ การดำเนินการในขั้นตอนนี้จะได้ข้อสรุป 2 ประเภท คือ 1) ปัญหาและความ ต้องการด้านการเรียนรู้ที่เป็นปัญหาวิกฤติ คืออะไร และ 2) ผู้เรียนที่เข้ากลุ่มเป้าหมาย คือกลุ่มใด

2. ออกแบบชุดกิจกรรม การออกแบบชุดกิจกรรมประกอบด้วยชุดกิจกรรมต่าง ๆ

2.1 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ประจำชุด ในลักษณะที่เป็นจุดประสงค์ ปลายทาง ให้สัมพันธ์กับปัญหาด้านการเรียนรู้ที่เป็นปัญหาวิกฤติ ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญในการสร้างชุด กิจกรรม จุดประสงค์การเรียนรู้ประจำชุดกิจกรรมที่กำหนดในที่นี้จะต้องระบุให้ชัดเจนว่า เมื่อผู้เรียน ผ่านการ เรียนรู้ตามกิจกรรมต่าง ๆ ในชุดกิจกรรมแล้วนักเรียนจะต้องทำอะไรเป็น ระดับใด

2.2 วิเคราะห์การเรียนรู้ในขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็น ระบบ ในลักษณะ Flow Chart โดยใช้หลักการวิเคราะห์จากการตอบคำถามหลักว่า การที่ผู้เรียนจะ มีความรู้ และทักษะบรรลุตามจุดประสงค์ประจำชุดกิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้นั้น ผู้เรียน ต้องเริ่มต้นจากการทำอะไรเป็นก่อนและทำอะไรเป็นต่อไปเรื่อย ๆ จนมีความรู้และทักษะโดยรวม ตามจุดประสงค์ประจำชุดกิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้

2.3 ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้

2.4 กำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้ จะใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ รูปแบบการสอน
อย่างไร

2.5 กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และ
กิจกรรมการประเมินผลในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการประเมินผลต้องหลากหลาย

2.6 สร้างแบบทดสอบหลังเรียน ใช้วิธีการสร้างแบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์

3. ตรวจสอบความถูกต้องของชุดกิจกรรมและแบบทดสอบหลังเรียน

3.1 ให้ผู้เชี่ยวชาญประมาณ 5 คน ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมทั้งหมด
ของชุดกิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้

3.2 ทดลองใช้ชุดกิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้ กับนักเรียน 1 คน ที่อยู่
ในระดับชั้นเดียวกับกลุ่มเป้าหมาย หรือระดับสูงกว่ากลุ่มเป้าหมาย เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม
เกี่ยวกับ เนื้อหา กิจกรรม ตลอดจนเวลาการปฏิบัติกิจกรรมในชุดกิจกรรมที่กำหนดไว้ข้างต้น

3.3 ทดลองกลุ่มย่อยกับนักเรียนที่มีลักษณะเดียวกับกลุ่มเป้าหมายประมาณ
3-5 คน ที่มีความสามารถระดับเก่ง ปานกลาง และอ่อน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของชุดกิจกรรม
และแผนการจัดการเรียนรู้ และปรับปรุงแก้ไข

4. ทดลองภาคสนาม คือ การนำชุดกิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้ ไปทดลอง
กับนักเรียนที่มีลักษณะเดียวกับเป้าหมายประมาณ 10-30 คน เพื่อการแก้ไขปรับปรุง ชุดกิจกรรม
และแบบทดสอบหลัง เรียนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

5. ทดลองหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้ คือ การนำ
ชุดกิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ได้ปรับปรุงไว้ดีแล้วไปทดลองหาประสิทธิภาพ E1/ E2
เพื่อทดลองหาประสิทธิภาพ

6. นำแบบสอบถามเจตคติของนักเรียนที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปเสนอ
ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม พิจารณาความสอดคล้อง และข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

1. ชุดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

2. แผนการจัดการเรียนรู้แนวศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ จำนวน 8 แผน เวลา 16 ชั่วโมง

3. แบบวัดทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ เป็นแบบวัดทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า 4 ชุด มีเกณฑ์การประเมินความสามารถในการปฏิบัติ 4 ระดับ คือ ควรปรับปรุง พอใช้ ดี และดีมาก

4. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก 30 ข้อ จำนวน 1 ฉบับ มีเกณฑ์การประเมิน ข้อถูกให้ 1 และ ข้อผิดให้ 0

5. แบบวัดเจตคติ ของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้นาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า ทักษะพื้นฐานและการฝึกหัดการแสดงนาฏศิลป์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวน 10 ข้อ

การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์และแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ที่ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปใช้ในการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 31 คน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามชุดกิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ทั้งนี้ไม่รวมเวลาที่ใช้ในการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน ตามขั้นตอนดังนี้

1. การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ แล้วทำการเก็บข้อมูลที่ได้จากการทำแบบทดสอบไว้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนการสอน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งแต่ละเรื่องได้ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

3. การทดสอบหลังเรียน (Post-test) เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการศึกษาแล้วให้นักเรียนทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดกิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกันกับแบบก่อนเรียน พร้อมตรวจให้

คะแนนโดยให้คำตอบถูก เท่ากับ 1 และคำตอบที่ผิดเท่ากับ 0 แล้วนำผลคะแนนที่ได้มาทดสอบด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

4. แบบประเมินเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของ (Likert) โดยกำหนดคะแนนเจตคติ เป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพ

1. วิเคราะห์หาความเหมาะสมของชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะปฏิบัติ นาฏยศัพท์และภาษาท่า ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการหาค่าเฉลี่ย ดังนี้

1.1 ค่าร้อยละ

$$P = \frac{F \times 100}{n}$$

เมื่อ	P	แทน ร้อยละ
	F	แทน คะแนนที่ต้องการแปลค่าให้เป็นร้อยละ
	n	แทน จำนวนคะแนนทั้งหมด

1.2 ค่าเฉลี่ย

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน ค่าเฉลี่ย
	$\sum x$	แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
	n	แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม

2. เปรียบเทียบทักษะทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์ โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ดังนี้

2.1 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n - 1}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\bar{X}$	แทน ค่าเฉลี่ยเลขคณิต
	n	แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมด

3. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย

4. การหาความก้าวหน้าทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิเคราะห์โดยใช้สูตรการหาความก้าวหน้าแบบ Normalize Gain (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

5. การเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าที (t-test)

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ ที่ได้เสนอไว้ นั้น ปรากฏผลการวิจัยเป็นตามวัตถุประสงค์ สามารถสรุปผลวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ พบว่า ก่อนเรียนได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 10.94 หลังเรียนได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 90.96 ซึ่งสูงกว่าก่อนเรียน

3. ผลความก้าวหน้าของนักเรียนที่เรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน

สาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและความก้าวหน้าทางการเรียนโดยรวม เท่ากับ 0.85 ซึ่งอยู่ในระดับสูง

4. ผลการศึกษาเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ ($\bar{X} = 9.16$, S.D. = 0.78) โดยมีเจตคติอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ มีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีทักษะปฏิบัติการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นักเรียนที่เข้ารับการทดลองมีคะแนนทักษะปฏิบัติก่อนเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยรวมเท่ากับ 312 คะแนนคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 10.06 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.17 คะแนน หลังการทดลองสอน โดยรวมเท่ากับ 571 คะแนน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.42 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.06 คะแนนโดยรวมของคะแนนผลต่าง (d) เท่ากับ 259 คะแนนคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.35 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลต่าง (s_d) เท่ากับ 2.26 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารหลักการทฤษฎีการสอนทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ และได้ผ่านกระบวนการ ขั้นตอนในการสร้างอย่างมีระบบ วิธีการทำชุดกิจกรรมและวิธีการเขียนแผนที่ดี ผ่านการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ มีการนำไปใช้ทดลองกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาความเหมาะสมของเวลาในการจัดการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ แล้วนำไปจัดทำแผนและสื่อประกอบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้น ที่เน้นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ ส่งเสริม หรือกระตุ้น ให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินการเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2546) ได้ระบุว่า การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญส่งผล

เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒนา รัตนพรหม และวรรณดี ธาณิรัตน์ (2560) พบว่า ความเหมาะสมของชุดกิจกรรม เรื่อง การรำนโนราห์ โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน ทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ มีค่าดัชนีความเหมาะสมระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยของประชากรเท่ากับ 4.33 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร มีค่าเท่ากับ 0.26 และค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ (IOC) เท่ากับ 1.00 และมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีค่า E1/E2 เท่ากับ 90.98/84.16 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรม เรื่อง การรำนโนราห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 11.00 ± 1.29 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 25.23 ± 0.90

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าก่อนเรียนได้คะแนน 339 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 10.94 หลังเรียนได้คะแนน 846 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 90.96 แสดงว่าการเรียนนาฏศิลป์เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ร้อยละ 90.96 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow's) ที่สร้างขึ้นผ่านวิธีสร้างที่เป็นระบบ มีชุดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมอย่างชัดเจน เป็นชุดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรสสุคนธ์ เพ็ญเนตร (2561) ได้ทำการพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค TAI ร่วมกับแนวทางการสอนปฏิบัติของแฮร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า การจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 81.81/80.21 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (80/80) ค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค TAI ร่วมกับแนวทางการสอนปฏิบัติของแฮร์โรว์ มีค่าเท่ากับ 51.38 หรือคิดเป็นร้อยละ 51.38 นักเรียนที่เรียนเรื่องนาฏยศัพท์และภาษาท่าโดยใช้การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค TAI ร่วมกับแนวทางการสอนปฏิบัติของแฮร์โรว์ มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจ ต่อการเรียนรู้ เรื่องนาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค TAI ร่วมกับแนวทางการสอนปฏิบัติของแฮร์โรว์ โดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 1.01)

3. นักเรียนที่เรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งมีคะแนนเต็ม 30 คะแนน ก่อนเรียน ได้คะแนนโดยเฉลี่ยรวมเท่ากับ 10.94 คิดเป็นร้อยละ 36.47 หลังเรียนได้คะแนนโดยเฉลี่ยรวมคิดเป็นร้อยละ 90.96 (% Post-test) และความก้าวหน้าทางการเรียนโดยรวม เท่ากับ 0.85 ซึ่งอยู่ในระดับสูง หรือคิดเป็นร้อยละเท่ากับ 85.7 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากชุดกิจกรรม และ แผนการเรียนรู้ที่ดี ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้สึกมั่นใจและได้รับรู้เรื่องราว นาฏยศัพท์และภาษาท่าที่ถูกต้อง ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับครูผู้สอน และผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพและมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้น ผู้เรียนจะเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนนาฏศิลป์มากขึ้น มีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้มากขึ้น และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถนำทักษะการเรียนรู้ไปใช้ในโอกาสต่อไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพงษ์ แสนรัก (2565) พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานาฏยศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้กับพิบัติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับห้องเรียนกลับด้านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) การรู้เรื่องภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับห้องเรียนกลับด้าน หน่วยการเรียนรู้ภัยพิบัติ อยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับ Rosenblatt, W. (2004) การเรียนรู้ด้านการอ่านเป็นทักษะด้านหนึ่งที่เด็กหลาย ๆ คนเรียนรู้มาตั้งแต่เริ่มเข้าโรงเรียนจึงมีการศึกษาถึงวิธีการสอนด้านการอ่านสองแบบ เช่นการอ่านตามครูและการฟังครูอ่านก่อน ไปสู่การพัฒนาการมีทักษะความชำนาญในการอ่าน และความรู้ความเข้าใจการอ่านด้วย ใช้กับวิธีการสอนที่เหมือนการปฏิบัติจริงกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3-4 คน เลือกให้เป็น 2 กลุ่ม ใช้วิธีการสอนโดยการอ่าน (การฟังครูอ่านก่อนและการอ่านตามครู) และการทดลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างของนักเรียนมีการพัฒนาสูงขึ้นทั้งในส่วนของการมีทักษะความชำนาญในการอ่านออกเสียงและความรู้ความเข้าใจด้านการอ่านและมีการพัฒนาด้านความจำและการอ่าน

4. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีเจตคติต่อการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชุดกิจกรรมเรียนการสอน ที่พัฒนาขึ้นเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการที่ดี โดยใช้แนวคิดการสอนปฏิบัติของแฮร์โรว์ กระตุ้นความสนใจในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมความสามารถด้านทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า ที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้นักเรียนเกิดเจตคติและมี

ความสุขในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพรรณิ กู่ออนศรี (2555) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการวิจัยของกิติพงษ์ เหน่งสกุล (2556) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบชี้แนะร่วมกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาทักษะและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า โดยใช้ชุดกิจกรรมตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ ผู้วิจัยได้สังเกตจากการสนทนากับผู้เรียน และบันทึกผลระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และพบองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการทำการวิจัยและพัฒนาต่อยอดให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น จากปัญหาที่เกิดขึ้น โดยนำหลักการและทฤษฎีตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ มาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตลอดจนวัดเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้พร้อมนำนวัตกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปต่อยอดทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการในการจัดการศึกษา เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่กระตุ้นความสนใจของนักเรียนได้เป็นอย่างดี
2. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถือได้ว่าเป็นแนวทางที่ศึกษาด้วยตนเองหรือศึกษาเป็นกลุ่มได้ ทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายและสามารถช่วยเหลือติดตามผลงานซึ่งกันและกันได้ ทำให้การจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์พบว่า หลังการเรียนรู้ผ่านกระบวนการแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่า ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นกว่าก่อนเรียนและเจตคติอยู่ในเกณฑ์ที่โดยรวมแล้วนักเรียนมีความพอใจมาก ถือได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กิตติพงษ์ แสนรัก. (2565). *ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับห้องเรียนกลับด้านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กิตติพงษ์ เหน่งสกุล. (2556). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การใช้โปรแกรมประมวลผลคำ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีสอนแบบชี้แนะร่วมกับรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- รสสุคนธ์ เพ็ญเนตร. (2561). *การพัฒนาทักษะปฏิบัติในทฤษฎีและภาษาท่า โดยใช้การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค TAI ร่วมกับแนวคิดการสอนปฏิบัติของแฮร์โรว์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- เรณู โกสินานนท์. (2546). *นาฏยศัพท์ : ภาษาทำนานาศิลป์ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. (2561). *หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*. (อัตรสำเนา).
- วัฒนา รัตนพรหม และวรรณดี ธาณิรัตน์. (2560). *การพัฒนาชุดกิจกรรม เรื่อง การรำโนราห์ โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน ทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2544). *เอกสารประกอบการสอนวิชา การพัฒนาการเรียนการสอน*. มหาสารคาม : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุพรรณิ ภูอ่อนศรี. (2555). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) เรื่องร่างมาตรฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2546). หลักการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

Rosenblatt, W. (2004). The Airway Approach Algorithm: A Decision Tree for Organizing Preoperative Airway Information. *Journal of Clinical Anesthesia*, 16, 312-316.

การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Development of Virtual Reality Learning Media at Chan Royal Palace
Historical Center for Lifelong Learning

ชญวดี กำจัดภัย¹ และภัทรพงศ์ พงศ์ภัทรกานต์²

Thunyavadee Gumjudpai and Pathapong Pongpatrakant

Received: April 24, 2024

Revised: June 20, 2024

Accepted: August 02, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง 2) ศึกษาการสร้างและหาประสิทธิภาพการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง 3) ศึกษาผลการทดลองใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่พัฒนาขึ้น และ 4) ศึกษาความพึงพอใจการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมินแบบออนไลน์ ได้แก่ 1) แบบประเมินความต้องการจำเป็น 2) แบบประเมินการสร้างและหาประสิทธิภาพ 3) แบบประเมินการทดลองใช้และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประสิทธิภาพการเรียนรู้เสมือนจริง อยู่ในระดับดีมาก (4.63) ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินและแบบทดสอบเท่ากับ 0.86 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ t-test Dependent ผลการวิจัย พบว่า 1) การศึกษาความต้องการจำเป็นด้านการสำรวจสภาพปัญหาสำหรับนักท่องเที่ยว พบปัญหาการเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ช้า ปัญหาการจองที่พักหรือที่พัก

¹⁻² มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan university

ไม่เหมาะสม ปัญหาการจราจรและการเดินทางที่แออัดมาก และปัญหาการเดินทางท่องเที่ยวในเมืองที่ความหนาแน่นมาก ไม่สะดวกสบายในการเดินทางเป็นคำตอบที่เลือกมากที่สุด 2) การสร้างและหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงทำงานอย่างราบรื่นโดยไม่มีปัญหาทางเทคนิค มีค่าเฉลี่ย 4.60 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด 3) นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างทดสอบ การใช้งานสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ได้ผลคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่พัฒนาขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และ 4) ความพึงพอใจในภาพรวมค่าเฉลี่ย 4.56 อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง, ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์, การเรียนรู้ตลอดชีวิต

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the necessity in developing virtual reality learning media; 2) to study the creation and efficiency of the development of virtual reality learning media; 3) to study the results of the experimental use of the developed virtual reality learning media; and 4) to study the satisfaction of the development of virtual reality learning media at Chan Royal Palace Historical Center for lifelong learning. The sample group consisted of 100 Thai tourists and travelers. The research instruments were online assessment forms, including 1) the necessity assessment form, 2) assessment form of creation and efficiency, 3) the trial assessment form and the satisfaction assessment form for the use of virtual reality learning media at Chan Royal Palace Historical Center for lifelong learning. The efficiency of the virtual reality learning media was at a very good level (4.63). The reliability of the assessment form and the test was 0.86. The statistics used in data analysis were mean, standard deviation, and t-test Dependent. The research results found that 1) the study of the needs of the survey of problems for tourists found problems of slow internet connection, problems of booking accommodation or inappropriate accommodation, problems of heavy traffic and transportation, and problems of traveling in densely populated cities.

Travel inconvenience was the most selected answer, 2) the creation and efficiency of virtual reality learning media worked smoothly without technical problems, with an average value of 4.60, which was at the most appropriate level, 3) in terms of the sample group of tourists tested, and the use of virtual reality learning media, the average scores before and after learning through the developed virtual reality learning media were significantly different at a statistical level of .05, and 4) overall satisfaction with an average score of 4.56 was at the highest level.

Keywords: Development of Virtual Reality Learning Media, Chan Royal Palace Historical Center, Lifelong Learning

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาด Covid-19 ทำให้การเรียนการสอนมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เช่น การสอนผ่านวิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์หรือแม้กระทั่งการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมทำให้ครูผู้สอนสามารถเผยแพร่วิชาความรู้ได้อย่างกว้างไกลและเข้าถึงนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวชาวไทยได้อย่างรวดเร็ว นักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวชาวไทยจึงสามารถเรียนได้ทุกที่ที่มีการที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตและสามารถเรียนได้ตลอด 24 ชั่วโมง

การเรียนการสอนด้วยสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ถือเป็นหนึ่งนสือการเรียนการสอนที่นำความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ตลอดเวลา การใช้งานสามารถกระทำผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์หรือทางช่องของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้วิจัยค้นพบเทคโนโลยีที่สามารถนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่ผู้ใช้งานสามารถรับชมข้อมูลเสมือนอยู่ในสถานที่จริงได้ เทคโนโลยีดังกล่าวนี้ เรียกว่า เทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือน เป็นเทคโนโลยีที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อจำลองสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งจากสภาพแวดล้อมจริงและจากจินตนาการขึ้นมาด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ โดยไม่ได้จำลองเพียงภาพและเสียงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประสาทสัมผัสด้านอื่น ๆ ด้วย โดยใช้อุปกรณ์นำเข้า เช่น เม้าส์ แว่นตา VR เป็นต้นในปัจจุบันมีการนำภาพเสมือนจริง 360 องศา ซึ่งมีลักษณะเป็นภาพทรงกระบอกเข้ามาใช้เพื่อนำเสนอสิ่งแวดล้อมเสมือนขึ้น โดยเราสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับภาพได้ด้วยการเคลื่อนไหวภาพเพื่อเปลี่ยนมุมมองในการมองภาพได้อย่างอิสระ (รัชชัย ตระกูลเลิศยศ, 2559)

ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญในประวัติศาสตร์ของชาติ เป็นสถานที่พระราชสมภพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และเป็นการศึกษาเรื่องราวสำคัญ ที่เชื่อ ว่าได้เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ในสังคมใดสังคมหนึ่ง บนพื้นฐานของ การวิพากษ์วิเคราะห์หลักฐาน เอกสารชั้นต้น และหลักฐานร่วมสมัยอื่น ๆ เพื่อความเข้าใจปัญหาใน สังคมปัจจุบันและความเป็นมาจากอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวและนักทัศนกรชาวไทยได้ ตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ ซึ่งในโลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่ ตลอดเวลา ซึ่งนับเป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยี เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างสูงไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ ออนไลน์หรือแม้กระทั่งด้านการศึกษา (ไพโรจน์ ไวรานิซกิจ, 2561; ดุชนี คำมี, 2563) ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า นักท่องเที่ยวและนักทัศนกรชาวไทยมีความสำคัญที่สุด มาตรา 66 นักท่องเที่ยวและนักทัศนกร ชาวไทยมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำ ได้เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ ด้วย ตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2556)

สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงว่าเป็นเทคโนโลยีที่ผสานเอาโลกแห่งความจริง (Real) เข้ากับ โลกเสมือน (Virtual) ซึ่งจะทำให้ภาพที่เห็นในจอภาพจะเป็นวัตถุ อาทิ คน สัตว์ สิ่งของ เป็น ลักษณะ 3 มิติ ซึ่งมีมุมมองถึง 360 องศา ฉะนั้นสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง สามารถทำให้ผู้ใช้เห็น ภาพเสมือนจริงได้รอบด้าน 360 องศา โดยที่นักท่องเที่ยวและนักทัศนกรชาวไทยไม่จำเป็นต้องไป ยังสถานที่จริง ซึ่งจะช่วยในการสนับสนุนความรู้การเข้าถึงข้อมูลและสถานที่ในศูนย์ประวัติศาสตร์ พระราชวังจันทน์ ของนักท่องเที่ยวและนักทัศนกรชาวไทยได้ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาด Covid-19 และถือได้ว่าเป็นสื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Pantelidis, S. V., 2009; พนิดา ตันศิริ, 2553; เกวลี ผาใต้ และคณะ, 2561)

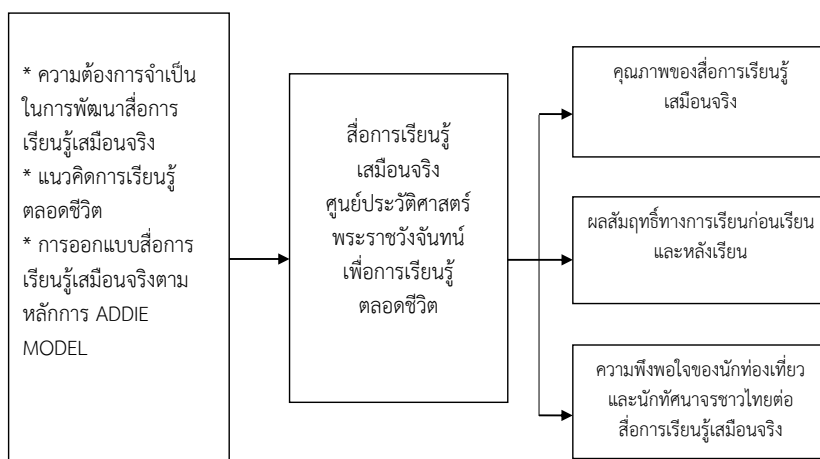
จากความสำคัญของเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีมา ออกแบบเพื่อพัฒนาสร้างแหล่งเรียนรู้ ด้วยการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงในการสร้างสื่อการ เรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยนำสื่อเสมือน จริงมาใช้ร่วมกับการนำเสนอเนื้อหาที่มีการใช้ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียง รวมไปถึงการใช้ เทคนิคการถ่ายภาพความละเอียดสูง (High Dynamic Range : HDR) และภาพ 360 องศา (Panorama 360 Camera) เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและนักทัศนกรชาวไทย สามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างสะดวกสบายจากทุกสถานที่ทุกเวลา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่พัฒนาขึ้น
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักท่องเที่ยวและนักศึกษารที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นทางการ ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือผู้วิจัยจึงได้อ้างอิงข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางมาจังหวัดพิษณุโลก ในช่วงเดือนมกราคม-กรกฎาคม ปี พ.ศ.2563-2564

กลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวและนักศึกษารชาชาวไทยที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวใน จังหวัดพิษณุโลก

การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นและการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวและนักศึกษารชาชาวไทย จำนวน 103 คน ที่มี ประสบการณ์การท่องเที่ยวใน จังหวัดพิษณุโลก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. ศึกษา ทบทวนวรรณกรรม เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ศึกษาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ของหน่วยงาน ภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง เป็นข้อมูลนำมาวิเคราะห์ระบบโครงสร้างของสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. ประเมินแบบออนไลน์ เกี่ยวกับรูปแบบของสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่นักท่องเที่ยวและนักศึกษารชาชาวไทยสนใจ ไม่ว่าจะเป็นด้านองค์ประกอบ รูปแบบ หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. สรุปความต้องการจำเป็นและการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการประเมินแบบออนไลน์ เกี่ยวกับรูปแบบของสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่นักท่องเที่ยวและนักศึกษารชาชาวไทยสนใจ ไม่ว่าจะเป็นด้านองค์ประกอบรูปแบบ หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นความเรียงประกอบแผนภาพ

ระยะที่ 2 การสร้างและหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สร้างขึ้นจากการวิจัยระยะที่หนึ่งกับนักท่องเที่ยวและนักศึกษารชาชาวไทยและผู้ที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวและนักศึกษารชาชาวไทย จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินประสิทธิภาพสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. สร้างกรอบแนวคิดสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์ พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สร้างขึ้น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อการเรียนรู้จำนวน 3 คน ประเมินประสิทธิภาพสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง อยู่ในระดับดีมาก (4.63) ค่าความตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบและแบบประเมินความพึงพอใจจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 คน ทุกข้อสามารถนำไปใช้ได้ (ค่า IOC มากกว่า 0.67)

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการทดลองใช้และประเมินความพึงพอใจต่อการใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยทดลองใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สร้างขึ้นจากการวิจัยระยะที่หนึ่งกับนักท่องเที่ยวและนักทัศนอารชาวไทยและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินและแบบทดสอบ เท่ากับ 0.86

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวและนักทัศนอารชาวไทย จำนวน 400 คน ที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบประเมินผลการใช้และประเมินความพึงพอใจการใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. ใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่พัฒนาขึ้น กับกลุ่มตัวอย่างตามกระบวนการที่กำหนดไว้เป็นระยะเวลา 3 เดือน

2. ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้วิธีการบรรยายสรุปและสังเคราะห์ประเด็นที่น่าสนใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการดำเนินศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการนำสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ ที่พัฒนานำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวและนักทัศนอารชาวไทย จำนวน 400 คน ที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลก โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวิธีการใช้งานของสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ รวมไปถึงอธิบายจุดประสงค์การเรียนรู้ของสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

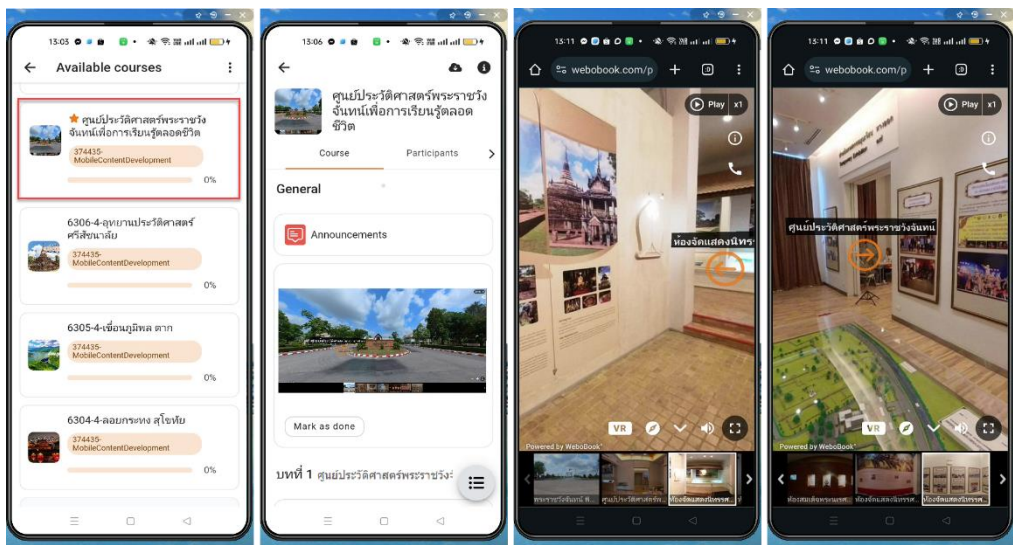
2. ดำเนินการให้กลุ่มตัวอย่างใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ ตามอรรถาธิบาย ด้วยสมาร์ตโฟน คอมพิวเตอร์ หรือแล็ปท็อปของตนเองตามสะดวก

3. ดำเนินการให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินความพึงพอใจหลังการใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และประเมินผลการทดลองของการใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและสถิติ t-test Dependent ศึกษาความพึงพอใจ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ ใช้วิธีการบรรยายสรุปและสังเคราะห์ประเด็นที่น่าสนใจ

ภาพที่ 2 ระบบการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า

1.1 ด้านการสำรวจสภาพปัญหาสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมพระราชวังจันทน์ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า 1) ปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อเดินทางท่องเที่ยว คือ การเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ช้า ร้อยละ 65 2) ปัญหาที่เกิดจากการจองที่พักหรือที่พักไม่เหมาะสม คือ การจองที่พักที่อยู่ห่างจากสถานที่ท่องเที่ยวหลัก ร้อยละ 51.5 3) ปัญหาที่เกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยว คือ การจราจรและการเดินทางที่แออัดมาก ร้อยละ 68 และ 4) ปัญหาที่เกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวในเมืองที่ความหนาแน่นมาก คือ ความไม่สะดวกสบายในการเดินทางที่คนหนาแน่น ร้อยละ 69.9

1.2 ด้านการศึกษาความคาดหวังและแนวทางในการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวเสมือนจริง (Virtual Reality) พบว่า 1) การท่องเที่ยวด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality) ช่วยให้ผู้ใช้สามารถได้รับประสบการณ์การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว คำตอบที่เลือกมากที่สุด คือ ด้วยการเข้าถึงข้อมูลและรูปภาพของแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 65.0 2) เทคโนโลยีเสมือนจริงช่วยให้ผู้ท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวในสถานที่ที่ต้องการหรือที่ไม่สามารถเข้าไปได้ คำตอบที่เลือกมากที่สุด คือ ด้วยการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงเพื่อสร้างรูปภาพที่สมจริงของสถานที่ท่องเที่ยว ร้อยละ 68.9 3) เทคโนโลยีเสมือนจริงช่วยให้ผู้ท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การเดินทางในสถานที่ท่องเที่ยวในช่วงเวลาไหนได้บ้าง คือ เท่าที่ผู้ท่องเที่ยวต้องการ ร้อยละ 59.2 4) ความคาดหวังหลักของท่านในการใช้งานระบบการท่องเที่ยวแบบเสมือนจริง คำตอบที่เลือกมากที่สุด คือ การสร้างความตื่นเต้นและอิสระในการท่องเที่ยว ร้อยละ 69.9 5) ท่านคาดหวังว่าระบบการท่องเที่ยวแบบเสมือนจริงจะให้การสื่อสารกับผู้อื่นได้ คำตอบที่เลือกมากที่สุด คือ การสื่อสารระหว่างผู้ใช้ระบบท่องเที่ยวแบบเสมือนจริง ร้อยละ 74.8 6) ท่านคาดหวังว่าระบบการท่องเที่ยวแบบเสมือนจริงจะให้ประสบการณ์ที่มีความหลากหลายในการท่องเที่ยวในสถานที่ใด คำตอบที่เลือกมากที่สุด คือ สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ร้อยละ 83.5 และ 7) ท่านคาดหวังว่าระบบการท่องเที่ยวแบบเสมือนจริงจะมีคุณสมบัติใดที่ช่วยเสริมความสนุกสนานและความตื่นเต้นของการท่องเที่ยวอย่างไร คำตอบที่เลือกมากที่สุด คือ การให้โอกาสในการทดลองกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้น ร้อยละ 68.9

2. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในประเด็นการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ด้านคุณภาพทางเทคนิคและประสิทธิภาพ พบว่า ประเด็นแอปพลิเคชันทำงานอย่างราบรื่นโดยไม่มี

ปัญหาทางเทคนิค มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมากที่สุด (4.60) ด้านส่วนประสานงานผู้ใช้งานและการนำทาง พบว่า ประเด็นแอปพลิเคชันให้คำแนะนำเพียงพอสำหรับผู้ใช้งานครั้งแรก มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมากที่สุด (4.60) ด้านความถูกต้องและความเกี่ยวข้องของเนื้อหา พบว่า ประเด็นข้อมูลที่นำเสนอเกี่ยวข้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ และ ประสบการณ์ VR รวมถึงมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมาก (4.40) เท่ากัน ด้านการมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้งาน พบว่า องค์ประกอบที่สามารถโต้ตอบได้ช่วยในกระบวนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมากที่สุด (4.60) ด้านการสนับสนุนการเรียนรู้และการเข้าถึง พบว่า ประเด็นแอปพลิเคชันสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการเรียนรู้และความสามารถที่แตกต่างกัน, มีเส้นทางการเรียนรู้หลากหลายเพื่อรองรับการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และแอปพลิเคชันสามารถเข้าถึงได้สำหรับผู้ที่มีความพิการ มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมาก (4.40) เท่ากันทุกประเด็น ด้านข้อเสนอแนะและการประเมินผล พบว่า การให้ข้อเสนอแนะและการประเมินผล เป็นสิ่งสร้างสรรค์และสนับสนุนเป้าหมายการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมาก (4.40) ด้านแรงจูงใจและความท้าทาย พบว่า การใช้ VR เป็นแรงจูงใจและทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมตลอดเวลา มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมากที่สุด (4.60) ด้านความเชื่อมั่นในทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ พบว่า เนื้อหานำเสนออย่างถูกต้องในบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมาก (4.40) และค่าเฉลี่ยโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมาก (4.36)

3. ผลการทดลองใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่พัฒนาขึ้น มีนักท่องเที่ยวกุ่มตัวอย่างเข้ารับการทดสอบการใช้งานสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง จำนวน 400 คน ได้ผลการศึกษา ค่าเฉลี่ยค่า t ได้ -24.201 และ p -value เท่ากับ .000 ดังนั้นคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่พัฒนาขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยมีคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ย 4.94 คะแนน คะแนนหลังเรียนเฉลี่ย 12.07 คะแนน

4. ผลการประเมินความพึงพอใจการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า ประเด็นความพึงพอใจ ด้านประสบการณ์การเรียนรู้ พบว่า ข้อคำถาม ท่านรู้สึกว่าการใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่สนุกมากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยพึงพอใจมากที่สุด (4.58) ด้านการทำงานและการใช้งานของสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง พบว่า ข้อคำถาม คำแนะนำและการสนับสนุนผู้ใช้ในสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงเป็นประโยชน์มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยพึงพอใจมากที่สุด (4.58) ด้านการตอบสนองต่อเนื้อหา พบว่า ข้อคำถาม เนื้อหาในสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ทำให้ท่านรู้สึกตื่นเต้นและสนใจเรียนรู่มากขึ้นมากน้อยเพียงใด และท่านพบว่าการเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงนี้ช่วยเพิ่มความสนใจของท่านในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยโดยรวมมากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยพึงพอใจมากที่สุด (4.56) และ

ด้านความพึงพอใจโดยรวม พบว่า ข้อคำถาม ท่านคิดว่าการใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงนี้มีค่าควรแก่การลงทุนเวลาและความพยายามของท่านมากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยพึงพอใจมากที่สุด (4.58) และค่าเฉลี่ยโดยรวม มีค่าเฉลี่ยพึงพอใจมากที่สุด (4.56)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง ผลการศึกษาความต้องการแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวประสบปัญหาหลักสามประการ คือ การเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ช้า การจองที่พักที่ไม่สะดวก และการเดินทางที่แออัด สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่สามารถช่วยลดปัญหาเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักท่องเที่ยวคาดหวังว่าระบบการท่องเที่ยวเสมือนจริงจะช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและรูปภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสมจริง และมีประสบการณ์การเดินทางที่ตื่นเต้นและอิสระ ความคาดหวังเพิ่มเติม ได้แก่ การสื่อสารระหว่างผู้ใช้ระบบ และการท่องเที่ยวในสถานที่ทางธรรมชาติ รวมถึงการทดลองกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้น ซึ่งแสดงถึงความต้องการในด้านปฏิสัมพันธ์ และการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า มีจำนวน 2 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 ด้านการสำรวจสภาพปัญหาสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมพระราชวังจันทน์ พบว่า ปัญหาการเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ช้า ปัญหาการจองที่พักที่อยู่ห่างจากสถานที่ท่องเที่ยวหลัก ปัญหาการจราจรและการเดินทางที่แออัดมาก และปัญหาความไม่สะดวกสบายในการเดินทางที่คนหนาแน่น โดยภาพรวมเป็นคำตอบที่เลือกมากที่สุด

ด้านที่ 2 การศึกษาความคาดหวังและแนวทางในการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวเสมือนจริง (Virtual Reality) พบว่า การท่องเที่ยวด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality) ช่วยให้ผู้ใช้สามารถได้รับประสบการณ์การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวด้วยการเข้าถึงข้อมูลและรูปภาพของแหล่งท่องเที่ยว เทคโนโลยีเสมือนจริงช่วยให้ผู้ท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวในสถานที่ที่ต้องการ หรือที่ไม่สามารถเข้าไปได้ ด้วยการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงเพื่อสร้างรูปภาพที่สมจริงของสถานที่ท่องเที่ยว เทคโนโลยีเสมือนจริงช่วยให้ผู้ท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การเดินทางในสถานที่ท่องเที่ยวในช่วงเวลาเท่าที่ผู้ท่องเที่ยวต้องการ ความคาดหวังหลักของท่านในการใช้งานระบบการท่องเที่ยวแบบเสมือนจริงคือการสร้างความตื่นเต้นและอิสระในการท่องเที่ยว ท่านคาดหวังว่าระบบการท่องเที่ยวแบบเสมือนจริงจะให้การสื่อสารกับผู้อื่นได้การ

สื่อสารระหว่างผู้ใช้ระบบท่องเที่ยวแบบเสมือนจริง ท่านคาดหวังว่าระบบการท่องเที่ยวแบบเสมือนจริงจะให้ประสบการณ์ที่มีความหลากหลายในการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ท่านคาดหวังว่าระบบการท่องเที่ยวแบบเสมือนจริงจะมีคุณสมบัติใดที่ช่วยเสริมความสนุกสนานและความตื่นเต้นของการท่องเที่ยวการให้โอกาสในการทดลองกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้น จากข้อมูลการสำรวจปัญหาที่นักท่องเที่ยวพบเจอในการเยี่ยมชมพระราชวังจันทน์ช้างต้นนั้น ทำให้เห็นความต้องการในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง (Virtual Reality) ซึ่งสามารถช่วยแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ โดยการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงสามารถลดปัญหาด้านการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต การจองที่พัก การจราจรแออัด และความไม่สะดวกสบายในการเดินทาง นอกจากนี้ยังสามารถสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สนุกสนานและน่าสนใจมากขึ้น ซึ่งตรงกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในการได้รับประสบการณ์ที่ตื่นเต้นและอิสระในการท่องเที่ยว

2. ประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง พบว่ามีประสิทธิภาพสูง แอปพลิเคชันทำงานได้อย่างราบรื่นและให้คำแนะนำเพียงพอสำหรับผู้ใช้งานครั้งแรก เนื้อหาที่น่าสนใจมีความถูกต้องในบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ และสามารถโต้ตอบกับผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการทดสอบกับนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง 400 คน แสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งบ่งบอกถึงประสิทธิผลของการเรียนรู้ผ่านสื่อดังกล่าว ได้พบว่า ผลการสร้างและการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 8 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 คุณภาพทางเทคนิคและประสิทธิภาพ ด้านแอปพลิเคชันทำงานอย่างราบรื่นโดยไม่มีปัญหาทางเทคนิค มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมากที่สุด

ประเด็นที่ 2 ส่วนประสานงานผู้ใช้งานและการนำทาง แอปพลิเคชันให้คำแนะนำเพียงพอสำหรับผู้ใช้งานครั้งแรก มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมากที่สุด

ประเด็นที่ 3 ความถูกต้องและความเกี่ยวข้องของเนื้อหา พบว่า ประเด็นข้อมูลที่นำเสนอเกี่ยวข้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ และประสบการณ์ VR รวมถึงมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมาก

ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้งาน พบว่า องค์ประกอบที่สามารถโต้ตอบได้ช่วยในกระบวนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมากที่สุด

ประเด็นที่ 5 การสนับสนุนการเรียนรู้และการเข้าถึง พบว่า ประเด็นแอปพลิเคชันสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการเรียนรู้และความสามารถที่แตกต่างกัน, มีเส้นทางการ

เรียนรู้หลากหลายเพื่อรองรับการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และแอปพลิเคชันสามารถเข้าถึงได้สำหรับผู้ใช้ที่มีความพิการ มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมาก

ประเด็นที่ 6 ข้อเสนอแนะและการประเมินผล พบว่า การให้ข้อเสนอแนะและการประเมินผล เป็นสิ่งสร้างสรรค์และสนับสนุนเป้าหมายการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมาก

ประเด็นที่ 7 แรงจูงใจและความท้าทาย พบว่า การใช้ VR เป็นแรงจูงใจและทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมตลอดเวลา มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมากที่สุด

ประเด็นที่ 8 ความเชื่อมั่นในทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ พบว่า เนื้อหานำเสนออย่างถูกต้องในบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมาก ค่าเฉลี่ยโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเหมาะสมมาก

3. ผลการทดลองใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่พัฒนาขึ้น พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างเข้ารับการทดสอบการใช้งานสื่อการเรียนรู้เสมือนจริง จำนวน 400 คน ได้ผลการศึกษาคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่พัฒนาขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ย 4.94 คะแนน คะแนนหลังเรียนเฉลี่ย 12.07 คะแนน สอดคล้องกับงานวิจัยของนภดล ฤกษ์สิริศุภกร (2550) พบว่า ผลการเรียนรู้ของผู้ชมหลังเรียนรู้สูงกว่าก่อนชม จากผลการสร้างและหาประสิทธิภาพการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาและประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงทั้งในด้านคุณภาพของแอปพลิเคชัน, ความสมบูรณ์ของเนื้อหา และผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้ของผู้ใช้

4. ความพึงพอใจในการใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริง นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้เสมือนจริงในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านประสบการณ์การเรียนรู้ การทำงานและการใช้งานของสื่อ และการตอบสนองต่อเนื้อหา สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงสามารถทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกตื่นเต้นและสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น และช่วยเพิ่มความสนใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย การสนับสนุนให้การเรียนรู้ตามความต้องการและความสามารถที่แตกต่างกันแสดงให้เห็นถึงการสร้างประสบการณ์ที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่สนุกการทำงานและการใช้งานของสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงด้วยคำแนะนำและการสนับสนุนผู้ใช้ในสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงเป็นประโยชน์การตอบสนองต่อเนื้อหาในสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงทำให้อารมณ์ตื่นเต้น และสนใจเรียนรู้การเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงช่วยเพิ่มความสนใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย การใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงมีค่าควร

แก่การลงทุนเวลาและความพยายามมีค่าเฉลี่ยพึงพอใจมากที่สุด และความพึงพอใจโดยรวมมีค่าเฉลี่ยพึงพอใจมากที่สุด สอดคล้องกับการงานวิจัยของสุรพล บุญลือ (2550); พิเศษ ทองนาวา (2553); อิทธิญา อาจรัชชา (2556): พลากร คล้ายทอง (2560) พบว่า ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด จากผลการทดลองใช้และประเมินความพึงพอใจข้างต้น แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ เพิ่มความสนใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย สอดคล้องกับความพึงพอใจในระดับมากที่สุดของผู้ใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริง

องค์ความรู้ใหม่

ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญในประวัติศาสตร์ของชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในสังคมที่สามารถพัฒนาด้วยการใช้เทคโนโลยีมาออกแบบสร้างการใช้เทคนิคการถ่ายภาพความละเอียดสูง (High Dynamic Range : HDR) และภาพ 360 องศา (Panorama 360 Camera) เป็นสื่อเสมือนจริงที่มีการนำเสนอเนื้อหาการใช้ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียง ในรูปแบบออนไลน์ เป็นแหล่งการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและนักศึกษารชาวไทยสามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างสะดวกสบายตามอัธยาศัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สามารถนำข้อมูลและสื่อเสมือนจริงศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ที่พัฒนาขึ้นใช้สนับสนุนระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักท่องเที่ยวและนักศึกษารชาวไทย และเป็นส่วนหนึ่งในข้อเสนอการกำหนดนโยบายการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สามารถต่อยอดใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน ส่งเสริมการคิด การเรียนรู้ด้วยตนเอง และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในสถานศึกษาจังหวัดพิษณุโลก
2. ประยุกต์ใช้การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เสมือนจริงศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อต้นแบบการสร้างแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในพื้นที่อื่นได้ตามความเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- เกวลี ผาใต้ และคณะ. (2561). สื่อการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีมิติ เสมือนจริง เรื่อง คำศัพท์ภาษาอังกฤษสัตว์โลกน่ารู้. *วารสารโครงการงานวิทยาการ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ*, 4(1), 23-28.
- ดุชนิ ดำมี. (2563). การศึกษาตลอดชีวิต : พัฒนาสังคมไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้. *Mahidol R2R ejournal*, 1(2), 12-30.
- ธัชชัย ตระกูลเลิศยศ. (2559). *Virtual Reality เทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.scimath.org/article/item/4818-virtual-reality>.
- นภดล ฤกษ์สิริศุภกร. (2550). *การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียแบบภาพพาโนรามาเสมือนจริง 360 องศา เรื่อง ป่าชายเลนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พนิดา ต้นศิริ. (2553). โลกเสมือนผสานโลกจริง Augmented Reality. *Executive Journal*, 30(2), 169-175.
- พลากร คล้ายทอง. (2560). การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เสมือนจริงวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. *วารสารครูพิบูล*, 5(1), 30-43.
- พิเชษ ทองนาวา. (2553). *การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียแบบภาพพาโนรามาเสมือนจริง เรื่อง พระราชวังสนามจันทร์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไพโรจน์ ไวกวนิชกิจ. (2561). การศึกษาการเติบโตของเทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือนและความเป็นจริงเสริมกับผลกระทบที่มีต่อเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ยุค 5 จี. *วารสารวิชาการ กสทช*, 3(1), 154-171.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2556). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ : เดอะบุคส์.
- สุรพล บุญลือ. (2550). *การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริงแบบใช้ปัญหาเป็นหลักในระดับอุดมศึกษา*. (ดุชนิพนธ์การศึกษาดุชนิบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

อิทธิญา อาจารย์รักษา. (2556). *การพัฒนารูปแบบพิพิธภัณฑ์เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เสมือนจริง*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

Pantelidis, S. V. (2009). Reasons to use virtual reality in education and training courses and a model to determine when to use virtual reality. *Themes in Science and Technology Education*, 2(1-2), 59-70.

การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธ ในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภотаเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Solid Waste Management Using Buddhist Innovation in Ban Nong Suang
Moo 5, Nong Khanak Subdistrict, Tha Ruea District,
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม¹ อรชร ไกรจักร² กรรณิการ์ ขาวเงิน³ พระมหาวรญาณัน ศรีชัย⁴
พระมหาวุฒิชัย บุญถึง⁵ และพระมหานุกูล อริยธรรมวัฒนา⁶

Maechee Kritsana Raksachom, Orachon Kraichakr, Kannikar Khaw-ngern,
Pramaha Warantorn Srikhuy, Phranmaha Wuthichai Bunthuong and
Phrmaha Nugoon Ariyadhammawattana

Received: May 20, 2024

Revised: August 09, 2024

Accepted: September 03, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาขยะมูลฝอยในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภотаเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) จัดการขยะมูลฝอยโดยใช้ นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภотаเรือ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา และ 3) ประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนอง สรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภотаเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน เก็บรวบรวมข้อมูลและปฏิบัติการวิจัย ตามแผนปฏิบัติการ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัญหาขยะ มูลฝอยในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 พบว่า ประชาชนโดยส่วนใหญ่ขาดความรับผิดชอบ ทั้งขยะมูล

¹⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Kritsana.rak@mcu.ac.th, Tel 089-8982862

ฝอยเคลื่อนกลาดตามถนน คลองน้ำ บางรายกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีการเผาจนเพื่อนบ้านได้รับผลกระทบ ผู้นำชุมชนไม่นำพาประชาชนจัดการขยะมูลฝอย โดยปล่อยให้ประชาชนจัดการขยะมูลฝอยด้วยตนเอง 2) ผลการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 พบว่า นวัตกรรมวิถีพุทธ “L A T E Model” ถูกนำไปใช้ ณ บ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 เพื่อการจัดการขยะ มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเรียนรู้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย (L=Listening) การอภิปรายประเด็นปัญหาขยะมูลฝอยเพื่อก้าวสู่การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน (T = Thinking) การจัดการขยะมูลฝอย (A = Action) การเสริมสร้างกำลังใจในการจัดการขยะมูลฝอย (E = Effort) 3) ผลประเมินการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 พบว่า การจัดการขยะโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธโดยภาพรวมอยู่ในระดับความรู้ความเข้าใจมากที่สุด และส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยลดลง หมู่บ้านสะอาด

คำสำคัญ: การจัดการขยะมูลฝอย, นวัตกรรมวิถีพุทธ, พระนครศรีอยุธยา

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the problems of solid waste in Ban Nong Suang Moo 5, Nong Khanak Subdistrict, Tha Ruea District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; 2) to manage solid waste using Buddhist innovation in Ban Nong Suang Moo 5, Nong Khanak Subdistrict, Tha Ruea District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; and 3) to evaluate the results of solid waste management using Buddhist innovation in Ban Nong Suang Moo 5, Nong Khanak Subdistrict, Tha Ruea District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Action research was conducted. The research instruments were interviews and assessment forms. Data were collected and research was conducted according to the action plan. The data was then analyzed. The research results found that 1) the results of study on the problems of solid waste in Ban Nong Suang Moo 5 found that most people were irresponsible, throwing solid waste over the roads and canals. Some people disposed their solid waste by burning it, which affected their neighbors. The community leader did not lead the people to manage their solid waste by letting the people manage their solid waste by themselves; 2) the results of solid waste management using Buddhist innovation in

Ban Nong Suang Moo 5 found that the Buddhist innovation “L A T E Model” was applied in Ban Nong Suang Moo 5 for solid waste management. There were 4 steps: learning the concept of solid waste management (L = Listening), discussing solid waste issues to move towards solid waste management in the community (T = Thinking), solid waste management (A = Action), and building morale in solid waste management (E = Effort); 3) the results of the evaluation of solid waste management using Buddhist innovation in Ban Nong Suang Moo5 found that overall solid waste management using Buddhist innovation was at the highest level of knowledge and understanding, resulting in a reduction in the amount of solid waste and a clean village.

Keywords: Solid Waste Management, Buddhist Innovation, Phra Nakhon Si Ayutthaya

บทนำ

เมื่อปี พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา กรมควบคุมมลพิษ ได้เปิดเผยข้อมูลสถานการณ์ขยะมูลฝอยของชุมชนในประเทศไทยว่า ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 26.95 ล้านตัน ปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ 9.31 ล้านตัน ปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้อง 10.17 ล้านตัน ปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดไม่ถูกต้อง 7.47 ล้านตัน ปริมาณขยะมูลฝอยตกค้าง 28.23 ล้านตัน ซึ่งมีปริมาณมากกว่าปี พ.ศ. 2565 ถึง 1 ล้านตัน เพราะพ.ศ. 2565 มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นเพียง 25.70 ล้านตันเท่านั้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) ปัญหาขยะดังกล่าวนี้ อาจก่อให้เกิดผลกระทบในหลายมิติ ได้แก่ 1) มิติด้านสุขภาพ ขยะมูลฝอยอาจกลายเป็นพาหะนำเชื้อโรคมารสู่มนุษย์ หรือส่งกลิ่นเหม็นรบกวนการดำเนินชีวิตของประชาชน 2) มิติด้านสิ่งแวดล้อม ขยะมูลฝอยส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคน สัตว์ และธรรมชาติ 3) มิติด้านเศรษฐกิจ หน่วยงานภาครัฐอาจเสียงบประมาณในการกำจัดขยะมูลฝอยโดยไม่จำเป็น 4) มิติด้านสังคม ขยะมูลฝอยอาจกลายเป็นเชื้อเพลิงไหม้อาคารบ้านเรือนและสถานที่สาธารณะ จะเห็นได้ว่า ปัญหาขยะมูลฝอยส่งผลกระทบในมิติต่าง ๆ และหากไม่ได้รับการแก้ไข ผลกระทบอาจเกิดขึ้นในวงกว้างมากขึ้น

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองสำคัญในทางประวัติศาสตร์ไทยเพราะเคยเมืองหลวงของประเทศไทยในอดีต ศาสนสถานสำคัญของเมืองอยุธยาได้รับการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องจนถึง

ปัจจุบันและกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ นักท่องเที่ยวจำนวนมากจึงเดินทางมาท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สิ่งที่ตามมาพร้อมกับนักท่องเที่ยวคือ ขยะมูลฝอยที่เกลื่อนกลาดรอบ โบราณสถานจนทำลายทัศนียภาพที่สวยงาม (Thai PBS, 2566) ด้วยเหตุนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัด พระนครศรีอยุธยาจึงได้สร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนโครงการ “อยุธยาเมือง สะอาด” มุ่งเก็บขยะมูลฝอย ทำความสะอาด ปรับภูมิทัศน์สถานที่สำคัญให้สะอาดสวยงาม (จังหวัด พระนครศรีอยุธยา, 2566) จะเห็นได้ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเล็งเห็นความสำคัญของการ จัดการขยะ ความสะอาดของบ้านเมือง

คณะผู้วิจัยเมื่อได้รับการจัดสรรงบประมาณทุนวิจัย จึงได้เดินทางลงพื้นที่สำรวจตำบล หนองขนาก อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่กำหนดไว้ในโครงการวิจัย การลง พื้นที่สำรวจสภาพปัญหาขยะมูลฝอยในเบื้องต้น ในตำบลหนองขนาก อำเภอท่าเรือ พบว่า บ้าน หนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนาก ไม่มีกระบวนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกต้อง มี ร่องรอยการเผาขยะมูลฝอยริมคลองระพีพัฒน์ มีขยะมูลฝอยบางส่วนตกหล่นอยู่ริมคลอง ประชาชน บางส่วนเผาขยะมูลฝอยบริเวณหน้าบ้านของตน ไม่รักษาความสะอาดหน้าบ้าน ข้อเท็จจริงดังกล่าว นี้สะท้อนให้เห็นว่า โดยภาพรวมแล้ว บ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ไม่มีกระบวนการบริหารจัดการขยะ มูลฝอย อย่างไรก็ดี ก่อนสร้างสรรค่นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะมูลฝอย คณะผู้วิจัยได้ ทบทวนงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมา พบว่า งานวิจัยในอดีตมุ่งสร้างสรรค่นวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์สำหรับ จัดการขยะ เช่น งานวิจัยของจิรพรรณ นิลทองคำ (2566) ได้ศึกษาวัฒนธรรมจัดการขยะของวัดถ้ำ สิงโตทอง ได้แก่ ถึงขยะพูดได้ ถึงปุ๋ยหมักแบบฝาปิด แก้อีลีนซึก และมีงานวิจัยบางเรื่องที่ศึกษาการ นำขยะรีไซเคิลมาทำเป็นนวัตกรรมศิลปะ เช่น งานวิจัยของสหทัย วิเศษ และคณะ (2562) แต่ยังไม่ พบงานวิจัยใดที่ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสรรค่นวัตกรรมวิถีพุทธ และนำนวัตกรรมวิถีพุทธไปใช้ในการ จัดการขยะเลย ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้สร้างสรรค่นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะมูลฝอย โดยบูรณาการหลักการจัดการขยะมูลฝอย 4 หลักการ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตาม หลัก 3 Rs หน้าบ้านน่ามอง บ้านสวยเมืองสะอาด ร่วมกับหลักพุทธธรรม 3 หลักธรรม ได้แก่ ปัจจยั แห่งสัมมาทิฐิ สัมมปธาน อธิธิบาท ตามวิธีบูรณาการของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธรรมจิตโต) คือ การปรับพระพุทธานุชาเข้าหาศาสตร์ (พระธรรมโกศาจารย์, 2553) ผลการบูรณา การ คือ การได้นวัตกรรมวิถีพุทธ “L A T E Model” สำหรับจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ดังนั้น คณะผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า การนำนวัตกรรมวิถีพุทธไปใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยในบ้านหนอง สรวง หมู่ที่ 5 น่าจะช่วยแก้ไขปัญหามลพิษในบ้านหนองสรวงได้ ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงมี เป้าหมายเพื่อจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาขยะมูลฝอยในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้วัตรกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้วัตรกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิด Gerald Susman (วรรณดี สุทธิสาร, 2562) กำหนดพื้นที่วิจัย คือ บ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. เครื่องมือการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน โดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้
 - 1) ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2) สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน
 - 3) นำเสนอแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน พร้อมกับปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างไรก็ดี สำหรับแบบประเมิน คณะผู้วิจัยได้นำคะแนนของข้อคำถามแต่ละข้อจากผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่า IOC (Index of Item Objective Congruency) ผลการหาค่า IOC คือ ข้อคำถามทุกข้อได้ค่า IOC 1.00 และได้ นำแบบประเมินไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มอาสาสมัคร จำนวน 30 คน ในตำบลบ้านป้อม อำเภพระนครศรีอยุธยา เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผลการตรวจเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า แบบประเมินที่ใช้ในการวิจัยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .915

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มอาสาสมัคร คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือ ผู้นำชุมชน และประชาชน 13 คน ในบ้านหนองสรวง ตามกลยุทธ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และรับสมัครกลุ่มอาสาสมัคร คือ ประชาชน 30 คน ในบ้านหนองสรวง เข้าร่วมโครงการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและปฏิบัติการวิจัย ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Gerald Susman 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวินิจฉัยปัญหา (Diagnosing) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและประชาชน 13 คน พร้อมกับสังเกตบริบทพื้นที่ของหมู่บ้าน เพื่อศึกษาสภาพปัญหา

ขยะมูลฝอยในบ้านหนองสรวง 2) การวางแผน (Action plan) วางแผนการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง และ 3) การปฏิบัติการ (Taking Action) ขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง ระหว่างวันที่ 23 มีนาคม-7 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 แบ่งการปฏิบัติการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ระหว่างวันที่ 24 มีนาคม-6 เมษายน ระยะที่ 2 ระหว่างวันที่ 7-20 เมษายน ระยะที่ 3 ระหว่างวันที่ 21 เมษายน-6 พฤษภาคม 4) การประเมินผล (Evaluation) ขอความร่วมมือให้ประชาชนประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธ ในบ้านหนองสรวง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้สะท้อนความสำเร็จที่เกิดขึ้น และอภิปรายกิจกรรมที่ผ่านมา

ตารางที่ 1 การวางแผนการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธ

นวัตกรรมวิถีพุทธ “ L A T E Model ”	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
L = Listening การเรียนรู้แนวคิด การจัดการขยะมูลฝอย	ประชาชน 30 คน	- เข้าใจความหมายและประเภทของขยะมูลฝอย - เข้าใจการคัดแยกขยะมูลฝอย - เข้าใจการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3 Rs
T = Thinking การอภิปรายประเด็น ปัญหาขยะมูลฝอยเพื่อก้าว สู่การจัดการขยะมูลฝอย	ประชาชน 30 คน	- ตระหนักถึงผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย - เห็นความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกต้อง - คิดวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย - กำหนดกฎกติกาจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน
A = Action การจัดการขยะมูลฝอย	ประชาชน 30 คน	- คัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกต้อง - บริเวณหน้าบ้านน่ามอง - ชุมชนสะอาดสวยงาม - แม่น้ำรอบชุมชนสะอาดไม่มีขยะมูลฝอย - ขยะมูลฝอยในชุมชนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ - มีทักษะด้านการทำกระถางปลูกผัก
E = Effort การเสริมสร้างกำลังใจในการจัดการขยะมูลฝอย		

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) ใช้หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาขยะมูลฝอยในบ้านหนองสรวง

2) ใช้หลักการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Narrative analysis) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้วัตรกรรมวิธีพุทธในบ้านหนองสรวง 3) ใช้หลักการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลการประเมินการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้วัตรกรรมวิธีพุทธในบ้านหนองสรวง

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาขยะมูลฝอยในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขาก อำเภอนาทม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สภาพปัญหาขยะมูลฝอยในบ้านหนองสรวง มี 3 ประเด็นดังนี้

1.1 สภาพปัญหาขยะมูลฝอย พบว่า บ้านหนองสรวง ประสบปัญหาขยะมูลฝอย 3 ประการ ได้แก่ 1) การทิ้งขยะมูลฝอยริมถนน 2) การทิ้งขยะมูลฝอยลงในคลองน้ำ 3) การเผาขยะมูลฝอย จนก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศ ดังคำกล่าวที่ว่า “บางคนชอบนำขยะมาทิ้งในแม่น้ำลำคลอง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 2567, 2 มีนาคม) “ชาวบ้านเผาขยะ ทิ้งขยะตามลำคลอง ถนน ทำให้สกปรก” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 2567, 2 มีนาคม)

1.2 สาเหตุการเกิดขึ้นของปัญหาขยะมูลฝอย พบว่า สาเหตุที่ทำให้บ้านหนองสรวง ประสบปัญหาขยะมูลฝอย มี 3 ประการ ดังนี้ 1) การขาดจิตสำนึก ประชาชนในบ้านหนองสรวงมีความแตกต่างทางความคิด บางคนให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอย บางคนขาดจิตสำนึกไม่มีความรับผิดชอบ ทิ้งขยะมูลฝอยตามถนน ดังคำกล่าวที่ว่า “บางคนมีความรับผิดชอบ บางคนขาดความรับผิดชอบ มักทิ้งขยะข้างถนน บางคนตัดกิ่งไม้แล้วนำมาทิ้งข้างถนน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2, 2567, 2 มีนาคม) 2) การไม่ให้ความร่วมมือ ประชาชนโดยส่วนใหญ่ขาดความรับผิดชอบต่อขยะมูลฝอยเคลื่อนกลาดตามอำเภอใจ ไม่คัดแยกขยะมูลฝอย แม้องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาก มีนโยบายจัดเก็บขยะมูลฝอยตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ โดยเก็บค่าค่าธรรมเนียมเดือนละ 30 บาท แต่ประชาชนโดยส่วนใหญ่กลับไม่ยอมเข้าร่วมโครงการ เพราะไม่ต้องการจ่ายค่าธรรมเนียม ดังคำกล่าวที่ว่า “คนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ บางรายไม่ยอมลงชื่อรับถังขยะจากอบต. เพราะกลัวเสียเงินเดือนละ 30 บาท” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 11, 2567, 23 มีนาคม) “คนในชุมชนขาดความรับผิดชอบต่อขยะเคลื่อนกลาดตามสถานที่ต่าง ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 12, 2567, 23 มีนาคม) 3) การขาดผู้นำ บ้านหนองสรวงขาดผู้นำชุมชนนำพาประชาชนจัดการขยะมูลฝอย นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนไม่ได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยแก่

ประชาชน ด้วยเหตุนี้ ประชาชนจึงขาดความรู้ และต้องรับผิดชอบในการจัดการขยะมูลฝอยด้วยตนเอง ดังคำกล่าวที่ว่า “ผู้นำชุมชนไม่พาทำ ไม่มาให้ความรู้แก่คนในชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 2567, 2 มีนาคม)

1.3 ผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย พบว่า ผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอยมี 2 ประการ ได้แก่ 1) ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิต ประชาชนบางคนรู้สึกรำคาญเมื่อได้สูดดมกลิ่นเหม็นจากขยะมูลฝอย หรือกลิ่นควันเผาขยะมูลฝอย ดังคำกล่าวที่ว่า “ขยะส่งกลิ่นเหม็นจนก่อให้เกิดความรำคาญ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2, 2567, 2 มีนาคม) “บางคนจัดการขยะโดยใช้วิธีเผา จึงทำให้เกิดมลพิษ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8, 2567, 2 มีนาคม) 2) ผลกระทบด้านภูมิทัศน์ของชุมชน ประชาชนบางคนนำขยะมูลฝอยมาทิ้งเกื่อนกลางตริมถนน ริมคลอง ส่งผลให้ภูมิทัศน์ของชุมชนไม่สะอาดสวยงาม ดังคำกล่าวที่ว่า “ภูมิทัศน์มองดูไม่สวยงาม ริมถนนเกื่อนกลางไปด้วยขยะ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8, 2567, 2 มีนาคม)

2. ผลการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขาก อำเภอนาคู จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า คณะผู้วิจัยได้สร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธ สำหรับจัดการขยะมูลฝอย โดยบูรณาการหลักการจัดการขยะมูลฝอย 4 หลักการ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs บ้านบ้านน่ามอง บ้านสวยเมืองสะอาด ร่วมกับหลักพุทธธรรม 3 หลักธรรม ได้แก่ ปัจจยแห่งสามมาทิฎฐิ สัมมปปธาน อิทธิบาท ตามวิธีบูรณาการของพระพรหมบัณฑิต คือ การปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ (พระธรรมโกศาจารย์, 2553) ผลการบูรณาการ คือ การได้นวัตกรรมวิถีพุทธ “L A T E Model” ต่อมา คณะผู้วิจัยได้นวัตกรรมวิถีพุทธ “L A T E Model” ไปจัดการขยะมูลฝอย ณ บ้านหนองสรวง ระหว่างวันที่ 23 มีนาคม-7 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลา 46 วัน มี 4 ขั้นตอนดังนี้

2.1 การเรียนรู้แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอย (L = Listening) ในวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2567 คณะผู้วิจัยได้จัดพิธีปฐมนิเทศโครงการวิจัย ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาก โดยได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาก มาเป็นประธานในพิธี และมีประชาชนในบ้านหนองสรวงสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คน ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้เชิญวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธีแก่ประชาชน

2.2 การอภิปรายประเด็นปัญหาขยะมูลฝอยเพื่อก้าวสู่การจัดการขยะมูลฝอย (T = Thinking) วิทยากรได้จุดประกายความคิดเพื่อให้ประชาชนตระหนักว่า การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในบ้านหนองสรวง เป็นหน้าที่ของทุกคนเพราะเป็นผู้ก่อขยะมูลฝอยด้วยตนเอง ต่อมา คณะผู้วิจัยได้กำหนดกิจกรรมจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนร่วมกับประชาชน มี 5 กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 การคัดแยกขยะ กิจกรรมที่ 2 การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs กิจกรรมที่ 3 หน้าบ้านน่ามอง กิจกรรมที่ 4 เรียนรู้การทำกระถางปลูกผักจากยางรถยนต์ กิจกรรมที่ 5 พัฒนาชุมชน

ภาพที่ 1 การปฐมนิเทศเปิดโครงการวิจัย แหล่งที่มา: คณะผู้วิจัย

2.3 การจัดการขยะมูลฝอย (A = Action) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ระหว่างวันที่ 24 มีนาคม-6 เมษายน ระยะที่ 2 ระหว่างวันที่ 7 เมษายน-20 เมษายน ระยะที่ 3 ระหว่างวันที่ 21 เมษายน- 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 ดังนี้

การจัดการขยะมูลฝอย ระยะที่ 1 มีรายละเอียดดังนี้ 1) กิจกรรมคัดแยกขยะ ประชาชนบางรายคัดแยกขยะอินทรีย์เพื่อนำไปเลี้ยงสัตว์ บางรายนำไปทำปุ๋ยหมักเพื่อใช้ปลูกผักสวนครัว คัดแยกขยะรีไซเคิลเพื่อจำหน่ายให้กับธนาคารขยะรีไซเคิล หรือผู้รับซื้อทั่วไปคัดแยกขยะอันตรายเพื่อนำไปแลกไข่ไก่ กับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาก และคัดแยกขยะทั่วไปเพื่อส่งมอบให้กับเจ้าหน้าที่เก็บไปกำจัดอย่างถูกต้อง 2) กิจกรรมจัดการขยะตามหลัก 3 Rs ประชาชนใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก เพื่อลดปริมาณถุงพลาสติก 3) กิจกรรมหน้าบ้านน่ามอง ประชาชนทำความสะอาดบริเวณบ้าน ดยหญ้า ตัดแต่งกิ่งไม้ และทำความสะอาดถนนสาธารณะ หน้าบ้าน

ภาพที่ 2 กิจกรรมจัดการขยะ (คัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs หน้าบ้านน่ามอง)

แหล่งที่มา: คณะผู้วิจัย

การจัดการขยะมูลฝอยระยะที่ 2 มีรายละเอียดดังนี้ เนื่องด้วยกิจกรรมคัดแยกขยะ กิจกรรมจัดการขยะตามหลัก 3 Rs กิจกรรมหน้าบ้านนำมอง เป็นกิจกรรมที่ประชาชนทำอยู่ประจำทุกวัน แม้จะเข้าสู่ระยะที่ 2 ประชาชนยังคงคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs รักษาความสะอาดหน้าบ้าน ปรับภูมิทัศน์บ้านให้สะอาดสวยงามเช่นเดิม แต่ในการจัดการขยะมูลฝอยระยะที่ 2 นี้ คณะผู้วิจัยได้เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้การทำกระถางปลูกผักจากยางรถยนต์ ด้วยเหตุนี้ในวันอาทิตย์ ที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2567 คณะผู้วิจัยได้เชิญวิทยากรจากเทศบาลตำบลหนองคัน มาให้ความรู้แก่ประชาชน พร้อมกับมอบหมายให้ประชาชนฝึกทำกระถางปลูกผัก

ภาพที่ 3 กิจกรรมเรียนรู้การทำกระถางปลูกผักจากยางรถยนต์ แหล่งที่มา: คณะผู้วิจัย

การจัดการขยะมูลฝอยระยะที่ 3 มีรายละเอียดดังนี้ เนื่องด้วยกิจกรรมคัดแยกขยะ กิจกรรมจัดการขยะตามหลัก 3 Rs กิจกรรมหน้าบ้านนำมอง เป็นกิจกรรมที่ประชาชนทำประจำทุกวัน แม้จะเข้าสู่ระยะที่ 3 ประชาชนยังคงคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs รักษาความสะอาดหน้าบ้าน ปรับภูมิทัศน์บ้านให้สะอาดสวยงามเช่นเดิม แต่ในการจัดการขยะมูลฝอยระยะที่ 3 นี้ คณะผู้วิจัยได้เพิ่มกิจกรรมพัฒนาชุมชน ด้วยเหตุนี้ในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2567 คณะผู้วิจัยเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนา และประชาชนได้ร่วมกันพัฒนาชุมชน ด้วยการทำความสะอาดศาลาประชาคมบ้านหนองสรวง ตัดหญ้า กวาดถนนภายในชุมชน ตัดแต่งกิ่งไม้บริเวณรอบถนน และเก็บขยะที่ตกหล่นตามถนน

ภาพที่ 4 กิจกรรมพัฒนาชุมชน แหล่งที่มา: คณะผู้วิจัย

2.4 การเสริมสร้างกำลังใจในการจัดการขยะมูลฝอย (E = Effort) คณะผู้วิจัยได้ให้กำลังใจประชาชนทางไลน์กลุ่ม ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมตามครัวเรือนต่าง ๆ และโพสต์ภาพโปสเตอร์ ธรรมชาติกับการจัดการขยะลงในไลน์กลุ่มตลอดระยะเวลา 46 วัน

3. การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขาก อำเภอนาคู จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีประชาชนตอบแบบประเมิน 30 คน และทำให้ทราบผลการประเมินดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบประเมิน จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	4	20.00
หญิง	26	80.00
รวม	30	100

จากตารางที่ 2 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 30 คน พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ในขณะที่เป็นเพศชาย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบประเมิน จำแนกตามช่วงอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
20-30 ปี	4	13.33
31-40 ปี	1	3.33
41-50 ปี	8	26.66
51-60 ปี	9	30.00
61-70 ปี	8	26.66
รวมทั้งสิ้น	30	100

จากตารางที่ 3 ช่วงอายุของผู้ตอบแบบประเมิน พบว่า ส่วนมากมีอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมา ช่วงอายุที่มีจำนวนเท่ากัน 8 คน คือ อายุระหว่าง 41-50 ปี และ 61-70 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.66 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบประเมิน จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	2	6.66
มัธยมตอนต้น	9	30.00
มัธยมตอนปลาย	9	30.00
ปริญญาตรีขึ้นไป	10	33.33
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบประเมิน พบว่า ส่วนมากจบการศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมา จบการศึกษาระดับมัธยมตอนต้น จำนวน 9 คน จบการศึกษาระดับมัธยมตอนปลาย จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบประเมิน จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ประกอบการ	3	10.00
รับราชการ	2	6.66
ลูกจ้าง	13	43.33
ค้าขาย	4	13.33
รับจ้างทั่วไป	8	26.66
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 5 อาชีพของผู้ตอบแบบประเมิน พบว่า ส่วนมากเป็นลูกจ้าง จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 43.33 รองลงมาคืออาชีพ รับจ้างทั่วไป จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.66 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินการจัดการขยะในบ้านหนองสรวงโดยใช้นวัตกรรม
วิถีพุทธในภาพรวม

คำถามรายด้าน	ระดับความรู้ความเข้าใจ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
การเรียนรู้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย (L=Listening)	4.92	0.26	มากที่สุด
การอภิปรายประเด็นปัญหาขยะมูลฝอยเพื่อก้าวสู่การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน (T = Thinking)	4.82	0.38	มากที่สุด
การจัดการขยะมูลฝอย (A = Action)	4.80	0.45	มากที่สุด
การเสริมสร้างกำลังใจในการจัดการขยะมูลฝอย (E = Effort)	4.92	0.26	มากที่สุด
รวม	4.80	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การเรียนรู้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย การเสริมสร้างกำลังใจในการจัดการขยะมูลฝอย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การอภิปรายประเด็นปัญหาขยะมูลฝอยเพื่อก้าวสู่การจัดการขยะมูลฝอย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 ตามลำดับ

นอกจากนี้ ประชาชนได้กล่าวว่า การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิธีพุทธส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยลดลง ชุมชนสะอาด ดังคำกล่าวที่ว่า “ก่อนโครงการ ขยะไม่ได้แยก ทั้งรวมกัน หลังโครงการ หน้าบ้านน่ามอง ปริมาณขยะลดลง” (ผู้เข้าร่วมวิจัย คนที่ 12, 2567, 7 พฤษภาคม) “ก่อนโครงการ มีขยะปริมาณมาก หลังโครงการ ปริมาณขยะลดลง มีความรู้ในการคัดแยกขยะทุกประเภท มีรายได้จากการขายขยะ” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 25, 2567, 7 พฤษภาคม)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาขยะมูลฝอยในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขาก อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา พบว่า สภาพปัญหาขยะมูลฝอยในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขาก อำเภอนาคู มี 3 ประเด็นดังนี้ 1) สภาพปัญหาขยะ ประชาชนโดยส่วนมากขาดความรับผิดชอบ ทั้งขยะมูลฝอยบริเวณริมถนน คลองน้ำ และเผาขยะมูลฝอย จนก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศ 2) สาเหตุการเกิดขึ้นของปัญหาขยะมูลฝอย ประชาชนโดยส่วนมากขาดจิตสำนึก ไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอย และไม่มีผู้นำชุมชนพาทำกิจกรรม จัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นรูปธรรม 3) ผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย ประชาชนบางคนกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีการเผาเพื่อบ้านจึงรู้สึกไร้ค่าถูกกลั่นแกล้งจากการควั่นเผาขยะมูลฝอย นอกจากนี้ ขยะมูลฝอยที่ถูกทิ้งเกลื่อน

กลาตตามถนน ส่งผลให้ภูมิทัศน์ชุมชนไม่สะอาดสวยงาม ทั้งนี้เพราะประชาชนในบ้านหนองสรวง ไม่ได้ตระหนักว่า ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่ควรได้แก้ไข จึงปล่อยให้ปัญหาขยะมูลฝอยเรื้อรังมาอย่างยาวนาน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านสัวส์ดี ตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ของระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ (2563) ในบางประเด็นที่ว่า ในอดีตชุมชนบ้านสัวส์ดีประสบปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่งปัญหาขยะมูลฝอยดังกล่าว มีสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น ประชาชนทิ้งขยะมูลฝอยเกลื่อนกลาด กำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีเผา ชุมชนบ้านสัวส์ดีไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยส่วนรวม

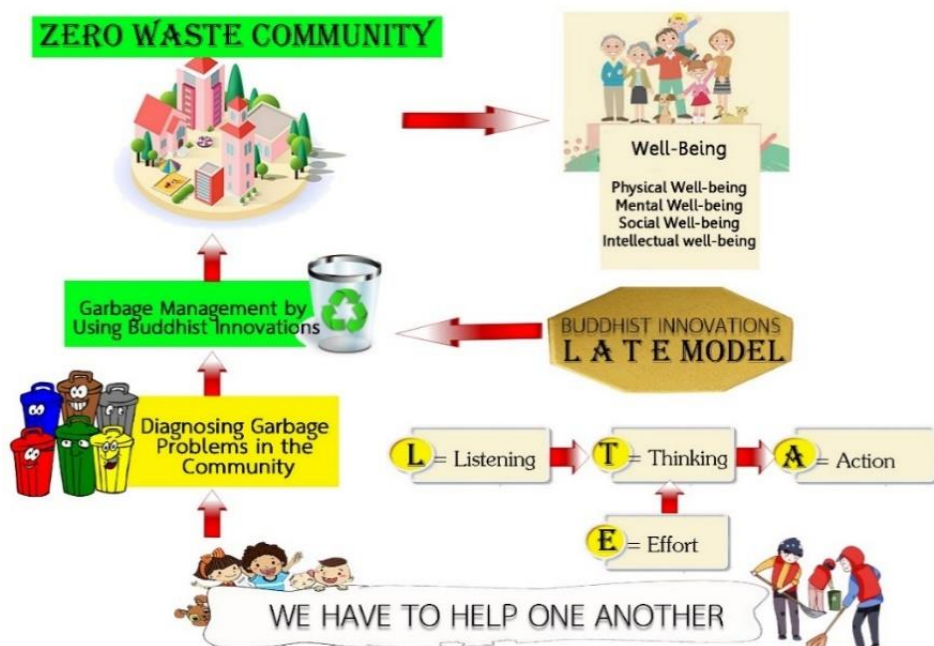
2. ผลการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขาก อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การจัดการขยะมูลฝอยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธ ได้ดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเรียนรู้แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอย 2) การอภิปรายประเด็นปัญหาขยะมูลฝอยเพื่อก้าวสู่การจัดการขยะมูลฝอย 3) การจัดการขยะมูลฝอย 4) การเสริมสร้างกำลังใจในการจัดการขยะมูลฝอย ระหว่างวันที่ 23 มีนาคม-7 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลา 46 วัน ทั้งนี้เพราะการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน จะประสบความสำเร็จได้ ต้องเริ่มต้นจากการให้ความรู้ จุดประกายความคิด หรือพูดให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอย นำพาประชาชนจัดการขยะมูลฝอยอย่างจริงจัง พร้อมกับให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของตำบลปะอว อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ” ของประเสริฐ บันจันธัฐ (2566) พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของตำบลปะอว มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การถอดบทเรียนจากองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประสบความสำเร็จ เรื่องการบริหารจัดการขยะมูลฝอย 2) การดำเนินการโครงการประชารัฐร่วมใจ 3) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้การคัดแยกขยะมูลฝอย 4) การถวายผ้าป่าขยะรีไซเคิล 5) การส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยก และขายขยะรีไซเคิล โดยมีเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลปะอว เข้าไปรับซื้อขยะรีไซเคิลจากประชาชนที่ครัวเรือน การดำเนินงานบริหารจัดการขยะมูลฝอยของตำบลปะอว ส่งผลให้ชุมชนมีปริมาณขยะมูลฝอยลดลง ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง ทำให้มีรายได้จากการจำหน่ายขยะรีไซเคิล

3. การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขาก อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การเรียนรู้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย (L=Listening) การอภิปรายประเด็นปัญหาขยะมูลฝอยเพื่อก้าวสู่การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน (T = Thinking) การจัดการขยะมูลฝอย (A = Action) การเสริมสร้างกำลังใจในการจัดการขยะมูลฝอย (E = Effort) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ ประชาชนได้

กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของบ้านหนองสรวงไว้ว่า การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธ ส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยลดลง ชุมชนสะอาด ทั้งนี้เพราะการจัดการขยะโดยนวัตกรรมวิถีพุทธ ครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ หมายความว่า ก่อนเริ่มจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ประชาชนได้เรียนรู้วิธีการจัดการขยะมูลฝอย และเมื่อจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ประชาชนได้รับกำลังใจจากคณะผู้วิจัยอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธ ณ บ้านหนองสรวง ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายรายชุมชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอบุหลาม จังหวัด ขอนแก่น” ของเพ็ญภา คำมัจฉา และจำลองโพธิ์บุญ (2565) พบว่า โครงการจัดการขยะมูลฝอย และขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ประสบความสำเร็จได้เพราะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ตระหนักถึงผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือ หน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนส่งเสริม

องค์ความรู้ใหม่

คณะผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 5 องค์ความรู้ใหม่ แหล่งที่มา: คณะผู้วิจัย

จากภาพข้างต้น สามารถอธิบายได้ว่า การพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) มีกระบวนการตามขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน (Diagnosing Garbage Problems in the Community) ผู้นำชุมชนต้องศึกษาปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างถ่องแท้ กล่าวคือ ศึกษาสภาพปัญหาขยะมูลฝอย สาเหตุการเกิดขึ้นของปัญหาขยะมูลฝอย และผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย

2. การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธ (Waste Management by Using Buddhist Innovations) ผู้นำชุมชนวางกระบวนการจัดการขยะมูลฝอย และจัดการขยะมูลฝอยตามขั้นตอนของนวัตกรรมวิถีพุทธ 1) L = Listening หมายถึง ผู้นำชุมชนจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ประชาชน 2) T = Thinking หมายถึง ผู้นำชุมชนนำเสนอปัญหาขยะมูลฝอยภายในชุมชนแก่ประชาชนเพื่อสร้างการรับรู้ พูดโน้มน้าวให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอย ระดมสมองค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย และกำหนดกิจกรรมจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน 3) A = Action หมายถึง ผู้นำชุมชนและประชาชน ร่วมแรงร่วมใจทำกิจกรรมจัดการขยะ เช่น กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย กิจกรรมใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก กิจกรรมหน้าบ้านน่ามอง กิจกรรมพัฒนาชุมชน 4) E = Effort หมายถึง ในระหว่างดำเนินการกิจกรรมจัดการขยะมูลฝอย ผู้นำชุมชนให้กำลังใจประชาชน ในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างสม่ำเสมอ

3. ชุมชนปลอดขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste Community) เมื่อการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธ ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ชุมชนจะกลายเป็นชุมชนปลอดขยะเหลือศูนย์ สะอาด สวยงาม นอกจากนี้ ประชาชนในชุมชนจะมีสุขภาวะด้านร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง (Physical Well-being) เพราะไม่ได้สูดดมกลิ่นเหม็นจากขยะมูลฝอย หรือกลิ่นคับจากการเผาขยะมูลฝอย มีสุขภาวะด้านจิตใจที่แจ่มใส (Mental Well-being) เพราะได้อยู่อาศัยในชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมดี มีสุขภาวะด้านสังคมที่ดี (Social Well-being) เพราะไม่ได้ทะเลาะเบาะแว้งเรื่องการเผาขยะมูลฝอย หรือเรื่องการจัดขยะมูลฝอยเกลื่อนกลาด และมีสุขภาวะด้านปัญญาที่ดี (Intellectual well-being) เพราะได้ฝึกสติในขณะที่ทำกิจกรรมจัดการขยะมูลฝอย

จะอย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะเหลือศูนย์ จะเกิดขึ้นได้ มีเพียงหนึ่งประโยคเท่านั้นว่า พวกเราต้องช่วยกัน (We Have to Help One Another) หมายความว่า พวกเราทุกคนช่วยกันพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ผลักภาระการจัดการขยะมูลฝอยให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนาท ควรกำหนดนโยบายและแผนการจัดการขยะมูลฝอยใน 10 หมู่บ้าน ที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ พร้อมกับแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการกำกับติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติตามนโยบายและแผนอย่างเป็นรูปธรรม
2. คณะกรรมการหมู่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้าน ในตำบลหนองขนาท ควรทำประชาคมร่วมกับประชาชน เพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในหมู่บ้านของตน และกำหนดกฎกติกาในการทำกิจกรรมจัดการขยะมูลฝอย ทั้งนี้ เพื่อให้หมู่บ้านปลอดขยะ สะอาดสวยงาม และสอดคล้องกับนโยบาย และแผนขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนาท
3. โรงเรียนในตำบลหนองขนาท ควรกำหนดนโยบาย และแผนการพัฒนาโรงเรียนปลอดขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste School) เพื่อให้คณะครูและนักเรียน ได้ร่วมกันจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. คณะกรรมการหมู่บ้าน 10 หมู่บ้าน ในตำบลหนองขนาท ควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธ จากบทความวิจัยนี้ ไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมในหมู่บ้านของตน เพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้ปลอดขยะอย่างยั่งยืน
2. ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครูในโรงเรียน ตำบลหนองขนาท ควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธ ไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมในโรงเรียน และนำไปเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาหน้าที่พลเมือง
3. พระสงฆ์ที่จำพรรษาตามวัดต่าง ๆ ในตำบลหนองขนาท ควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธ ไปอบรมสั่งสอนประชาชนเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเพื่อให้ประชาชนมีกำลังใจ ในการทำกิจกรรมจัดการขยะมูลฝอยตามข้อกำหนดของหมู่บ้าน

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2566). ระบบสารสนเทศ ด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน. เข้าถึงได้จาก <https://thaimsw.pcd.go.th/report1.php?year=2566>

- จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2566). จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จับมือกับทุกภาคส่วนขับเคลื่อนโครงการ “อยุธยาเมืองสะอาด” พร้อมขอเชิญชวนพี่น้องลูกหลานร่วมกันรักษาความสะอาด พร้อมกันทุกพื้นที่. เข้าถึงได้จาก <https://www2.ayutthaya.go.th/news/detail/14073>
- จิรพรรณ นิลทองคำ. (2566). นวัตกรรมจัดการขยะในวัดถ้ำสิงโตทอง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์. 8(6), 126-138.
- ประเสริฐ บันจันอัฐ. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของตำบลปะอาว อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(1), 91-106.
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 12. (2567, 7 พฤษภาคม). การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (แม่ชีกฤษณา รักษาโณม และคณะ, ผู้ทำการสะท้อนผล).
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 11. (2567, 23 มีนาคม). การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (แม่ชีกฤษณา รักษาโณม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์).
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 12. (2567, 23 มีนาคม). การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (แม่ชีกฤษณา รักษาโณม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์).
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2. (2567, 2 มีนาคม). การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (แม่ชีกฤษณา รักษาโณม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์).
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3. (2567, 2 มีนาคม). การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (แม่ชีกฤษณา รักษาโณม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์).
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5. (2567, 2 มีนาคม). การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (แม่ชีกฤษณา รักษาโณม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์).

- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8. (2567, 2 มีนาคม). การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (แม่ชี กฤษณา รักษาโณม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์).
- พระธรรมโกศาจารย์. (2553). *วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญนภา คำมัจฉา และจำลองโพธิ์บุญ. (2565). การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน: กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอบุหล่ง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา)*, 22(4), 220-232.
- ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ. (2563). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านสวัสดิ์ ตำบลกลันทา อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารปัญญา*, 27(1), 59-68.
- วรรณดี สุทธิธนากร. (2562). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเพื่อเสริมภาพและการสร้างสรรค์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์.
- สหทัยา วิเศษและคณะ. การพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยการใช้มีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 7(1), 80-99.
- Thai PBS. (2566). *ขยะเคลื่อนโบราณสถานอยุธยา*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipbs.or.th/program/KeepAround/episodes/97498>

แนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

Development Guidelines of Achievement Motivation for Operations in the VUCA World of School Administrators in the Area of the Thailand-Myanmar Border, Phop Phra District, under Tak Primary Educational Service Area Office 2

กมลชนก เซ็นแก้ว¹ และภูมิพิพัฒน์ รักษ์พรมงคล²

Kamonchanok Senkaew and Poompipat Rukponmongkol

Received: April 06, 2024

Revised: June 01, 2024

Accepted: June 16, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา 2) เปรียบเทียบ และ 3) หาแนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครู จำนวน 248 คน โดยการเปิดตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของเครื่อชี้และมอร์แกน และการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ ร้อยละ จัดลำดับ และการหาค่าความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า 1) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความรับผิดชอบต่อนตนเอง 2) ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จำแนก

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร; Kamphaeng Phet Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: kmchn150538@gmail.com

ตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ 3) แนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า พบว่าด้านความทะเยอทะยาน ผู้บริหารควรสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานให้กับตนเองอยู่เสมอ ด้านความกระตือรือร้น ผู้บริหารและครูควรมีการทบทวนการดำเนินงานและทบทวนตนเองอยู่เสมอเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น ด้านความกล้าเสี่ยง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความกล้าเสี่ยงในการสร้างความเปลี่ยนแปลง การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้บริหารควรมีการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอก แล้วหาวิธีการหรือแนวทางแก้ไขปัญหา ด้านการรู้จักวางแผน สถานศึกษาควรมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การวางแผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษา และมีการทบทวนในทุก ๆ ปี ด้านความมีเอกลักษณ์ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร และครูควรมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อให้เห็นคุณค่า ตระหนักถึงการพัฒนาเชิงระบบ เพื่อสร้างความมีเอกลักษณ์ให้กับสถานศึกษา

คำสำคัญ: การปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน, แนวทางพัฒนา, ผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า, แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study; 2) to compare; and 3) to find ways to develop achievement motivation in working in the VUCA World (VUCA WORLD) of school administrators in the area of Thailand - Myanmar border, Phop Phra District, under Tak Primary Educational Service Area Office 2. The sample group consisted of 248 administrators and teachers by opening the sample grouping table of Krezy and Morgan and multi-stage sampling. The data were collected from 17 informants. The research instruments were questionnaires and interview forms. Data were analyzed using a ready-made statistical program. The statistics used in data analysis were mean, standard deviation, frequency, percentage, ranking, and one-way variance. The research results found that 1) overall achievement motivation was at a high level. The aspect with the highest mean was self-responsibility; 2) the

results of the comparison of achievement motivation classified by school size were overall not different; 3) guidelines to develop achievement motivation in working in the VUCA World (VUCA WORLD) of school administrators in the area of Thailand-Myanmar border found that in terms of ambition, administrators should always inspire themselves to work. In terms of enthusiasm, administrators and teachers should always review their operations and self-reflection to use as a guideline for solving problems and developing better work. In terms of risk-taking, administrators should dare to take risks in creating changes and creating educational innovations to further develop the efficiency of the schools. In the aspect of self-responsibility, administrators should analyze the problems that arose whether they were caused by internal or external factors and find ways or solutions to solve the problems. In terms of planning, schools should develop educational quality development plans, strategic planning, and strategies to serve as a framework for developing schools, and review them every year. In terms of uniqueness, the school board, administrators, and teachers should create a shared vision to see the value and realize systematic development in order to create uniqueness for the schools.

Keywords: Operations in the VUCA World, Development Guidelines, School Administrators in the Area of the Thailand-Myanmar Border, Achievement Motivation

บทนำ

เมื่อโลกมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ผู้นำหรือผู้บริหารการศึกษาต้องพัฒนาการศึกษาอย่างมีเป้าหมาย เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สร้างโอกาสการเติบโตทางการศึกษา 1) โอกาสทางการศึกษา ให้ทุกคนมีโอกาสได้รับ ได้เรียน เข้าถึงทางการศึกษาเป็นอันดับแรก ทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่มทุกอาชีพ ทุกระดับการศึกษา 2) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การจัดการศึกษาในทุกระดับ ปัจจุบันนี้มีความแตกต่างกันมากทั้งในด้านกายภาพจิตภาพ สังคมภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาด้วยสภาพที่สังคมแตกต่างกัน ทั้งสังคมเมือง สังคมชนบท การบริหารจัดการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน แม้แต่ช่องว่าง

ของคนรวย คนจน สังคม วัฒนธรรม ก็ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3) สร้างโอกาสการเติบโตทางการศึกษา เมื่อทุกคนมีโอกาสได้เข้าถึงการศึกษา ทำให้ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จะทำให้การเจริญเติบโตทางการศึกษาตามมา เศรษฐกิจสังคมก้าวหน้าประเทศชาติก้าวสู่ความยั่งยืน ไม่ว่าสถานการณ์จะวิกฤตหรือไม่วิกฤต ยิ่งในสถานการณ์วิกฤตเป็นโอกาสในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน จะเห็นว่าผู้นำหรือผู้บริหารการศึกษานั้น ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และทันต่อสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และต้องมองโลกอย่างทันเหตุการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกยุค VUCA WORLD (มติชน, 2564; อ้างถึงใน กมลวรรณ จันทร, 2564)

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้บริหารปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ เนื่องจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นแรงขับภายในตัวมนุษย์ที่กระตุ้นมนุษย์ให้เกิดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ผู้ที่มีแรงจูงใจสูงจะใช้เวลาพยายามในการกระทำไปสู่เป้าหมายโดยไม่ลดละและพร้อมที่จะทำงานด้วยความเต็มใจและแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผลงานที่ออกมามีคุณภาพและงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและรวดเร็ว ดังที่ ภารดี อนันต์นาวิ (2553) กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นองค์ประกอบสำคัญของพฤติกรรมบุคคล เมื่อบุคคลมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ย่อมจะส่งเสริมให้มีกำลังใจในการปฏิบัติงานสูงขึ้น โดยจะปฏิบัติงานด้วยความรักและตั้งใจมุ่งหวังที่จะให้ผลงานออกมาดีมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าการจูงใจเป็นหลักการหนึ่งซึ่งทำให้บุคคลเกิดแรงผลักดัน รวมไปถึงการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ขององค์กร หรือพฤติกรรมที่จะช่วยพัฒนาให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมาย หากองค์กรใดต้องการความสำเร็จจึงต้องกระตุ้นบุคลากรที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานให้สำเร็จเพราะลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นั้น จะมีความกระตือรือร้น ขยันหมั่นเพียร กล้าตัดสินใจ มีการวางแผนในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ และเป็นผู้ที่มองการณ์ไกล ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่จะช่วยให้องค์กรมีการพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับณัฏฐิกา บุรณกุล (2552) ที่ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะที่สำคัญของบุคลากรในองค์กรควรมีเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน คือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ซึ่งจะทำให้บุคลากรต้องการที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงโดยพยายามเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ดังนั้นการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

จากการบริหารสถานศึกษาอำเภอพบพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ในปัจจุบันที่ได้ดำเนินการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นมาพอสมควรแล้ว แต่ยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมายเท่าที่ควร ยังพบปัญหา เช่น ผู้บริหารขาดแรงจูงใจ

ใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานที่เพียงพอ เนื่องจากบุคลากรรู้สึกได้รับการบริหารแบบไม่เท่าเทียม ขาดแรงจูงใจในการทำงาน และขาดความภาคภูมิใจในตนเอง จนทำให้บุคลากรบางคนเกิดความท้อแท้ในการทำงาน อีกทั้งอำเภอพบพระส่วนใหญ่โรงเรียนจะอยู่ในเขตพื้นที่พิเศษ ทำให้มีสภาพการจัดการศึกษาลักษณะการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนที่มีความพิเศษยุ่งยากกว่าโรงเรียนปกติ และยังมีเขตติดต่อตามแนวตะเข็บชายแดนกับประเทศพม่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กะเหรี่ยง มูเซอ ไทยใหญ่ ม้ง เมี่ยน จีนฮ่อ เป็นต้น การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนจะตั้งอยู่กระจุกกระจายเป็นหย่อมบ้าน ตามที่ราบเชิงเขา หุบเขา บนภูเขาสูง มีความยากลำบากในการเดินทาง ตลอดจนมีวัฒนธรรม ภาษา และความเชื่อที่แตกต่างกัน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ หาของป่า รับจ้าง มีปัญหาที่มีความซับซ้อนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง อาทิ ปัญหาความยากจน ปัญหาการค้า ปัญหาการลักลอบเข้าเมือง เป็นต้น ในด้านการจัดการศึกษา นอกจากประชากรวัยเรียนจะขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาเนื่องจากสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่แตกต่างไปจากคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ไม่ประสบผลเท่าที่ควรและแม้ได้รับการศึกษา คุณภาพการศึกษาก็ยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งส่งผลไปถึงคุณภาพของชีวิตด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ได้สำรวจความเห็นของผู้บริหาร วัตถุประสงค์เพื่อสอบถามถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของการทำหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย โดยจากผลการสำรวจพบปัญหาสำคัญ เช่น ขาดทักษะด้านไอซีที ผู้บริหารรุ่นใหม่ขาดจิตวิญญาณ ขณะที่ผู้บริหารรุ่นเก่าไม่ปรับตัว และขาดอิสระในการบริหารจัดการ จะเห็นว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคของการทำหน้าที่ อาจเนื่องมาจากปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบ ซึ่งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงการขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานต่อการบริหารจัดการที่เหมาะสมของผู้บริหารสถานศึกษา (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2556) นอกจากนี้ ความรุนแรงจากการต่อสู้กันและการปราบปรามของกองทัพพม่าจึงส่งผลกระทบต่อชายแดนไทยฝั่งตะวันตกอยู่เนืองๆ ที่เป็นข่าวใหญ่ก็คือ ปี พ.ศ.2565 เครื่องบินรบกองทัพพม่ารุกล้ำเข้ามายังน่านฟ้าไทยบริเวณอำเภอพบพระ จังหวัดตาก (ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์, 2566) จึงทำให้เกิดความไม่ปลอดภัย ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จึงต้องมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) เป็นอย่างมาก เพื่อที่จะพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและอยู่บนพื้นฐานความปลอดภัย

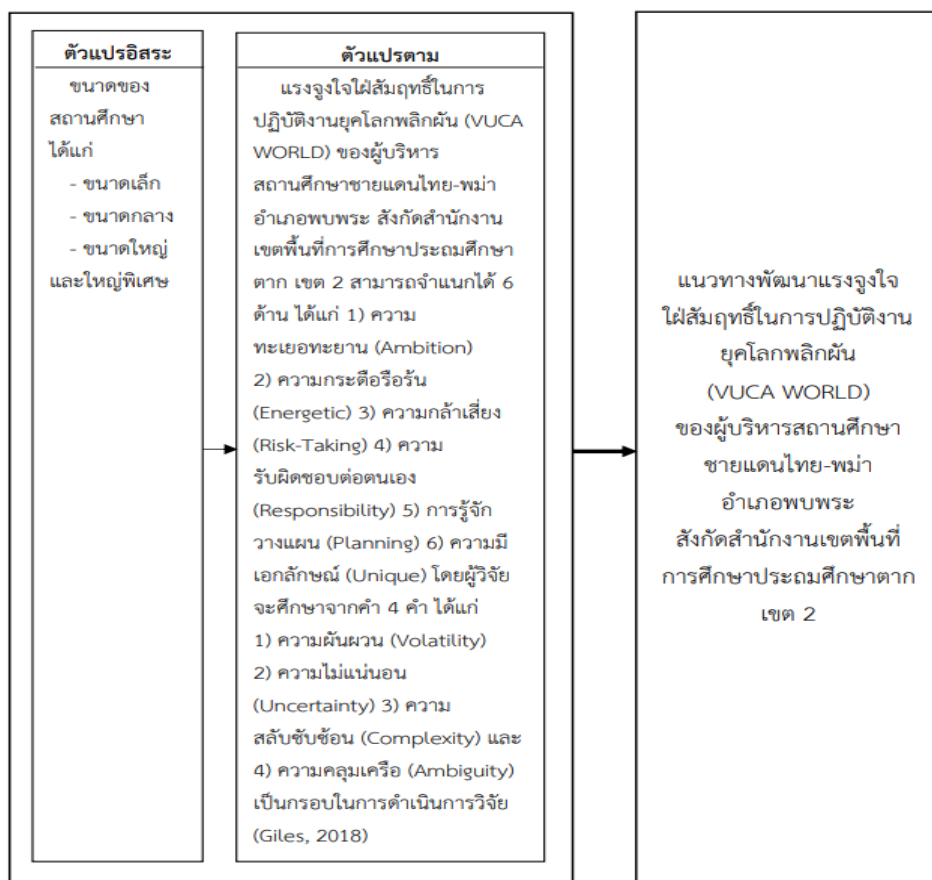
ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพของตนเองที่เกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานในทุก ๆ ด้านให้ดียิ่งขึ้น เพื่อการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ อีกทั้งสามารถนำไปใช้ในการวางแผน แก้ไขปัญหาในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยใช้แบบสอบถาม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 678 คน ในสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ปีการศึกษา 2565

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 248 คน ในสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาตาก เขต 2 ปีการศึกษา 2565 โดยการเปิดตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของเครืจซี่และมอร์แกน (Krejcie R.V. & D.W. Morgan, 1970) และกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยแบ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 13 โรงเรียน ขนาดกลาง จำนวน 120 โรงเรียน และขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ จำนวน 115 โรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Multiple Choice)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามด้วยตัวเอง ซึ่งเก็บรวบรวมได้ทั้งหมด 248 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การแจกแจงความถี่ (f) ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยใช้การหาค่าความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยใช้แบบสัมภาษณ์

1. ผู้ให้ข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) จำนวน 17 คน ประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้อำนวยการกลุ่มงาน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยนำผลจากการศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดให้ครอบคลุมเนื้อหา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และจดบันทึกด้วยตนเองให้ครบตามจำนวนที่ต้องการเพื่อเตรียมไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แจกแจงความถี่และจัดลำดับ แล้วนำเสนอผลในรูปตาราง

สมมติฐานของการวิจัย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา แตกต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

ด้านที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านความทะเยอทะยาน (Ambition)	4.20	0.48	มาก
2	ด้านความกระตือรือร้น (Energetic)	4.26	0.44	มาก
3	ด้านความกล้าเสี่ยง (Risk-Taking)	4.29	0.48	มาก
4	ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง (Responsibility)	4.31	0.50	มาก
5	ด้านการรู้จักวางแผน (Planning)	4.30	0.47	มาก
6	ด้านความมีเอกลักษณ์ (Unique)	4.23	0.47	มาก
รวมเฉลี่ย		4.26	0.40	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติจากสูงที่สุดไปหาต่ำสุด ได้ดังนี้ ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง

(Responsibility) รองลงมา ได้แก่ ด้านการรู้จักวางแผน (Planning) และด้านความกล้าเสี่ยง (Risk-Taking) ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านความทะเยอทะยาน (Ambition)

2. การเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

		df	SS	MS	F	Sig.
1. ด้านความทะเยอทะยาน (Ambition)	ระหว่างกลุ่ม	2	0.10	0.05	0.22	0.80
	ภายในกลุ่ม	245	56.92	0.23		
	รวม	247	57.02			
2. ด้านความกระตือรือร้น (Energetic)	ระหว่างกลุ่ม	2	1.10	0.55	2.81	0.06
	ภายในกลุ่ม	245	47.69	0.19		
	รวม	247	48.79			
3. ด้านความกล้าเสี่ยง (Risk-Taking)	ระหว่างกลุ่ม	2	0.26	0.13	0.57	0.57
	ภายในกลุ่ม	245	56.10	0.23		
	รวม	247	56.36			
4. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง (Responsibility)	ระหว่างกลุ่ม	2	0.42	0.21	0.86	0.42
	ภายในกลุ่ม	245	60.25	0.25		
	รวม	247	60.67			
5. ด้านการรู้จักวางแผน (Planning)	ระหว่างกลุ่ม	2	0.12	0.06	0.27	0.76
	ภายในกลุ่ม	245	55.08	0.22		
	รวม	247	55.20			
6. ด้านความมีเอกลักษณ์ (Unique)	ระหว่างกลุ่ม	2	0.31	0.15	0.70	0.50
	ภายในกลุ่ม	245	54.09	0.22		
	รวม	247	54.40			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.28	0.14	0.87	0.42
	ภายในกลุ่ม	245	38.97	0.16		
	รวม	247	39.25			

จากตารางที่ 2 พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน พบว่า ด้านความทะเยอทะยาน (Ambition) ผู้บริหารควรสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานให้กับตนเองอยู่เสมอ ด้านความกระตือรือร้น (Energetic) ผู้บริหารและครูควรมีการทบทวนการดำเนินงานและทบทวนตนเองอยู่เสมอ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น ด้านความกล้าเสี่ยง (Risk-Taking) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความกล้าเสี่ยงในการสร้างความเปลี่ยนแปลง การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง (Responsibility) ผู้บริหารควรมีการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอก แล้วหาวิธีการหรือแนวทางแก้ไขปัญหา ด้านการรู้จักวางแผน (Planning) สถานศึกษาควรมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การวางแผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษา และมีการทบทวนในทุก ๆ ปี ด้านความมีเอกลักษณ์ (Unique) คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร และครูควรมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อให้เห็นคุณค่า ตระหนักถึงการพัฒนาเชิงระบบ เพื่อสร้าง ความมีเอกลักษณ์ให้เกิดขึ้นกับสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสำคัญในการที่จะผลักดันให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนสามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้ และถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะมีความพากเพียรพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรค เพื่อที่จะบรรลุถึงความสำเร็จตามที่วางเป้าหมายไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิริติภาพัชร์ กษิตติ และนริสนันท์ เดชสุระ (2561) พบว่า การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์ประกอบของบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผู้บริหารสถานศึกษามี

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของพีระกรณ์ ทะชะติงสิงห์ และคณะ (2566) พบว่า การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของมัทนา วังถนอมศักดิ์ และคณะ (2564) พบว่า สังคม VUCA เป็นสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อทุกองค์กร รวมถึงสถานศึกษาด้วย ซึ่งการบริหารความเปลี่ยนแปลงเป็นการดำเนินการเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้และปรับตัว มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กรจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้องค์กรก้าวผ่านการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิผล ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทเป็นผู้ประเมินสถานการณ์ ผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง ผู้สื่อสารสร้างความเข้าใจ ผู้อำนวยการความสะดวกในการเปลี่ยนแปลง ผู้สร้างขวัญกำลังใจและผู้ดูแล

2. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการเสริมสร้างกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่ตนเอง และบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการสร้างพลังร่วมกันของกลุ่ม การส่งเสริมและเสริมสร้างสามัคคีในหมู่คณะ การสร้างพลังด้วยความสามัคคี การสร้างขวัญและกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน แก่ผู้ปฏิบัติงาน การช่วยเสริมสร้างให้เกิดความจงรักภักดีต่อสถานศึกษา การช่วยทำให้การควบคุมดำเนินไปด้วยความราบรื่น อยู่ในกรอบแห่งระเบียบวินัยและมีศีลธรรมอันดีงาม การเกื้อกูลและจูงใจให้บุคลากรเกิดความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมต่าง ๆ การสร้างความก้าวหน้าให้แก่บุคลากรและสถานศึกษา การทำให้เกิดศรัทธาและความเชื่อมั่นในสถานศึกษาที่ตนปฏิบัติงานอยู่ ทำให้เกิดความสุขกายสุขใจในการทำงาน และก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดร.ชนัน จิตคำพร (2561) พบว่า การเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16 ที่มีเพศประสบการณ์ในการทำงานวุฒิการศึกษา และสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของอริวัฒน์ หมั่นกิจ และตรีภูมิรินทร์ ตรีศรีสุวรรณ (2566) พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนอำเภอศรีสาคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1 ครูที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างก็มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการ

ปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับบทความวิชาการของพระมหาพิเศษ สุขสมาน และคณะ (2566) กล่าวว่า การบริหารจัดการทางการศึกษาในยุค VUCA ต้องมีกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการจัดการสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถานศึกษาควรมีการปรับตัวและพัฒนาผู้บริหารให้มีความเข้าใจและมีความพร้อมในการรับมือกับสภาวะ VUCA ผ่านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องการสร้างความยืดหยุ่นในการตัดสินใจและการดำเนินงานเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการทางการศึกษาในยุค VUCA โดยผู้บริหารควรใช้แนวคิดทางวิชาการเช่นการวิเคราะห์สถานการณ์ การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีในการตัดสินใจ การสร้างระบบการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้เกิดการสนทนาและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการสร้างทีมที่แข็งแกร่ง

3. แนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอบพพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 พบว่าข้อที่มีค่าความถี่สูงสุด ดังนี้ ผู้บริหารควรสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานให้กับตนเองอยู่เสมอ ผู้บริหารและครูควรมีการทบทวนการดำเนินงานและทบทวนตนเองอยู่เสมอ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความกล้าเสี่ยงในการสร้างความเปลี่ยนแปลง การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ผู้บริหารควรมีการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอก แล้วหาวิธีการหรือแนวทางแก้ไขปัญหา สถานศึกษาควรมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การวางแผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษา และมีการทบทวนในทุก ๆ ปี คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร และครูควรมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อให้เห็นคุณค่า ตระหนักถึงการพัฒนาเชิงระบบ เพื่อสร้างความมีเอกลักษณ์ให้กับสถานศึกษา ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นลักษณะหนึ่งของผู้ที่ใฝ่สัมฤทธิ์เป็นการแสดงออกของบุคคลที่เป็นตัวของตัวเองสูง ไม่เลียนแบบคนอื่นริเริ่มทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความคิดของตัวเอง สนใจเหตุการณ์หรือสิ่งใหม่ๆ มีอิสระในการทำงานและพฤติกรรม ใช้ความคิดใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำ แบบใครในการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aslan, A. E. & Kirikkanat, B. (2013) พบว่า การประสบความสำเร็จและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นั้น ประเมินได้อย่างละเอียดโดยยึดหลักการที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับทฤษฎีของ Robert J. Sternberg ที่ว่าด้วยความฉลาดที่โดดเด่นของมนุษย์ และการสร้างกรอบความคิดที่เป็นเป้าหมายไปสู่ความสำเร็จ แนวความคิดที่จะบรรลุผลสำเร็จในทางการศึกษาได้ นั้นต้องได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถที่เพียงพอ มีความเกี่ยวข้องกัน มีเหตุผล มีจำนวนสถิติ มีตัวแปรด้าน

สิ่งแวดล้อมและแนวโน้มทางด้านจิตประสาท สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดเป้าหมายที่นำไปสู่กระบวนการแห่งความสำเร็จ อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำ โดยผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะเป็นผู้ที่มีการวางแผนในระยะยาวมากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ เนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นการณ์ไกลกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญ ภูวจิตร (2561) พบว่า ความเป็นผู้นำเป็นบทบาทหน้าที่นำพาความสำเร็จไปสู่เป้าหมายขององค์กร ดังนั้น ผู้นำทางการศึกษาจึงควรมีคุณสมบัติและสมรรถนะในตนเองเพื่อรับมือกับสถานการณ์โลกยุคผันผวน ใน 9 ประการ ดังนี้ 1) มีความคล่องตัวในการเรียนรู้ 2) มี Mindset ในการทำงาน มองโลกและมีทัศนคติที่ดีภายใต้พื้นฐานแห่งความเป็นจริง 3) มีความทันสมัยติดตามและรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น 4) มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว 5) มีสมรรถนะในการทำงานเป็นทีม 6) มีความยืดหยุ่นและรู้จักปรับตัว 7) มีความเชื่อมั่นในตนเองสร้างความน่าเชื่อถือและยอมรับในทีม 8) มีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน และ 9) มีความสามารถในการจัดลำดับความสำคัญของวิกฤติต่าง ๆ ซึ่งย่อมจะมั่นใจได้ว่าผู้นำทางการศึกษาจะสามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมากด้วยคุณภาพอย่างแน่นอน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ ได้ทราบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) และแนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ของผู้บริหารสถานศึกษาชายแดนไทย-พม่า อำเภอพบพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 โดยผู้วิจัยจะศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ซึ่งมาจากคำ 4 คำ ได้แก่ 1) ความผันผวน (Volatility) 2) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) 3) ความสลับซับซ้อน (Complexity) และ 4) ความคลุมเครือ (Ambiguity) เป็นกรอบในการดำเนินการวิจัยนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาระบบบริหารจัดการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) ซึ่งส่งผลให้สถานศึกษารู้เท่าทันและสามารถปรับตัวได้กับเหตุการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งยังทำให้บุคลากรในสถานศึกษารักและศรัทธาในตัวผู้บริหารสถานศึกษา ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

ได้คน ได้งาน มีคุณภาพ ทำให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังแผนภาพองค์ความรู้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ควรนำแนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) มาปรับใช้ในการกำหนดนโยบายของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ในด้านการสร้างแรงจูงใจในด้านค่าตอบแทนหรือการเพิ่มเกณฑ์ในการประเมินวิทยฐานะให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในชายแดนไทย-พม่า เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำแนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) มาปรับใช้ในการสร้างนโยบายเกี่ยวกับการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สำหรับผู้บริหารและครูที่

ปฏิบัติงานอยู่ในชายแดนไทย-พม่า เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. สถานศึกษา ควรนำแนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) มาปรับใช้ในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยการมอบเกียรติบัตรหรือรางวัลให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับดีเด่นและดีมาก ตามการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. คณะกรรมการสถานศึกษา สามารถนำแนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) มาส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานให้กับผู้บริหาร ครู และบุคลากร ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาที่พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำแนวทางพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานยุคโลกพลิกผัน (VUCA WORLD) มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองไม่ว่าจะในเรื่องของการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองในการปฏิบัติงานหรือการเป็นผู้นำในสถานศึกษาเพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษามีความรักความศรัทธาในตัวผู้บริหารเอง

3. ครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้มีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีมเพื่อพัฒนาตนเองสู่ความเป็นเลิศในการทำงานและมีผลงานที่มีคุณภาพ รวมถึงการก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะไม่ว่าเหตุการณ์ปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไป

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ จันทร. (2564). การบริหารสถานศึกษายุคโลกพลิกผัน ฉลาดรู้เท่าทันดิจิทัล. ใน *การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14 “Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021”* (น.1002-1010). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

กิริติภาพัช กษิติศ และนริสนันท์ เดชสุระ. (2561). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์ประกอบของบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า*, 5(3), 15-22.

- เจริญ ภูวจิตร. (2565). แนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในยุค Next Normal. เข้าถึงได้จาก <https://www.nidtep.go.th/2017/publish/doc/20220308-4.pdf>.
- ณัฐริกา บุรณกุล. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และค่านิยมในการทำงานกับ พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ของครูโรงเรียนเอกชนในอำเภอฝาง จังหวัด เชียงใหม่. (การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม และองค์การ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดรรชนี จิตคำรพ. (2561). แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัย หาดใหญ่.
- พระมหาพิเศษ สุขสมาน และคณะ. (2566). การบริหารจัดการทางการศึกษาในยุค VUCA WORLD. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 3(5), 137-155.
- พีระกรณ์ ทะชะสิงห์ และคณะ. (2566). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ ผู้บริหารสถานศึกษา กับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากลนคร เขต 1. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 17(1), 201-216.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2553). *หลักการแนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ชลบุรี : มนตรี.
- ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์. (2566). “แม่สอด” เมืองชายแดนที่เกือบรุ่ง หากไม่เกิดรัฐประหารพม่า. เข้าถึงได้จาก <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/103614>.
- มัทนา วังถนอมศักดิ์ และคณะ. (2564). ผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารความเปลี่ยนแปลง. *วารสารวิชาการ วิทยาลัยแสงธรรม*, 13(2), 5-25.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2556). *สรุปข้อมูลความรู้การประชุม อภิวัฒน์การเรียนรู้สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่ง การเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.
- อธิวัฒน์ หมั่นกิจ และตรัยภูมิรินทร์ ตรีตรีศวร. (2566). แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของครู ในโรงเรียนอำเภอศรีสาคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(8), 843-855.

Aslan, A. E. & Kirikkanat, B. (2013). Achievement and Motivation : A Different Perspective on Familiar Concepts. *Social and Behavioral Sciences*, 106(3), 308–316.

Krejcie R.V. & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมารยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศ จังหวัดลพบุรี

Development of E-book on the Manners of Religion Followers for Mathayom Suksa 2 Students with Hearing Impairment, Panlert School for Deaf, Lop Buri Province

ณัฐนันท์ ศรีอนุชาต¹ เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์² และพระมณฑล เขมโก³

Nattanan Srianuchat, Chaowarit Jongkatkorn and Pra Monthon Khamako

Received: March 15, 2024

Revised: May 24, 2024

Accepted: June 03, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมารยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศ จังหวัดลพบุรี จำนวน 6 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์การเลือกนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ห้องเรียน โดยมีจำนวนนักเรียนทั้งหมดในชั้นเรียนทั้งสิ้น 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมารยาทของศาสนิกชน สำหรับ

¹ โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศ; Panlert school for Deaf

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน จำนวน 4 เล่ม 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องมรรยาทของศาสนิกชน 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติทดสอบ ผลการวิจัย พบว่า 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี มีประสิทธิภาพ 81.25/83.89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรีหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับความพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D.=0.47)

คำสำคัญ: นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน, มรรยาทของศาสนิกชน, โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี, หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

Abstract

The objectives of this research article were 1) to create and find the efficiency of e-book to be efficient according to the criteria of 80/80; 2) to compare the learning achievement before and after studying; and 3) to study the satisfaction of students towards e-book on the manners of religion followers for hearing impaired students in Mathayom Suksa 2, Panlert School for Deaf, Lop Buri Province. The population used in the research was 6 hearing impaired Mathayom 2 students in Mathayom 2, Panleud School for Deaf, Lop Buri Province, who were selected by purposive sampling using the criteria of selecting 1 classroom of hearing impaired students in Mathayom Suksa 2, with a total of 6 students in the classroom. The research instruments were: 1) e-book on the manners of religion followers for hearing impaired, 4 volumes, 2) pre- and post-tests on the manners of religion followers, 3) a questionnaire on students' satisfaction towards learning with e-book. The statistics used for data analysis were mean, percentage, standard deviation, and test statistics.

The research results found that 1) e-book on the manners of religion followers for hearing impaired students in Mathayom Suksa 2, Panlert School for Deaf, Lop Buri Province, had an efficiency of 81.25/83.89, which was higher than the criteria of 80/80.; 2) learning achievement of students who studied with e-book on the manners of religion followers for hearing impaired students in Mathayom Suksa 2, Panlert School for Deaf, Lop Buri Province after studying was higher than before studying; 3) the satisfaction of students with e-book on the manners of religion followers for hearing impaired students in Mathayom Suksa 2, Panlert School for Deaf, Lop Buri Province was at the highest level of satisfaction ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.47).

Keywords: Hearing Impaired Students, Manners of Religion Followers, Panlert School for deaf, Lop Buri Province, E-Book

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2562 (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) มาตรา 22 ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด และนอกจากนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 (ราชกิจจานุเบกษา, 2550) ยังได้กล่าวว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัย กระบวนการทางการแพทย์ การศาสนา การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการอื่นใด เพื่อให้คนพิการได้ มีโอกาสทำงานหรือดำรงในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ

ผู้วิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่สอนผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน จึงมีความประสงค์ที่จะพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งมีข้อจำกัดทางการสื่อสารและการเรียนรู้ เนื่องจากปัญหาการได้ยิน ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีขีดจำกัด และส่งเสริมการเรียนรู้ได้ไม่เต็มที่ หรืออาจต้องใช้เวลาเพิ่มมากขึ้นจากการเรียนรู้ในแต่ละชั่วโมง เพื่อให้ได้รับเนื้อหาข้อมูลที่เรียน และนอกจากนี้ การสื่อสารของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้น จะสื่อสารกับผู้อื่นด้วยความยากลำบาก ทำให้การประพัตินของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน อาจเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติตนตามประเพณีทางศาสนาหรือวัฒนธรรมต่าง ๆ

ซึ่งไม่ได้เกิดจากความตั้งใจ แต่เกิดจากความไม่รู้ เพราะไม่สามารถสื่อสารกับคนทั่วไปได้อย่างถูกต้อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกับในสังคมวัฒนธรรมเดียวกับผู้อื่นไม่มากนักน้อย

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้สอนในรายวิชาสังคมศึกษาจึงทราบปัญหา โดยในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น มีเนื้อหาที่หลากหลาย และในเนื้อหาต่าง ๆ นั้นมักเต็มไปด้วยเหตุการณ์ แนวการปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ รวมไปถึงการเล่าเรื่อง ซึ่งการเรียนปกติจะไม่สามารถแสดงเนื้อหาให้ผู้เรียนได้อย่างชัดเจน และเนื้อหาที่มีมากเกินไปทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างครบถ้วนตามระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละคาบเรียน และการทบทวนบทเรียนด้วยตนเองสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินด้วยวิธีการอ่านนั้น เป็นไปได้ยาก เนื่องจากการอ่านคำศัพท์แต่ละคำของผู้เรียนนั้นอ่านโดยใช้ภาพ เนื่องจากไม่ได้ยินเสียง จึงไม่สามารถอ่านและจำคำศัพท์แบบบุคคลทั่วไปได้ (อภิญญา ชูชมชื่น, 2566, 9 กรกฎาคม) และจากการศึกษารายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศ จังหวัดลพบุรี พบว่ามีจุดที่ต้องพัฒนาในด้านวิชาการคือผู้เรียนมีความแตกต่างกันทั้งความสามารถและศักยภาพในด้านต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องค้นหาเทคนิควิธีการกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อนำมาใช้พัฒนาผู้เรียนให้ตรงตามความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคลให้มากที่สุด (สายฝน สิงโตทอง, 2565, 30 พฤษภาคม)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นั้นเป็นสื่อที่รวมจุดเด่นของสื่อแบบต่าง ๆ มารวมอยู่ในสื่อตัวเดียว ซึ่งสามารถแสดงภาพ แสง เสียง ภาพเคลื่อนไหว และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งใช้ภาษามือเป็นภาษาหลัก การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสื่อที่มีภาษามือในการอธิบายเนื้อหา พร้อมทั้งผู้เรียนจะได้เห็นรูปภาพ นอกจากนี้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังสามารถใช้งานผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือบันทึกเพื่อจัดเก็บไว้ และนำมาใช้ศึกษาโดยไม่จำเป็นต้องผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ (พระมหาโยธิน ไกรสร, 2563) ซึ่งเป็นการสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีความคล่องตัวยิ่งขึ้น สามารถเรียนรู้นอกสถานที่ และนอกชั้นเรียนได้ เพราะผู้บกพร่องทางการได้ยินมีการใช้สื่อออนไลน์เป็นประจำทั้งในช่วงเวลาเรียนและช่วงวันหยุด (พรพรรณ พิมพ์กระจ่าง, 2560) โดยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นมีลักษณะไม่ตายตัว สามารถแก้ไขและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา และยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้โดยใช้ความสามารถของไฮเปอร์เท็กซ์ ทำให้เกิดความรวดเร็ว สะดวก ต่อผู้อ่าน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่องการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เรื่อง บุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (จามจุรี มณีแนม, 2560) ซึ่งพบว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการสอนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ชุดหนูบัวเบิกบานธรรม กับการสอนแบบปกติ (รัตนภรณ์ มามีโย และกรวิภา สรรพกิจจานง, 2564) พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่สอนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ชุดหนูบัวเบิกบานธรรม สูงกว่าการสอนแบบปกติ

โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศ จังหวัดลพบุรีได้ส่งเสริมประสบการณ์ให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียน โดยคิดค้นและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และแนวทางการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงสนใจและทำการศึกษาปัญหาและออกแบบนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เรื่องมรยาทของศาสนิกชน โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศ จังหวัดลพบุรีเพื่อนำไปพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น และเป็นแนวทางเพื่อให้บุคลากรทางการศึกษาท่านอื่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานำประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปพัฒนาต่อยอดและนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนของการใช้การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง แบบการศึกษาทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว (One Group Pre-test Post-test Design) โดยศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร

หนังสือ การสัมภาษณ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำไปพัฒนานวัตกรรม เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศ จังหวัดลพบุรี โดยมีขั้นตอนการวิจัย 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่นหนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยใช้ข้อมูลที่วิเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้ศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและสร้างเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย

2.1 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี จำนวน 4 เล่ม ดังนี้

เล่มที่ 1 เรื่องการต้อนรับ (ปฏิสันถาร)

เล่มที่ 2 เรื่องมารยาทของผู้เป็นแขก

เล่มที่ 3 เรื่องระเบียบพิธีปฏิบัติต่อพระภิกษุ

เล่มที่ 4 เรื่องการแต่งกายไปงานทางศาสนาต่าง ๆ

2.2 แบบประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องมรยาทของศาสนิกชน

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องมรยาทของศาสนิกชน จำนวน 13 ข้อ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ท (Likert) แบบ 5 ระดับ

ขั้นตอนที่ 3 หาคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยนำเครื่องมือวิจัยเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่อยู่ระหว่าง 0.50-1.00 จากนั้นดำเนินการปรับปรุงแก้ไข และผลการประเมินคุณภาพเครื่องมือดังนี้

3.1 ผลการประเมินคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่ารายการตรวจสอบคุณภาพในด้านความเหมาะสมต่อการพัฒนาผู้เรียน และด้านความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 5.00$) ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด แต่ในด้านความเหมาะสมของคำนำ ความเหมาะสมของภาพ และความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 4.20$) แต่อยู่ในระดับคุณภาพมาก

3.2 การหาประสิทธิภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 40 ข้อ มีจำนวนข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 จำนวน 36 ข้อ โดยนำมาใช้เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์จริง จำนวน 30 ข้อ

3.3 การหาประสิทธิภาพแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 13 ข้อ โดยเลือก ข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 จำนวน 10 ข้อมาใช้เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจ

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการขอหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ขั้นตอนที่ 5 นำเครื่องมือวิจัยไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง ซึ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนครสวรรค์ปัญญานุกูล อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 และนำมาพัฒนาปรับปรุง โดยการหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องมรณาทของศาสนิกชน จากการทดลองกลุ่มใหญ่ พบว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1) 80.42/ (E_2) 81.11

ขั้นตอนที่ 6 นำเครื่องมือวิจัยไปใช้จริงกับกลุ่มประชากร ในระหว่าง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมด้วยตนเองใช้เวลาในชั่วโมงเรียนปกติ รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง พร้อมเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน และความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรณาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี

ขั้นตอนที่ 7 นำผลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรณาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรีเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียน และศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรณาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมของข้อเสนอการวิจัย เลขที่ ว.225/2567 จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรีที่พัฒนาขึ้นพบว่า มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1) 81.25/ (E_2) 83.89 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี พบว่าการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ก่อนเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 13.33 คะแนน และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 25.17 คะแนน หมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน เฉลี่ย 11.84 คะแนน

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี อยู่ในเกณฑ์ที่โดยรวมแล้วนักเรียนมีความพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, $S.D.=0.47$)

อภิปรายผลการวิจัย

เสนอเป็นความเรียงและให้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

1. การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี มีค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1 81.25/ E_2 83.89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ E_1 80/ E_2 80 ทั้งนี้เพราะแผนการจัดการเรียนรู้และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น มีการดำเนินขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ มีการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมากที่สุด และได้ผ่านการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในด้านเนื้อหา ภาษา และรูปแบบ รวมถึงผ่านการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างแล้วนำมาปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพรเมธ ฐานวทณโก (นวลรักษา) (2561) พบว่า การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง หลักธรรมนำชาวพุทธ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดมงคลอำเภอนครหลวงพระเกียรติจังหวัดสระบุรี มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน (E_1) 81.56/ (E_2) 86.67 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ปกติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนภรณ์ มามีโย และกรวิภา สรรพกิจจำนง

(2564) พบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการสอนโดยใช้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ชุดหนูบัวเบิกบานธรรม กับการสอนแบบปกติ มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 81.86/ 82.40 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 13.33 คะแนน และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 25.17 คะแนน ทั้งนี้เพราะผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้น ใช้ภาษามือ และการมองเป็นวิธีการเรียนรู้หลัก รวมไปถึงมีการใช้สื่อออนไลน์เป็นประจำซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพรรณ พิมพ์กระจ่าง (2560) พบว่า ผู้บกพร่องทางการได้ยินมีการใช้สื่อออนไลน์ทั้งในช่วงเวลาเรียนและช่วงวันหยุด และมีความต้องการล่ามภาษามือเพื่อแปลข้อความที่พบเห็นในสื่อออนไลน์ ทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เนื่องจากสามารถนำภาพ และเนื้อหา รวมถึงล่ามภาษามือมาใส่ไว้ในสื่อชนิดเดียว และสามารถใช้เรียนรู้ได้ทุกช่วงเวลา ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ไม่จำกัดเพียงการเรียนรู้ในห้องเรียนเท่านั้น นอกจากนี้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีความน่าสนใจมากกว่าการสอนแบบปกติ สามารถทบทวนเนื้อหาได้ จึงเป็นเหตุผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้ที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลวรรณ เจือทอง (2562) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาท้องถิ่นของเรชาวลพบุรี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และงานวิจัยของกนกวรรณ สมิตี และอภิชา แดงจำรูญ (2562) ซึ่งพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง กฎหมายใกล้ตัว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัดลพบุรี อยู่ในเกณฑ์ที่โดยรวมแล้วนักเรียนมีความพอใจมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47 ทั้งนี้เพราะหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถถ่ายทอดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินได้ตรงตามความต้องการ เนื่องจากมีล่ามภาษามือช่วยในการเรียนรู้ มีเนื้อหาและภาพประกอบชัดเจน ทำให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่อง

ทางการได้ยินสามารถเรียนรู้และมองเห็นภาพประกอบในการส่งเสริมการเรียนรู้ได้ สอดคล้องมีนา อ่องบางน้อย (2563) ที่ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทัศนคติ ด้านบวก ระดับความรู้สึกยินดี และเป็นสุขใจของผู้รับบริการเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการ โดยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นสอดคล้องกับแวววิไล จำปาศักดิ์ (2561) พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และนักเรียนมีระดับความพึงพอใจที่เรียนด้วยหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ เรื่องลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศจังหวัด ลพบุรีได้รับองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานวิจัยและพัฒนาสื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน ที่สูงกว่าก่อนเรียน คือ D-E-A-F DEAF ดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

D - Development (การพัฒนา) การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนพิเศษ โดยการศึกษาปัญหาและข้อจำกัดทางการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านการสังเกตและสัมภาษณ์บุคลากร ที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และออกแบบนวัตกรรมเพื่อนำมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ นักเรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

E - Effective (มีประสิทธิภาพ) นวัตกรรมที่ออกแบบตาม ความต้องการของผู้เรียน เมื่อนำไปใช้แล้วทำให้เกิดผลต่อผู้เรียนได้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ตรงประเด็น และสามารถใช้ได้จริงตามความต้องการของผู้เรียน

A - Adapt (การปรับตัว) โลกปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อนโดยเทคโนโลยีเป็นหลัก โดยมีนัยยะสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้มากขึ้น การจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงมีการปรับตัวนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาทางการศึกษา โดยการนำบทเรียนต่าง ๆ มาจัดทำในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากทุกสถานที่ และสามารถออกแบบเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินสามารถเกิดการเรียนรู้ได้โดยใช้การล่ามภาษามือและภาพเคลื่อนไหว

F - Fundamental (รากฐาน, พื้นฐาน) การจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคมโลก แต่พื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่สำคัญคือการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักหาความรู้จากสิ่งรอบตัว หรือข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศ จังหวัดลพบุรี ผลของประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายให้คณะครูผู้สอนจัดการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้จากทุกสถานที่ ไม่จำกัดการเรียนรู้เพียงภายในห้องเรียน

2. จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องมรยาทของศาสนิกชน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศ จังหวัดลพบุรี มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียน ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้คณะครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีมาเป็นส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับตัวผู้เรียนมากที่สุด

3. ผู้บริหารควรมีนโยบายให้นักเรียนใช้เทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์ ในการเรียนรู้ โดยมีการควบคุมให้เหมาะสมกับเนื้อหาจากการใช้เทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาได้ ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากทุกสถานที่ และเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีความน่าสนใจมากกว่าการเรียนรู้ด้วยหนังสือปกติ

2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมที่ศึกษาด้วยตนเองและศึกษาเป็นกลุ่มได้ซึ่งคุณสมบัติของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้น สามารถแทรกภาพ เสียง วิดีทัศน์ ทำให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน สามารถเรียนรู้ได้ผ่านล่ามภาษามือ ซึ่งเป็นหนึ่งในสื่อที่สามารถใส่ลงไปในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

3. ผลการเรียนรู้จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หลังเรียนนั้นมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นกว่าก่อนเรียนและความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อยู่ในเกณฑ์ที่มีความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ต่อผู้เรียน สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาได้

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ สมิตี และอภิชา แดงจำรูญ. (2562). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง กฎหมายใกล้ตัว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จามจุรี มณีแนม. (2560). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เรื่อง บุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. เข้าถึงได้จาก <https://clmramis.files.wordpress.com/2018/06/e0b888e0b8b2e0b8a1e0b888e0b8b8e0b8a3e0bb5-e0b8a1e0b893-e0b8b5e0b981e0b899e0b8a1.pdf>.
- พรพรรณ พิมพ์กระจ่าง. (2560). การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ของผู้บกพร่องทางการได้ยิน. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์). คณะนิเทศศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

พระมหาโยธิน ไกรสร. (2563). หนังสือนิทานอิเล็กทรอนิกส์เรื่อง “การให้ทาน” เพื่อส่งเสริมการอ่านดีความโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TAI สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระมหาวรเมธ ฐานวฑฒโก (นวลรักษา). (2561). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง หลักธรรมนำชาวพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดมงคล อำเภอละโวทัย จังหวัดสระบุรี. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 136 ตอนที่ 57 ก, หน้า 6.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550. (2550, 27 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 61 ก, หน้า 5.

มีนา อ่องบางน้อย. (2563). คุณค่าตราสินค้า ความไว้วางใจ และความพึงพอใจ ที่มีผลต่อความภักดีต่อตราสินค้า CAT CDMA (แคท ซีดีเอ็มเอ). (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

รัตนภรณ์ มামীโย และกรวิภา สรรพกิจจานง. (2564). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการสอนโดยใช้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ชุดหนูบัวเบิกบานธรรม กับ การสอนแบบปกติ. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 5(2), 346-354.

วีไลวรรณ เจือทอง. (2562). การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาท้องถิ่นของเราชาวลพบุรีกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

แวววิไล จำปาศักดิ์. (2560). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่อง ลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา). คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สายฝน สิงห์โตทอง. (2565, 30 พฤษภาคม). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา Self-Assessment Report: SAR. (ณัฐนันท์ ศรีอนุชาติ, ผู้สัมภาษณ์).

อภิญา ชุมชื่น. (2566, 9 กรกฎาคม). ปัญหาในการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาสำหรับ
นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน. (ณัฐนันท์ ศรีอนุชาต, ผู้สัมภาษณ์).

การพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับ เทคนิคเพื่อนคู่คิด

Development of Creative Writing Ability and Systemic Thinking of
Mathayom Suksa 6 Students through Creative Learning-Based Management
with Think Pair Share Technique

ลักขณา คล้ายกิ่ง¹ และธนิตา ดวงวิไล²

Lakana Ckayking and Dhanita Dounghwilai

Received: April 22, 2024

Revised: May 29, 2024

Accepted: June 04, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป และ 2) พัฒนาความสามารถการคิดเชิงเป็นระบบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 26 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด จำนวน 12 แผน 2) แบบวัดความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ 3) แบบวัดความสามารถการคิดเชิงระบบ 4) แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และ 5) แบบสัมภาษณ์นักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูล 1) วิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความสามารถการเขียนเชิง

¹⁻² มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Khon Kaen University

Corresponding author, e-mail: dchann@kku.ac.th

สร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบโดยใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) วิเคราะห์ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดจากแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้และแบบสัมภาษณ์นักเรียนโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด นักเรียนร้อยละ 92.30 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.48 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และ 2) การพัฒนาความสามารถการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด นักเรียนร้อยละ 92.30 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 86.22 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

คำสำคัญ: ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์, ความสามารถในการคิดเชิงระบบ, การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน, เทคนิคเพื่อนคู่คิด

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop creative writing ability of Mathayom Suksa 6 students through creative learning-based management with Think Pair Share Technique with 80 percent of students passing the 75 percent criterion; and 2) to develop systematic thinking ability of Mathayom Suksa 6 students through creative learning-based management with Think Pair Share Technique with 80 percent of students passing the 75 percent criterion. The target group of the research was 26 Mathayom Suksa 6 students who were selected by purposive sampling. The research instruments consisted of 1) 12 creative learning-based management plans with Think Pair Share Technique, 2) a creative writing ability test, 3) a systematic thinking ability test, and 4) a learning behavior observation form, and 5) student interview form. Data analysis consisted of 1) analyzing data on creative writing ability and systematic thinking scores using mean, percentage and standard deviation, 2) analyzing the learning management results using creative learning-based management with Think Pair Share Technique from the learning behavior observation form, and student interview form by content analysis. The research results found that 1) in terms of developing creative writing ability of Mathayom Suksa 6 students using

creative learning-based management with Think Pair Share Technique, 92.30 percent of students had an average score of 82.48 percent, which was Higher than the specified criteria, and 2) in the aspect of developing systematic thinking ability of Mathayom Suksa 6 students using creative learning-based management with Think Pair Share Technique, 92.30 percent of students had an average score of 86.22 percent, which was higher than the specified criteria.

Keywords: Creative Writing Ability, Systemic Thinking Ability, Creative Learning-Based Management, Think Pair Share Technique

บทนำ

การพัฒนาการศึกษาให้ก้าวเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 มุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิด วิเคราะห์สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีความรู้เพื่อดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันนั้น ต้องฝึกให้นักเรียนเกิดทักษะ การฟัง พูด อ่าน เขียน โดยเฉพาะการเขียนถือเป็นทักษะในการสื่อสารสำคัญเพื่อการแสดงความรู้ ความคิดและความต้องการของผู้ส่งสารออกเป็นลายลักษณ์อักษร เพราะการเขียนเป็นทักษะสำคัญ และมีขั้นตอนที่ต้องใช้ความรู้ ความคิดและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ ทำให้ผู้รับสารสามารถ เข้าใจได้ ดังที่กองเทพ เคลือบพณิชกุล (2542) กล่าวว่า การเขียนเป็นทักษะอย่างหนึ่งที่มนุษย์ นำมาใช้เพื่อการติดต่อสื่อสาร โดยที่ผู้เขียนส่งสารออกไปด้วยการใช้ลายลักษณ์อักษรอย่างมีความหมาย ทำให้ผู้รับสารอ่านแปลความหมายได้และเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน การเขียนจึงมีความ จำเป็นและสำคัญมากที่จะต้องนำมาใช้เรียบเรียงความรู้จากคำบรรยายของครูหรือบันทึกความรู้จาก ตำราต่าง ๆ โดยการเขียนต้องฝึกให้เขียนในลักษณะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เพราะการเขียนเชิง สร้างสรรค์เป็นการพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียนในเรื่องการเขียน การคิด การแสดงออกทางความรู้ ความรู้สึก จินตนาการ และประสบการณ์ของตนเองอย่างอิสระ โดยจากการศึกษาพบว่า อธิกมาส มากจ้อย (2553) ได้สังเคราะห์และสรุปเกณฑ์การให้คะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านการเรียงลำดับความคิด 3) ด้านการใช้ภาษา และ 4) ด้านคุณค่าของ งานเขียน ซึ่งจากเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์นั้นจะเห็นว่าการเขียนนั้นช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจนักเรียนแต่ละคนมากขึ้นจากสิ่งที่นักเรียนเขียนแสดงความรู้และความคิด

เนื่องจากความคิดเป็นองค์ประกอบที่อยู่ในตัวของทุกคน หากได้รับการส่งเสริมที่ถูกต้องจะสามารถพัฒนาทักษะและนำไปสู่การคิดที่สร้างสรรค์ได้ ซึ่งการคิดที่มีประสิทธิภาพต้องคิดอย่างมีลำดับขั้นตอน หรือเรียกว่าการคิดเชิงระบบ เนื่องจากการคิดเชิงระบบ คือ กระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานเขียนในลักษณะของการมององค์รวม เพื่อวางแผนการทำงาน การจัดลำดับความสำคัญ อีกทั้งสามารถเขียนสื่อสารได้เข้าใจตามลำดับกระบวนการคิดที่วางไว้ นอกจากนี้ การคิดเชิงระบบยังมีความสำคัญในการเป็นเครื่องมือวางแผนและพัฒนาระบบความคิด เพื่อช่วยทำให้ผู้เรียนดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ได้อย่างมีระบบและรอบคอบ (บุญเลี้ยง ทุมทอง และบุญลวด ศรีเจริญ, 2553) และจากงานวิจัยของ Waters Foundation (2017) ได้กล่าวว่าการสอนให้ผู้เรียนคิดอย่างเป็นระบบจะช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ และได้รับประโยชน์ตลอดชีวิตผ่านแนวคิดของการคิดเชิงระบบ แต่จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาดขั้นพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2565 รายวิชาภาษาไทย สาระการเขียน พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 52.73 และผลการทดสอบระดับโรงเรียนของโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม มีคะแนนเฉลี่ยในสาระการเขียนเท่ากับ 46.44 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับชาติ (โรงเรียนอุเทนพัฒนา, 2566) จากการวัดความสามารถด้านการอ่านเขียน พบว่า ปัญหาด้านการเขียนของนักเรียน คือ การไม่สามารถตั้งชื่อเรื่องให้สอดคล้องกับประเด็นที่กำหนดได้ ขาดความรู้และความคิดในเรื่องที่จะเขียน การใช้ถ้อยคำสำนวนและการเรียบเรียงประโยค เขียนวกไปวนมา ขาดเนื้อหาใจความสำคัญ ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จในการเขียน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถพัฒนาการคิดเชิงระบบไปพร้อม ๆ กันได้ พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน มีลักษณะในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบอย่างมีเหตุผล และนำเสนอสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น โดยมีขั้นตอนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นความสนใจ ขั้นตอนที่ 2 ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ขั้นตอนที่ 3 ค้นคว้าและคิด ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอและขั้นตอนที่ 5 ประเมินผล (วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์, 2558) จุดเด่นของการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานในการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ คือ การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการกระตุ้นความสนใจของนักเรียนช่วยให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการคิดและวางแผน อีกทั้งช่วยส่งเสริมทักษะการคิด สอดคล้องกับแนวคิดของ Doungwilai, D. & Kanjug, I. (2023) ที่ได้อธิบายว่าแม้การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันครูจะมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้แต่หากเปลี่ยนบทบาทให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจะส่งผลให้นักเรียนได้เกิดความคิดวิเคราะห์ของนักเรียนมากขึ้น ซึ่งการเรียนรู้ของนักเรียนจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น

ต้องเกิดจากการได้ใช้ความรู้ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นในลักษณะที่หลากหลาย โดยผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิดร่วมกับการจัดการเรียนการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ซึ่งมีลักษณะเด่นคือเน้นให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดกับคู่ของตน โดยผู้วิจัยได้ใช้ขั้นตอนตามแนวคิดของมนต์ชัย เทียนทอง (2551) โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 Think คือ การให้นักเรียนแต่ละคนคิดวิเคราะห์คำถามที่กำหนดให้ ขั้นตอนที่ 2 Pair คือ การให้นักเรียนจับคู่และร่วมกันแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกันและขั้นตอนที่ 3 Share คือ การนำเสนองานเขียนที่ได้จากการอภิปรายประเด็นปัญหาร่วมกัน ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด จะช่วยส่งเสริมความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวางแผนการสร้างสรรค์งานเขียนรวมไปถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่ออภิปรายข้อดีและสิ่งที่ควรพัฒนาในงานเขียนของเพื่อนร่วมชั้น

จากการศึกษาความสำคัญของปัญหาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงแนวทางการแก้ไข ปัญหาการเขียนเชิงสร้างสรรค์จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะนำปัญหาที่ได้พบนี้มาใช้ในการพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยผู้วิจัยเน้นการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่ต่อยอดให้เกิดความสามารถการคิดเชิงระบบได้ ด้วยการใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีกระบวนการส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนอันสะท้อนให้เห็นกระบวนการคิดเชิงระบบ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนเป็นไปในลักษณะของการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ถึงภาพรวมเรื่องที่ต้องการสร้างสรรค์ และช่วยจัดลำดับความสำคัญของความคิด อีกทั้งกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างช่วยในการวางโครงเรื่องและสร้างสรรค์งานเขียนของนักเรียน นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถแสดงความรู้ ความคิดเห็น มีความกล้าแสดงออก มีทักษะการอยู่ร่วมกับคนในสังคมและรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด โดยนักเรียน ร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป
2. เพื่อพัฒนาความสามารถการคิดเชิงเป็นระบบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1992 อ้างถึงใน ประสาท เนืองเฉลิม, 2561) โดยมีกระบวนการหลักอยู่ 4 ขั้นตอน คือขั้นวางแผน (Plan) ขั้นปฏิบัติ (Act) ขั้นสังเกต (Observe) และขั้นสะท้อนผล (Reflect) แบ่งเป็น 3 วงจรปฏิบัติการ

กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภوتاอุเทน จังหวัดนครพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม จำนวน 26 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นห้องเรียนที่ผู้วิจัยได้ทำการวัดและประเมินผลโดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถทางการอ่านและเขียน ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ของสถาบันภาษาไทย พบว่า ค่าเฉลี่ยความสามารถด้านการเขียนได้คะแนนในระดับดีมาก ร้อยละ 13.19 และได้คะแนนเฉลี่ยระดับปรับปรุงร้อยละ 23.35 ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/4 ที่มีคะแนนเฉลี่ยในระดับปรับปรุงสูงกว่าระดับดีมากเป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบให้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 แผน โดยแบ่งเป็น 3 วงจรปฏิบัติการ ดังนี้ วงจรปฏิบัติการที่ 1 ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-4 การเขียนสารคดี: เรื่องการตั้งชื่อและวางโครงเรื่อง หลักการเขียนความนำ หลักการเขียนเนื้อเรื่อง และหลักการเขียนความจบของสารคดี วงจรปฏิบัติการที่ 2 ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5-8 การเขียนนิทาน: เรื่องการเขียนแนวคิดและแก่นเรื่อง หลักการวางโครงเรื่อง หลักการกำหนดตัวละครและการเขียนนิทาน วงจรปฏิบัติการที่ 3 ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9-12 การเขียนเรื่องสั้น: หลักการเขียนแนวคิดและแก่นเรื่อง หลักการวางโครงเรื่อง หลักการกำหนดตัวละครและการเขียนเรื่องสั้น โดยแผนการจัดการเรียนรู้ได้ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และมีค่าความเหมาะสมอยู่ระหว่าง 4.46-4.77 ถือว่าแผนการจัดการเรียนรู้ทุกแผนมีความเหมาะสมที่ระดับมาก

2. แบบวัดความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นแบบอัตนัยจำนวน 4 ชุด ใช้สอบหลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 2 และ 3 และทดสอบหลังเสร็จสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ในทุกวงจรปฏิบัติการ มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ค่าความยาก (P_E) อยู่ระหว่าง 0.35-0.68 มีความเหมาะสมเนื่องจากมีค่าอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก

(D) อยู่ระหว่าง 0.33-0.67 มีความเหมาะสมเนื่องจากมีค่า 0.20 ขึ้นไป และมีค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.65

3. แบบวัดความสามารถการคิดเชิงระบบ มีลักษณะเป็นแบบอัตนัยจำนวน 4 ชุด ใช้สอบหลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 2 และ 3 และทดสอบหลังเสร็จสิ้นสุดท้ายการจัดการเรียนรู้ในทุกวงจรปฏิบัติการ มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ค่าความยาก (P_E) อยู่ระหว่าง 0.42-0.54 มีความเหมาะสมเนื่องจากมีค่าอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (D) อยู่ระหว่าง 0.55-0.71 มีความเหมาะสมเนื่องจากมีค่า 0.20 ขึ้นไป และมีค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.67

4. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ที่ได้เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด ได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ โดยมีค่าความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00

5. แบบสัมภาษณ์นักเรียน มีคำถามครอบคลุมประเด็นการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบ ได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ โดยมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. เตรียมนักเรียนก่อนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด

2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในแต่ละวงจรปฏิบัติการ และทำการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ในแต่ละวงจรปฏิบัติการ ผู้วิจัยดำเนินการวัดความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ควบคู่กับการวัดความสามารถการคิดเชิงระบบ โดยใช้แบบวัดความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และแบบความวัดความสามารถการคิดเชิงระบบ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. สัมภาษณ์นักเรียนที่มีคะแนนความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็มหลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ในแต่ละวงจรปฏิบัติการเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการถัดไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์คะแนนความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบ จากแบบวัดความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และแบบวัดความสามารถการคิดเชิงระบบ โดยใช้ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2. วิเคราะห์ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดจากแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้และแบบสัมภาษณ์นักเรียนโดยการ วิเคราะห์เนื้อหา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้ดีขึ้นในวงจรปฏิบัติการ ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด พบว่า นักเรียนร้อยละ 92.30 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.48 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จากการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมคะแนน ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้แบบวัดความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ท้ายวงจร ปฏิบัติการที่ 1-3 คะแนนเต็ม 15 คะแนน และเก็บรวบรวมข้อมูลคะแนนความสามารถการเขียน เชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนหลังจบการจัดการเรียนรู้ในทุกวงจรปฏิบัติการ จำนวน 3 ข้อ คะแนนเต็ม 45 คะแนน จากนั้นผู้วิจัยได้นำคะแนนมาคิดเป็นร้อยละของคะแนนเต็มและนำมาเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม เพื่อประเมินว่านักเรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ผ่าน เกณฑ์หรือไม่ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม ผลปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็มในแต่ละวงจรปฏิบัติการ

ความสามารถการเขียนเชิง สร้างสรรค์	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละของ คะแนนเฉลี่ย	จำนวนนักเรียน			
				ผ่าน	%	ไม่ผ่าน	%
วงจรปฏิบัติการที่ 1 (15 คะแนน)	10.92	2.03	72.82	17	65.38	9	34.62
วงจรปฏิบัติการที่ 2 (15 คะแนน)	11.42	1.50	76.15	19	73.07	7	26.93
วงจรปฏิบัติการที่ 3	12.15	1.25	81.03	24	92.30	2	7.70

ความสามารถการเขียนเชิง สร้างสรรค์	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละของ คะแนนเฉลี่ย	จำนวนนักเรียน			
				ผ่าน	%	ไม่ผ่าน	%
(15 คะแนน)							
สิ้นสุดทุกวงจรปฏิบัติการ	37.11	3.65	82.48	24	92.30	2	7.70
(45 คะแนน)							

จากตารางที่ 1 พบว่าการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดในวงจรปฏิบัติการ ที่ 1 วงจรปฏิบัติการที่ 2 และวงจรปฏิบัติการที่ 3 นักเรียนมีคะแนนความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์เฉลี่ย 10.92 11.42 และ 12.15 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 72.82 76.15 และ 81.03 ของคะแนนเต็ม ตามลำดับ โดยหลังการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดในวงจรปฏิบัติการที่ 1 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 17 คน จากนักเรียนทั้งหมด 26 คน คิดเป็นร้อยละ 65.38 ของนักเรียนทั้งหมด วงจรปฏิบัติการที่ 2 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 19 คน จากนักเรียนทั้งหมด 26 คน คิดเป็นร้อยละ 73.07 ของนักเรียนทั้งหมด และวงจรปฏิบัติการที่ 3 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 24 คน จากนักเรียนทั้งหมด 26 คน คิดเป็นร้อยละ 92.30 ของนักเรียนทั้งหมด และหลังการจัดการเรียนรู้ครบทุกวงจรปฏิบัติการ พบว่า ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ย 37.11 คะแนน จากคะแนนเต็ม 45 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.48 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 24 คน จากนักเรียนทั้งหมด 26 คน คิดเป็นร้อยละ 92.30 ของนักเรียนทั้งหมด

2. การพัฒนาความสามารถการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด พบว่า นักเรียนร้อยละ 92.30 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.48 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จากการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาความสามารถการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมคะแนนความสามารถการคิดเชิงระบบโดยใช้แบบวัดความสามารถการคิดเชิงระบบ ทำয়วงจรปฏิบัติการที่ 1-3 คะแนนเต็ม 12 คะแนน และเก็บรวบรวมข้อมูลคะแนนความสามารถการคิดเชิงระบบของนักเรียนหลังจบการจัดการเรียนรู้ในทุกวงจรปฏิบัติการ จำนวน 3 ข้อ คะแนนเต็ม 36 คะแนน จากนั้นผู้วิจัยได้นำคะแนนมาคิดเป็นร้อยละของคะแนนเต็มและนำมาเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม เพื่อประเมินว่านักเรียนมีความสามารถในการคิดเชิงระบบผ่านเกณฑ์หรือไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็มผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คะแนนความสามารถการคิดเชิงระบบและจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็มในแต่ละวงจรปฏิบัติการ

ความสามารถ การคิดเชิงระบบ	คะแนน เฉลี่ย	S.D.	ร้อยละของ คะแนนเฉลี่ย	จำนวนนักเรียน			
				ผ่าน	%	ไม่ผ่าน	%
วงจรปฏิบัติการที่ 1 (12 คะแนน)	8.58	1.56	71.47	17	65.38	9	34.62
วงจรปฏิบัติการที่ 2 (12 คะแนน)	9.42	1.39	78.53	19	73.07	7	26.93
วงจรปฏิบัติการที่ 3 (12 คะแนน)	10.23	1.34	85.26	24	92.30	2	7.70
สิ้นสุดทุกวงจรปฏิบัติการ (36 คะแนน)	31.03	2.08	86.22	24	92.30	2	7.70

จากตารางที่ 2 พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดในวงจรปฏิบัติการที่ 1 วงจรปฏิบัติการที่ 2 และวงจรปฏิบัติการที่ 3 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 8.58 9.42 และ 10.23 คะแนน จากคะแนนเต็ม 12 คะแนน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 71.47 78.53 และ 85.26 ของคะแนนเต็มตามลำดับ โดยหลังการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดในวงจรปฏิบัติการที่ 1 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 17 คน จากนักเรียนทั้งหมด 26 คน คิดเป็นร้อยละ 65.38 ของนักเรียนทั้งหมด วงจรปฏิบัติการที่ 2 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 19 คน จากนักเรียนทั้งหมด 26 คน คิดเป็นร้อยละ 73.07 ของนักเรียนทั้งหมด และวงจรปฏิบัติการที่ 3 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 24 คน จากนักเรียนทั้งหมด 26 คน คิดเป็นร้อยละ 92.30 ของนักเรียนทั้งหมด และหลังการจัดการเรียนรู้ครบทุกวงจรปฏิบัติการ พบว่าความสามารถการคิดเชิงระบบมีคะแนนเฉลี่ย 31.03 คะแนน จากคะแนนเต็ม 36 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 86.22 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 24 คน จากนักเรียนทั้งหมด 26 คน คิดเป็นร้อยละ 92.30 ของนักเรียนทั้งหมด

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในขณะจัดการเรียนรู้และสุ่มสัมภาษณ์นักเรียนที่มีคะแนนความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ในแต่ละวงจรปฏิบัติการ สรุปได้ดังนี้

วงจรปฏิบัติการที่ 1 ในขั้นค้นคว้าและคิดพบพฤติกรรมของนักเรียนที่ขาดการวางแผนการเขียนสารคดี ชื่นนำเสนอนักเรียนยังขาดทักษะการพูดสรุปความ และขั้นประเมินผลพบว่า

นักเรียนบางส่วนยังไม่มีส่วนร่วมในการนำเสนอของเพื่อนร่วมชั้น และผลจากการสัมภาษณ์นักเรียนพบว่า นักเรียนมีคะแนนด้านเนื้อหาและการเรียงลำดับน้อยนั้นเนื่องจากนักเรียนไม่สามารถวางแผนการเขียนเรื่องได้ ส่งผลให้เรียงลำดับเนื้อหาได้ไม่เป็นลำดับขั้นตอน ทั้งยังมีปัญหาเรื่องการเขียนประโยคและคำ แม้จะสามารถเรียงลำดับเนื้อหาได้ แต่นักเรียนบางคนเรียบเรียงเพื่อถ่ายทอดความคิดได้ไม่ชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นย้ำและกระตุ้นให้นักเรียนคิดในขั้นค้นคว้าและคิด ด้วยการให้นักเรียนวางแผนการเขียนพร้อมทั้งเขียนรายละเอียดให้ได้มากที่สุด เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักแสดงออกด้วยการเรียบเรียงความรู้และความรู้สึกรักคิดออกมอย่างเป็นระเบียบ

วงจรปฏิบัติการที่ 2 การเรียนรู้ของนักเรียนมีการพัฒนาขึ้นจากวงจรปฏิบัติการที่ 1 แต่ยังคงพบปัญหาในขั้นค้นคว้าและคิด ในลักษณะของการสร้างสรรค์งานเขียนที่แปลกใหม่ โดยเขียนโครงเรื่องของนิทานจากเรื่องที่นักเรียนคุ้นเคย และยังพบปัญหาในเรื่องการใช้ภาษา โดยสังเกตจากการที่นักเรียนได้วางแผนการเขียนเรื่อง ด้วยการใช้คำและเรียบเรียงประโยคไม่ถูกต้อง ซึ่งจากการสัมภาษณ์นักเรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติม คือ เมื่อนักเรียนคิดได้ว่าต้องการสื่อสารแบบใดก็เขียนอธิบายได้ค่อนข้างยาก และไม่แน่ใจว่าควรเริ่มต้นเขียนด้วยประโยคใด อีกทั้งเมื่อเขียนประเด็นที่วางแผนไว้จนจบ ก็มักพบปัญหาการเขียนเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการแก้ปัญหาและปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน โดยการให้นักเรียนได้ศึกษาการใช้คำให้ถูกต้อง พร้อม ๆ กับการวางแผนการเขียน โดยตรวจสอบคำและการเชื่อมประโยคให้ถูกต้องจากการค้นหาคำตอบในขั้นค้นคว้าและคิด อีกทั้งผู้วิจัยได้มีการอธิบายเพิ่มเติมในส่วนที่นักเรียนยังไม่สามารถหาคำตอบในเรื่องการใช้ภาษาได้

วงจรปฏิบัติการที่ 3 การเรียนรู้ของนักเรียนมีการพัฒนาขึ้นจากวงจรปฏิบัติการที่ 2 แต่ยังคงพบปัญหากับนักเรียน 2 คน ในขั้นค้นคว้าและคิด โดยนักเรียนยังไม่สามารถเขียนเรื่องราวได้ตามลำดับเนื้อหาที่วางแผนไว้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์นักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็มเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ นักเรียนคิดถ้อยคำที่ต้องการสื่อสารได้ค่อนข้างยาก และด้วยระยะเวลาที่มีจำกัดในการทำแบบทดสอบทำให้นักเรียนวางแผนการเขียนโครงเรื่องของการงานเขียนได้ไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้งานเขียนที่สร้างสรรค์เกิดความวุ่นวาย ไม่มีลำดับเรื่องราวที่ชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด พบว่า ผลคะแนน

ความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนคิดเป็นร้อยละ 82.48 ของคะแนนเต็ม โดยมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 92.30 ซึ่งจากผลการวัดความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในวงจรปฏิบัติการที่ 1-3 พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกวงจรปฏิบัติการ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย 1) ขั้นกระตุ้นความสนใจ นักเรียนได้ร่วมกันอภิปรายจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากตัวอย่างของงานเขียน ทำให้นักเรียนเข้าใจและมองเห็นถึงองค์รวมของงานเขียนเชิงสร้างสรรค์แต่ละประเภท เพราะนักเรียนจะเกิดความสนใจอยากรู้ และค้นหาคำตอบ 2) ขั้นตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ซึ่งเป็นขั้นที่นักเรียนจะต้องกำหนดประเด็นของสิ่งที่ต้องการเขียนตามลักษณะของงานเขียนเชิงสร้างสรรค์แต่ละประเภท ด้วยการจับคู่กับเพื่อนในห้องและร่วมกันวางแผนการทำงาน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาและทักษะการสื่อสาร ทั้งยังทำให้นักเรียนเกิดการขยายความรู้ร่วมกับผู้อื่น และรู้จักการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 3) ขั้นค้นคว้าและคิด เป็นขั้นที่นักเรียนศึกษาค้นคว้าและทำกิจกรรมโดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ และแม้ครูจะมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้แต่หากให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจะส่งผลให้นักเรียนเกิดการวิเคราะห์ และเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (Dongwilai, D. & Kanjug, I., 2023) โดยในขั้นนี้นักเรียนกับเพื่อนคู่คิดต้องค้นคว้าและกำหนดโครงเรื่อง 4) ขั้นนำเสนอเป็นขั้นที่นักเรียนนำเสนอผลงานที่ได้จากการค้นคว้าและวางแผน เพราะการนำเสนอจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนให้เกิดทักษะการคิด ทักษะการทำงานเป็นกลุ่มอย่างสร้างสรรค์ (มงคล เรืองรงค์ และลัดดา ศิลาน้อย, 2558) โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนและเพื่อนคู่คิดได้นำเสนองานหน้าชั้นเรียนในทุกครั้งที่จัดการเรียนรู้ 5) ขั้นประเมินผล เป็นขั้นที่นักเรียนต้องฝึกการพิจารณาผลงานของเพื่อนร่วมชั้น และร่วมอภิปรายจุดเด่นที่สามารถเป็นแบบอย่างงานเขียนที่ดีได้ (วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์, 2558) สอดคล้องกับการวิจัยของชุดิลัก ชุ่มเย็น (2565) ที่ได้พัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน พบว่านักเรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังการใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานอยู่ในระดับดี ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการทำงานเป็นทีม

2. ผลการศึกษาความสามารถการคิดเชิงระบบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด พบว่า ผลคะแนนความสามารถการคิดเชิงระบบของนักเรียนคิดเป็นร้อยละ 86.22 ของคะแนนเต็ม โดยมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ

ละ 75 จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 92.30 ซึ่งจากผลการวัดความสามารถการคิดเชิงระบบในวงจรปฏิบัติการที่ 1-3 พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกวงจรปฏิบัติการ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ มีขั้นที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบอย่างมีเหตุผล และมีระเบียบแบบแผน โดยเริ่มจากการที่นักเรียนได้ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มในการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมชั้น แล้วนักเรียนได้ระดมความคิดในการลงมือปฏิบัติจริงด้วยการสร้างสรรค์งานเขียนของตนเองที่ได้การค้นคว้าและคิดค้นควบคู่ไปกับการวางแผนลำดับเนื้อหาที่ต้องการเขียนและเขียนรายละเอียดให้ได้มากที่สุด สอดคล้องกับบุญเลี้ยง ทุมทอง และบุญลุด ศรีเจริญ (2553) ที่อธิบายว่าการคิดเชิงระบบเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนและพัฒนา สามารถทำให้วางแผนอย่างมีระบบและรอบคอบ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนสะท้อนความคิดออกมาเป็นประเด็นที่ต้องการสื่อสาร ในลักษณะของการเขียนเป็นความเรียงและการทำแผนผังความคิด เพื่อนำแนวทางจากการวางแผนไปใช้ในการสร้างสรรค์งานเขียนให้ถูกต้องตามประเภทของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับการวิจัยของพชรมณต์ หมวดนุ้ม และสุเทพ อ่วมเจริญ (2557) ที่ได้พัฒนาความสามารถในการคิดเชิงระบบเพื่อเชื่อมโยงการเขียน โดยใช้เทคนิคผังกราฟิกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ความสามารถในการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคผังกราฟิกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แสดงให้เห็นว่าการคิดเชิงระบบและการเขียนมีความสัมพันธ์กัน

ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด สามารถพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบของนักเรียนได้ เนื่องจากการทดสอบหลังจบการจัดการเรียนรู้ครบทั้ง 3 วงจรปฏิบัติการ พบว่า มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ จำนวน 24 คน จากนักเรียนทั้งหมด 26 คน ซึ่งเหลือนักเรียนที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 จำนวน 2 คน จากการสังเกตพฤติกรรมและการสัมภาษณ์ พบว่า นักเรียนให้ความสนใจค่อนข้างน้อย และแม้จะคิดว่าต้องการเขียนสื่อสารแบบใดก็เขียนอธิบายได้ค่อนข้างยาก และไม่แน่ใจว่าควรเริ่มต้นเขียนด้วยประโยคใด อีกทั้งเมื่อเขียนประเด็นที่วางแผนไว้จนจบ ก็ไม่รู้ว่าต้องเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นต่อไปอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่จรงกล วจนะเสถียร (2559) สรุปไว้ คือ ทักษะการเขียนของนักเรียนมักพบปัญหาด้านการเขียนคำศัพท์ไม่ถูกต้อง ทำให้มีปัญหาด้านการสื่อสารและการเรียบเรียงข้อมูล ส่งผลให้เรื่องราวที่เขียนมีความวุ่นวาย สับสนอยู่ในใจคนเดียว แต่อย่างไรก็ตามในงานวิจัยชิ้นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ

สร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด เนื่องจากจำนวนของผู้ที่มีคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบผ่านเกณฑ์เพิ่มขึ้นในแต่ละวงจรปฏิบัติการอย่างเห็นได้ชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด สามารถสรุปและต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. ได้กระบวนการจัดการเรียนรู้และเทคนิคการสอนใหม่ ๆ มาใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงระบบของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย เกิดทักษะการคิด การวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อนำแนวทางที่ได้จากการวางแผนไปใช้ในการสร้างสรรค์งานเขียนได้หลากหลายประเภท

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด มี 5 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 กระตุ้นความสนใจ คือ การใช้สถานการณ์หรือตัวอย่างกระตุ้นให้นักเรียนวิเคราะห์ ในขั้นนี้นักเรียนจะได้คิดหาคำตอบเพื่อเชื่อมโยงสู่งานเขียนแต่ละประเภทร่วมกัน (Think)

ขั้นที่ 2 ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ คือ นักเรียนกำหนดประเด็นเนื้อหาในงานเขียน และจับคู่กันตามประเด็นเนื้อหาที่ใกล้เคียงกัน ในขั้นนี้นักเรียนจับคู่และคิดวางแผนการทำงานร่วมกัน (Think/Pair)

ขั้นที่ 3 ค้นคว้าและคิด คือ นักเรียนศึกษาค้นคว้า และทำกิจกรรมโดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ ในขั้นนี้นักเรียนกับเพื่อนคู่คิดต้องค้นคว้า กำหนดโครงเรื่องและสร้างสรรค์งานเขียน (Think/Pair)

ขั้นที่ 4 นำเสนอ คือ การนำเสนอผลงานเขียนที่ได้จากการค้นคว้าและการวางแผน ในขั้นนี้นักเรียนกับเพื่อนคู่คิดจะได้นำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน (Share)

ขั้นที่ 5 ประเมินผล คือ นักเรียนและครูประเมินผลงานนักเรียน โดยให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนได้ร่วมกันอภิปรายจุดเด่นและข้อเสนอแนะของงานเขียนนั้น (Share)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สถานศึกษาควรจัดให้มีกิจกรรม PLC ระหว่างผู้สอนในแต่ละรายวิชา เพื่อให้ผู้สอนท่านอื่นได้นำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด ไปปรับใช้ในรายวิชาของตนเองตามบริบทที่เหมาะสม

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการศึกษา ควรสนับสนุนให้มีการเผยแพร่และสร้างความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กองเทพ เคลือบพณิชกุล. (2542). *การใช้ภาษาไทย*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- จงกล วจนะเสถียร. (2559). *การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบซินเนคติกส์*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชุติลักษณ์ ชุ่มเย็น. (2565). *การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน*. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 8(1), 50-67.
- บุญเลี้ยง ทูมทอง และบุญลวด ศรีเจริญ. (2553). *การสังเคราะห์โมเดลการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงระบบของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 15(8), 778-786.
- ประสาธน์ เนืองเฉลิม. (2561). *การวิจัยปฏิบัติการทางการเรียนการสอน*. ขอนแก่น : คลังนาวิทยา.
- พชรภรณ์ หมวดนุ่น และสุเทพ อ่วมเจริญ. (2557). *การพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงระบบเพื่อเชื่อมโยงการเขียนโดยใช้เทคนิคผังกราฟิกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 6 (2), 195-207.

- มงคล เรียงณรงค์ และลัดดา คีลาน้อย. (2558).การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชา ส21103 สังคมศึกษา 2. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 38(4), 141-148.
- มนต์ชัย เทียนทอง. (2551). เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือแบบ Mentor Coached Think-Pair-Share เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนรู้ออนไลน์. *วารสาร วิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 18(1), 99-105.
- โรงเรียนอุเทนพัฒนา. (2566). *หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566*. นครพนม : โรงเรียนอุเทนพัฒนา.
- วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์. (2558). การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน Creativity-based Learning (CBL). *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้*, 1(2), 23-37.
- อักษิมาศ มากจ้อย. (2553). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีสหบทเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเขียนภาษาไทยเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- Doungwilai, D. & Kanjug, I. (2023). A learning model promoting higher order thinking skills and active citizenship with global mindedness. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 12(2), 886-892.
- Waters Foundation. (2017). *The Impact of the Systems Thinking in School in School Project: 20 years of Research, Development and Dissemination*. Retrieved from http://watersfoundation.org/wp-content/uploads/2017/07/STIS_Research.pdf

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และควมมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับ ประถมศึกษาตอนปลาย

Development of Physical Education Learning Management Model Based
on Constructivist Theory to Promote Creativity and Sportsmanship for
Upper Primary School Students

สุภกิจ วิริยะกิจ¹ ภูฟ้า เสวกพันธ์² พงษ์เอก สุขใส³ และเอี่ยมพร หลินเจริญ⁴

Suprakit Wiriyaakit, Pufa Savagpun, Phong-ek Suksai and Aumporn Lincharearn

Received: April 22, 2024

Revised: May 27, 2024

Accepted: June 16, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ 2) สร้างตรวจสอบ
คุณภาพ 3) ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ฯ และ 4) ประเมิน
ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ฯ วิจัย
ตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา 1) สภาพการจัดการเรียนรู้พลศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูพล
ศึกษา โรงเรียนสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ 21 แห่ง โดยการเลือกแบบเจาะจง 2) สร้างตรวจสอบ
คุณภาพของรูปแบบ 3) การใช้รูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยเป็นกลุ่มตัวอย่าง 1 ห้อง และกลุ่มควบคุม 1 ห้อง กลุ่มละ 20
คน ทดลอง 10 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์
และแบบวัดควมมีน้ำใจนักกีฬา สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ
ทดสอบค่าที ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนรู้พลศึกษาฯ ทั้งหมด 4 ด้าน พบว่า ด้าน

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: suprakitw64@nu.ac.th

ความต้องการและความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.36 อยู่ระดับมาก 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ฯ ซึ่งเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ผลการใช้รูปแบบ พบว่า 3.1) ความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬา หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3.2) ความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬา หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ พบว่า ด้านหลักการเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการนำรูปแบบฯไปใช้เข้าใจง่ายและชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.96 อยู่ระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษา, คอนสตรัคติวิสต์, ความคิดสร้างสรรค์, น้ำใจนักกีฬา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the learning management conditions; 2) to create and examine the quality; 3) to use the physical education learning management model based on the constructivist theory; and 4) to evaluate the usefulness of the physical education learning management model based on the constructivist theory. The research followed the research and development steps: 1) in terms of physical education learning management conditions, the sample group consisted of physical education teachers in 21 schools under Rajabhat University by purposive sampling, 2) creating and examining the quality of the model, 3) use of the model. The sample group consisted of Prathom Suksa 5 students at the Nakhon Sawan Rajabhat University Demonstration School. There was 1 sample group and 1 control group, with 20 students per group. The experiment lasted for 10 weeks. The instruments used for data collection were the creativity test and the sportsmanship test. The statistics used in the research were mean, standard deviation, and t-test. The research results found that 1) the conditions of physical education learning management in all 4 aspects found that the aspect of need and feasibility had the highest mean value, with an average value of 4.36, which was at a high level, 2) the model of physical education learning management according to the constructivist theory was at a very appropriate level,

3) the results of using the model found that 3.1) creativity and sportsmanship after studying of the experimental group students were significantly higher than before studying at a statistical level of .05, 3.2) creativity and sportsmanship after studying of the experimental group students were significantly higher than the control group at a statistical level of .05, 4) the results of the evaluation of usefulness found that the principles were useful for the guidelines for using the model, easy to understand and clear, with an average value of 4.96, which was at the highest level.

Keywords: Physical Education Learning Management Model, Constructivist, Creativity, Sportsmanship

บทนำ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อาจทำให้คนในยุคปัจจุบันปรับตัวได้ไม่เท่าทันกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงแนวโน้มทางสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การกระจายหรือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว การศึกษากับการพัฒนาสังคมเป็นหลักสำคัญ โดยรวมของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในมิติต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อรังสรรค์นวัตกรรม และส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในอนาคต อันเป็นที่มาของทิศทางการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้สำคัญกว่าความรู้ กระตุ้นให้เกิดความใฝ่รู้ รู้จักคิด วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์และแก้ไขปัญหาได้ โดยการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะเป็นผลทำให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ใหม่ สร้างสรรค์ความรู้ใหม่และมีคุณธรรม จริยธรรม (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2560) ตรงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ระบุไว้ว่า คนไทยในอนาคตจะต้องมีทักษะในศตวรรษที่ 21 บนฐานของการรู้คุณค่า ความเป็นไทย มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย ความรับผิดชอบต่อสังคมและมีสุขภาวะที่ดี การปลูกฝังวิธีการคิดและการสร้างให้เยาวชนมีคุณธรรมและจริยธรรมจนควรจะมีการเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา โดยต้องเริ่มจากสถาบันครอบครัวและโรงเรียน สภาพการปัจจุบัน ยังพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่อยังขาดทักษะด้านการคิด เด็กไทยจำนวนหนึ่งขาดทักษะ การคิดวิเคราะห์ ส่งผลให้ตัดสินใจไม่เป็น เห็นอะไรเลียนแบบไปหมด ผลการวิจัยเชิงสถิติ นักเรียนไทยมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับต่ำ แม้ว่าจะมีการประเมินผลการเรียนในโรงเรียนอย่างเข้มข้น (สัจจพันธุ์ วันเพ็ญ, 2565) และยัง

สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญารัตน์ โคจร (2563) ที่ได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาด้านการคิดขั้นสูงของผู้เรียน พบว่า การคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับต่ำกว่า เกณฑ์มาตรฐาน แสดงเห็นว่า การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดสร้างสรรค์ นอกจากทักษะความคิดสร้างสรรค์อีกหนึ่งปัญหาคือ นักเรียนขาดคุณธรรมจริยธรรม สังเกตได้จากภาพข่าวต่าง ๆ เช่น เกิดเหตุการณ์ชุลมุนในศึกฟุตบอลนักเรียน กรมพล 18 ปี ก. รอบชิงชนะเลิศ ที่สนามศุภชลาศัย โดยนักเตะของทั้งสองทีมมีการปะทะคารมกัน ในช่วงท้ายเกม ก่อนจะสาวหมัดใส่กันอย่างรุนแรง (เอ็มจีอาร์ ออนไลน์, 2561) และเหตุการณ์ต่อมา นักเรียนชั้น ม.6 ยกพวกพร้อมอาวุธไม้ และมิดสัน เปิดฉากตะลุมบอนใส่กัน หลังนัดเคลียร์ปัญหาทะเลาะวิวาท กระทั่งกระชกเรื่องแย่งเล่นสนามฟุตบอล บาดเจ็บ 2 ราย (ไทยรัฐ ออนไลน์, 2565) จากภาพข่าวแสดงให้เห็นว่า 2 ประเด็นเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับเยาวชนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและส่งเสริม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนและสถานศึกษา

การสร้างระบบการศึกษาที่จะทำให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ผู้เรียนดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไปได้ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ที่จะตอบโจทย์ต่อตลาดงานในอนาคต การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย มีส่วนช่วยพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ ทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม วิชาพลศึกษา จัดอยู่ในกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา เป็นรายวิชาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม และกีฬาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาโดยรวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม สติปัญญา รวมทั้งสมรรถภาพเพื่อสุขภาพและกีฬา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) สามารถยอมรับข้อผิดพลาดของตนเองได้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักตนเอง มีความกล้าหาญ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีสติปัญญาที่ดีในการทำสิ่งต่าง ๆ (ละเมียด กรยุทธพิพัฒน์, 2551) มีความเข้าใจและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดีและส่งเสริมให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ (ฐานรงค์ ทูเรียน, 2560) การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มีทฤษฎีหนึ่งที่ทำให้ความสนใจในเรื่องนี้ คือ ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญซึ่งปรากฏจากรายงานของนักจิตวิทยา เพียเจต์ (Jean Piaget) มุ่งเน้นไปที่การสร้างความหมายของมนุษย์เกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์กับความคิด มีหลักสำคัญว่า ในการเรียนรู้ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำและสร้างความรู้ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2553) ซึ่งเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา พินิจวัฒน์ (2565) ที่

ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์โดยการใช้รูปแบบการเรียนรู้ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าเรียน การเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เป็นการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาได้ การเรียนรู้พลศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered) มีรากฐานมาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ และในพลศึกษามีตัวอย่างรูปแบบการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centered) ซึ่งยึดหลักทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ นอกจากนี้การพัฒนาทักษะกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ยังเป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งต่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลซึ่งพฤติกรรมทางจริยธรรมของแต่ละบุคคลจะแสดงออกโดยใช้สติปัญญาทางสมองในการคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การสังเคราะห์ พิจารณาไตร่ตรองและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล แสดงออกทางสังคมเป็นกระบวนการเรียนรู้และเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลนั้น ๆ (ดนัย ดวงภูมิเมศร์, 2553) ผู้ที่มีความสามารถทางการคิดแบบเป็นระบบ จะมีการพัฒนาจริยธรรมมากขึ้นเท่านั้น (Tomlinson-Keasey, C. & Keasey, C. B., 1974) กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ได้ถูกกำหนดให้จริยธรรม การมีน้ำใจนักกีฬา เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้พลศึกษา

ความมีน้ำใจนักกีฬา คือ หลักธรรมหรือข้อปฏิบัติที่นักกีฬาและผู้ดูกีฬาพึงจะประพฤติหรือปฏิบัติในการเล่นกีฬาและการดูกีฬาหรือแม้กระทั่งการทำงาน น้ำใจนักกีฬาเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ที่จำเป็นและสำคัญยิ่ง (วรศักดิ์ เพียรชอบ, 2561) น้ำใจนักกีฬาในรายวิชาพลศึกษาไม่ใช่แค่การเล่นกิจกรรมเกมหรือกิจกรรมทางกายเท่านั้น มันเกี่ยวกับการสร้างอุปนิสัยและเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับความท้าทายที่พวกเขาจะต้องเผชิญตลอดชีวิต การปลูกฝังความมีน้ำใจนักกีฬาที่ดีให้กับนักเรียนไม่ได้เป็นเพียงการสร้างนักกีฬาที่ดีตามที่เราเห็นเท่านั้น แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือนักเรียนที่มีน้ำใจนักกีฬาจะมีความรอบรู้ที่พร้อมจะยอมรับโอกาสและความท้าทายของชีวิตด้วยความสง่างามและความซื่อสัตย์สุจริต น้ำใจนักกีฬาที่ดีจะกระตุ้นให้นักเรียน ละเว้นจากการแก้ตัว แต่พวกเขาควรมองว่าการสูญเสียเป็นโอกาสในการเรียนรู้และปรับปรุง (DiYES International School, 2023) ในมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสุขศึกษาพลศึกษาซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถมีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข และเป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้มีการปลูกฝังขึ้นในตัวผู้เรียน (สุพนิต อิทธิวุฒิ, 2555) จากเหตุผลดังกล่าว ความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาควรได้รับการพัฒนาควบคู่กันโดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ผู้เรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์เพียงอย่างเดียว แต่ยังมุ่งเน้นเรื่องของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ

ผู้เรียนในด้านความมีน้ำใจนักกีฬาเพื่อการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ จากความสำคัญที่ผู้วิจัย ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬานักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้พลศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อสร้างตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย
4. เพื่อประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬานักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้พลศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ครูพลศึกษาในโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่จัดการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน ทั้งสิ้น 21 คน จาก 21 แห่ง โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้พลศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยแบ่งออก 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนรู้พลศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ครูพลศึกษาในโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างตรวจสอบคุณภาพและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 และผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัย มาเป็นแนวทางและข้อมูลในการพัฒนารูปแบบ ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน (IOC) ให้ครอบคลุมรอบกับหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏที่กำลังศึกษาอยู่ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาโรงเรียนของกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้ 1) เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีการจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ 2) เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนแบบคละความสามารถและคละเพศ 3) เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญของวิจัย อนุญาตและให้ความร่วมมือ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง และกลุ่มควบคุม 1 ห้อง โดยในแต่ละห้องประกอบไปด้วย นักเรียนคละชายหญิงห้องละ 20 คน คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G* Power จากงานวิจัยที่ผ่านมา กำหนดค่า Effect Size เท่ากับ 1.19 ค่าความคลาดเคลื่อน (Alpha) เท่ากับ 0.05 และค่า Power เท่ากับ 0.95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน

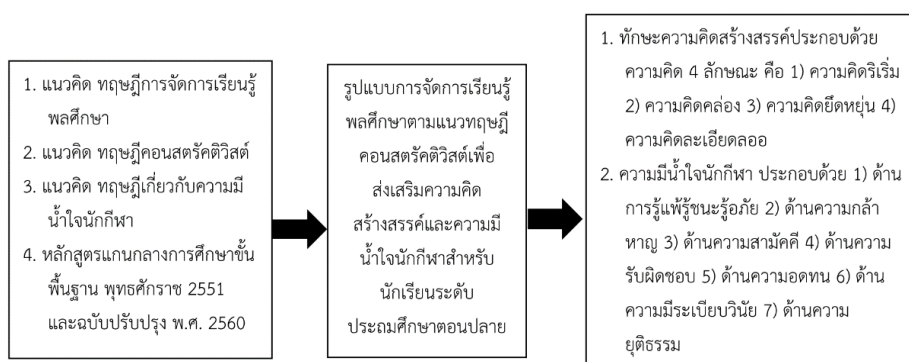
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ฯ 2) แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ทางพลศึกษา และ 3)

แบบทดสอบความมีน้ำใจนักกีฬา โดยมีการหาคุณภาพเครื่องมือ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ฯ ไปทดลองใช้กับโรงเรียนสาธิตราชภัฏนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยทำการทดลองสัปดาห์ละ 1 วัน ๆ ละ 50 นาที ทั้งหมด 10 สัปดาห์ การทำวิจัยกับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้ง 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผู้วิจัย ใช้เป็นรหัสแทนการระบุชื่อ-นามสกุล ชั้น และเลขที่ ในเอกสารการเก็บข้อมูล เพื่อเป็นการปกป้องความลับของอาสาสมัคร โดยผ่านการรับรองคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร หมายเลข IRB No. P2-0215/2566

สถิติที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยใช้แบบแผนการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) ที่มีแบบแผนการทดลองแบบ Two Group Pretest-Posttest Design ด้วยสถิติ t-test Independent โดยวิเคราะห์จากโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ฯ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, หัวหน้ากลุ่มสาขาสุขศึกษาและพลศึกษา, นักเรียนกลุ่มทดลอง จำนวน 25 คน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ฯ พบว่า 1) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก 2) การพัฒนาครูในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก 3) การส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับมากที่สุด 4) ความต้องการและความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนรู้พลศึกษา อยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์การสร้างตรวจสอบคุณภาพและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ฯ ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC) ค่าความเที่ยงตรงของรูปแบบการจัดการเรียนรู้กับจุดประสงค์ดัชนีความสอดคล้อง เท่า 0.8 ทั้งฉบับ

3. ผลการวิเคราะห์การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ฯ ดังนี้

3.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์หลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้การทดสอบที (t-test) ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์หลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม (คะแนนเต็ม 60 คะแนน)

	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	20	43.45	2.44	8.87*	0.000
กลุ่มควบคุม	20	37.85	1.42		

*p<.05

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่ม ควบคุม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังทดลองเท่ากับ 43.45 และ 37.85 คะแนน ตามลำดับ

3.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความมีน้ำใจนักกีฬาหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้การทดสอบที (t-test) ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความมีน้ำใจนักกีฬา หลังการทดลอง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม (คะแนนเต็ม 112 คะแนน)

	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	20	92.65	1.49	7.636*	0.000
กลุ่มควบคุม	20	89.85	0.67		

*p<.05

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนความมีน้ำใจนักกีฬาของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังทดลองเท่ากับ 92.65 และ 89.85 คะแนน ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์การประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ฯ ประกอบไปด้วย 9 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคำนำ 2) ด้านวิธีทัศน์ 3) ด้านหลักการ 4) ด้านเป้าหมาย 5) ตัวชี้วัดและจุดประสงค์การเรียนรู้ 6) ด้านคำอธิบาย

รูปแบบฯ 7) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้พลศึกษา 8) ด้านสื่อการเรียนรู้ 9) ด้านการประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและเรียงจาก 3 อันดับแรก พบว่า 1) ด้านหลักการ เป็นประโยชน์ต่อแนวทางการนำรูปแบบฯ ไปใช้ให้เข้าใจง่ายและชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านการประเมินผลเกณฑ์ที่ใช้วัดและประเมินผลเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬา อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ด้านวิสัยทัศน์ เป็นประโยชน์ต่อแนวคิดในการพัฒนาและส่งเสริม อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนรู้พลศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาฯ พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษาของโรงเรียนสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องการกระแสความเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของอำตัน สาอุ (2565) พบว่า การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของนภาพร ต้มปาน (2560) พบว่า การวางแผนการจัดการเรียนการสอนของครู มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ฯ ได้แก่ ผลการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ซึ่งผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้มีการพัฒนารูปแบบอย่างเป็นระบบจึงทำให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้วิชาพลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การทบทวนความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ขั้นที่ 2 การกระตุ้นผู้เรียนจาก คำถาม ปัญหา หรือสถานการณ์ ขั้นที่ 3 การสร้างแนวคิดใหม่ และขั้นที่ 4 ค้นพบคำตอบ โดยขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอนจะจัดให้สอดคล้องอยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ 5 ขั้นของรายวิชาพลศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Joyce, B. & Weil, M. (2004) กล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย หลักการของรูปแบบวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

3. การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย

3.1 คะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังทดลองเท่ากับ 43.45 และ 37.85 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อทำการทดสอบที่ (t-test) พบว่า คะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะผู้เรียนจะเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนนำความรู้เดิมที่ผ่านจากประสบการณ์เป็นพื้นฐานในการสร้างความรู้ใหม่ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การลงมือปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีส่วนช่วยให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ สอดคล้องงานวิจัยของสุริยา กลิ่นบานชื่น (2558) พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนกลุ่มทดลอง มีความคิดสร้างสรรค์ สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีปกติ กับแนวคิดของทิตินา แคมมณี (2561) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน ครูต้องสร้างบรรยากาศทางสังคมจริยธรรม (Sociomoral) ให้เกิดขึ้น การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งทางสังคมถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความรู้ เพราะลำพังกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายที่ครูจัดให้ หรือนักเรียนแสวงหามาเพื่อการเรียนรู้ ไม่เป็นการเพียงพอ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

3.2 คะแนนความมีน้ำใจนักกีฬาของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังทดลองเท่ากับ 92.65 และ 89.85 คะแนน ตามลำดับและเมื่อทำการทดสอบที่ (t-test) พบว่า คะแนนเฉลี่ยความมีน้ำใจนักกีฬาของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะกิจกรรมในชั้นเรียนส่วนใหญ่เป็นการแข่งขันแบบเป็นกลุ่ม ทำให้ช่วยปลูกฝังน้ำใจนักกีฬาได้ดีที่สุด คือ กีฬาประเภททีมและกิจกรรมกลุ่ม จะเป็นการฝึกการทำงานและรับผิดชอบร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของวัชร่า เล่าเรียนดี (2550) ได้นำเสนอขั้นตอนการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎี คอนสตรัคติวิสต์ คือการใช้กิจกรรมฝึกการตัดสินใจ เช่น บทบาทสมมติ จำลองสถานการณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่จัดอยู่ในการเรียนการสอนวิชาพลศึกษา

4. การประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย พบว่า โดยความเป็นประโยชน์ในแต่ละด้านรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ทั้งนี้เพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬา มีองค์ประกอบและขั้นตอนที่ชัดเจนและสามารถส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนได้ตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิกุล มีทองคำ (2563) พบว่า การประเมินด้านความเป็นประโยชน์ของรูปแบบตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่ประเมินโดยนักเรียนอยู่ในระดับมาก เนื่องจากนักเรียนชอบบรรยากาศในชั้นเรียนและการได้ร่วมกันทำกิจกรรม

และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอุษณีย์ เจริญเชิดติวงศ์ (2563) พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ช่วยให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้เรียนแบบนำตนเอง (Self-directed Learner) เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบนี้ผู้เรียนต้องลงมือทำด้วยตนเอง ใช้การสังเกตจากเพื่อน รวมทั้งใช้การอภิปรายร่วมกันในห้องเรียน

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เป็นแนวที่สามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาให้กับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายได้เป็นอย่างดี สามารถนำไปปรับหรือประยุกต์ใช้ต่อยอดในหลายวิชาพลศึกษาต่อไปและในรายวิชาอื่น ๆ โดยเน้นไปที่ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) การทบทวนความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียน 2) การกระตุ้นผู้เรียน 3) การสร้างแนวคิดใหม่ 4) การค้นพบคำตอบและที่สำคัญคือการสถานการณ์จำลองหรือสมมุติเพื่อให้ผู้เรียนรู้จากแก้ไขปัญหาซึ่งนำไปสู่กระบวนการคิดและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โรงเรียนสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ ควรส่งเสริมการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความมีน้ำใจนักกีฬาด้วย เทคนิคและวิธีการสอนในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดการเรียนสอนแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สามารถนำเอาเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนสอนแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ไปพัฒนาและส่งเสริมนักเรียนในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กัญญารัตน์ โคจร, กันยารัตน์ สอนสุภาพ และสมทรง สิทธิ. (2563). การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ด้านการคิดขั้นสูงของนักเรียนโรงเรียนวัดแจ่มอารมณ์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 26(1), 67-84.
- ฐานรงค์ ทูเรียน. (2560). *ผลการจัดการเรียนรู้พลศึกษาโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีต่อ ทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- दनัย ดวงภูมิเมศร์. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนพลศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและความมีน้ำใจนักกีฬาของนักเรียนระดับประถมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2561). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยรัฐ ออนไลน์. (2565). ม.6 แย่งเล่นสนามฟุตบอล นัดเคลียร์ไม่ลงตัว ยกพวกตะลุมบอน เจ็บ 2 ราย. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/crime/2473585>
- นภาพร ตัมปาน. (2560). การส่งเสริมการจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พิกุล มีทองคำ. (2563). การ พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง ทศนิยม และ เศษส่วน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปี ที่ 1. วารสารวิชาการธรรมทรศน์, 20(3), 161-172.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2560). การศึกษา 40 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ละเมียด กรยุทธ์พิพัฒน์. (2551). หลักการจัดการพลศึกษาในโรงเรียนมัธยม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรศักดิ์ เพียรชอบ. (2561). รวมบทความเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ วิธีสอน และการวัดเพื่อประเมินผลทางพลศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2550). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. (พิมพ์ครั้งที่ 12). นครปฐม : เพชรเกษมพรินต์ติ้ง กรุ๊ป.
- วาสนา พินิจวัฒน์, กาญจนา สุทธิเนียม, และอารีวรรณ เอี่ยมสะอาด. (2565). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์งานพิมพ์ภาพ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(3), 1033-1040.

- สัจจพันธุ์ วันเพ็ญ. (2565). การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกรวยพีค. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). แนวทางการบริหารหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : ชุมชนสมรรถนะการเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุนิต อธิธิวุฒ. (2555). คุณลักษณะที่เป็นจริงด้านความมีน้ำใจนักกีฬาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตธนบุรี ปีการศึกษา 2554. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2553). จิตวิทยาการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรียา กลิ่นบานชื่น. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาตามแนวคอนสตรัคติวิสต์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนประถมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษณีย์ เจริญเชิดดวงค์. (2563). ผลของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่มีต่อมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อประสบการณ์การเรียนรู้ เรื่องกระบวนการสังเคราะห์ด้วยแสงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการการเรียนรู้และนวัตกรรมการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอ็มจีอาร์ ออนไลน์. (2561). ฟุตบอลรายการอื่น ๆ. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/sport/detail/9610000005849>
- อำตัน สาอ. (2565). การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอสุคริบนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

DiYES International School. (2023). *Sportsmanship in Physical Education: A Life Skill for Success*. Retrieved from <https://www.linkedin.com/pulse/sportsmanship-physical-education-life/>

Joyce, B. & Weil, M. (2004). *Models of teaching*. Boston : Allyn and Bacon.

Tomlinson-Keasey, C. & Keasey, C. B. (1974). The mediating role of cognitive development in moral judgment. *Child Development*, 45(2), 291-298. <https://doi.org/10.2307/1127947>

การพัฒนาชุดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบเพื่อรองรับ กับสังคมพลวัต

Development of Learning Package for Prototype Sunday Buddhist Study
Center to Support a Dynamic Society

รัตติยา เหนืออำนาจ¹ ดิเรก ดั่งลอย² และพระครูนิติสุตากร³

Rattiya Nua-amnat, Direk Duangloy and Prakru Nitisutakorn

Received: April 02, 2024

Revised: June 04, 2024

Accepted: June 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบเพื่อรองรับกับสังคมพลวัต เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน การจัดเวทีเสวนาชุมชน การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม แบบบันทึกภาคสนาม แบบประเมินชุดการเรียนรู้กลุ่มวิชาเลือก และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ประกอบด้วยวิธีการและกระบวนการ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายร่วม ประกอบด้วย กิจกรรมการผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการกำกับนโยบายและโครงการของภาครัฐ ตัวแทนคณะสงฆ์และผู้ที่มีส่วนได้เสียในการขับเคลื่อนกิจกรรมศูนย์ ผลได้ที่ได้รับ คือ Logic Model เป้าหมายร่วม (กิจกรรมการศึกษา อบรม ปัจจัยสนับสนุน พฤติกรรม และเป้าหมาย) และ Readiness Building System การวิเคราะห์ความพร้อม (ความสามารถทั่วไป แรงจูงใจ และความสามารถ

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³ วัดหนองกระดุกเนื้อ; Wat Nong Kraduk Nuea

Corresponding author, e-mail: kctv056@hotmail.com

เฉพาะ) 2) การ (ร่าง) ชุดการเรียนรู้ท้องถิ่น ประกอบด้วย กิจกรรมการจัดเวทีสานเสวนา เพื่อรับฟังความคิดเห็นและออกแบบกลไกและกระบวนการ (ร่าง) ชุดการเรียนรู้ท้องถิ่น และการกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และร่วมกันร่างชุดการเรียนรู้ท้องถิ่น ผลที่ได้รับ คือ ชุดการเรียนรู้ท้องถิ่นบนพื้นฐานของ Soft Power ชุมชน 3) การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ ประกอบด้วย การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ วิชาบังคับ (ธรรมศึกษาชั้นตรี ระดับประถมศึกษา) (สาระการเรียนรู้กลุ่มงานและอาชีพโดยกำหนดเป็นชุดการเรียนรู้ตามปราชญ์) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และแผนที่ผู้รู้ และผลการประเมินชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ทุกด้านของการประเมินอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย 3.75

คำสำคัญ: การพัฒนาชุดการเรียนรู้, ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบ, วัดหนองกระดุกเนื้อ, สังคมพลวัต

Abstract

The purpose of this research article aimed to develop a learning package of a prototype Sunday Buddhist Study Center to support a dynamic society. It was an action research using in-depth interviews with 9 key informants, organizing a community forum, and developing an online learning package. The population used in the study was the people in Nong Nom Wua Subdistrict, Lat Yao District, Nakhon Sawan Province. The research instruments were in-depth interviews, focus group discussions, field notes, and elective subject learning package evaluation forms, and descriptive content analysis techniques. The research results found that it consisted of the following methods and processes: 1) analysis and joint goal setting consisted of key information provider activities on government policy and project, representatives of the Sangha and stakeholders in driving the center's activities. The results received were the Logic Model, joint goals (educational activities, training, supporting factors, behaviors and goals) and the Readiness Building System, readiness analysis (general abilities, motivation and specific abilities), 2) (drafting) local learning packages consisted of activities of organizing a forum to listen to opinions and design mechanisms and processes for (drafting) local learning packages and determining the

framework of local learning content and jointly drafting the local learning packages. The results were local learning packages based on community soft power, 3) development of online learning packages consisted the development of online learning packages, compulsory subjects (Dhamma Study, primary school level) (work and career learning area defined as a learning package according to the philosopher), learner development activities, and knowledgeable people maps. The results of the evaluation of online learning packages found that the learning management plan, learning management activities, and measurement and evaluation of all aspects of the evaluation were at a very good level, with an average of 3.75.

Keywords: Learning Package Development, Prototype Sunday Buddhist Study Center, Wat Nong Kraduk Nuea, Dynamic Society

บทนำ

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) เป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาหนึ่งในชุมชนที่พระสงฆ์ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนเป็นเสมือนสถาบันพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กเยาวชนและประชาชน ซึ่งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทเพิ่มขึ้นทุกปีเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากภาคคณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคเอกชนในพื้นที่ ได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนา ศพอ. ให้มีคุณภาพ ทำให้ ศพอ. มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2562)

การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการสอน ตามประกาศกรมการศาสนา เรื่อง การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3 กลุ่มวิชา ประกอบด้วย 1) วิชาบังคับ คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก 2) วิชาเลือก อย่างน้อย 1 วิชา ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา, ทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์, สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, ภาษาไทย, คณิตศาสตร์, วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, การงานและอาชีพ, ภาษาต่างประเทศ และคอมพิวเตอร์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญทางสถาบันพระมหากษัตริย์ วันสำคัญตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไทย หรือวันสำคัญอื่น ๆ รวมทั้งกิจกรรมจิตอาสาบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์

โดยเปิดสอนในวันอาทิตย์ มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง ทั้งนี้สถิติในปี พ.ศ. 2564 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดนครสวรรค์ มีผู้เรียนทั้งหมดจำนวน 4,121 คน บุคลากรทางการศึกษาเป็นพระสงฆ์ จำนวน 92 รูป และเป็นฆราวาส จำนวน 90 คน รวม 182 รูป/คน ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 26,850 คน กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทั้งปี อยู่ระหว่าง 3-14 กิจกรรมต่อปี และวิชาเลือกที่สอน ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา (ว่ายน้ำ), ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์, คณิตศาสตร์, การงานและอาชีพ (งานฝีมือ การอาชีพ นวดแผนไทยและเกษตรพอเพียง), ภาษาต่างประเทศ และคอมพิวเตอร์ โดยยังไม่ครอบคลุมทั้ง 9 วิชาเลือก (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์, 2565)

จากการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552), พระมหาทรงยศ แท่นยัง และคณะ (2560) และพระมหาสุทัศน์ ไชยยะภา (2554) พบว่า นอกจากปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุนการขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แล้วนั้น ยังพบ 1) ด้านบุคลากร ขาดบุคลากรในการทำงานที่จะเป็นวิทยากรให้บริการแก่ประชาชน 2) ด้านวิชาการ คือ หลักสูตรไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ขาดการพัฒนาให้ทันสมัย มีความซ้ำซ้อนกันไม่สอดคล้องกับผู้เรียน 3) ด้านชุมชน ไม่เห็นคุณค่าของศูนย์ที่มีต่อสังคมส่วนรวม ศูนย์ไม่ได้ประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน ขาดความร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมร่วมกัน และ 4) ด้านสื่ออุปกรณ์ ผู้สอนเลือกใช้สื่อไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น ตำราเรียนมีไม่เพียงพอสื่อการเรียนการสอนมีจำกัด บุคลากรขาดทักษะและประสบการณ์ในการใช้สื่อ สอดคล้องกับการให้ข้อมูลของพระมหานคร วชิรเมธี เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อำนวยการโครงการพระสอนศีลธรรม และพระมหานพรัตน์ เตชะชิโร (2564, กรกฎาคม 10) ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการสอน พบว่า ปัจจุบันครูพระสอนศีลธรรมได้สอนเรื่องธรรมศึกษาในโรงเรียนด้วย โดยสอนเป็นห้อง ไม่ได้มีการจำแนกเฉพาะตามวุฒิทางธรรมที่ได้รับ และยังขาดความชำนาญในการสอนบางประเด็น เนื่องจากบุคลากรที่ชำนาญในการสอนนักเรียนธรรมไม่เพียงพอ ทั้งยังมีการสอนเป็นภาษาไทยเพียงภาษาเดียวทำให้พระต่างชาติที่สนใจไม่สามารถทำความเข้าใจได้ ขณะที่นายวิจิตร นกทอง นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ (2564, กรกฎาคม 15) ได้กล่าวว่า ปัญหาที่พบเจอจากการขับเคลื่อนศูนย์ฯ จังหวัดนครสวรรค์ คือ การขาดครูผู้สอนและความต่อเนื่องในการทำงาน และจากผลกระทบของสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้แนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยพงษ์ชัย เพ็งศักดิ์ธัญสรณ์, วราภรณ์ ไทยมา และภัทราวดี มากมี (2564) ได้เสนอแนะให้เพิ่มหลักสูตรสำหรับผู้ใหญ่ เพื่อเป็นการปลูกฝังและเน้นย้ำเรื่องคุณธรรม ศีลธรรม จัดทัศนศึกษาร่วมกับผู้ปกครอง และใช้เทคโนโลยีมาช่วย

สอนให้มากยิ่งขึ้น สุจินตนิท หนูชูสิทธิ์สกุล (2564) กล่าวว่า การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอนจะต้องมีความทันสมัย และเหมาะสมกับผู้เรียน รวมถึงสอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่เป็นจริง ทั้งนี้การพัฒนาสื่อบทเรียนออนไลน์ เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนไป เกิดการเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบของประเทศไทยในปัจจุบัน ส่งผลให้อุปกรณ์สื่อสารและคอมพิวเตอร์สามารถเชื่อมต่อร่วมเข้ากับอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เปิดโอกาสให้สื่อการเรียนรู้ออนไลน์เป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ให้แก่ผู้เรียนนอกห้องเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา และลดช่องว่างและข้อจำกัดของการศึกษาที่จะต้องอยู่ภายในห้องเรียนเท่านั้น จึงต้องมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและนวัตกรรมเทคโนโลยีร่วมสมัย ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบสื่อบทเรียนออนไลน์ (Online Learning) เป็นกระบวนการและสื่อที่ตรงกับลักษณะความสนใจของวัยผู้เรียน และจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่บุคลากรผู้สอนมีความจำเป็นต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม เกิดเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Hybrid Learning) อันจะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และตลอดเวลาทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน (ธนพงษ์ ไชยลาโภ และคณะ, 2559)

ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าว ปัญหาการขาดบุคลากรในการสอนธรรมศึกษา ปัญหาหลักสูตรไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ไม่ทันสมัย ปัญหาด้านเทคโนโลยี เป็นปัญหาสำคัญในการขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ดังนั้นการศึกษาวิจัย “การพัฒนาชุดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบเพื่อรองรับกับสังคมพลวัต” ก่อให้เกิดการสร้างคามเข้มแข็งให้แก่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นการเสริมพลังในการช่วยสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วประเทศ โดยให้ศูนย์ฯ เป็นฐานของชุมชนที่มั่นคงและเข้มแข็ง ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ได้และยังเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ที่มุ่งเน้นพัฒนาคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบเพื่อรองรับกับสังคมพลวัต

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้รับใบรับรองจริยธรรมการวิจัยตามหมายเลขข้อเสนอการวิจัยที่ ว.267/2566 ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการยกระดับในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อให้เกิดศักยภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของมหาเถรสมาคม และการพัฒนาหลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อรองรับกับสังคมพลวัต โดยเฉพาะสังคมพลวัตที่ผู้คนในชุมชนและสังคมซึ่งไม่เฉพาะเด็กและเยาวชนเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงความรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความหลากหลาย มีความเป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับชุมชนและสังคมมากขึ้น

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบเพื่อรองรับกับสังคมพลวัต เพื่อนำไปสู่การยกระดับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อรองรับสังคมพลวัตและการเรียนการสอนแบบชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายร่วมกันในการขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน ประกอบด้วย 1) ตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ ด้านการกำกับนโยบายและโครงการของภาครัฐ 2) รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ ในฐานะคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการกำกับนโยบายและโครงการของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ 3) ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ 4) ผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบ วัดหนองกระดุกเนื้อ

ขั้นตอนที่ 2 (ร่าง) ชุดการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีความเหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้และตอบสนองความต้องการของสังคม ท้องถิ่น เป็นชุดการเรียนรู้ที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการออกแบบเนื้อหาสาระ โครงสร้างการจัดเวลา การจัดการและการบริหารหลักสูตรเป็นไปตามแนวคิดและหลักการที่ชาวบ้านในท้องถิ่นให้ความสำคัญ และเห็นว่าเป็นความจำเป็นที่สมาชิกของท้องถิ่นนั้นจะต้องเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) การรับฟังความคิดเห็นและออกแบบกลไกและกระบวนการ (ร่าง) ชุดการเรียนรู้ท้องถิ่น ประกอบด้วย 1.1) การจัดการจัดเวทีสานเสวนากับชุมชนเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศท้องถิ่น และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่

ได้มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และ 1.2) การประชุมร่วม คณะทำงานร่วมระหว่างบ้าน วัด ชุมชนและศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัด นครสวรรค์เพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้ท้องถิ่นที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมของ ตำบลหนองนมวัว 2) การกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับชุดการเรียนรู้ท้องถิ่นโดยพิจารณาความเหมาะสมของสภาพของท้องถิ่น และตอบสนองความต้องการของ ชุมชน และ 3) การร่างชุดการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีความเหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้และตอบสนอง ความต้องการของสังคม ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ เกิดเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบ ผสมผสาน (Hybrid Learning) อันจะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้อย่าง ต่อเนื่อง และตลอดเวลาทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ทั้งนี้ตามเกณฑ์ของประกาศกรมการ ศาสนา เรื่อง การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์ ขั้นตอนการดังนี้ 1) การศึกษาชุดการเรียนรู้รายวิชาที่กำหนดเป็นต้นแบบ 2) การวิเคราะห์ เนื้อหาแยกเป็นบทเรียน 3) การกำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษา 4) สร้างบทเรียน สำหรับการเรียน แบบ e-Learning โดยใช้โปรแกรมประยุกต์ในการสร้างบทเรียนเมื่อพัฒนาบทเรียนเสร็จแล้วจึงให้ ทีมพี่เลี้ยงชุมชนตรวจสอบประเมินบทเรียนที่สร้างขึ้น รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้าน การจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ จำนวน 3 คน ในการให้คำแนะนำ และตรวจสอบชุดการเรียนรู้ รวมถึงแบบทดสอบก่อนและหลัง เรียน 5) การทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง ประกอบด้วย ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทน สถานศึกษาในพื้นที่ทั้งในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ตัวแทนผู้นำท้องที่ ตัวแทนวัด หนองกระดุกเหนือ และตัวแทนประชาชนและผู้ปกครองของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัด หนองกระดุกเหนือ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ที่สมัครใจเข้าร่วมการทดลอง จำนวน 16 รูป/คน และ 6) ปรับปรุงแก้ไขบทเรียนต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการเรียนการ สอนจริงในพื้นที่

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาชุดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบเพื่อรองรับ กับสังคมพลวัต พบว่า ประกอบด้วยวิธีการและกระบวนการ ดังนี้

1. การวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายร่วมกันในการขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาพระพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ที่จำแนกตามลักษณะ

การทำงาน ประกอบด้วย ด้านการกำกับนโยบายและโครงการของภาครัฐ ด้านการกำกับนโยบาย และโครงการของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ และด้านผู้ขับเคลื่อนผู้อำนวยการศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผลการวิเคราะห์ พบว่า

1.1 Logic Model การวิเคราะห์เส้นทางปัจจัยแทรกแซงกำหนดพฤติกรรมในการ พัฒนาชุดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบจังหวัดนครสวรรค์ (วัดหนอง กระดุกเนื้อ) พบว่า 1) เป้าหมายของการจัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นหลักมากกว่าการเพิ่ม ปริมาณของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดนครสวรรค์ 2) การใช้ระบบเทคโนโลยี Cloud ซึ่งเรียนได้ทั้ง 2 ระบบ คือ ออนไลน์ และออนไลน์ จะสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ ได้ง่ายขึ้น และควรขยายผลจากเดิมที่มีการเรียนรู้สำหรับเด็กนักเรียนเพียงอย่างเดียว ให้เป็นการ เรียนรู้ร่วมกันทั้ง 3 ช่วงวัยในชุมชน

1.2 Readiness Building System ความสามารถทั่วไปและความสามารถเฉพาะ ของกลุ่มผู้ที่ขับเคลื่อนศพอ.วัดหนองกระดุกเนื้อ ได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ครู มีความ เข้าใจในศาสตร์ และสามารถถ่ายทอดได้ กลุ่มที่ 2 นักเรียน มีทักษะ สุ จี ปุ ลิ (การฟัง การคิด การ ถาม และการเขียน) กลุ่มที่ 3 ผู้บริหาร มีทักษะ วิสัยทัศน์ จัดการดี และมีมนุษยสัมพันธ์ และกลุ่มที่ 4 ผู้ปกครอง มีทักษะการเป็นผู้ฟังที่ดี และการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งทั้ง 4 กลุ่มจะต้องไม่เป็น อุปสรรค และควรสนับสนุนในการเรียนรู้ของคน 3 วัย พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และเปิดรับสิ่ง ใหม่ แรงจูงใจที่ส่งผลต่อการพัฒนา ประกอบด้วย 1) การเข้าถึงผู้เรียนได้มากขึ้น 2) ชุดการเรียนรู้ที่ หลากหลาย และสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ 3) การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเกณฑ์ของ กระทรวงวัฒนธรรม และ 4) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัยในชุมชน

2. การร่างชุดการเรียนรู้ท้องถิ่น ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ 2.1 การจัดเวทีสาน เสวนากับชุมชน เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศท้องถิ่น และรับฟังความคิดเห็น มติ ของการประชุมได้กำหนดให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้านได้นำเสนอองค์ความรู้ของพื้นที่ ตนเอง มาร่วมในการคัดเลือกการจัดทำตัวอย่างชุดการเรียนรู้ โดยร่วมกันกำหนดชื่อชุดการเรียนรู้ว่า “การเรียนรู้ตามปราชญ์” 2.2 การประชุมร่วมคณะทำงานร่วม ระหว่างบ้าน วัด ชุมชน และศพอ. เพื่อออกแบบกลไก และกระบวนการในการพัฒนาชุดกิจกรรม ทั้งนี้การจัดตั้งคณะทำงานร่วม ระหว่างบ้าน วัด ชุมชนและศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดนครสวรรค์เพื่อพัฒนาชุด การเรียนรู้ท้องถิ่น 2.3 การกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับชุด การเรียนรู้ท้องถิ่น และ 2.4 การร่างชุดการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น สาระการ เรียนรู้ท้องถิ่น ชุดความรู้ “การเรียนรู้ตามปราชญ์” เป็นวิชาเลือกตามความสนใจของชุมชน โดยเป็น

การนำ Soft Power (ทุนทางวัฒนธรรม) ของตำบลหนองนมวัวมาช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในพื้นที่ เป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งในเชิงวัฒนธรรม จนนำไปสู่การสร้างรายได้เชิง เศรษฐกิจ ผลการร่างสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ศพอ.ต้นแบบ วัดหนองกระดุกเนื้อ ประกอบด้วย

ชื่อชุดการเรียนรู้	การเรียนรู้ตามปราชญ์ (การงานและอาชีพ)
คำอธิบายรายวิชา	การเรียนรู้ตามปราชญ์ (การงานและอาชีพ) มุ่งเน้นการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียนแบบ องค์กรร่วม เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพหลัก และอาชีพเสริม หรือให้เห็นแนวทางใน การประกอบอาชีพ โดยสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ และมีเจตคติที่ดีต่อการ ดำรงชีวิต และอาชีพ
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อบูรณาการชุดความรู้ท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมมาช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในพื้นที่ผ่านศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบ (วัดหนอง กระดุกเนื้อ) 2. เพื่อสร้างเริ่มอาชีพในท้องถิ่นแก่ผู้เรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ต้นแบบ (วัดหนองกระดุกเนื้อ)
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ เห็นแนวทางและภูมิใจใน งานอาชีพตามอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่อการดำรงชีวิต และ ประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ของตำบลหนองนมวัว อำเภอ ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์
โครงสร้างเนื้อหาของชุด การเรียนรู้	ประกอบด้วยเนื้อหา 8 เรื่อง ดังนี้ 1) ชุดการเรียนรู้ เรื่อง ศูนย์วัฒนธรรมตำบล หนองนมวัว 2) ชุดการเรียนรู้ เรื่อง ฟ้อนม่วนซื่น 3) ชุดการเรียนรู้ เรื่อง จักสาน 4) ชุดการเรียนรู้ เรื่อง มาลัย 5) ชุดการเรียนรู้ เรื่อง ธงมงคล 6) ชุดการเรียนรู้ เรื่อง อาหารชาติพันธุ์ 7) ชุดการเรียนรู้ เรื่อง ขนมแดก และ 8) ชุดการเรียนรู้ เรื่อง ประเพณีท้องถิ่น
เวลาเรียน	วันอาทิตย์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง
แหล่งการเรียนรู้และสื่อ ประกอบการเรียน	1) คลิปการเรียนรู้ และ 2) การปฏิบัติจริงในพื้นที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์ต้นแบบ (วัดหนองกระดุกเนื้อ)
การวัดผลประเมินผล การเรียน	1) การมอบหมายการบ้าน 2) กิจกรรมกลุ่ม และ 3) การสังเกต การณ์พฤติกรรม การเรียนรู้ / การรับรู้ / การมีส่วนร่วม
สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการ การต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดี ระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมการ

ชื่อชุดการเรียนรู้	การเรียนรู้ตามปราชญ์ (การงานและอาชีพ)
	ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

กล่าวได้ว่าชุดเรียนรู้ท้องถิ่น “การเรียนรู้ตามปราชญ์” เป็นวิชาเลือกตามความสนใจของชุมชน โดยเป็นการนำ Soft Power (ทุนทางวัฒนธรรม) ของตำบลหนองนมวัวมาช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในพื้นที่ เป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งในเชิงวัฒนธรรม จนนำไปสู่การสร้างรายได้เชิงเศรษฐกิจ ภายใต้แนวคิดของการกระตุ้นความคิด การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้เกิดการรับรู้ เกิดพลังทางสังคม สร้างพื้นที่ในการเผยแพร่องค์ความรู้ (Soft Power) ของตำบลขยายผลให้แก่คน 3 ช่วงวัยได้เรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวตนของชุมชน ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (ลาวครั้ง ไทย มอญ)

3. การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Hybrid Learning) ทั้งนี้ตามเกณฑ์ของประกาศกรมการศาสนา เรื่อง การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอน ต้องมีวิชาบังคับ 1 วิชา วิชาเลือก 1 วิชา และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทีมวิจัยและคณะทำงานได้กำหนดเลือกชุดการเรียนรู้ออนไลน์ และมีการเผยแพร่ชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ วิชาบังคับ (ธรรมศึกษาชั้นตรี) ผ่าน <https://buddhistsunday.com/> ดังนี้

3.1) การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ วิชาบังคับ (ธรรมศึกษาชั้นตรี ระดับประถมศึกษา) ในกระบวนการได้รับความอนุเคราะห์จาก ดร.ณวพงศ์ธร นิติวานนท์ คุณสมบัติเปรียญธรรม 9 ประโยค เป็นระดับชั้นสูงสุด ของการศึกษาแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทย

รายละเอียดการเรียน

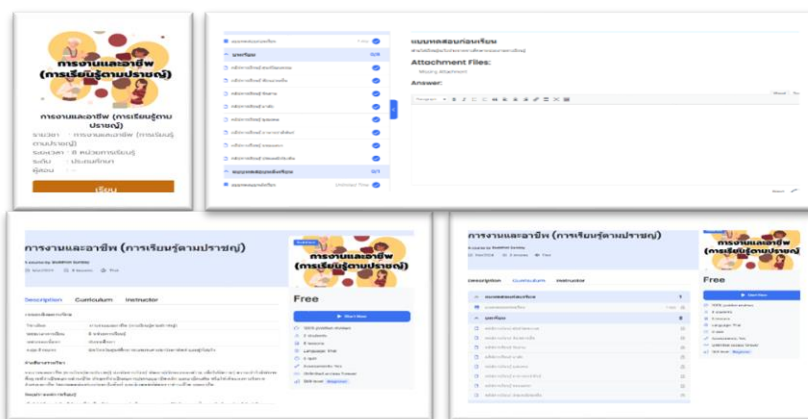
รายวิชา	ธรรมศึกษาชั้นตรี
ระยะเวลาการเรียน	-
ระดับของเนื้อหา	ประถมศึกษา
กลุ่มเป้าหมาย	นักเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

คำอธิบายรายวิชา	การแบ่งเนื้อหาในธรรมศึกษานี้อาศัยการแบ่งหมวดใหญ่ในพระไตรปิฎก ได้แก่ พระสุตตันตปิฎก คือ ประมวลประวัติและเรื่องราวต่าง ๆ ที่มาในรูปเทศนา พระอภิธรรมปิฎก คือ ประมวลหลักธรรมและเนื้อหาของหลักธรรม และพระวินัยปิฎก คือ ประมวลระเบียบข้อบังคับการปฏิบัติตนของภิกษุ ประกอบด้วยหมวดเนื้อหา คือ 1) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม การแก้กระทู้ธรรม 2) วิชาธรรมวิภาค และธรรมวิจารณ์ 3) วิชาพุทธประวัติ อนุพุทธประวัติ พุทธานุพุทธประวัติ และศาสนพิธี และ 4) วิชาเบญจศีล และเบญจธรรม อุโบสถศีล และกรรมบถพระวินัย การแบ่งเนื้อหาในธรรมศึกษานี้อาศัยการแบ่งหมวดใหญ่ในพระไตรปิฎก ได้แก่ พระสุตตันตปิฎก คือ ประมวลประวัติและเรื่องราวต่าง ๆ ที่มาในรูปเทศนา พระอภิธรรมปิฎก คือ ประมวลหลักธรรมและเนื้อหาของหลักธรรม และพระวินัยปิฎก คือ ประมวลระเบียบข้อบังคับการปฏิบัติตนของภิกษุ ประกอบด้วยหมวดเนื้อหา คือ 1) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม การแก้กระทู้ธรรม 2) วิชาธรรมวิภาค และธรรมวิจารณ์ 3) วิชาพุทธประวัติ อนุพุทธประวัติ พุทธานุพุทธประวัติ และศาสนพิธี และ 4) วิชาเบญจศีล และเบญจธรรม อุโบสถศีล และกรรมบถพระวินัย
วัตถุประสงค์การเรียนรู้	1) สรุประวัติการแก้กระทู้ธรรม 2) สรุวิชาธรรม (คิหิปฏิบัติ) 3) สรุวิชาพุทธประวัติ และศาสนพิธี และ 4) สรุวิชาวินัย (เบญจศีล-เบญจธรรม)
เอกสารประกอบการศึกษา	1) PPT ประกอบการสอน สรุประวัติการแก้กระทู้ธรรม 2) PPT ประกอบการสอน สรุวิชาธรรม (คิหิปฏิบัติ) 3) PPT ประกอบการสอน สรุวิชาพุทธประวัติ และศาสนพิธี 4) PPT ประกอบการสอน สรุวิชาวินัย (เบญจศีล-เบญจธรรม) 5) หนังสือธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับประถมศึกษา ปรับปรุง 2564 6) หนังสือธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับมัธยมศึกษา ปรับปรุง 2564 7) หนังสือธรรมศึกษา ชั้นตรี ระดับอุดมศึกษา ปรับปรุง 2564 8) คู่มือสอนธรรมศึกษา วิชาธรรม 9) คู่มือสอนธรรมศึกษา วิชาพุทธประวัติ 10) คู่มือสอนธรรมศึกษา วิชาวินัย และ 11) VDO ประกอบการสอน
การวัดประเมินผล	-

ภาพที่ 1 การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ วิชาบังคับ

3.2) การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ วิชาเลือก (สาระการเรียนรู้กลุ่มการทำงานและอาชีพ โดยกำหนดเป็นชุดการเรียนรู้ตามปราชญ์) ในกระบวนการเป็นการต่อยอดจากชุดการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ได้มีการพัฒนาไว้ นำเสนอรายละเอียดในบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (Storyboard) ได้แก่ ข้อความ (Text), ภาพเคลื่อนไหว (Animation) ประกอบภาพและเสียง ระยะเวลาตามที่กำหนด และนำเสนอเนื้อหาภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว

ภาพที่ 2 การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ วิชาเลือก (การเรียนรู้ตามปราชญ์)

ก่อนเข้าเรียนรู้ในรายวิชาจะมีแบบทดสอบก่อนเรียน เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้จนครบ 8 ชุดวิชา จะมีแบบทดสอบหลังเรียน โดยลักษณะของแบบทดสอบ จะเป็นแบบการให้กรบ้าน เป็นการเขียนสะท้อนการเรียนรู้ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา ดังนั้นจากการให้คำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิได้รับคำแนะนำให้ปรับแก้ไขให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหลัก ทั้งนี้สามารถแทรกเกียรติบัตรให้ดาวโหลดได้ ภายหลังจากการเรียนรู้ และประเมินผลเสร็จสิ้น

แล้วซึ่งจะมีการพัฒนาต่อยอดในภายหลัง โดยผลจากการประเมินจาก ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนสถานศึกษาในพื้นที่ทั้งในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ตัวแทนผู้นำท้องที่ ตัวแทนวัดหนองกระดุกเนื้อ และตัวแทนประชาชนในตำบลหนองนมวัว จำนวน 16 รูป/คน ณ ห้องประชุมโรงเรียนรัตนปัญญาวิชาลัย ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ สรุปผลได้ ดังนี้

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
แผนการจัดการเรียนรู้	3.75	ดีมาก
1. ชื่อชุดการเรียนรู้กะทัดรัด ชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหาสาระ	3.88	ดีมาก
2. คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน เหมาะสม	3.69	ดีมาก
3. จุดมุ่งหมาย และสมรรถนะสำคัญของนักเรียน มีความเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม	3.81	ดีมาก
4. ความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างชื่อชุดการเรียนรู้ / คำอธิบายรายวิชา / จุดมุ่งหมาย และสมรรถนะ	3.63	ดีมาก
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้	3.79	ดีมาก
5. กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์	3.75	ดีมาก
6. กิจกรรมการเรียนรู้มีความครอบคลุมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ/กระบวนการ สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน	3.75	ดีมาก
7. กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม สามารถนำผู้เรียนไปสู่การสร้างชิ้นงานหรือภาระงานได้	3.88	ดีมาก
การวัดและประเมินผล	3.71	ดีมาก
8. มีการประเมินผลตามสภาพจริงและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายผู้เรียน	3.81	ดีมาก
9. ประเด็นและหลักเกณฑ์การประเมินสามารถสะท้อนคุณภาพผู้เรียน	3.69	ดีมาก
10. สื่อการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรมมีความเหมาะสมกับเวลาและนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง	3.63	ดีมาก
สรุปผล	3.75	ดีมาก

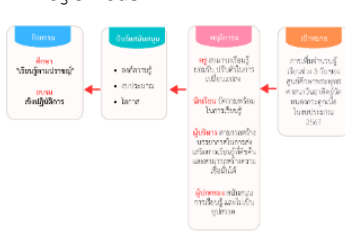
จากผลการประเมินจะเห็นได้ว่าทุกด้านของการประเมินอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย 3.75 ขณะที่ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 3.79 รองลงมา คือ แผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย 3.75 และน้อยที่สุด คือ ด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 3.71 โดยมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มการวัดและประเมินผลให้มีความหลากหลาย และมีการจัดทำเกียรติบัตรสำหรับผู้ผ่านการศึกษาค้นคว้าทุกชุดการเรียนรู้ รวมถึงเปิดโอกาสให้ทุกส่วนงานที่สนใจ เข้ามาจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

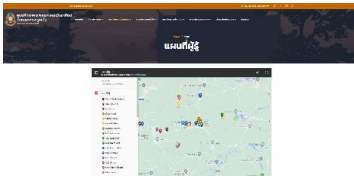
3.3) การพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 แต่เนื่องจากการดำเนินการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ระหว่างปีพ.ศ.2563-2566 ได้งดการจัดการเรียนการ

สอน แต่ยังมีกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญทางสถาบันพระมหากษัตริย์ วันสำคัญตามขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมไทย หรือวันสำคัญอื่น ๆ รวมทั้งกิจกรรมจิตอาสาบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ ในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ทีมวิจัยและทีมที่เลี้ยงชุมชนจึงได้มีมติร่วมกันในการนำภาพกิจกรรมมาเผยแพร่ผ่าน <https://buddhistsunday.com/> ก่อนที่จะมีการเปิดการเรียนการสอนอีกครั้งในปี พ.ศ.2567

3.4) แผนที่ผู้รู้ เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน โดยได้รับความยินยอมและมีการลงลายมือเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว รวมถึงการลงลายมือของพยานที่เป็นตัวแทนของชุมชนรับรอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาชุดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ต้นแบบเพื่อรองรับกับสังคมพลวัต ประกอบด้วย วิธีการและกระบวนการ ดังนี้

ต้นน้ำ (วิธีการ)	กลางน้ำ (กระบวนการ)	ปลายน้ำ (ผลลัพธ์)
การวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายร่วม	กิจกรรมที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการกำกับนโยบายและโครงการของภาครัฐ กิจกรรมที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่ขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบ จังหวัดนครสวรรค์ (วัดหนองกระดุกเนื้อ) กิจกรรมที่ 3 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มจร กิจกรรมที่ 4 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนคณะสงฆ์ ผู้รับผิดชอบด้านการศึกษา	1. Logic Model 2. Readiness Building System
การ (ร่าง) ชุดการเรียนรู้ท้องถิ่น	กิจกรรมที่ 5 การจัดเวทีสานเสวนา เพื่อรับฟังความคิดเห็นและออกแบบกลไกและกระบวนการ (ร่าง) ชุดการเรียนรู้ท้องถิ่น กิจกรรมที่ 6 การกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และร่วมกันร่างชุดการเรียนรู้ท้องถิ่น	1. ชุดการเรียนรู้ท้องถิ่น (Soft Power)

ต้นน้ำ (วิธีการ)	กลางน้ำ (กระบวนการ)	ปลายน้ำ (ผลลัพธ์)
การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์	กิจกรรมที่ 7 การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ วิชาบังคับ (ธรรมศึกษาชั้นตรี ระดับประถมศึกษา) กิจกรรมที่ 8 การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบออนไลน์ วิชาเลือก (สาระการเรียนรู้กลุ่มการทำงานและอาชีพ โดยกำหนดเป็นชุดการเรียนรู้ตามปราชญ์) กิจกรรมที่ 9 การพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา, กิจกรรมวันสำคัญทางสถาบันพระมหากษัตริย์, กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์, กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และกิจกรรมวันสำคัญตามขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมไทย) กิจกรรมที่ 10 การจัดทำแผนที่ผู้รู้	1. ฐานการเรียนรู้ออนไลน์ 2. แผนที่ผู้รู้ออนไลน์

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้จะกล่าวถึงผลจากการพัฒนาชุดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบเพื่อรองรับกับสังคมพลวัต โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล คือ กลไกและกระบวนการการพัฒนาชุดการเรียนรู้ของ ศพอ. วัดหนองกระดุกเนื้อ ประกอบด้วย

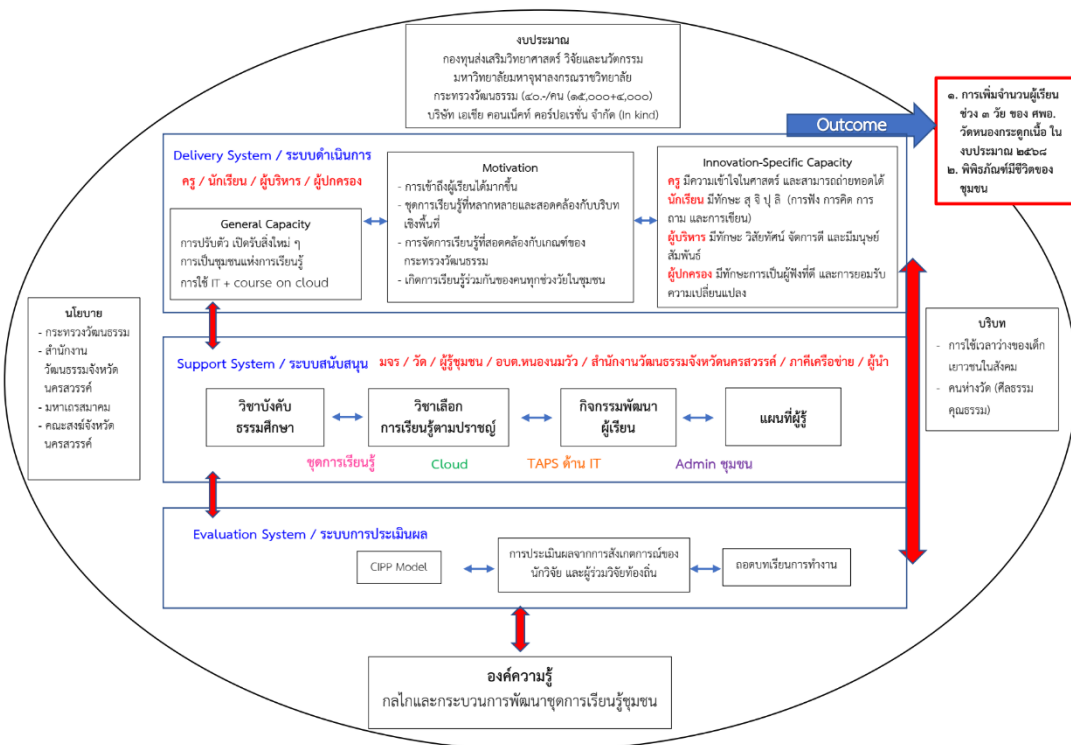
ระบบดำเนินการ (Delivery System) เป็นส่วนของการขับเคลื่อนกิจกรรมกรรมการพัฒนาฯ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย การขับเคลื่อนกิจกรรมกรรมการพัฒนาฯ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) ความสามารถทั่วไป ประกอบด้วย การปรับตัว เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ, การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการใช้ IT + Course on Cloud 2) แรงจูงใจ ประกอบด้วย การเข้าถึงผู้เรียนได้มากขึ้น, ชุดการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่, การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเกณฑ์ของกระทรวงวัฒนธรรม และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัยในชุมชน และ 3) ความสามารถเฉพาะที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ ประกอบด้วย ครู มีความเข้าใจในศาสตร์ และสามารถถ่ายทอดได้, นักเรียน มีทักษะ สู่ จิ ปุ ลิ (การฟัง การคิด การถาม และการเขียน), ผู้บริหาร

มีทักษะ วิสัยทัศน์ จัดการดี และมีมนุษยสัมพันธ์ และผู้ปกครอง มีทักษะการเป็นผู้ฟังที่ดี และการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เป็นผู้ที่ดำเนินการในการจัดการเรียน การสอนและการตัดสินใจของผู้เรียน (User) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุจินตนิท หนูชู (2557) พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน รวมถึงความสามารถในการปรับตัวของศูนย์เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ระบบสนับสนุน (Support System) เป็นส่วนของการส่งเสริม สนับสนุนให้การขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดนครสวรรค์ บรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ประกอบด้วย 2.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง 2.2 หลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดหนองกระดุกเนื้อ ประกอบด้วย วิชาบังคับ (ธรรมศึกษา), วิชาเลือก (การเรียนรู้ตามปราชญ์), กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และแผนที่ผู้รู้ และ 2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาประกอบด้วย Corse on Cloud, ชุดการเรียนรู้และคู่มือการเรียนรู้ของ ศพอ. ต้นแบบจังหวัดนครสวรรค์, ทีมพี่เลี้ยง ที่คอยให้คำแนะนำในรูปแบบต่าง ๆ และทีม Admin ชุมชน เพื่อเป็นการสนับสนุนการทำงานของ User ในระบบดำเนินการ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี (2556) พบว่า การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดลำปางควรจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนวัตกรรมใหม่ ๆ สรรหาหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาให้ความรู้แก่นักเรียน ขณะที่เอกสิทธิ์ คล้ายแดง (2560) กล่าวว่า การนำนโยบายการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) มาใช้พัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรณีศึกษา: ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนาครปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ควรพัฒนาระบบการเรียนการสอนให้ทันสมัย และพรนิภา บัวพิมพ์ (2559) พบว่า การพัฒนาแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตกรุงเทพมหานคร ในกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจครู ผู้สอนมี 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การให้การสนับสนุน 2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 3) การพัฒนาศักยภาพ 4) การปรับปรุงโครงสร้างองค์การ 5) ภาวะผู้นำ และ 6) การทำงานเป็นทีม

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 4 กลไกและกระบวนการการพัฒนาชุดการเรียนรู้ของ ศพอ. วัดหนองกระดุกเหนือ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรสนับสนุนเชิงนโยบายในการขยายผลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่เป็นรูปธรรมเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ภาครัฐควรสนับสนุนทรัพยากรทางการบริหาร เช่น งบประมาณ วิทยากรด้านเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และเสริมสร้างทักษะที่เหมาะสมในปัจจุบัน
3. ภาครัฐและจังหวัดควรสนับสนุนให้มีกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรชุมชนเพิ่มเติม โดยรวบรวมองค์ความรู้ในพื้นที่ เพื่อสืบสาน อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Hybrid Learning เพื่อขยายฐานการเรียนรู้ให้กลุ่มคนที่สนใจ

2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีให้แก่บุคลากรทางการศึกษา เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่นักเรียนและผู้สนใจผ่านการจัดการเรียนการสอนของศพอ.

3. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรจัดกิจกรรมการจัดการความรู้ชุมชนร่วมกันกับนักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชนเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่ขาดการจัดเก็บ และรวบรวมทั้งนี้เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกให้เกิดการอนุรักษ์ และภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นหลักสูตร/ชุดการเรียนรู้ท้องถิ่นเพิ่มเติมได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). *ระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ : บริษัท ราไทยเพรส จำกัด.
- ธนพงษ์ ไชยลาภ และคณะ. (2559). การพัฒนาสื่อบทเรียนออนไลน์เรื่อง : การออกแบบเพื่อการผลิตสื่อปฏิสัมพันธ์ และมัลติมีเดีย. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 4(2), 134-142.
- พงษ์ชัย เพ็งศักดิ์สุรณ, วราภรณ์ ไทยมา และภัทราวดี มากมี. (2564). โมเดลความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 15(1), 187-204.
- พรนิภา บัวพิมพ์. (2559). *การพัฒนาแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.*
- พระมหาทรงยศ แท่นยัง และคณะ. (2560). การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารบริหารการศึกษามศว*, 14(27), 88-98.
- พระมหานพรัตน์ เดชเวชชีโร. (2564, 10 กรกฎาคม). *การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. (รัตติยา เหนืออำนาจ ผู้สัมภาษณ์)*
- พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี. (2556). *การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดลำปาง. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

- พระมหาสุทัศน์ ไชยยะภา. (2554). *การบริหารการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.*
- วิจิตร นกทอง. (2564, 10 กรกฎาคม). *การขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัด นครสวรรค์. (รัตติยา เหนืออำนาจ ผู้สัมภาษณ์)*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.*
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์. (2565) *ข้อมูลสถิติของพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) ประจำปี 2564 จังหวัดนครสวรรค์. (อัสสัณ)*
- สุจินตนิท หนูชูสิทธิ์สกุล. (2564). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9(4), 1614-1626.*
- เอกสิทธิ์ คล้ายแดง. (2560). *การนำนโยบายการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) มาใช้พัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรณีศึกษา : ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. วารสารปัญญา ปณิธาน, 2(1), 69-80.*

การพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Could ของศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบกับการรองรับสังคมพลวัตของคณะสงฆ์จังหวัด
นครสวรรค์

Development of a Course on Could Educational Management Platform of
the Prototype Sunday Buddhist Study Center to Support the Dynamic
Society of the Sangha in Nakhon Sawan Province

จรรยาศักดิ์ สุนทรเดชา¹ และอัครเดช พรหมกัลป์²

Jaroonsak Soonthondachar and Akkaradecha Brahmakappa

Received: April 11, 2024

Revised: June 22, 2024

Accepted: June 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแพลตฟอร์ม และ 2) ประเมินแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Could ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยและพัฒนา ประกอบด้วย R1 การสัมภาษณ์กลุ่ม กับผู้ใช้ประโยชน์จำนวน 12 รูป/คน เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา ความเป็นไปได้ ความต้องการ D1 การพัฒนาแพลตฟอร์ม R2 การทดสอบต้นแบบและการประเมินผลแพลตฟอร์ม กับกลุ่มทดลองที่สมัครใจเข้าร่วมจำนวน 16 รูป/คน และประเมินผลโดยใช้แบบสำรวจความพึงพอใจ ระยะที่ 2 การประเมินผลประสิทธิภาพแพลตฟอร์ม เลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง จำนวน 10 รูป/คน และ D2 มีการปรับปรุง แก้ไข สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย 1.1) กระบวนการในการพัฒนาแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย การเข้าใจปัญหา ศึกษาความเป็นไปได้ การวิเคราะห์ การ

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: jrs.stc@gmail.com

ออกแบบ/พัฒนาแพลตฟอร์ม โดยการออกแบบภาพรวม และองค์ประกอบของแพลตฟอร์มการจัดการศึกษา การออกแบบระบบศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การออกแบบการใช้งานของอาจารย์ผู้สอน และการออกแบบการใช้งานของผู้เรียน 1.2) องค์ประกอบของแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย หลักสูตรการเรียนรู้ และการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดหนองกระดุกเนื้อ และ 2) การประเมินผลและพัฒนาแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย 2.1) การทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์ม กับกลุ่มทดลอง และประเมินผลโดยใช้แบบสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้แพลตฟอร์ม พบว่า ผลการความพึงพอใจของผู้ใช้แพลตฟอร์ม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2.2) การประเมินผลแพลตฟอร์ม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และ 2.3) การปรับปรุง / พัฒนา โดยการจัดการทำเอกสารคู่มือการใช้งานสำหรับผู้เรียน และผู้สอน และการเผยแพร่แพลตฟอร์ม โดย URL ที่จดทะเบียนไว้ คือ <https://buddhistsunday.com/>

คำสำคัญ: แพลตฟอร์มการจัดการศึกษา, ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบ, การรองรับสังคมพลวัต, คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์, วัดหนองกระดุกเนื้อ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop a platform; and 2) to evaluate a Course on Could Educational Management Platform of the Prototype Sunday Buddhist Study Center to support the dynamic society of the Sangha in Nakhon Sawan Province. It was a research and development research, consisting of R1: group interviews with 12 users to analyze the problem conditions, feasibility, and needs; D1: platform development; R2: prototype testing and platform evaluation with a volunteer experimental group of 16 users, and evaluation using a satisfaction survey. Phase 2: 10 qualified persons were selected for platform efficiency evaluation, and D2 has been improved. The statistics used were percentages and standard deviations. Descriptive content analysis techniques were used. The research results found that 1) platform development consisted of 1.1) platform development process consisted of understanding the problem, studying the feasibility, analysis, platform

design/development through overall design and components of the education management platform, designing the Sunday Buddhist Study Center system, designing the usage for teachers, and designing the usage for students, 1.2) platform components consisted of learning curriculum and management of the Sunday Buddhist Study Center, Wat Nong Kraduk Nuea, and 2) platform evaluation and development consisted of 2.1) platform prototype testing with the experimental group and evaluation using the platform user satisfaction survey. It was found that the overall satisfaction of the platform users was at a high level ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.81). When considering each item, it was at a high level in all aspects, 2.2) platform evaluation was overall at a high level ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.74). When considering each aspect, it was at a high level in all aspects, and 2.3) improvement/development by organizing the creation of user manual documents for learners and teacher and disseminating the platform. The registered URL was <https://buddhistsunday.com/>.

Keywords: Educational Management Platform, Prototype Sunday Buddhist Study Center, Support for Dynamic Society, the Sangha in Nakhon Sawan Province, Wat Nong Kraduk Nuea

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ส่งผลต่อการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทำให้การศึกษาในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้สอนต้องมีความตื่นตัว และเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดของผู้เรียน คือ ทักษะการเรียนรู้ ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นี้ จะต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็น (Ziegler, J. C., et al, 2010) ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนทำให้เกิดการเรียนรู้ ดังนั้นการเสริมสร้างองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะทาง ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และสมรรถนะของการรู้ จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ต้องเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ ที่ได้เกิดวิวัฒนาการความก้าวหน้าในทุก ๆ มิติดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายศักยภาพและความสามารถของมนุษย์ที่จะสร้างนวัตกรรมทางการ

เรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นการให้การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 จะมีความยืดหยุ่น สร้างสรรค์ ทำลาย เป็นการศึกษาที่จะทำให้โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการเชื่อมโยง ผู้สอน ผู้เรียนและชุมชน เข้าสู่คลังแห่งความรู้ทั่วโลกผู้สอนจะเปลี่ยนจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนสารสนเทศเป็นความรู้ และนำความรู้เป็น เครื่องมือสู่การปฏิบัติและให้เป็นประโยชน์ เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ การจัดการเรียนรู้ ออนไลน์ เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีโทรคมนาคม มา เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน

จังหวัดนครสวรรค์มีการขอจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) จำนวน 17 แห่ง (ปี พ.ศ.2563) และเพิ่มขึ้นเป็น 21 แห่ง ในปี พ.ศ. 2566 (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด นครสวรรค์, 2566) จากการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่พบว่า ปัจจุบันมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์ในความดูแลของวัดหลายแห่งที่ประสบปัญหาขาดบุคลากร ครู อาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถ ขาดทีมงานที่มีทักษะและขึ้นเชิงในการบริหารจัดการทั้งในทางวิชาการและการบริหาร ทั่วไป ประกอบกับชุมชนและสังคมปัจจุบันให้การสนับสนุน และความสำคัญกับการส่งเสริมให้ ลูกหลานไปเรียนสถาบันกวดวิชามากขึ้น จึงทำให้มีคนมาเรียนน้อยลง ซึ่งสถานการณ์แบบนี้เกิด ขึ้นกับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เกือบทุกศูนย์ที่อยู่ในความดูแลของคณะสงฆ์จังหวัด นครสวรรค์ (พระราชปรีดีติธาน, 2566, 29 พฤษภาคม) จากปัญหาข้างต้นมีความสอดคล้องกับผล การศึกษาวิจัยของพระมหาทรงยศ แท่นยัง (2560) ที่พบว่า 1) ด้านวิชาการจะมีหลักสูตรไม่เป็น มาตรฐานเดียวกัน ขาดการพัฒนาให้ทันสมัย มีความซ้ำซ้อนกันไม่สอดคล้องกับผู้เรียน ครูผู้สอน ไม่ได้ทำแผนการเรียนการสอน ขาดความรู้เรื่องการวัดและประเมินผล ขาดความรู้และทักษะในการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ด้านบุคลากรก็ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ไม่มีการกำหนด นโยบายที่ชัดเจนและเป็นไปอย่างมีมาตรฐาน 3) ด้านงบประมาณก็ได้รับการจัดสรรจากรัฐไม่ เพียงพอ ไม่ได้จัดทำแผนงบประมาณเป็นรายปี การบริหารงบประมาณขาดการมีส่วนร่วม 4) ด้าน ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนช่วยเหลือ 5) ด้านผู้เรียนมีจำนวนที่ลดลง 6) ด้าน โครงสร้างในการบริหารไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน 7) ด้านอาคารสถานที่ ขาดการดูแล รักษาให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และ 8) ด้านสื่ออุปกรณ์ ขาดหนังสือ ตำรา และเทคโนโลยีสารสนเทศ สมัยใหม่ เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้สอดคล้อง กับสังคมพลวัตและการพัฒนาการทางเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ขณะเดียวกันยังมุ่งหวังที่จะพัฒนาให้ เกิดการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์เต็มรูปแบบเป็นต้นแบบของคณะสงฆ์จังหวัด นครสวรรค์และของมหาเถรสมาคม โดยใช้ระบบ “Course on Cloud” เป็นศูนย์กลางจัดการเรียน

การสอนออนไลน์ ครูหรือผู้สอนสามารถกำหนดและสร้างวิชาเรียนแบ่งตามหมวดหมู่ ชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูง ตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2562 และมีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบคราวด์ทั้งรูปแบบเรียนสดและเรียนได้ตามความต้องการ (On Demand) ไม่ว่าเด็กเยาวชนหรือผู้เรียนทุกเพศวัยจะอยู่ที่ไหนหรือเมื่อไหร่ก็สามารถที่จะเข้าถึงระบบและเข้าสู่ห้องเรียนได้ ทำให้การเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอนาคตไม่มีขีดจำกัดในเรื่องของพื้นที่ เวลา หรือจำนวนผู้เรียน ขณะเดียวกันในการวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้ยังมุ่งหวังที่จะพัฒนาให้ระบบการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ผ่านระบบออนไลน์กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยเน้นให้พระสงฆ์เป็นผู้อบรมสั่งสอน และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนหรือผู้คนทุกช่วงวัยได้รับการอบรมปลูกฝังในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม และสามารถที่จะน้อมนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ถูกต้องตามสมควรแก่วัย ทั้งยังเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้พันธกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์และของมหาเถรสมาคมคงความเป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตในสังคมไทยตลอดไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Cloud ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อประเมินแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Cloud ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ได้รับใบรับรองจริยธรรมการวิจัยตามหมายเลขข้อเสนอการวิจัยที่ ว.267/2566 ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการยกระดับในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อให้เกิดศักยภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของมหาเถรสมาคม และการพัฒนาหลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อรองรับกับสังคมพลวัต

2. การวิจัยและพัฒนา (Research & Development) พัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Could ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำไปสู่การยกระดับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อรองรับสังคมพลวัต และการจัดการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้เข้าถึงและครอบคลุมผู้เรียนในสังคมปัจจุบันมากขึ้น โดยมีขั้นตอน ดังนี้

R1 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) กับผู้ใช้ประโยชน์ ที่เป็นกลุ่มผู้แทน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา ความเป็นไปได้ ความต้องการ รวมถึงออกแบบแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Could

D1 มีการพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาในลักษณะ “Course on Could” เพื่อรองรับการจัด

R2 การทดสอบต้นแบบและการประเมินผลแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาในลักษณะ “Course on Could” ในศูนย์ต้นแบบ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์หนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยวิธีการดังนี้

1. การทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์มกับกลุ่มทดลอง ประกอบด้วย ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนสถานศึกษาในพื้นที่ทั้งในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ตัวแทนผู้นำท้องที่ ตัวแทนวัดหนองกระดุกเนื้อ และตัวแทนประชาชนและผู้ปกครองของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ที่สมัครใจเข้าร่วมการทดลอง จำนวน 16 รูป/คน และมีการประเมินผลโดยใช้แบบสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้แพลตฟอร์ม สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การประเมินผลประสิทธิภาพของแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาในลักษณะ “Course on Could” ในศูนย์ต้นแบบ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์หนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์โดยตรงจากแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Could ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบ จำนวน 5 รูป/คน และ 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ด้านแพลตฟอร์มดิจิทัล คัดเลือกจากผู้ที่มี

ผลงานวิจัยหรือประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล จำนวน 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

D2 มีการปรับปรุง แก้ไข การพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาในลักษณะ “Course on Could” เพื่อให้พร้อมใช้งานจริง เหมาะสมกับบริบท ได้มาตรฐาน และจัดทำเอกสารคู่มือการใช้งาน

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Could ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย กระบวนการและองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 กระบวนการในการพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Could ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ วัตถุประสงค์ เนื้อหา ประกอบด้วย 3 กระบวนการ ดังนี้

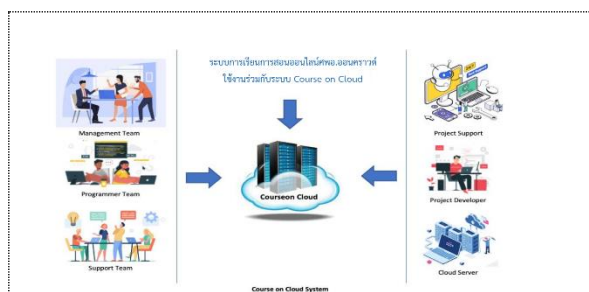
1) เข้าใจปัญหา ศึกษาความเป็นไปได้ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา และความเป็นไปได้ และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ประโยชน์เพื่อออกแบบกลไกการพัฒนา คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประชุม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการและความเป็นไปได้ของผู้ใช้ประโยชน์

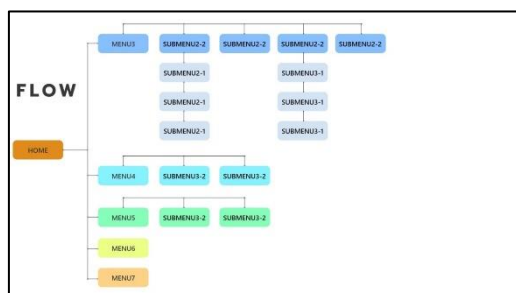
ทรัพยากรการบริหาร	สภาพปัญหา	ความต้องการ/ความเป็นไปได้
คน	1. ขาดบุคลากรในการปฏิบัติงาน 2. ขาดครูผู้สอน 3. ขาดทักษะและประสบการณ์ในการใช้สื่อ	1. การส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้โดยใช้สารสนเทศ 2. ผู้ที่สนใจต้องเรียนรู้ทุกเนื้อหาได้จากทุกคน ทุกที่ ทุกเวลา 3. การอบรมเชิงปฏิบัติให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
งบประมาณ	1. งบประมาณสนับสนุนการขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไม่เพียงพอ	1. แพลตฟอร์มต้องใช้ได้จากทรัพยากรที่มีอยู่
เครื่องมือ	1. ขาดเครื่องมือ/เครื่องใช้สำนักงาน	1. แพลตฟอร์มต้องครอบคลุมการจัดทำรายงานของสำนักงานวัฒนธรรม 2. แพลตฟอร์มต้องใช้งานง่าย ไม่ยุ่งยาก 3. แพลตฟอร์มต้องทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันได้
การจัดการ	1. ขาดความต่อเนื่องในการทำงานจากสถานการณ์โควิด	1. เป้าหมายของการศึกษาอาจยังคงเดิมแต่ผู้เรียนสามารถใช้วิธีที่แตกต่างในการไปให้ถึงจุดหมายได้

ทรัพยากร การบริหาร	สภาพปัญหา	ความต้องการ/ความเป็นไปได้
	2. ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน	2. การศึกษาทางเลือกที่ยืดหยุ่นกับคนทุกช่วงวัย 3. กระบวนการและสื่อการสอนที่ตรงกับลักษณะความสนใจของวัยผู้เรียน และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน 4. รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน และส่งเสริม สนับสนุนซึ่งกันและกัน 5. การปรับตัว และเตรียมทักษะเพื่อรับมือกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใหม่

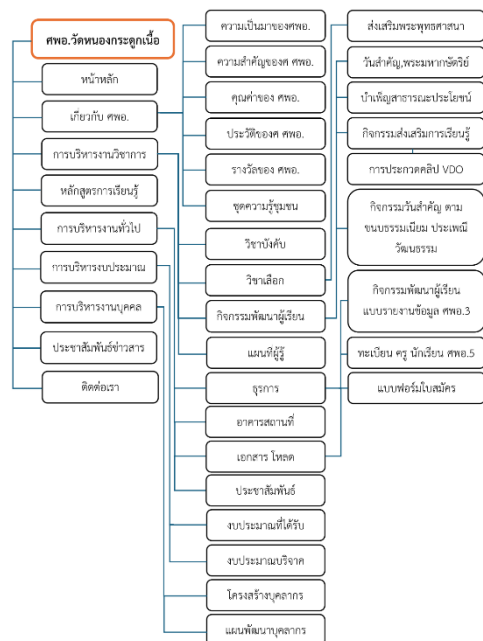
2) การวิเคราะห์ โดยการประชุมทีมพี่เลี้ยง และคณะผู้วิจัย 3) การออกแบบ/พัฒนาแพลตฟอร์ม โดย 3.1) การออกแบบภาพรวม และองค์ ประกอบของแพลตฟอร์มการจัดการศึกษา 3.2) การออกแบบระบบศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3.3) การออกแบบการใช้งานของอาจารย์ผู้สอน และ 3.4) การออกแบบการใช้งานของผู้เรียน

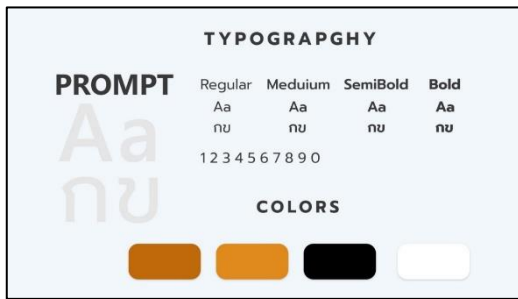
ภาพที่ 1 ภาพรวมระบบ Course on Cloud

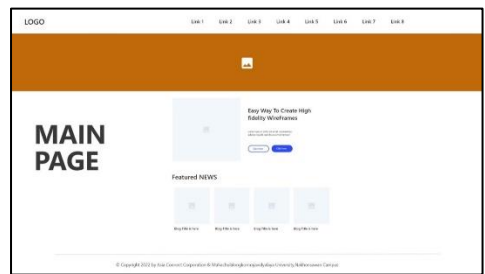
ภาพที่ 2 การออกแบบ UX - UI การใช้งานของระบบ

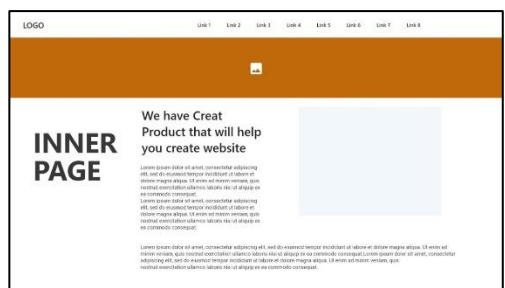
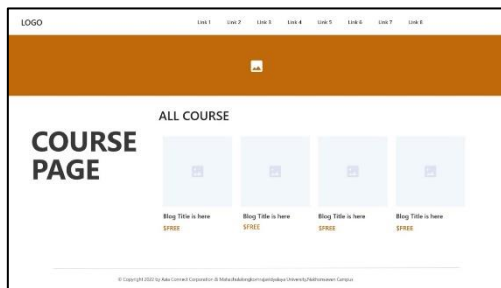
ภาพที่ 3 โครงสร้างการออกแบบพัฒนาแพลตฟอร์ม ศพอ.วัดหนองกระดุกเหนือ

ภาพที่ 4 การกำหนดค่าสี ตัวอักษรที่ใช้ในหน้าเว็บไซต์

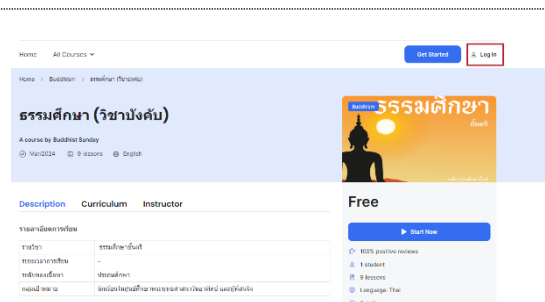

ภาพที่ 5 การออกแบบโครงสร้างหน้าแรก (Home)

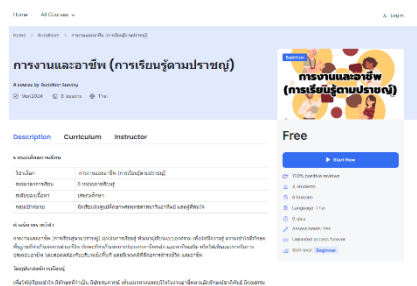

ภาพที่ 6 การออกแบบโครงสร้างหน้ารายละเอียดด้านใน การออกแบบโครงสร้างหน้าแรก การวางรายวิชาเรียน

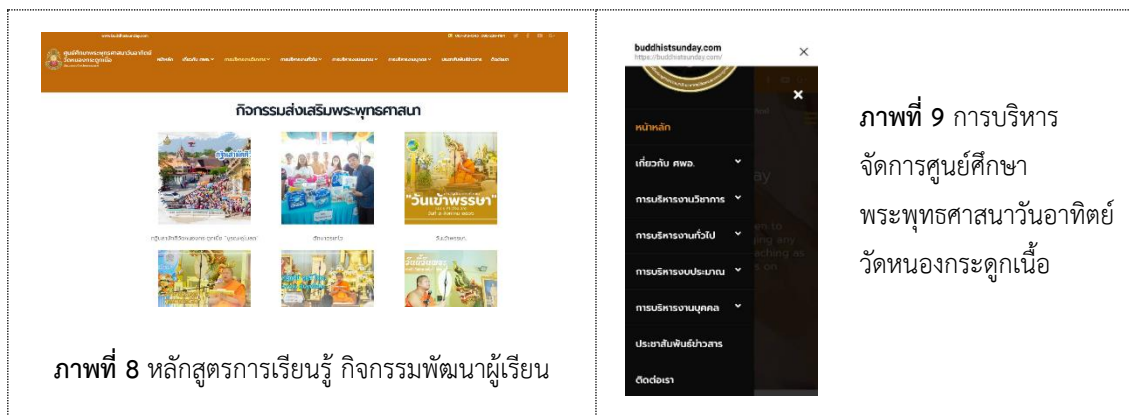
1.2 องค์ประกอบของแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Cloud ของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ วัดหนองกระดุกเนื้อ
ประกอบด้วย 1) หลักสูตรการเรียนรู้ ประกอบด้วย วิชาบังคับ วิชาเลือก กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ
แผนที่ผู้รู้ และ 2) การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดหนองกระดุกเนื้อ
ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงบประมาณ การบริหารงาน
บุคคล และองค์ประกอบสนับสนุน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

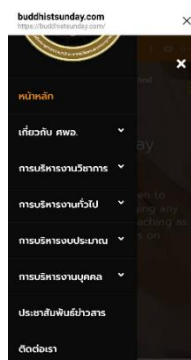
ภาพที่ 7 หลักสูตรการเรียนรู้ วิชาบังคับ

ภาพที่ 8 หลักสูตรการเรียนรู้ วิชาเลือก

ภาพที่ 8 หลักสูตรการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ภาพที่ 9 การบริหาร
จัดการศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
วัดหนองกระดุกเนื้อ

2. การประเมินผลและพัฒนาแพลตฟอร์ม การจัดการศึกษาแบบ Course on Could ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ วัดหนองกระดุกเนื้อ

2.1 การทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์ม โดยการทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์มกับกลุ่มทดลอง จำนวน 16 รูป/คน และการประเมินผลโดยใช้แบบสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้แพลตฟอร์ม พบว่า ผลการความพึงพอใจของผู้ใช้แพลตฟอร์ม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, $S.D. = 0.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านความรู้และประโยชน์ที่ได้รับ มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุด ($\bar{X} = 3.88$) รองลงมา คือ ด้านการเข้าถึงข้อมูลและเนื้อหา ($\bar{X} = 3.86$) และน้อยที่สุด คือ การสมัครและการทำงาน ($\bar{X} = 3.78$)

2.2 การประเมินผลแพลตฟอร์ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 2.1) กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์โดยตรงจากแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Could ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบ และ 2.2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านแพลตฟอร์มดิจิทัล คัดเลือกจากผู้ที่มีผลงานวิจัยหรือประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยผลของการประเมินประสิทธิภาพแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Could ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, $S.D. = 0.74$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2.3 การปรับปรุง / พัฒนา โดย 3.1) การจัดการทำเอกสารคู่มือการใช้งาน คือ คู่มือการใช้งานสำหรับผู้เรียน และคู่มือการใช้งานสำหรับผู้สอน และ 3.2) การเผยแพร่แพลตฟอร์ม โดย URL ที่จดทะเบียนไว้ คือ <https://buddhistsunday.com/>

ภาพที่ 10 การจัดทำเอกสารคู่มือการใช้งานและการเผยแพร่แพลตฟอร์ม

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้จะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล คือ กลไกและกระบวนการการพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Cloud ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบกับการรองรับสังคมพลวัตของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

ระบบดำเนินการ (Delivery System) เป็นส่วนของการขับเคลื่อนกิจกรรมกรมการพัฒนาฯ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

1. ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง (User) ประกอบด้วย ครู, นักเรียน, ผู้บริหารและผู้ปกครอง สอดคล้องกับงานวิจัยของสรพงศ์ สุขเกษม (2562) พบว่า องค์ประกอบของการสอนแบบผสมผสานมีองค์ประกอบหลัก 4 ข้อ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้าประกอบด้วยผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล และกระบวนการ นำเอารูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์นอกชั้นเรียนเข้ามาประกอบการสอน และในระหว่างเรียนจะมีการทดสอบ ทบทวน กำหนดประเด็นปัญหา กิจกรรมกลุ่มย่อย และประเมินผล

2. ความสามารถทั่วไป ประกอบด้วย การปรับตัว เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ การใช้สื่อสารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล

3. แรงจูงใจ ประกอบด้วย การเข้าถึงผู้เรียนได้มากขึ้น, ชุดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่, การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเกณฑ์ของกระทรวงวัฒนธรรม และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัยในชุมชน

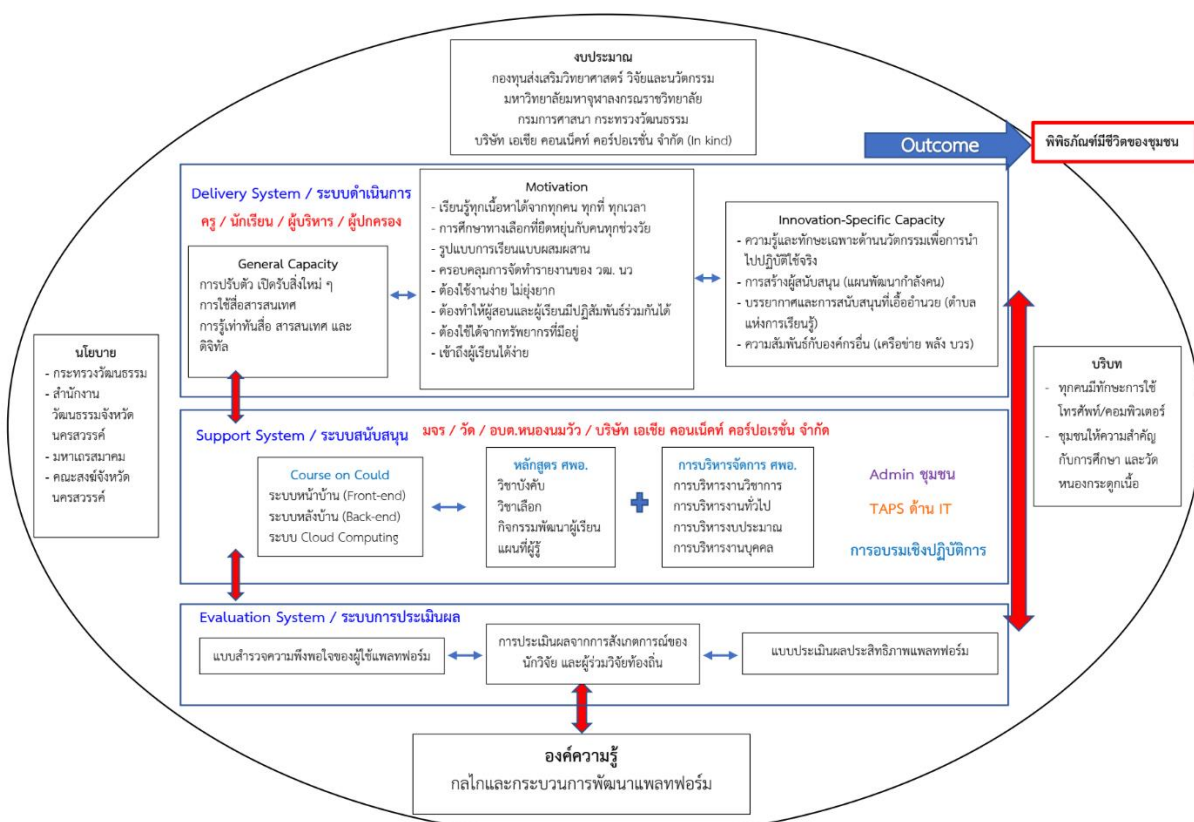
4. ความสามารถเฉพาะที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ ประกอบด้วย เรียนรู้ทุกเนื้อหาได้จากทุกคน ทุกที่ ทุกเวลา การศึกษาทางเลือกที่ยืดหยุ่นกับคนทุกช่วงวัย รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน ครอบคลุมการจัดทำรายงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ ต้องใช้งานง่าย ไม่ยุ่งยาก ต้องทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันได้ ต้องใช้ได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ และเข้าถึงผู้เรียนได้ง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) (2562) พบว่า แนวทางการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนการใช้ดิจิทัลในการปฏิรูปการศึกษาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับผู้เรียนและผู้สอน เพื่อสร้างความเสมอภาคด้านการศึกษาให้แก่นักเรียนและครูในชนบทที่ห่างไกล โดยปรับปรุงคุณภาพสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบดิจิทัลอย่างเพียงพอและทั่วถึง, การสร้างเครื่องมือการเรียนรู้ที่ทำให้สามารถเข้าถึงการศึกษาด้วยดิจิทัล เพื่อให้ครูและนักเรียนทั่วประเทศสามารถเข้าถึงดิจิทัลแพลตฟอร์มการเรียนรู้ เป็นต้น

ระบบสนับสนุน (Support System) เป็นส่วนของการส่งเสริม สนับสนุนให้การขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดนครสวรรค์ บรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย 2.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, วัดและคณะสงฆ์, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว และบริษัท เอเชีย คอนเน็คท์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (In-kind) ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนหลักรายเดียวหรือร่วมกับภาคเอกชนรายอื่นที่เข้าร่วม Partnership School เพื่อพัฒนาการศึกษาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างคนให้มีคุณภาพ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศอย่างยั่งยืน 2.2 Course on Could 2.3 หลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดหนองกระดุกเนื้อ 2.4 การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดหนองกระดุกเนื้อ และ 2.5 เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา ประกอบด้วย ทีม Admin ชุมชน, ทีมพี่เลี้ยง และการอบรมเชิงปฏิบัติการ ขณะที่องค์ประกอบภายนอกที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับการรองรับสังคมพลวัตของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย นโยบายของภาครัฐ คือ กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นผู้ที่กำกับ ดูแลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และนโยบายของคณะสงฆ์ คือ มหาเถระ

สมาคมและคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งเป็นผู้ที่สนับสนุนและขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของจอมทยาสนิท พงษ์เสฐียร (2559) ได้ พบว่า ภาครัฐในฐานะเป็นผู้เล่นหลักในด้านนโยบายจะต้องมีความชัดเจนของเป้าหมายการศึกษา กำหนดบทบาทของภาครัฐและภาคเอกชนให้ชัดเจน และปฏิรูประบบสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้มีความเชื่อมั่น น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะการปฏิรูประบบคลังการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 11 กลไกและกระบวนการพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาของ ศพอ.หนองกระดุกน้ำ

เมื่อศึกษา และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเชิงระบบ สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ ได้ดังนี้

1. ระบบดำเนินการ (Delivery System) เป็นส่วนของการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาฯ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง (User) ประกอบด้วย

ครู, นักเรียน, ผู้บริหารและผู้ปกครอง 1.2 ความสามารถทั่วไป General Capacity ประกอบด้วย การปรับตัว เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ, การใช้สื่อสารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล 1.3 แรงจูงใจ Motivation ประกอบด้วย การเข้าถึงผู้เรียนได้มากขึ้น, ชุดการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่, การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเกณฑ์ของกระทรวงวัฒนธรรม และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัยในชุมชน และ 1.4 ความสามารถเฉพาะที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ Innovation-Specific Capacity ประกอบด้วย เรียนรู้ทุกเนื้อหาได้จากทุกคน ทุกที่ ทุกเวลา, การศึกษาทางเลือกที่ยืดหยุ่นกับคนทุกช่วงวัย, รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน, ครอบคลุมการจัดทำรายงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์, ต้องใช้งานง่าย ไม่ยุ่งยาก, ต้องทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันได้, ต้องใช้ได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ และเข้าถึงผู้เรียนได้ง่าย

2. ระบบสนับสนุน (Support System) เป็นส่วนของการส่งเสริม สนับสนุนให้การขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดนครสวรรค์ บรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย 2.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง (Supporter) ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, วัดและคณะสงฆ์, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว และบริษัท เอเชีย คอนเน็คท์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด 2.2 Course on Cloud ประกอบด้วย ระบบหน้าบ้าน (Front-end), ระบบหลังบ้าน (Back-end) และระบบ Cloud Computing 2.3 หลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดหนองกระดุกเนื้อ ประกอบด้วย วิชาบังคับ (ธรรมศึกษา), วิชาเลือก (การเรียนรู้ตามปราชญ์), กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และแผนที่ผู้รู้ 2.4 การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดหนองกระดุกเนื้อ ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ, การบริหารงานทั่วไป, การบริหารงบประมาณ, การบริหารงานบุคคล และองค์ประกอบสนับสนุน และ 2.5 เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา ประกอบด้วย ทีม Admin ชุมชน เพื่อเป็นการสนับสนุนการทำงานของ User ในระบบดำเนินการ, ทีมพี่เลี้ยง (Technical Assistance Providers; TAPs) ที่คอยให้คำแนะนำในรูปแบบต่าง ๆ และการอบรมเชิงปฏิบัติการ

3. ระบบการประเมินผล (Evaluation System) เป็นการประเมินผลการขับเคลื่อนการพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบกับการรองรับสังคมพลวัตของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยการประเมินผลใน 3 ลักษณะ คือ การประเมินผลจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม, แบบสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้แพลตฟอร์ม และแบบประเมินผลประสิทธิภาพแพลตฟอร์ม

4. องค์ประกอบภายนอกที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับการรองรับสังคมพลวัตของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 4.1 นโยบายของภาครัฐ คือ กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นผู้กำกับ ดูแลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และนโยบายของคณะสงฆ์ คือ มหาเถรสมาคมและคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งเป็นผู้ที่สนับสนุนและขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาให้บรรลุเป้าหมาย 4.2 บริบท ประกอบด้วย ทุกคนมีทักษะการใช้โทรศัพท์/คอมพิวเตอร์ และชุมชนให้ความสำคัญกับการศึกษา และวัดหนองกระดุกเนื้อ และ 4.3 เงื่อนไข ได้รับการสนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ และบริษัท เอเซีย คอนเน็คท์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (In Kind) ที่สนับสนุนนวัตกรรม องค์ความรู้ Cloud

5. องค์ความรู้ คือ กลไกและกระบวนการแพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Cloud ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบกับการรองรับสังคมพลวัตของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์

6. เป้าหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบ จังหวัดนครสวรรค์ (วัดหนองกระดุกเนื้อ) คือ พิพิธภณณ์มีชีวิตของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรสนับสนุนเชิงนโยบายในการขยายผลในการใช้แพลตฟอร์มการจัดการศึกษาแบบ Course on Cloud ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อให้เข้าถึงผู้เรียนได้หลากหลาย และยืดหยุ่นกับคนทุกช่วงวัย

2. ภาครัฐควรส่งเสริม สนับสนุนเชิงนโยบายและทรัพยากรทางการบริหารในการปรับตัว และเตรียมทักษะเพื่อรับมือกับการจัดการเรียนรู้แบบใหม่

3. ภาครัฐควรสนับสนุนเชิงนโยบายสร้างความเข้มแข็งให้แก่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดนครสวรรค์ในลักษณะโรงเรียนพี่น้อง โดยใช้ฐานจากสถานศึกษาที่มีความเข้มแข็งช่วยเหลือสถานศึกษาแห่งอื่น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Hybrid Learning เพื่อขยายฐานการเรียนรู้ให้กลุ่มคนที่สนใจ และยืดหยุ่นกับคนทุกช่วงวัยให้สามารถเรียนร่วมกันได้
2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีให้แก่บุคลากรทางการศึกษา เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่นักเรียนและผู้สนใจ
3. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). *แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- จอมทยาสนิท พงษ์เสถียร. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ในรายวิชาคอมพิวเตอร์สารสนเทศขั้นพื้นฐาน สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี. *วารสารการศึกษาไทย*, 13(131), 21-23.
- พระมหาทรงยศ แท่นยัง และคณะ. (2560). การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารบริหารการศึกษามศว*, 14(27), 88-98.
- พระราชปริยัติวิธาน, ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ ผู้รับผิดชอบด้านการศึกษา (2566, 29 พฤษภาคม). *การจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดนครสวรรค์*. (รัตติยา เหนืออำนาจ, ผู้สัมภาษณ์)
- สรพงศ์ สุขเกษม. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ในรายวิชาคอมพิวเตอร์สารสนเทศขั้นพื้นฐาน สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(4), 317-327.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *รูปแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มโดยการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์. *ทะเบียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) ประจำปี 2566 จังหวัดนครสวรรค์*. (อัดสำเนา)
- Ziegler, J. C., et al. (2010). Orthographic depth and its impact on universal predictors of reading: a cross-language investigation. *Psychol Sci*, 21(4), 551-559.

การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สุราษฎร์ธานี เขต 3

Academic Administration Study of School Administrators Affecting Learner
Quality in Schools under Surat Thani Primary Educational Service Area
Office 3

สุภัทษา เพ็ชรแดง¹ ทิพนาศ เศวตวรโชติ² และบุญส่ง ทองเอียง³
Supatcha Petdeang, Tippamas Sawetvorrachot and Boonsong Thong-Eaing

Received: January 26, 2024

Revised: June 08, 2024

Accepted: June 17, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร 2) ศึกษาคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน และ 3) ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหาร ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จำนวน 302 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ระดับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนโดยอยู่ในระดับมาก ด้านทักษะการ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์; Mahamakut Buddhist University, Sritthammasokkarat Campus

Corresponding author, e-mail: supatchapetdeang@gmail.com

ทำงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ 3) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยหรืออำนาจพยากรณ์ ร้อยละ 66.60

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, ผู้บริหาร, คุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the level of academic administration of administrators; 2) to study the level of student quality in schools; and 3) to study the academic administration of administrators that affected the quality of students in schools under Surat Thani Primary Educational Service Area Office 3. It was a quantitative research. The sample consisted of 302 administrators, heads of academic departments, and teachers under Surat Thani Primary Educational Service Area Office 3. A questionnaire was used as the data collection tool. The statistics used in the research were mean, standard deviation, and Pearson's Correlation Coefficient. The research results found that 1) the overall level of academic administration of administrators was at a high level. The highest mean was in the aspect of internal quality assurance system development and educational standards, 2) the quality of students in schools was at a high level. The highest mean was in the aspect of work skills, 3) the academic administration of administrators affected the quality of students significantly at the .01 level. The predictive coefficient or predictive power was 66.60 percent.

Keywords: Academic Administration, Administrator, Student Quality in Schools

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมถึงประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลง

ไปอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับความเสี่ยงในหลายมิติ โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการบริหารภาครัฐที่อ่อนแอ โครงสร้างเศรษฐกิจที่ไม่สามารถรองรับการเติบโตอย่างยั่งยืน ทั้งความเสี่ยงจากความเสื่อมถอยของค่านิยมที่ดีงามในสังคมไทย ความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความเสี่ยงด้านความมั่นคงของประเทศ จึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น

ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ในระหว่างปีการศึกษา 2560 และปีการศึกษา 2561 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 (2565) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ในรายวิชาหลัก ปรากฏว่า วิชาภาษาไทย คะแนนเฉลี่ย 56.92 คะแนน เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ที่ได้ 48.64 วิชาภาษาอังกฤษ คะแนนเฉลี่ย 34.50 คะแนน เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ที่ได้ 31.51 คะแนน วิชาคณิตศาสตร์ คะแนนเฉลี่ย 38.19 คะแนน เพิ่มขึ้นจากปี 2560 และได้ 38.87 คะแนน ซึ่งในภาพรวมปีการศึกษา 2561 สูงกว่า ปีการศึกษา 2560 จะเห็นได้ว่าผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ในระหว่างปีการศึกษา 2560 และปีการศึกษา 2561 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นไปในทางที่ดีขึ้น เนื่องจากผู้บริหารให้ความสำคัญในการบริหารงานวิชาการโดยร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในช่วยกันยกระดับผลสัมฤทธิ์ และจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพและประสิทธิภาพทางการศึกษา ที่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยเฉพาะงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผู้เรียนทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ทำให้คุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการสูงขึ้น เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต จึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การจัดการศึกษาจึงมีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะความรู้ ความสามารถและสร้างสมรรถนะที่ดีของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม รองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554)

จากสภาพดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน ในด้านการจัดการหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล การนิเทศ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน การส่งเสริมและสนับสนุนงาน

วิชาการแก่บุคลากรทางการศึกษาเพื่อที่จะนำมาเป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการในให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
3. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จำนวน 1,402 คน ปีการศึกษา 2565

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอน จำนวน 302 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางสุ่มของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie, R.V. & Morgan, D. W., 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อเสนอต่อผู้บริหาร โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง หลังจากได้แบบสอบถามกลับมา 300 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด ผู้วิจัยตรวจสอบความเรียบร้อยและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ผู้ตอบได้ส่งกลับคืนมาแล้วนำไปวิเคราะห์ต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา รองลงมาคือ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรใน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

2. ผลการศึกษาระดับคุณภาพผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ทักษะการทำงาน รองลงมาคือ ทักษะการแสวงหาความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ทักษะการคิด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

3. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กันปานกลาง (R_{xy}).511 ตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้ากับสมการของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร ได้แก่ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศศึกษาด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนได้อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุดและอยู่ในระดับสูงที่สุดกว่าทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาและจัดทำระเบียบและข้อปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาและผู้บริหารจัดทำรายงานเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบระดับคุณภาพของการดำเนินพันธกิจด้านต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้พัฒนาคุณภาพการศึกษาและประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับงานวิจัยของเกตกนก สวยคำขาว (2561) พบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนราชินีบูรณะ การพัฒนา ระบบประกันคุณภาพภายใน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน พบว่า ทักษะการทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุดและอยู่ในระดับสูงที่สุดกว่าทุกด้านทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก มีการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ผู้เรียนรักการทำงาน ผู้เรียนทำงานอย่างเป็นระบบ โดยมีการวางแผนการทำงานและดำเนินงานตามแผนจนสำเร็จอย่างมีคุณภาพ ผู้เรียนทำงานอย่างมีความสุข ผู้เรียนภูมิใจในผลงานของตนเอง มุ่งมั่นพัฒนางานของตนเอง ผู้เรียนสามารถทำงานเป็นหมู่คณะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ออกไปแข่งขันทางวิชาการภายนอก ทั้งระดับเขต และเชิงวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน ปลุกฝังผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริต ผู้เรียนบอกแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ และแนะแนวอาชีพเพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้เรียน เกี่ยวกับอาชีพที่ตนเองสนใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพล พรเพ็ญ (2561) พบว่า คุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน พบว่าโดยรวมมีความสัมพันธ์กันปานกลาง (R_{xy}) .5111 และมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์แต่ละด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเข้าใจและมีความคิดเห็นว่าการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนนั้นมีความสัมพันธ์กันทางบวก และการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 7 ด้าน ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ทักษะการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการทำงาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ทั้งสิ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพล พรเพ็ญ (2561) พบว่า การบริหารงานวิชาการกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนใต้โดยภาพรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกานต์กนิษฐ์ จงมณีสุวรรณ (2562) พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา กลุ่มกรุงธนเหนือ สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารงานวิชาการเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จึงต้องให้ความสำคัญในเรื่องงานวิชาการ การพัฒนาและส่งเสริมในด้านด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และทำงานอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ดังนั้นผู้บริหารจึงควรปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน ควรมีการสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมให้ครูเห็นความสำคัญของการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่กำหนด

2. คุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ควรให้ความสำคัญในการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพและออกกำลังกายสม่ำเสมอ ให้ความรู้ในเรื่องของการรู้จักป้องกันและหลีกเลี่ยงสภาวะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง โดยมีการพูดเนื้อหาสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ หรือจัดให้มีกิจกรรมโฮมรูมหลังเลิกแถวเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักป้องกันและหลีกเลี่ยงสภาวะที่เสี่ยงต่อโรคภัย อุบัติเหตุ และควรส่งเสริมผู้เรียนในการสร้างผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ กีฬา นันทนาการ ตามจินตนาการได้ตามวัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรจัดทำวารสารงานวิจัยและรวบรวมเป็นฐานข้อมูลงานวิจัยที่สามารถให้องค์กร ผู้ปกครอง ชุมชน ใช้สืบค้นหาความรู้งานวิจัยได้อย่างสะดวก รวดเร็ว สร้างเครือข่ายในพัฒนางานวิจัยในชั้นเรียนร่วมกับสถาบันทางการศึกษาอื่น ๆ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย ควรกำหนดให้งานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอน เพื่อกระตุ้นให้ครูผู้สอนตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนและนำผลการวิจัยชั้นเรียนไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

2. ควรจัดทำโครงการส่งเสริมความรู้สู่ชุมชนหรือจัดตั้งศูนย์บริการทาง วิชาการแก่ ชุมชน หน่วยงาน องค์กรและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เป้าหมายเพื่อให้ความรู้ ส่งเสริม บริการ วิชาการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านการบริหารวิชาการกับอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กานต์กนิษฐ์ จงมณีสุวรรณ. (2562). *การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ในระดับประถมศึกษา กลุ่มกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- เกตกนก สวคำข้าว. (2561). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนราชินีบูรณะสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9. (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. (2565). *กลุ่มงานสารสนเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา*. เข้าถึงได้จาก <https://www.surat3.go.th/>.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2554). *คู่มือการ ประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับ พ.ศ. 2554. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : แม็ทซ์พอยท์.*
- สุพล พรเพ็ญ. (2561). *การบริหารงานวิชาการกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพ มหานคร กลุ่มกรุงเทพใต้. (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

Document Management in the Disruption Era for Schools under Chiang Mai
Primary Educational Service Area Office 5

ณัฐณิพมิล ไพศาลธารา¹ ณัฐิยา ตันตรานนท์² และสุทธินันท์ ชื่นชม³

Natphimon Phaisantara, Nuttiya Tantranont and Sutthinan Cheunchom

Received: April 17, 2024

Revised: May 27, 2024

Accepted: July 03, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานสารบรรณ 2) เปรียบเคียงสมรรถนะการบริหารงานสารบรรณ และ 3) พัฒนาระบบการบริหารงานสารบรรณ ในยุคดิจิทัลสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน 158 คน 2) ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน 6 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน รวมทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 3) แบบประเมินกระบวนการบริหารงานสารบรรณ และ 4) แบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลกระบวนการบริหารงานสารบรรณ วิเคราะห์ ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิง คุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารงานตามขอบเขตงาน สารบรรณทั้ง 6 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ปัญหาการบริหารงานและการดำเนินงานสาร

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5; Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 5

²⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่; Chiang Mai Rajabhat University,

Corresponding author, e-mail: nuttiya18@gmail.com, Tel. 061-2681444

บรรณในยุคดิจิทัลขึ้นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีปัญหามากที่สุด คือ ด้านกระบวนการบริหารและการดำเนินงานสารบรรณที่ไม่ชัดเจน 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 มีการบริหารงานที่ใกล้เคียงกับองค์กรที่เป็นเลิศ อย่างไรก็ตาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ยังขาดคู่มือการบริหารงานสารบรรณ และขาดการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานสารบรรณอย่างเป็นระบบ และ 3) กระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล เป็นการใช้ระบบสนับสนุนการบริหารจัดการ AMSS++ ในการบริหารงานสารบรรณ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับกระบวนการบริหาร POLC ประกอบด้วย การวางแผนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล การจัดการองค์การด้านการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล การเป็นผู้นำการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล และการควบคุมการปฏิบัติงานสารบรรณในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ ผลการประเมินกระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลพบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการทดลองใช้กระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลพบว่า ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารงานสารบรรณ, ยุคดิจิทัล, กระบวนการบริหารงานสารบรรณ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the conditions and problems of document management; 2) to compare the competency of document management; and 3) to develop document management process in the disruption era for the Office of the Educational Service Area and schools under Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 5. This was a mixed methods research. The informants were divided into 3 groups: 1) 158 administrators and operators, 2) 6 administrators and operators, and 3) 3 experts, including 6 administrators and operators. The research instruments included 1) questionnaires, 2) structured interviews, 3) document management process assessment forms, and 4) document management process efficiency and effectiveness assessment forms. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. Qualitative data were analyzed using content analysis. The research results found

that 1) the overall condition of the administration according to scope of document work in all 6 areas was at a high level. However, the overall problems of administration and document operations in the disruption era were at a high level. The most problematic aspect was the unclear administration and document operation process, 2) Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 5 had an administration that was close to an excellent organization. However, Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 5 still lacked a document administration manual and lacked a systematic monitoring and evaluation of document operations, and 3) the process of document management in the disruption era was the use of the AMSS++ management support system in document management. The operation steps were consistent with the POLC management process, consisting of planning document management in the disruption era, managing the organization of document management in the disruption era, being a leader in document management in the disruption era, and controlling document operations in the disruption era. The results of the evaluation of the document management process in the disruption era found that it was most appropriate and feasible. The results of the experiment using the document management process in the disruption era found that the efficiency and effectiveness of the document management process in the disruption era were overall at the highest level.

Keywords: Document Management, Disruption Era, Document Management Process

บทนำ

โลกยุคดิจิทัลเป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในองค์กรก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินงาน อีกทั้งยังลดปริมาณกระดาษลดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และยังสอดคล้องกับยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการใช้ชีวิตและการทำงานมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรจึงควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน และพัฒนาตนเองให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถก้าวทันเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580) ยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้าน

การจัดสมดุลและระบบบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งเน้นการให้บริการที่มีความสะดวกรวดเร็วผ่านเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐาน และสามารถตรวจสอบได้ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

งานสารบรรณเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานและภายในหน่วยงาน โดยงานสารบรรณเกี่ยวข้องกับการบริหารเอกสารตั้งแต่การจัดทำ การรับ การส่ง การเก็บรักษา การยืมคืน จนถึงการทำลาย (ราชกิจจานุเบกษา, 2548) ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีหน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 โดยผู้บริหารมีหน้าที่ในการบริหารงาน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2550) ทั้งนี้ งานสารบรรณเป็นงานในด้านการบริหารงานทั่วไป ซึ่งผู้บริหารมีหน้าที่ควบคุมดูแลให้ผู้ปฏิบัติงานดำเนินการอย่างเป็นระบบ รวดเร็ว ทันเวลา และถูกต้องตามระเบียบงานสารบรรณ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (สุธาสนี คำสนอง, อภิสิทธิ์ สมศรีสุข และวโร เพ็งสวัสดิ์, 2562)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5, 2566) โดยด้านการบริหารงานสารบรรณนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่ในการรับส่งหนังสือราชการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และสถานศึกษา ซึ่งปัญหาที่พบในการบริหารงานสารบรรณส่วนใหญ่เป็นปัญหาภายในหน่วยงาน ได้แก่ การค้นหาเอกสารเนื่องจากการจัดเก็บที่ยังไม่เป็นระบบ การไม่กำหนดระยะเวลาในการจัดเก็บและทำลายเอกสาร รวมถึงการขาดความรู้ความเข้าใจในระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่ง สดใส เลิศเดช (2562) กล่าวถึงปัญหาสำหรับการปฏิบัติงานสารบรรณ ประกอบด้วย ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยตามขั้นตอนการปฏิบัติ ทั้งการจัดทำ การเก็บรักษา และการค้นหาเอกสาร ขาดการวางแผนและการกำหนดระยะเวลาในการเก็บรักษาหรือทำลายเอกสาร นอกจากนี้ มานิตย์ กุศลคุ้ม (2562) ยังกล่าวถึงปัญหาของการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการปฏิบัติงานว่า บุคลากรขาดความรู้และทักษะในการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ และยังยึดติดกับการใช้ระบบเอกสารแบบเดิม

การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานสารบรรณก่อให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นไปด้วยความรวดเร็วและทันเหตุการณ์ ประหยัดงบประมาณ อีกทั้งยังลดความซ้ำซ้อนในการจัดเก็บข้อมูล (เกวลี เฉิดดิลก, 2563) ซึ่งกระแสการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีทำให้องค์กรทุกองค์กรต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จากหลักการและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนา

กระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 เพื่อให้ผู้บริหารนำไปใช้ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อความมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดในการบริหารงานต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานสารบรรณในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5
2. เพื่อเทียบเคียงสมรรถนะการบริหารงานสารบรรณระหว่างองค์กรที่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5
3. เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานสารบรรณ ใช้การวิจัยเชิงปริมาณกับประชากรจำนวนทั้งหมด 158 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษาและผู้อำนวยการกลุ่มจำนวน 8 คน ผู้ปฏิบัติงานสารบรรณในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 จำนวน 11 คน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 65 คน และผู้ปฏิบัติงานสารบรรณในโรงเรียน จำนวน 74 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพและปัญหาการบริหารงานสารบรรณ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ระยะที่ 2 การเทียบเคียงสมรรถนะการบริหารงานสารบรรณระหว่างองค์กรที่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวนทั้งหมด 6 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 1 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีคะแนนการบริหารงานระบบราชการ 4.0 (PMQA 4.0) เป็นอันดับ 1 ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการกลุ่มอำนวยการ จำนวน 1 คน และผู้ปฏิบัติงานสารบรรณเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน และผู้ให้ข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

เชียงใหม่ เขต 5 จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการกลุ่มอำนวยการ จำนวน 1 คน และผู้ปฏิบัติงานสารบรรณเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับการเทียบเคียงสมรรถนะการบริหารงานสารบรรณ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ระยะที่ 3 การพัฒนากระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล โดยผู้วิจัยร่างกระบวนการและดำเนินการตรวจสอบใน 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตรวจสอบกระบวนการบริหารงานสารบรรณ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานสารบรรณ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชำนาญการพิเศษ ผู้อำนวยการโรงเรียนชำนาญการพิเศษ และผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการศึกษาทางไกล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 2) การทดลองใช้กระบวนการบริหารงานสารบรรณกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก เนื่องจากโรงเรียนในสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 6 คน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 จำนวน 1 คน ผู้ปฏิบัติงานสารบรรณสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 จำนวน 1 คน ผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 1 คน ผู้ปฏิบัติงานสารบรรณโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 1 คน ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 1 คน และผู้ปฏิบัติงานสารบรรณโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบประเมินกระบวนการบริหารงานสารบรรณ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.98 และ 2) แบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลกระบวนการบริหารงานสารบรรณ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานสารบรรณในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 จากประชากรจำนวน 158 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติงานสารบรรณโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 46.84 มีอายุเฉลี่ยมากที่สุดประมาณ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.63 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับ

ปริญญาดรี คิดเป็นร้อยละ 51.27 และส่วนมากมีประสบการณ์ในการบริหารงานและการปฏิบัติงานสารบรรณอยู่ในระยะเวลา 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.04 ทั้งนี้ พบว่า สภาพการบริหารตามขอบเขตงานสารบรรณทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการจัดทำหนังสือราชการ ด้านการรับหนังสือราชการ ด้านการส่งหนังสือราชการ ด้านการเก็บรักษาหนังสือราชการ ด้านการยืมหนังสือราชการ และด้านการทำลายหนังสือราชการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.72$, $\sigma = 0.71$) โดยด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดทำหนังสือราชการ ($\mu = 4.22$, $\sigma = 0.61$) ด้านการส่งหนังสือราชการ ($\mu = 4.21$, $\sigma = 0.52$) ด้านการรับหนังสือราชการ ($\mu = 4.15$, $\sigma = 0.59$) และด้านการเก็บรักษาหนังสือราชการ ($\mu = 3.86$, $\sigma = 0.73$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการยืมหนังสือราชการ ($\mu = 3.07$, $\sigma = 0.91$) และด้านการทำลายหนังสือราชการ ($\mu = 2.81$, $\sigma = 0.91$) ทั้งนี้ ปัญหาการบริหารงานและการดำเนินงานสารบรรณในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.52$, $\sigma = 0.78$) โดยด้านที่มีปัญหามากที่สุด คือ ด้านกระบวนการบริหารและการดำเนินงานสารบรรณที่ไม่ชัดเจน ($\mu = 4.53$, $\sigma = 0.50$)

2. ผลการเทียบเคียงสมรรถนะการบริหารงานสารบรรณระหว่างองค์กรที่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า

ตารางที่ 1 การเทียบเคียงสมรรถนะการบริหารงานสารบรรณกับองค์กรที่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ

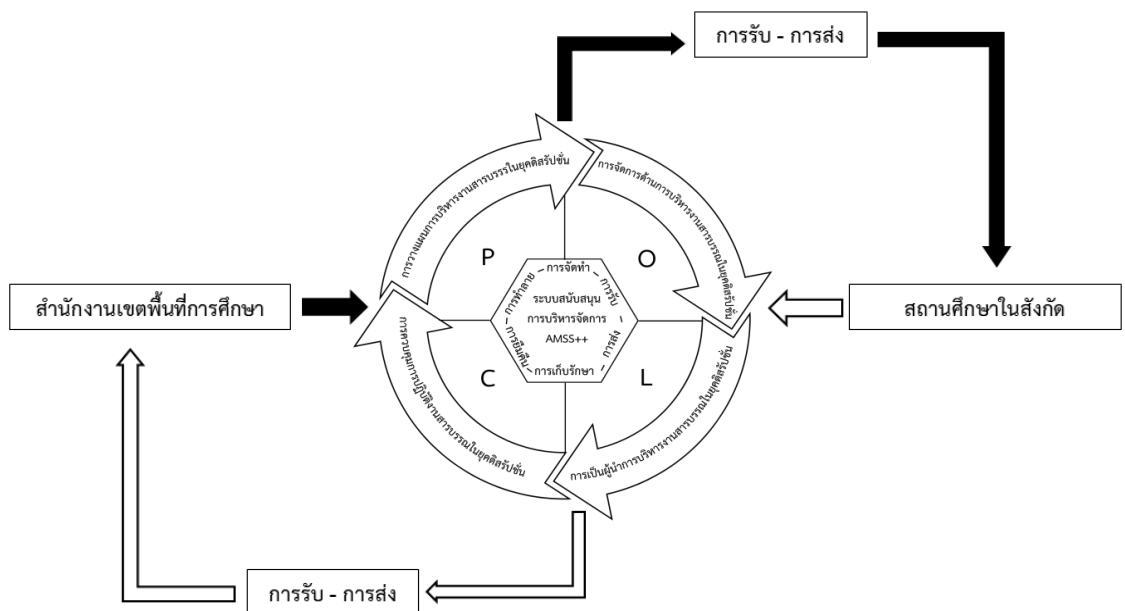
ประเด็นการ สัมภาษณ์	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5
1. แนวทางการ ปฏิบัติงานสาร บรรณ	ปฏิบัติงานตามคู่มือการปฏิบัติงานสาร บรรณของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และคู่มือของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 1	ปฏิบัติงานตามคู่มือการปฏิบัติงานสาร บรรณของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลของ การบริหารงาน สารบรรณ	1. มีระบบงานสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ที่มี ความทันสมัยตอบสนองความต้องการ ของผู้ใช้งาน 2. บุคลากรมีความรู้ความสามารถและ ความเต็มใจในการปฏิบัติงาน	1. บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการ ปฏิบัติงานตามภาระงานที่ได้รับ มอบหมาย 2. ผู้บริหารตรวจสอบข้อมูลในงานที่ได้ มอบหมายอย่างสม่ำเสมอ

ประเด็นการ สัมภาษณ์	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5
	3. มีการสื่อสารในองค์กรที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน	
	4. ผู้บริหารมีการตรวจสอบ ควบคุม และประเมินผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ	
3. การบริหารงาน สารบรรณใน ยุคดิจิทัล	ใช้เทคโนโลยีในการลดขั้นตอนการทำงาน โดยใช้ระบบ E-paperless เพื่อการดำเนินงานที่ถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว คุ่มค่า พร้อมทั้งดำเนินการสะท้อนหรือสรุปผลการบริหารอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง	นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงาน โดยใช้ระบบ AMSS++ และพัฒนาแพลตฟอร์ม ให้มีความรวดเร็ว ทันเวลา มีข้อมูลถูกต้อง และคุ้มค่าเพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพ
4. แนวทางการ พัฒนาบุคลากร ด้านงานสาร บรรณใน ยุคดิจิทัล	1. สร้างความตระหนักแก่บุคลากร ให้มีความรับผิดชอบ และให้ความสำคัญกับการทำงาน เน้นการบริหารด้วยใจ 2.อบรมและพัฒนาบุคลากรด้านความรู้ การปฏิบัติงานสารบรรณ ขั้นตอนการให้บริการ และการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานยุคดิจิทัลเพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3. ประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัด	1. สร้างความตระหนักแก่บุคลากรในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานสารบรรณ 2. จัดอบรมและพัฒนาบุคลากรเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการปฏิบัติงานสารบรรณ
5. กระบวนการใน การบริหารงาน สารบรรณ	1. ศึกษาบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในการปฏิบัติงานสารบรรณ วิเคราะห์งานสารบรรณและวางแผนการดำเนินงานสารบรรณ 2. สรุปอำนาจหน้าที่ที่สอดคล้องกับระเบียบ กำหนดหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานสารบรรณ แต่งตั้งคำสั่งในการปฏิบัติงาน 3. ส่งเสริมและสื่อสารด้วยกลยุธยมิตร ส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรด้านงานสารบรรณและการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน	1. วางแผนการดำเนินงานสารบรรณเป็นประจำทุกปี 2. แต่งตั้งบุคลากรในการปฏิบัติงานสารบรรณ ตามระเบียบงานสารบรรณ 3. รับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานสารบรรณเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

ประเด็นการ สัมภาษณ์	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5
	4. ควบคุม ติดตามและประเมินผลการ ดำเนินงานสารบรรณ	

ตารางที่ 1 พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 มีการบริหารงานที่ใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ยังขาดคู่มือการบริหารงานสารบรรณของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 และขาดการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานสารบรรณอย่างเป็นระบบ

3. ผลการพัฒนากระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 สามารถสรุปได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล

ภาพที่ 1 แสดงกระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้ระบบสนับสนุนการบริหารจัดการ AMSS++ ในการบริหารงานสารบรรณภายในองค์กรตามขอบข่ายการบริหารงานสารบรรณใน 6 ด้าน ประกอบด้วย การจัดทำหนังสือราชการ การรับหนังสือราชการ การส่งหนังสือราชการ การเก็บรักษาหนังสือราชการ การยืมคืนหนังสือราชการ และการทำลายหนังสือราชการ ตลอดทั้งใช้ระบบสนับสนุนการบริหารจัดการ AMSS++ ในการรับส่งข้อมูลข่าวสารร่วมกันระหว่างองค์กร ซึ่งการบริหารจัดการงานสารบรรณในยุคดิจิทัลเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับกระบวนการบริหาร POLC ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การวางแผนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล (P-Planning) เป็นการวางแผนการใช้ระบบสนับสนุนการบริหารจัดการ AMSS++ ในการบริหารงานสารบรรณ และการวางแผนการพัฒนากุศลกรในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการปฏิบัติงานสารบรรณ โดยผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบและบุคลากรให้สามารถดำเนินงานตามขอบข่ายการบริหารงานสารบรรณได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพตามระเบียบงานสารบรรณ

2. การจัดการองค์การด้านการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล (O-Organizing) เป็นการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรในการปฏิบัติงานและการจัดสรรงบประมาณโดยผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาระบบสนับสนุนการบริหารจัดการ AMSS++ ในการบริหารงานสารบรรณและการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนากุศลกร รวมถึงการพัฒนากุศลกรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการปฏิบัติงานสารบรรณ

3. การเป็นผู้นำการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล (L-Leading) เป็นการนำของผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีดิจิทัล มีเป้าหมายและนโยบายที่ชัดเจนด้านการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล ตลอดทั้งสามารถสื่อสารและจูงใจผู้ปฏิบัติงานให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การควบคุมการปฏิบัติงานสารบรรณในยุคดิจิทัล (C-Controlling) เป็นการติดตามประเมินผลและปรับปรุงผลโดยผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาด้านระบบสนับสนุนการบริหารจัดการ AMSS++ ในการบริหารงานสารบรรณสำหรับยุคดิจิทัลให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ มีความสะดวกในการค้นหาเอกสาร เกิดความคุ้มค่าด้านการประหยัดเวลาและทรัพยากร รวมทั้งการติดตามประเมินผลและปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการปฏิบัติงานสารบรรณ

ผลการประเมินกระบวนการบริหารงานสารบรรณ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ผลการประเมินกระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดีสร้บชั้นสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.96$, S.D. = 0.07) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.47)

2) ผลการทดลองใช้กระบวนการบริหารสารบรรณในยุคดีสร้บชั้นกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 และโรงเรียนในสังกัดขนาดกลาง 1 โรงเรียน และขนาดเล็ก 1 โรงเรียน ใช้ระยะเวลาในการทดลองใช้ 1 เดือน พบว่า ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดีสร้บชั้นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.48) โดยด้านความรวดเร็ว พบว่า การพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับงานสารบรรณและการพัฒนาบุคลากรก่อให้เกิดความรวดเร็วในการปฏิบัติงานในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.44) รองลงมาด้านความประหยัด พบว่า การใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับงานสารบรรณก่อให้เกิดการประหยัดด้านงบประมาณในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.48) และด้านความเป็นปัจจุบัน พบว่า การประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับงานสารบรรณก่อให้เกิดข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ทันสมัย และทันต่อการใช้งานในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.47)

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพและปัญหาการบริหารงานสารบรรณ พบว่า สภาพการบริหารตามขอบเขตงานสารบรรณ 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการจัดทำหนังสือราชการ ด้านการรับหนังสือราชการ ด้านการส่งหนังสือราชการ ด้านการยืมหนังสือราชการ อยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ด้านการเก็บรักษาหนังสือราชการ และด้านการทำลายหนังสือราชการอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ ปัญหาการบริหารงานและการดำเนินงานสารบรรณในยุคดีสร้บชั้นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 และสถานศึกษาในสังกัด คือ กระบวนการบริหารและการดำเนินงานสารบรรณไม่ชัดเจน ซึ่งการบริหารงานสารบรรณควรมีกระบวนการบริหารงานที่ชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติได้ถูกต้องตามระเบียบงานสารบรรณ สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร มอญเลิศ (2560) ที่กล่าวว่า กระบวนการเป็นองค์ประกอบที่จะนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ธุรการ ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ตลอดจนแนวปฏิบัติของส่วนราชการอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ผลการเทียบเคียงสมรรถนะการบริหารงานสารบรรณระหว่างองค์กรมีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า 1) การบริหารงานสารบรรณควรมีวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยองค์กรอาจพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับบริบทของตนเองเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญกมล ฐักชี และฐิติมา ให้อยอง (2565) ที่กล่าวถึงความสำคัญของคู่มือว่า คู่มือมีส่วนสำคัญที่ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันตามกฎระเบียบและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วตามระยะเวลาที่กำหนด 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการบริหารงานสารบรรณ ได้แก่ 2.1) มีระบบงานสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความทันสมัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ก่อให้เกิดความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของนิชากร สร้อยสนธิ และมัลลิกา ธรรมจริยาวัฒน์ (2565) ที่กล่าวว่า การจัดการสำนักงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ถือเป็นเครื่องมือสำคัญของการจัดการองค์การสมัยใหม่ที่ทำให้การทำงานมีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น 2.2) บุคลากรมีความรู้ความสามารถและความเต็มใจในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรที่มีประสิทธิภาพจะทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่องค์กรวางไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของกล้วยไม้ วันทนัง, เมทินี รัชฎารักษ์ และณัฐกิตติ์ เอี่ยมสมบุรณ์ (2563) ที่กล่าวว่า บุคลากรมีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนให้องค์กรไปสู่จุดมุ่งหมาย บุคลากรที่มีความสามารถและทัศนคติเชิงบวกจะส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามทิศทางที่กำหนดไว้ 2.3) มีการสื่อสารในองค์กรที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสื่อสารเป็นสื่อสำคัญในการสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพรพิมล วัฒน และมนต์ ขอเจริญ (2564) ที่กล่าวว่า การสื่อสารเป็นการประสานให้บุคลากรบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรร่วมกัน 2.4) มีการตรวจสอบ ควบคุม และประเมินผลการทำงานโดยผู้บริหารอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการติดตาม ควบคุมและประเมินผลก่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐชัย วงศ์สุลักษณ์ และอัญสุรีย์ ศิริโสภณ (2564) ที่กล่าวว่า การติดตามและการประเมินผล สะท้อนให้เห็นผลการดำเนินงานเพื่อนำไปแก้ไขและปรับปรุงให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องได้ 3) การบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และเพิ่มประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามาศ มูลกระโทก, วินัย ทองมัน และพระราชวรชिरเมธี วรบุญญ (2567) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารควรสนับสนุนให้มีการใช้ระบบดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน 4) การพัฒนาบุคลากรด้านงานสารบรรณในยุคดิจิทัล ผู้บริหารควรสร้างความตระหนัก อบรมและพัฒนาบุคลากร พร้อมทั้งประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการใช้

เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการปฏิบัติงานสารบรรณ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานสารบรรณที่ประสบความสำเร็จต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้ความสามารถและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของพีไลรัตน์ ต๊ะมา และณัฐยา ตันตรานนท์ (2566) ที่กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศถือเป็นหน้าที่ของผู้บริหารในการส่งเสริมบุคลากรสู่มาตรฐานทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน 5) กระบวนการในการบริหารงานสารบรรณ ผู้บริหารควรมีการวางแผน การจัดการ การนำ และการควบคุมการดำเนินงานสารบรรณ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพควรเป็นระบบที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์สิงห์ชัย จิตธมโม และพระครูศรีสุธรรมนิวิฐ (2565) ที่กล่าวถึงระบบการบริหารงาน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการ การเลือกคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จและเป้าหมาย

3. กระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ใช้การบริหารงานตามกระบวนการ POLC ประกอบด้วย 1) การวางแผนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล เพื่อให้แผนงานมีความชัดเจนและนำไปสู่การปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2560) และงานวิจัยของจำเนียร จิรวโส (2563) ที่กล่าวว่า การวางแผนเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานตามเป้าหมายเป็นไปอย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพสูงสุด 2) การจัดการองค์การด้านการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล โดยการกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวลักษณ์ คำลาพิศ และสมเกต อุทธโยธา (2564) ที่กล่าวว่า การจัดการองค์การเป็น การดำเนินการตามแผนงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยมีการจัดโครงสร้างขององค์กรด้านการงาน บุคลากรและทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความเหมาะสมและคุ้มค่า 3) การเป็นผู้นำการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีดิจิทัล มีเป้าหมายและนโยบายด้านการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลที่ชัดเจนและสามารถสื่อสารลงสู่ผู้ปฏิบัติงานได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของณิรดา เวชญาลักษณ์ (2566) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้นำ การศึกษา ได้แก่ ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาบูรณาการในการบริหารงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ 4) การควบคุมการปฏิบัติงานสารบรรณในยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารทำหน้าที่ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงผลการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของรวิวรรณ สุ่มมาตย์, วรกฤต เกื่อนช้าง และปฏิธรรม สำเนียง (2565) ที่กล่าวว่า การควบคุม คือ การดูแลและสนับสนุนบุคลากร

ให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้บริหารควรตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นไปตามแผนการทำงานที่วางไว้ สามารถปรับปรุง ปรับเปลี่ยน และจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผลการประเมินกระบวนการบริหารงานสารบรรณ พบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการที่พัฒนาขึ้นเป็นกระบวนการที่มีระบบและมีความชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรางค์ บุญยะพงศ์ไชย (2565) ที่กล่าวว่า การจัดระบบการทำงานที่ชัดเจน การมีนโยบายและกฎระเบียบต่าง ๆ มีกรอบและแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจนจะมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ผลการทดลองใช้กระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล พบว่า กระบวนการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนี้ 1) ด้านความรวดเร็ว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการพัฒนากระบวนการเทคโนโลยีดิจิทัลและการพัฒนาบุคลากรก่อให้เกิดความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทิพย์ ประทุน และสร้อยณี อุเสนยาง (2565) ที่กล่าวว่า การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้สามารถสร้างประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น การค้นหา การจัดเก็บข้อมูล การทำธุรกรรมต่าง ๆ ตลอดจนติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วขึ้น 2) ด้านความประหยัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนากระบวนการเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับงานสารบรรณก่อให้เกิดการประหยัดด้านงบประมาณ สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทวิทย์ อุ่นละมัย (2566) ที่กล่าวว่า การประยุกต์ใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์เป็นการลดค่าใช้จ่าย เอกสารรูปแบบกระดาษ จึงช่วยประหยัดทรัพยากรและประหยัดค่าใช้จ่าย 3) ด้านความเป็นปัจจุบัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับงานสารบรรณก่อให้เกิดข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ทันสมัย และทันต่อการใช้งาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหากันดินันท์ เสงสกุล (2564) ที่กล่าวว่า การบริหารงานทุกด้านที่มีการใช้เทคโนโลยีจะช่วยให้เกิดความคล่องตัว สะดวก รวดเร็ว แม่นยำ สามารถตรวจสอบได้ และทันต่อสถานการณ์

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้กระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 1) การวางแผนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล 2) การจัดการองค์การด้านการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล 3) การเป็นผู้นำการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล และ 4) การควบคุมการปฏิบัติงานสารบรรณในยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารเป็นผู้นำในการวางแผนนโยบายและแผนงาน การปรับปรุงพัฒนาระบบสารสนเทศและบุคลากรสำหรับการปฏิบัติงานสารบรรณ ตลอดทั้งการควบคุม

และประเมินผลให้มีระบบและบุคลากรที่สามารถปฏิบัติงานได้ตามขอบข่ายการบริหารงานสารบรรณอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาระบบงานสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
2. ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองและส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารควรประยุกต์ใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ระบบสนับสนุนการบริหารจัดการ AMSS++ ในการบริหารงานสารบรรณ เพื่อให้การบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัลมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. ผู้บริหารควรจัดประชุมวางแผนการใช้กระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานสารบรรณให้มีประสิทธิภาพ มีความรวดเร็ว ประหยัดงบประมาณ และมีข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน
3. ผู้บริหารควรติดตามประเมินผลด้านระบบและการปฏิบัติงานของบุคลากรตามกระบวนการบริหารงานสารบรรณในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. (2550, 16 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 124 ตอนที่ 24 ก, หน้า 29-36.
- กล้วยไม้ วันทนัง, เมทินี รัชฎารักษ์ และณัฐกิตติ์ เอี่ยมสมบูรณ์. (2563). การจัดการความหลากหลายของบุคลากรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในบริษัทผู้ให้บริการขนส่งสินค้าทางอากาศแห่งหนึ่ง. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชน*, 2(2), 46-61.
- เกวลี เฉิดติลก. (2563). การพัฒนาระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์สำหรับงานสารบรรณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *วารสารสถาปัตยกรรม การออกแบบและการก่อสร้างคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 2(3), 53-66.

- ขวัญกมล รุฬักชี และฐิติมา โห้ล่ายอง (2565). ความสำเร็จในการใช้คู่มือการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของสำนักตรวจสอบป้องกันและปราบปรามกรมสรรพสามิต. *วารสารการจัดการภาครัฐและการเมือง*, 1(1), 33-45.
- จำเนียร จิรวโส. (2563). พุทธวิธีในการวางแผนบริหารองค์การเพื่อความสันติสุข. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 3(1), 1-14.
- จิราพร มอญเลิศ. (2560). ประสิทธิภาพด้านการปฏิบัติงานสารบรรณของมหาวิทยาลัยแม่โจ้อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารปัญญา*, 24(1), 36-45.
- จุฑามาศ มุลกระโทก, วินัย ทองมัน และพระราชวรชิตเมธี วรปัญญา. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ตามหลักสัปปุริสธรรม 7. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(2), 83-96.
- ณัฐชัย วงศ์ศุภลักษณ์ และอัญสุรีย์ ศิริโสภณ. (2564). กรอบการประเมิน: แนวทางใหม่แห่งการประเมิน. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 11(2), 200-214.
- ณิชากร สร้อยสนธิ และมัลลิกา ธรรมจริยาวัฒน์. (2565). การจัดการสำนักงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงานปลัดกระทรวงการคลังแห่งประเทศไทย. *วารสารการจัดการโซ่คุณค่าและกลยุทธ์ธุรกิจ*, 2(3), 28-39.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 18(1), 45-58.
- นันทวดี อุ่นละมัย. (2566). ปัจจัยเชิงคุณภาพของระบบงานสารบรรณช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีต่อองค์กรต่างประเทศ. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพ*, 10(1), 151-162.
- พรพิมล วัฒน และมนต์ ขอเจริญ. (2564). แนวทางการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการและการพัฒนาแบรนด์ให้เป็นที่รู้จักของสถาบันการbinมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตภายใต้สถานการณ์โควิด-19. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 15(2), 12-32.
- พระครูสังฆรักษ์สังห์ชัย ฐิตธมโม และพระครูศรีสุธรรมนิวิฐ. (2565). การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(4), 285-294.

- พระมหากันดินันท์ เฮงสกุล. (2564). เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 3(1), 1-10.
- พิไลรัตน์ ตีมา และณัฐยา ตันตรานนท์. (2566). การพัฒนาบุคลากรสู่มาตรฐานทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน ของบุคลากรสำนักงานศึกษาธิการภาค 15. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 26(1), 280-290.
- มานิตย์ กุศลคุ้ม. (2562). ความพร้อมต่อการใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 13(2), 173-183.
- รวีวรรณ สุ่มมาตย์, วรกฤต เกื่อนช้าง และปฐิธรรม สำเนียง. (2565). รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(6), 123-136.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.2526. (2548, 23 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 122 ตอนพิเศษ 99 ง, หน้า 1-31.
- สดใส เลิศเดช. (2562). การพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 6(12), 276-287.
- สัญญา เคนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2560). กรอบแนวคิดการศึกษาการวางแผนและการบริหารแผน. *วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 4(2), 389-411.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5. (2566). *แผนปฏิบัติการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5. เชียงใหม่ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5.*
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 2561-2580 (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุทิพย์ ประทุน และสรุณีย์ อุเสินยาง. (2565). การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศในยุควิถีชีวิตใหม่. *วารสารลวะศรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี*, 6(1), 1-18.
- สุธาสิณี คำสนอง, อภิสิริ สมศรีสุข และวาโร เฟ่งสวัสดิ์. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานสารบรรณของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(1), 31-41.

- สุรางค์ บุญยะพงศ์ไชย. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร. *วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 12(1), 64-90.
- เสาวลักษณ์ คำลาพิศ และสมเกต อุทธโยธา. (2564). แนวทางในการส่งเสริมการดำเนินงานวิจัยในชั้นเรียนของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยใช้กระบวนการบริหารแบบ POLC. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 9(35), 118-127.

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่ เป้าหมายของจังหวัดเลย

Database System Development for Discovering the Poverty Solution
Guidelines in Target Areas of Loei Province

ธัญชัย บุญหนัก¹

Tanunchai Boonnuk

Received: March 17, 2024

Revised: June 23, 2024

Accepted: July 10, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบฐานข้อมูลของ 3 หมู่บ้านเป้าหมาย จังหวัดเลย ได้แก่ หมู่บ้านนากระเซ็น หมู่บ้านบุสม และหมู่บ้านหาดเปี้ย 2) ประยุกต์ใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลมาวิเคราะห์และค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความยากจน เครื่องมือที่ใช้คือ โปรแกรม Microsoft Visual Studio.Net 2017 ฐานข้อมูล Microsoft SQL Server และแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนากระเซ็น หมู่บ้านบุสม และหมู่บ้านหาดเปี้ย จำนวน 1,642 คน (791 ครัวเรือน) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลของ 3 หมู่บ้านเป้าหมายจังหวัดเลย ผู้วิจัยพัฒนา Web Application โดยกำหนดสิทธิ์ 3 ระดับ คือ ผู้ดูแลระบบ ผู้บันทึกข้อมูล และบุคคลทั่วไป ส่วนฐานข้อมูลมี 6 ตาราง ได้แก่ ตาราง rw_user เก็บข้อมูลผู้ใช้ ตาราง Village เก็บข้อมูลหมู่บ้าน ตาราง Map เก็บแผนที่ Google Map หมู่บ้าน ตาราง rpNumber เก็บรายงาน ตาราง Family เก็บข้อมูลครัวเรือน และตาราง Person เก็บข้อมูลบุคคล 2) การประยุกต์ใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลมาวิเคราะห์และค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความยากจน ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยากจน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ทางบวก ได้แก่ ความขัดแย้งใน

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย; Loei Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: tanunchai.boo@lru.ac.th, Tel. 095-2162287

ครัวเรือน การจัดการมลพิษหรือมลภาวะต่าง ๆ พฤติกรรมเสี่ยง การจัดการปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบกับครัวเรือน และการได้รับความช่วยเหลือ ส่วนทางลบ ได้แก่ ความสามารถในการอ่าน สถานะทางสุขภาพ การมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน การดูแลรักษาบริเวณภายนอกบ้าน และการศึกษา ดังนั้นควรแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยวางแผนทางตามผลการวิเคราะห์

คำสำคัญ: ระบบฐานข้อมูล, ความยากจน, พื้นที่เป้าหมาย

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop a database system of 3 target villages in Loei Province: Na Krasen Village, Bu Hom Village, and Hat Bia Village; and 2) to apply data from the database to analyze and find solutions to poverty problems. The tools used were Microsoft Visual Studio.Net 2017, Microsoft SQL Server database, and questionnaires. The sample group was 1,642 people (791 households) living in Na Krasen Village, Bu Hom Village, and Hat Bia Village. Logistic regression analysis was used. The research results found that 1) in developing the database system of 3 target villages in Loei Province, the researcher developed a Web Application by specifying 3 levels of permissions: administrator, data recorder, and general public. The database consisted of 6 tables: rw_user table was used to store user information; Village table was used to store village data; Map table was used to store Google Maps; rpNumber table was used to store reports; Family table was used to store household information; and Person table was used to store personal data, 2) data were applied from the database to analyze and find solutions to poverty problems. Factors affecting poverty at a significance level of 0.05 on the positive side included household conflicts, pollution management, risky behaviors, disaster management that affected households, and receiving assistance. On the negative side, they included reading ability, health status, household electricity, maintenance of the outside of the house, and education. Therefore, poverty problems should be solved by setting guidelines based on the analysis results.

Keywords: Database System, Poverty, Target Area

บทนำ

สถานการณ์ความยากจนในปี 2565 ปรับตัวดีขึ้นจากปี 2564 โดยมีจำนวนคนจนทั้งสิ้น 3.80 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนจนร้อยละ 5.43 ลดลงจากปีก่อนที่สัดส่วนคนจนร้อยละ 6.32 ขณะที่เมื่อพิจารณาเป็นระดับครัวเรือน พบว่า มีครัวเรือนยากจนจำนวน 1.12 ล้านครัวเรือน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.14 ของครัวเรือนทั้งหมด ลดลงจาก 1.24 ล้านครัวเรือนในปี 2564 เป็นผลมาจากความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้การดำรงชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่มีแนวโน้มกลับเข้าสู่ภาวะปกติการบริโภคภาคครัวเรือนกลับมาขยายตัว การจ้างงานเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าส่ง-ค้าปลีกและภาคโรงแรมและภัตตาคารซึ่งมีส่วนช่วยให้รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ความต่อเนื่องของมาตรการช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อยและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าสถานการณ์ในเรื่องความจนของประเทศจะดีขึ้น แต่จะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังมีคนยากจนอยู่เป็นจำนวนมาก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) และข้อมูลความยากจนดังกล่าวยังขาดการเก็บไว้อย่างเป็นระบบเพื่อนำมาวิเคราะห์

ประโยชน์ของฐานข้อมูล มี 3 ประการ คือ ลดการเก็บข้อมูลที่ซ้ำซ้อน ข้อมูลบางชุดที่อยู่ในรูปของแฟ้มข้อมูลอาจมีปรากฏอยู่หลาย ๆ แห่ง เพราะมีผู้ใช้ข้อมูลชุดนี้หลายคน เมื่อใช้ระบบฐานข้อมูลแล้วจะช่วยให้ความซ้ำซ้อนของข้อมูลลดน้อยลง ประการที่สอง คือ รักษาความถูกต้องของข้อมูล เนื่องจากฐานข้อมูลมีเพียงฐานข้อมูลเดียว ในกรณีที่มีข้อมูลชุดเดียวกันปรากฏอยู่หลายแห่งในฐานข้อมูล ข้อมูลเหล่านี้จะต้องตรงกัน ถ้ามีการแก้ไขข้อมูลนี้ทุก ๆ แห่งที่ข้อมูลปรากฏอยู่จะแก้ไขให้ถูกต้องตามกันหมดโดยอัตโนมัติด้วยระบบจัดการฐานข้อมูล และประการสุดท้าย คือ การป้องกันและรักษาความปลอดภัยให้กับข้อมูลทำได้อย่างสะดวก การป้องกันและรักษาความปลอดภัยกับข้อมูลระบบฐานข้อมูลจะให้เฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ซึ่งก่อให้เกิดความปลอดภัยของข้อมูลด้วย (ปาริชาติ กองแหวน, 2555) โดยประโยชน์ของฐานข้อมูลดังกล่าวนำไปสู่การได้ข้อมูลที่นำไปวิเคราะห์เพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่เป้าหมายของจังหวัดเลย 3 หมู่บ้านเป้าหมายของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ที่ไม่ซ้ำซ้อน ข้อมูลมีความถูกต้อง และข้อมูลมีความปลอดภัย เพื่อให้ผลการวิเคราะห์ที่ถูกต้องและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องและตรงประเด็น

จังหวัดเลยตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 520 กม. มีเนื้อที่ประมาณ 11,424 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,140,382 ไร่ มีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ความยาว 197 กิโลเมตร มีแม่น้ำโขง แม่น้ำเหือง และแนวสันเขาเป็นแนวพรมแดนติดต่อกับแขวงไชยะบูลี และแขวงเวียงจันทน์ของ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยจังหวัดเลยแบ่งการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ 89 ตำบล (ไม่รวมตำบลกุดป่องซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเมือง) 918 หมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 27 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 71 แห่ง (จังหวัดเลย, 2566) ซึ่งจังหวัดเลยมีสภาพภูมิประเทศที่งดงาม อากาศหนาวเย็น เป็นแหล่งเพาะปลูกไม้ดอกไม้ประดับที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ และยังเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญอีกด้วย โดยประชาชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำให้ยังมีปัญหาในเรื่องรายได้ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ห่างไกล โดยพื้นที่เป้าหมายของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยจากการสำรวจเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนคือ หมู่บ้านนากระเซ้ง อำเภอท่าลี่ หมู่บ้านบุสม อำเภอเชียงคาน และหมู่บ้านหาดเปี้ย อำเภอปากชม

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ในพื้นที่เป้าหมายของจังหวัดเลย โดยจะเก็บข้อมูลไว้ในฐานข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลของ 3 หมู่บ้านเป้าหมายจังหวัดเลย ได้แก่ หมู่บ้านนากระเซ้ง อำเภอท่าลี่ หมู่บ้านบุสม อำเภอเชียงคาน และหมู่บ้านหาดเปี้ย อำเภอปากชม
2. เพื่อประยุกต์ใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลมาวิเคราะห์และค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาความยากจน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ที่ใช้ข้อมูลเชิงสำรวจภาคตัดขวาง (Cross-sectional Study) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนากระเซ้ง อำเภอท่าลี่, หมู่บ้านบุสม อำเภอเชียงคาน และหมู่บ้านหาดเปี้ย อำเภอปากชม กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนากระเซ้ง อำเภอท่าลี่, หมู่บ้านบุสม อำเภอเชียงคาน และหมู่บ้านหาดเปี้ย อำเภอปากชม จำนวน 1,642 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล การพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้วิจัยพัฒนาโดยใช้โปรแกรม Visual Studio.Net 2017 พัฒนาด้วย ASP.NET โดยใช้ภาษา C# เป็นส่วนของ Code Behind และใช้ฐานข้อมูล SQL Server โดยการพัฒนา Web Application ระบบฐานข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสิทธิ์ 3 ระดับ คือ ผู้ดูแลระบบ ผู้บันทึกข้อมูล และบุคคลทั่วไป ส่วนฐานข้อมูล Microsoft SQL Server ผู้วิจัยได้สร้างตาราง 6 ตาราง

ได้แก่ ตาราง rw_user ไว้เก็บข้อมูลผู้ใช้ ตาราง Village ไว้เก็บข้อมูลหมู่บ้าน ตาราง Map ไว้เก็บแผนที่ Google Map ในแต่ละหมู่บ้าน ตาราง rpNumber ไว้เก็บรายงาน ตาราง Family ไว้เก็บข้อมูลครัวเรือน และตาราง Person เก็บข้อมูลบุคคล 2) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม แล้วจึงนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาเข้าระบบฐานข้อมูลผ่าน Web Application

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีอยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนข้อมูลที่เก็บ และส่วนของระบบฐานข้อมูลที่พัฒนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ส่วนข้อมูลที่เก็บ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลโดยวิธีการที่เชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1.1 พบผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้านเพื่ออธิบายและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของโครงการวิจัยนี้ 1.2 พบปะกับชาวบ้านเพื่อชี้แจงให้เข้าใจ 1.3 คณะวิจัยเก็บข้อมูลวิจัย โดยใช้แบบสอบถาม และ 1.4 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แล้วนำไปเก็บไว้ในฐานข้อมูลทั้งในส่วน of ข้อมูล และผลการวิเคราะห์

2. ส่วนของระบบฐานข้อมูล ผู้วิจัยจะพัฒนาเป็นแบบโปรแกรม Web application ด้วยภาษา ASP.NET with C# โดยใช้ Microsoft SQL Server เป็นฐานข้อมูล โดยระบบฐานข้อมูลดังกล่าวมีคุณสมบัติดังนี้ 2.1 เป็นฐานข้อมูลที่เก็บข้อมูลที่ 3 พื้นที่เป้าหมายของจังหวัดเลย ได้แก่ บ้านนากระเซ็น อำเภอด่านซ้าย บ้านนาอูม อำเภอเชียงคาน และบ้านหาดเปียง อำเภอด่านซ้าย 2.2 ระบบฐานข้อมูลสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบกราฟฟิค ได้แก่ กราฟ และแผนที่ทางภูมิศาสตร์ และสามารถจัดทำรายงานที่เกี่ยวข้อง 2.3 ระบบฐานข้อมูลมีการกำหนดให้มีผู้ใช้ได้ระดับ ได้แก่ ผู้ดูแลระบบ ผู้บริหาร ผู้นำข้อมูลเข้า ผู้ใช้งานทั่วไป และผู้เยี่ยมชม (Guest) และ 2.4 ระบบฐานข้อมูลมีการป้องกันความปลอดภัยจากการเจาะข้อมูลและไวรัสคอมพิวเตอร์

สำหรับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยในส่วนนี้ เป็นไปตามวงจรชีวิตของการพัฒนาซอฟต์แวร์ (System Development Life Cycle: SDLC) มีดังนี้ 1) ขั้นตอนการวางแผน (Planning) โดยกำหนดรูปแบบของระบบฐานข้อมูล ประเมินการต้นทุนในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล กำหนดแนวทางของการพัฒนาระบบฐานข้อมูล และกำหนดระยะเวลา 2) การวิเคราะห์ความต้องการ (Analysis) เป็นขั้นตอนของการค้นหาความต้องการของระบบฐานข้อมูล และวิเคราะห์ความต้องการนั้น เพื่อให้เข้าใจภาพรวมและหน้าที่การทำงานของระบบฐานข้อมูล ซึ่งในส่วนนี้จะต้องไปพบปะกับประชาชนในหมู่บ้านทั้งในส่วนของผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไป 3) การออกแบบ (Design) เป็นขั้นตอนการออกแบบส่วนประกอบต่าง ๆ ของระบบฐานข้อมูล เพื่อให้ตรงกับความต้องการที่ได้วิเคราะห์มาแล้ว 4) การเขียนโปรแกรม (Development) ระบบฐานข้อมูลจะถูกพัฒนา

เป็นแบบโปรแกรมบนเว็บ (Web Application) ด้วยภาษา ASP.NET with C# โดยใช้ Microsoft SQL Server เป็นฐานข้อมูล 5) การทดสอบ (Testing) โดยทดลองใช้โปรแกรมระบบฐานข้อมูล 6) การประเมินโปรแกรม 7) การโอนย้ายข้อมูล (Data Conversion) โดยการนำเข้าข้อมูลที่เก็บจากแบบสอบถาม และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าไปในระบบฐานข้อมูล 8) การนำไปใช้งานงานจริง (Production) 9) การให้ความช่วยเหลือ (Support) เมื่อการใช้งานเกิดปัญหา

การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย หมายเลขรับรอง H018/2563 วันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป IBM SPSS Statistics 21.0 ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) ได้แก่ สมการถดถอยโลจิสติกแบบไบนารี (Binary Logistic Regression)

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การพัฒนาระบบฐานข้อมูลของ 3 หมู่บ้านเป้าหมายจังหวัดเลย ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้วิจัยพัฒนาโดยใช้โปรแกรม Visual Studio.Net 2017 พัฒนาด้วย ASP.NET โดยใช้ภาษา C# เป็นส่วนของ Code Behind และใช้ฐานข้อมูล SQL Server ดังรายละเอียดต่อไปนี้

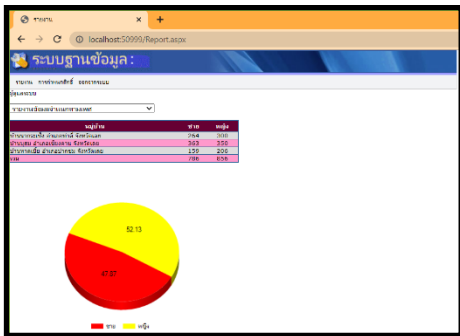
1.1 การพัฒนา Web Application สำหรับ Web Application ฐานข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสิทธิ์ 3 ระดับ คือ ผู้ดูแลระบบ ผู้บันทึกข้อมูล และบุคคลทั่วไป โดยระบบจะตรวจสอบสิทธิ์ผ่านหน้าต่าง Login ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 หน้าต่าง Login เข้าระบบ

สำหรับรายละเอียดหน้าจอแต่ละสิทธิ์ มีดังนี้

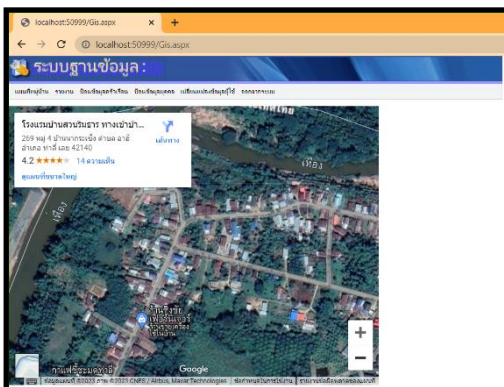
1) ผู้ดูแลระบบ สำหรับผู้ดูแลระบบจะถูกกำหนดสิทธิ์ให้เข้าถึง 2 หน้าต่างคือ หน้าต่างรายงาน และหน้าต่างกำหนดสิทธิ์ ดังรายละเอียดดังภาพที่ 2-3

ภาพที่ 2 ตัวอย่างหน้าต่างรายงาน

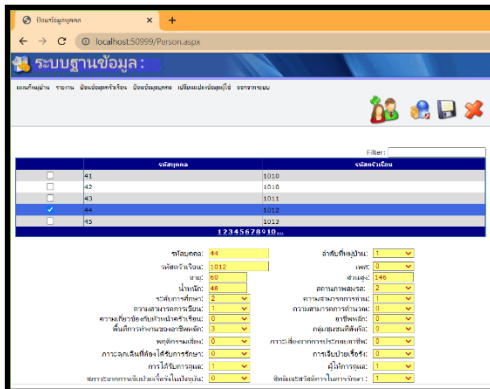
ภาพที่ 3 หน้าต่างกำหนดสิทธิ์

2) ผู้บันทึกข้อมูล สำหรับผู้บันทึกข้อมูลจะถูกกำหนดสิทธิ์ให้เข้าถึง 5 หน้าต่าง คือ หน้าต่างแผนที่หมู่บ้าน หน้าต่างรายงาน หน้าต่างป้อนข้อมูลครัวเรือน หน้าต่างป้อนข้อมูลบุคคล และหน้าต่างเปลี่ยนแปลงข้อมูลผู้ใช้ โดยหน้าต่างที่ไม่มีผู้ดูแลระบบ ได้แก่ หน้าต่างแผนที่หมู่บ้าน หน้าต่างป้อนข้อมูลครัวเรือน หน้าต่างป้อนข้อมูลบุคคล และหน้าต่างเปลี่ยนแปลงข้อมูลผู้ใช้ รายละเอียดดังภาพที่ 4-7

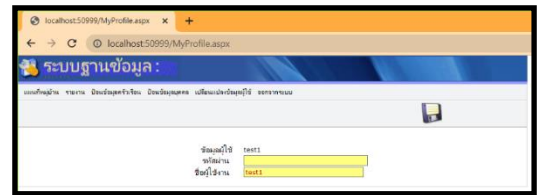

ภาพที่ 4 หน้าต่างแผนที่หมู่บ้าน

ภาพที่ 5 หน้าต่างป้อนข้อมูลครัวเรือน

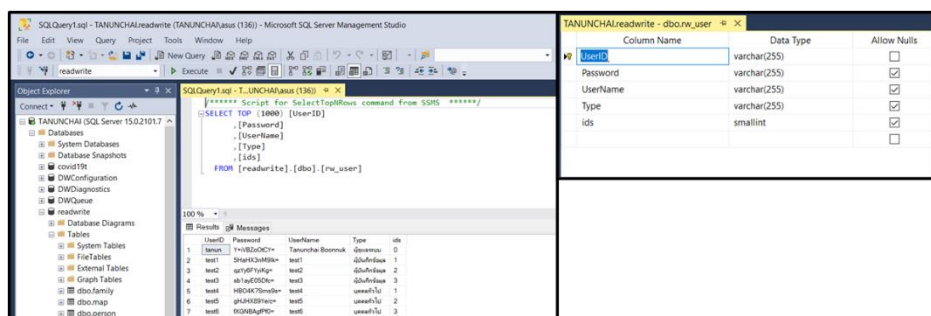
ภาพที่ 6 หน้าต่างป้อนข้อมูลบุคคล

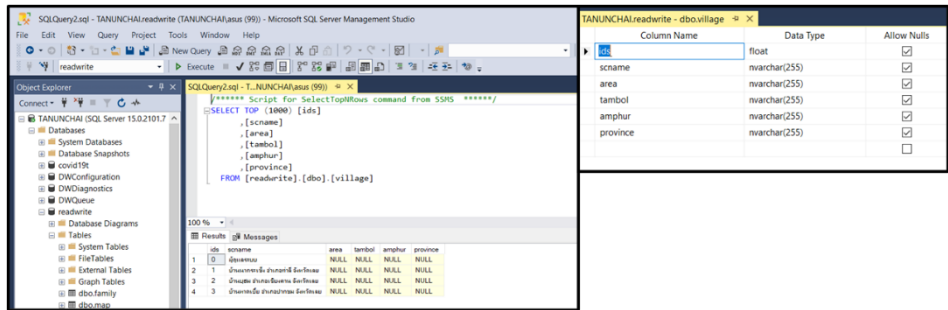
ภาพที่ 7 หน้าต่างเปลี่ยนแปลงข้อมูลผู้ใช้

3) บุคคลทั่วไป สำหรับบุคคลทั่วไปจะถูกกำหนดสิทธิ์ให้เข้าถึง 3 หน้าต่างคือ หน้าต่างแผนที่หมู่บ้าน หน้าต่างรายงาน และหน้าต่างเปลี่ยนแปลงข้อมูลผู้ใช้

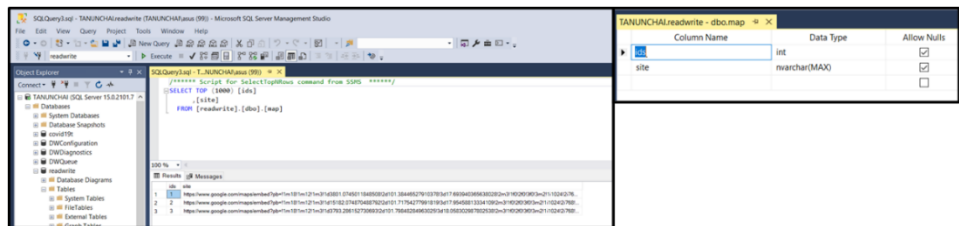
1.2 ฐานข้อมูล SQL Server สำหรับฐานข้อมูล SQL Server ผู้วิจัยได้สร้างตาราง 6 ตาราง ได้แก่ ตาราง rw_user ไว้เก็บข้อมูลผู้ใช้ ตาราง village ไว้เก็บข้อมูลหมู่บ้าน ตาราง map ไว้เก็บแผนที่ Google Map ในแต่ละหมู่บ้าน ตาราง rpNumber ไว้เก็บรายงาน ตาราง Family ไว้เก็บข้อมูลครัวเรือน และตาราง Person เก็บข้อมูลบุคคล โดยแต่ละตารางมีรายละเอียดมุมมอง ออกแบบและมุมมองข้อมูล ดังภาพที่ 8 -13

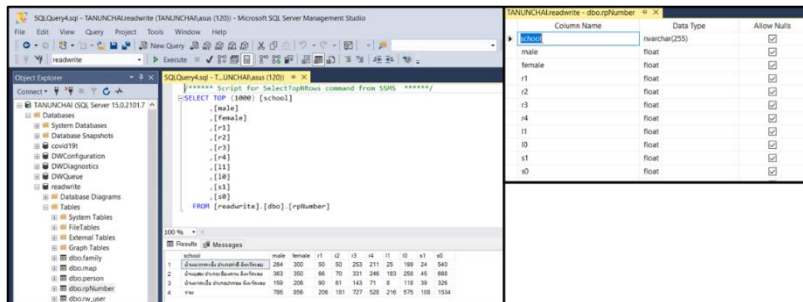
ภาพที่ 8 มุมมองออกแบบและมุมมองข้อมูลตาราง rw_user

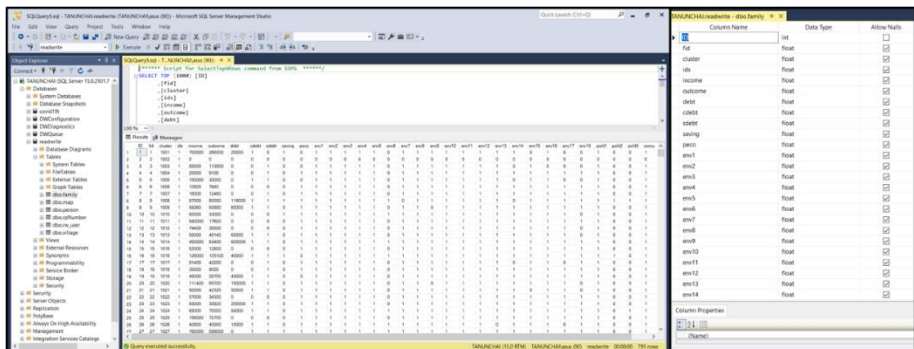
ภาพที่ 9 มุมมองออกแบบและมุมข้อมูลตาราง Village

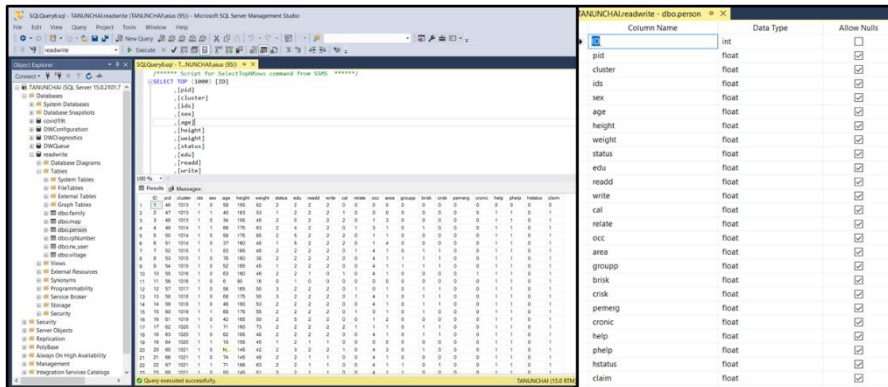
ภาพที่ 10 มุมมองออกแบบและมุมข้อมูลตาราง Map

ภาพที่ 11 มุมมองออกแบบและมุมมองข้อมูลตาราง rpNumber

ภาพที่ 12 มุมมองออกแบบและมุมข้อข้อมูลตาราง family

Column Name	Data Type	Allow Nulls
pid	int	☐
cluster	float	☒
ids	float	☒
sex	float	☒
age	float	☒
height	float	☒
weight	float	☒
status	float	☒
edu	float	☒
read	float	☒
write	float	☒
call	float	☒
reg	float	☒
occ	float	☒
area	float	☒
group	float	☒
bris	float	☒
cris	float	☒
perm	float	☒
cnc	float	☒
help	float	☒
phis	float	☒
hstat	float	☒
claim	float	☒

ภาพที่ 13 มุมมองออกแบบและมุมมองข้อมูลตาราง person

2. การประยุกต์ใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลมาวิเคราะห์และค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาความยากจน จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง 1,642 คน 791 ครัวเรือน พบผลการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไประดับครัวเรือน จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั่วไประดับครัวเรือนพบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านบุสม (ร้อยละ 55.8) มีรายรับมาก (ร้อยละ 97.1) มีหนี้สินครัวเรือน (ร้อยละ 64.7) มีแหล่งเงินกู้ครัวเรือน (ร้อยละ 67.1) มีการออม (ร้อยละ 60.1) มีปัญหาด้านเศรษฐกิจในครัวเรือน (ร้อยละ 57.8) มีการถ่ายเทอากาศ/แสงสว่างภายในบ้าน (ร้อยละ 97.6) มีความสะอาดภายในบ้าน (ร้อยละ 97.9) มีความปลอดภัย/มั่นคงของบ้านเรือน (ร้อยละ 96.8) มีการจัดการขยะภายในครัวเรือน (ร้อยละ 97.1) มีการดูแลรักษาบริเวณภายนอกบ้าน (ร้อยละ 96.8) มีการจัดการมลพิษหรือมลภาวะต่าง ๆ (ร้อยละ 75.0) มีการจัดการน้ำสำหรับการอุปโภคและบริโภค (ร้อยละ 95.6) มีน้ำบริโภค(น้ำกิน)ที่สะอาดเพียงพอตลอดปี (ร้อยละ 97.2) มีภาชนะเก็บกักน้ำบริโภค มีฝาปิด และรักษาความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ (ร้อยละ 89.1) มีการจัดบริเวณให้มีที่ประกอบอาหาร และมีน้ำสะอาดในการบริโภค (ร้อยละ 96.2) มีน้ำอุปโภค (น้ำใช้) ที่สะอาดเพียงพอตลอดปี (ร้อยละ 97.5) มีภาชนะเก็บกักน้ำอุปโภคสะอาดมีฝาปิด และรักษาความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ (ร้อยละ 93.3) มีการจัดบริเวณให้มีที่ประกอบอาหาร และมีน้ำสะอาดในการอุปโภค (ร้อยละ 94.3) มีการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในครัวเรือนในการรักษาสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 88.7) มีการมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน (ร้อยละ 95.7) มีการอนุรักษ์พลังงาน (ร้อยละ 96.7) มีปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือน (ร้อยละ 63.0) มีการจัดการปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือน (ร้อยละ 77.9) มีสมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน (ร้อยละ 98.1) ไม่มีความ

ขัดแย้งในครัวเรือน (ร้อยละ 82.0) สมาชิกในครัวเรือนไม่มีความขัดแย้งกับบุคคลอื่น (ร้อยละ 97.6) มีช่องทางการสื่อสารของครัวเรือน (ร้อยละ 97.2) และมีการได้รับความช่วยเหลือ (ร้อยละ 82.4)

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไประดับบุคคล จากการศึกษาข้อมูลทั่วไประดับบุคคลพบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชุม (ร้อยละ 43.4) เพศหญิง (ร้อยละ 52.1) อายุ 35- 59 ปี (ร้อยละ 44.3) ค่าดัชนีมวลการอยู่ในเกณฑ์ปกติ (ร้อยละ 41.7) สถานภาพสมรส (ร้อยละ 59.7) ระดับการศึกษาประถมศึกษา (ร้อยละ 61.8) ความสามารถในการอ่านอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 57.2) ความสามารถในการเขียนอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 51.7) ความสามารถในการคำนวณอยู่ในระดับน้อย (ร้อยละ 35.6) มีความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 57.9) อาชีพหลักเกษตรกรรวม(ทำสวน) (ร้อยละ 59.8) ทำงานอยู่ในพื้นที่ตำบล (ร้อยละ 73.3) ไม่มีกลุ่มอาชีพของชุมชนที่สังกัด (ร้อยละ 94.2) ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยง (ร้อยละ 62.5) ไม่มีภาวะเสี่ยงจากการประกอบอาชีพ (ร้อยละ 75.6) ไม่มีภาวะฉุกเฉินที่ต้องได้รับการรักษา (ร้อยละ 97.4) ไม่มีการเจ็บป่วยเรื้อรัง (ร้อยละ 85.9) ได้รับการดูแล (ร้อยละ 86.4) มีผู้ให้การดูแล (ร้อยละ 79.6) ไม่มีสภาวะจากการเจ็บป่วยเรื้อรังในปัจจุบัน (ร้อยละ 93.4) และมีสวัสดิการในการรักษาพยาบาล (ร้อยละ 96.1)

2.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจน จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนโดยใช้สถิติ Stepwise Multiple Logistic Regression พบ 10 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจน โดยปัจจัยที่ส่งผลทางบวก ได้แก่ มีความขัดแย้งในครัวเรือน การจัดการมลพิษหรือมลภาวะต่าง ๆ พฤติกรรมเสี่ยง การจัดการปัญหากฎพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือน และการได้รับความช่วยเหลือ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลทางลบ ได้แก่ ความสามารถในการอ่าน สถานะทางสุขภาพ การมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน การดูแลรักษาบริเวณภายนอกบ้าน และการศึกษา รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจน

ปัจจัย	OR	S.E.	Z	95% CI of OR	p
มีความขัดแย้งในครัวเรือน	2.83	0.50	5.86	2.00 - 4.02	<.001
การจัดการมลพิษหรือมลภาวะต่าง ๆ	1.82	0.32	3.36	1.28 - 2.57	0.001
พฤติกรรมเสี่ยง	1.81	0.26	4.15	1.37 - 2.40	0.000
การจัดการปัญหากฎพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือน	1.70	0.33	2.75	1.17 - 2.48	0.006
การได้รับความช่วยเหลือ	1.55	0.33	2.05	1.02 - 2.35	0.040
ความสามารถในการอ่าน	0.73	0.10	-2.34	0.56 - 0.95	0.019
สถานะทางสุขภาพ	0.50	0.14	-2.43	0.28 - 0.87	0.015

ปัจจัย	OR	S.E.	Z	95% CI of OR	p
การมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน	0.37	0.14	-2.7	0.18 - 0.76	0.007
การดูแลรักษาบริเวณภายนอกบ้าน	0.27	0.10	-3.53	0.13 - 0.56	<.001
การศึกษา					
สูงกว่าปริญญาตรี	1.41	1.29	0.38	0.24 - 8.43	0.704
ปริญญาตรี	1.17	0.45	0.41	0.55 - 2.50	0.682
มัธยมศึกษาตอนปลาย	0.84	0.42	-0.35	0.32 - 2.22	0.723
มัธยมศึกษาตอนต้น	1.35	0.34	1.18	0.82 - 2.20	0.236
ประถมศึกษา	0.66	0.14	-1.89	0.43 - 1.02	0.059
อนุบาล	0.15	0.11	-2.51	0.03 - 0.66	0.012
ค่าคงที่	1.03	0.43	0.08	0.45 - 2.36	0.937
LR Chi-square = 195.64, p< 0.001, Pseudo R ² = 0.1157					

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การพัฒนาระบบฐานข้อมูลของ 3 หมู่บ้านเป้าหมายจังหวัดเลย ได้แก่ หมู่บ้านนากระเซ็น อำเภอท่าลี่ หมู่บ้านบุสม อำเภอเชียงคาน และหมู่บ้านหาดเบี้ย อำเภอปากชม พบว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้วิจัยพัฒนาโดยใช้โปรแกรม Visual Studio.Net 2017 พัฒนาด้วย ASP.NET โดยใช้ภาษา C# เป็นส่วนของ Code Behind และใช้ฐานข้อมูล SQL Server โดยการพัฒนา Web Application ฐานข้อมูล โดยผู้วิจัยพัฒนาระบบดังกล่าวพัฒนาโดยใช้หลัก SDLC ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกรินทร์ วาโย (2566); Anshori, A. & Maysaroh, C. (2022) ทั้งนี้การพัฒนาโดยใช้หลัก SDLC จะช่วยให้การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเป็นไปตามมาตรฐานและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ที่จะนำระบบฐานข้อมูลไปใช้ประโยชน์ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพัฒนาชุมชน เป็นต้น

2. การประยุกต์ใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลมาวิเคราะห์และค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหามายากจน จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนโดยใช้สถิติ Stepwise Multiple Logistic Regression พบ 10 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจน ดังนี้

2.1 ความขัดแย้งในครัวเรือน โดยจากการศึกษาพบว่าความขัดแย้งในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความยากจน โดยประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Conger, R. & Donnellan, M. (2007) ทั้งนี้เนื่องมาจากหากภายในครอบครัวมีความขัดแย้งกันไม่ช่วยเหลือ

กัน จะทำให้ผู้มีรายได้ในครัวเรือนไม่แบ่งปันไปยังผู้ไม่มีรายได้ ผลเสียก็จะตกกับภาพรวมของครัวเรือน ทำให้เกิดปัญหาความยากจนของครัวเรือนตามมา

2.2 การจัดการมลพิษหรือมลภาวะต่าง ๆ โดยจากการศึกษาพบว่าการจัดการมลพิษหรือมลภาวะต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความยากจน โดยประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Comim, F., Kumar, P. & Sirven, N. (2009) ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการมลพิษหรือมลภาวะต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้เงิน ทำให้ครัวเรือนต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดการตรงส่วนนี้ส่งผลให้ครัวเรือนมีความยากจนลง

2.3 พฤติกรรมเสี่ยง โดยจากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมเสี่ยงเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความยากจน โดยประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kalichman, S., Simbayi, L., Kagee, A., Toefy, Y., Jooste, S., Cain, D. & Cherry, C. (2006) ทั้งนี้เนื่องมาจากหากมีพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ จะส่งผลต่าง ๆ ตามมาทั้งปัญหาสุขภาพหรือปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ส่งผลให้ครัวเรือนต้องเสียค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยง

2.4 การจัดการปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือน โดยจากการศึกษาพบว่าการจัดการปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความยากจน โดยประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sawada, Y. & Takasaki, Y. (2017) ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือน จำเป็นต้องใช้เงิน ทำให้ครัวเรือนต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดการตรงส่วนนี้ส่งผลให้ครัวเรือนมีความยากจนลง

2.5 การได้รับความช่วยเหลือ โดยจากการศึกษาพบว่าการได้รับความช่วยเหลือเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความยากจน (Liao, H., et al., 2023) โดยประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ ทั้งนี้เนื่องมาจากหากได้รับความช่วยเหลือ หมายความว่าครัวเรือนเกิดปัญหาความยากจนหรือความขัดสนขึ้นมา ปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจน

2.6 ความสามารถในการอ่าน โดยจากการศึกษาพบว่าความสามารถในการอ่านเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อทางลบความยากจน โดยประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของวรายุทธพลาศรี (2556) ทั้งนี้เนื่องมาจากหากมีความสามารถในการอ่าน จะนำไปสู่การพัฒนาทักษะทางด้านอาชีพหรือช่องทางอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดรายได้ ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

2.7 สถานะทางสุขภาพ โดยจากการศึกษาพบว่าสถานะทางสุขภาพเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อทางลบความยากจน โดยประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kalichman, S., Simbayi, L., Kagee, A., Toefy, Y., Jooste, S., Cain, D., & Cherry, C. (2006) ทั้งนี้เนื่องมาจาก

หากมีสถานะทางสุขภาพที่ดี จะส่งผลให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ทำให้มีรายได้ที่ได้มาไม่ต้องสูญเสียไปกับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

2.8 การมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน โดยจากการศึกษาพบว่าการมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อทางลบความยากจน โดยประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Arsyad, M., Kawamura, Y., Yusuf, S., Jamil, M., Nuddin, A., & Laapo, A. (2017) ทั้งนี้เนื่องมาเครื่องใช้ไฟฟ้าบางอย่างในครัวเรือนจะส่งผลให้ครัวเรือนเพิ่มรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ใช้สำหรับเก็บสินค้าไว้เพื่อขาย เช่น ตู้เย็น ส่วนทางอ้อม เช่น โทรศัพท์ ที่ทำให้ครัวเรือนมีสถานะทางสุขภาพที่ดีเนื่องจากการได้รับข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการได้ช่องทางในการเพิ่มรายได้ เป็นต้น

2.9 การดูแลรักษาบริเวณภายนอกบ้าน โดยจากการศึกษา พบว่า การดูแลรักษาบริเวณภายนอกบ้านเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อทางลบความยากจน โดยประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Comim, F., Kumar, P., & Sirven, N. (2009) ทั้งนี้เนื่องมาจากหากการดูแลรักษาบริเวณภายนอกบ้าน จะส่งผลให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลจากการที่มีบริเวณภายนอกบ้านที่ไม่ปลอดภัย เช่น การเกิดอุบัติเหตุหรือการถูกสัตว์มีพิษกัดต่อย ทำให้มีรายได้ที่ได้มาไม่ต้องสูญเสียไปกับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

2.10 การศึกษา โดยจากการศึกษาพบว่าการศึกษาคือปัจจัยที่ส่งผลต่อทางลบความยากจน โดยประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของวรายุทธ พลาศรี (2556) ทั้งนี้เนื่องมาจากหากมีการศึกษาในระดับที่สูง จะนำไปสู่การพัฒนาทักษะทางด้านอาชีพหรือช่องทางอื่นๆ ที่ทำให้เกิดรายได้ ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งการศึกษาจะทำให้การประกอบอาชีพที่รายได้สูงขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อเก็บข้อมูลลงในระบบฐานข้อมูล โดยเก็บข้อมูล 3 หมู่บ้านเป้าหมายจังหวัดเลย ได้แก่ หมู่บ้านนากระเซ็น หมู่บ้านบุสม และหมู่บ้านหาดเปี้ย แล้วนำข้อมูลจากฐานข้อมูลมาวิเคราะห์และค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความยากจน ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ด้วยกระบวนการทางสถิติอ้างอิง ทำให้ได้ผลลัพธ์ที่ถูกวิเคราะห์ ซึ่งจะนำไปสู่การนำไปใช้ในเชิงนโยบายในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ตรงประเด็นและส่งผลต่อประชาชนที่จะทำให้อาชีพความยากจนในพื้นที่ลดลงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำผลการวิจัยที่ได้ไปกำหนดโครงการสำหรับการแก้ปัญหาในชุมชนที่รับผิดชอบ
2. หน่วยงานระดับจังหวัดและระดับประเทศนำผลการวิจัยที่ได้ไปกำหนดแผนและนโยบาย เพื่อแก้ปัญหาในชุมชนที่รับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยวางแผนทางตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ได้แก่ การลดความขัดแย้งในครัวเรือน การจัดการเพื่อลดมลพิษหรือมลภาวะต่าง ๆ การลดพฤติกรรมเสี่ยง การจัดการปัญหาภัยพิบัติเพื่อลดผลกระทบกับครัวเรือน การได้รับความช่วยเหลือ การเพิ่มความสามารถในการอ่าน การส่งเสริมให้มีสถานะทางสุขภาพที่มีการมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน การดูแลสุขภาพบริเวณภายนอกบ้าน และการส่งเสริมเพื่อเพิ่มระดับศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านนากระเซิง อำเภอท่าลี่, หมู่บ้านบุสม อำเภอเชียงคาน และหมู่บ้านหาดเปี้ย อำเภอปากชม จังหวัดเลย ที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยที่ให้ทุนและสนับสนุนการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- จังหวัดเลย. (2566). *ข้อมูลทั่วไปจังหวัดเลย*. เข้าถึงได้จาก <https://ww2.loei.go.th/frontpage>
- ปาริชาติ กองแหวน. (2555). *ความหมายของฐานข้อมูล*. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/499991>
- วรายุทธ พลาศรี. (2556). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบท : กรณีศึกษาจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 7(1), 29-38.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2565*. กรุงเทพฯ : กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดทางสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- เอกรินทร์ วาโย. (2566). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนงานวิสาหกิจชุมชน. *วารสารวิชาการการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ*, 9(1), 42-49.
- Anshori, A. & Maysaroh, C. (2022). Information System Application Development Analysis One East Java Province Poverty Data. *International Research Journal of Advanced Engineering and Science*, 7(2), 153-155.
- Arsyad, M., Kawamura, Y., Yusuf, S., Jamil, M., Nuddin, A. & Laapo, A. (2017). Can Access to Social Facility Help Poverty Reduction in Agricultural Sector? Evidence from Indonesia. *International Journal of Agriculture System*, 5(2), 154-165.
- Comim, F., Kumar, P. & Sirven, N. (2009). Poverty and environment links: an illustration from Africa. *Journal of International Development: The Journal of the Development Studies Association*, 21(3), 447-469.
- Conger, R. & Donnellan, M. (2007). An interactionist perspective on the socioeconomic context of human development. *Annu. Rev. Psychol.*, 58, 175-199.
- Kalichman, S., Simbayi, L., Kagee, A., Toefy, Y., Jooste, S., Cain, D. & Cherry, C. (2006). Associations of poverty, substance use, and HIV transmission risk behaviors in three South African communities. *Social science & medicine*, 62(7), 1641-1649.
- Liao, H., et al. (2023). Associations between social support and poverty among older adults. *BMC geriatrics*, 23(1), 1-13.
- Sawada, Y. & Takasaki, Y. (2017). Natural disaster, poverty, and development : An introduction. *World Development*, 94, 2-15.

ข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดน สองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

Policy Proposals in Enhancing Community Enterprises for Community
Tourism in the Border of Two Countries: A Case Study of Hat Lek
Subdistrict, Khlong Yai District, Trat Province

สิตางค์ เจริญวงศ์¹ วงธรรม สรณะ² อัครวิน แก้วพิทักษ์³ เชษฐณรงค์ อรชุน⁴ และเอี่ยมพร รุ่งศิริ⁵
Sitang Chareanwong, Wongtham Sarana, Ussavin Kaewpitak, Chetnarat Orachun and
Auemporn Rungsiri

Received: March 26, 2024

Revised: May 09, 2024

Accepted: May 25, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มาจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยในทุกขั้นตอน และเสริมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก การเสวนากลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัยและการวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า ข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) นโยบายการยกระดับ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่องการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

¹⁻⁶ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี; Rambhai Barni Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: ussavin.k@rbru.ac.th, Tel. 080-6386891

เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรของหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้การสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรม โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความพยายามจะยกระดับการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 2) นโยบายการยกระดับการสร้างเครือข่ายจัดทำบันทึกความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสอง แผ่นดินระหว่างหน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะส่วนภูมิภาค 3) นโยบายการยกระดับให้มีการสนับสนุนการเสริมพลังความรู้ของวิสาหกิจชุมชนในการท่องเที่ยวชุมชน และ 4) นโยบายการยกระดับให้มีการผลักดันกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนชายแดน ให้เป็นต้นแบบในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศภูมิภาคอาเซียน

คำสำคัญ: การยกระดับวิสาหกิจชุมชน, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, ชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน

Abstract

The objective of this research article was to propose policy proposals in enhancing community enterprises for tourism in the border of two countries: a case study of Hat Lek subdistrict, Khlong Yai district, Trat province. The research methodology was participatory action research from all sectors, with the community participating in the research process at every step. The research was supplemented with qualitative research from document studies, in-depth interviews, focus group discussions, and non-participant observations. Inductive analysis and data classification were used. The research results found that policy proposals in enhancing community enterprises for community tourism in the border of two countries: a case study of Hat Lek Subdistrict, Khlong Yai District, Trat Province consisted of 4 issues: 1) policy to enhance the potential development of personnel of local agencies to support the promotion of activities, especially groups that were trying to enhance international tourism, 2) policy to enhance the creation of networks and create memorandums of understanding in the management of community tourism in the border of two countries between government agencies, especially the provincial area, 3) policy to enhance the support for knowledge empowerment of community enterprises in community tourism, 4) policy to enhance the promotion

of community tourism activities in the border to be a model for economic development in creating tourism routes connecting with ASEAN countries.

Keywords: Community Enterprise Enhancement, Community Tourism, Community in the Border of Two Countries

บทนำ

ชุมชนชายแดนสองแผ่นดินเป็นลักษณะของชายเมืองชายแดนที่เป็นการกำหนดเขตอำนาจการปกครองอำนาจอธิปไตยของดินแดนแห่งหนึ่ง เป็นเส้นแบ่งการปกครองของทั้งสองประเทศออกจากกัน อย่างไรก็ตามถึงแม้จะถูกแบ่งเส้นด้วยการปกครองก็ตามชุมชนเหล่านี้ก็มีความเชื่อมโยงในด้านพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตที่ไม่สามารถแยกขาดจากกันเพียงแค่เขตการปกครอง ดังนั้นในพื้นที่ชายแดนจึงมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพื้นที่ที่เป็น การปฏิสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ตามลักษณะสภาพภูมิประเทศและอาณาเขตที่ติดต่อกัน ซึ่งอาจจะเป็นการเชื่อมต่อถึงกันทั้งในทางบกหรือทางน้ำก่อให้เกิดผลประโยชน์การแลกเปลี่ยนทางการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันของทั้งสองประเทศ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น การศึกษาลักษณะการใช้วิถีชีวิตในชุมชนและการท่องเที่ยวตามสภาพภูมิประเทศที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา สิ่งก่อสร้าง และการเข้าชมสถาปัตยกรรม วัตถุโบราณล้ำค่าที่ยุคหนึ่งเคยอยู่ในอาณาจักรเดียวกัน โดยสามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดกิจกรรมและเส้นทางการเที่ยวใหม่ได้ (ธนาวัฒน์ ปัทมฤทธิกุล, 2561) ที่เป็นศักยภาพของชุมชนชายแดนเท่านั้นที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะแบบนี้ได้

ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด เป็นชุมชนที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ที่มีด่านพรมแดนถาวรบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด และบ้านจามเยียม อำเภอมณฑลสีมา จังหวัดเกาะกง แบ่งพื้นที่ทั้ง 2 ประเทศออกจากกัน ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษของความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงในทางประวัติศาสตร์ที่เส้นแบ่งแยกการปกครองระหว่างประเทศไม่สามารถทำให้ชุมชนชายแดนทั้งสองแผ่นดิน ไม่สามารถแยกออกจากกัน และเป็นผลให้ถูกเรียกขานนามว่า “คนสองแผ่นดิน” โดยคนในพื้นที่ตำบลหาดเล็กในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่เคยตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดปัจจันตคิริเขตรหรือจังหวัดเกาะกงในประเทศกัมพูชาปัจจุบัน โดยหลังจากที่ประเทศไทยเสียจังหวัดเกาะกงให้กับฝรั่งเศสหลังเหตุการณ์

รศ.112 และกลายเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศกัมพูชาเมื่อฝรั่งเศสให้อิสระภาพกับกัมพูชา หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คนในจังหวัดเกาะกงจึงถูกเรียกว่า คนสองแผ่นดินเนื่องจากมีเชื้อชาติไทย แต่พื้นที่อยู่อาศัยได้สูญเสียให้กับกัมพูชา (ประเสริฐ ศิริ, 2565, 12 เมษายน)

การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตำบลหาดเล็กในด้านของการทำประมงนั้นค่อนข้างที่จะดี เนื่องจากมีท่าเรือรับซื้อสินค้า และการเข้ามาของเรือประมงจากต่างถิ่นเนื่องจากเป็นที่หลบลมพายุละและจุดพัก ก่อนที่จะส่งสินค้าไปยังประเทศเพื่อนบ้านทั้งกัมพูชา และเวียดนาม นอกจากนี้การเป็นพื้นที่ของจุดผ่านแดนถาวรก็ทำให้ชาวบ้านในตำบลหาดเล็กนั้นประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายแดนให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาจากกัมพูชา และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางออกจากประเทศทั้งชาวไทยและต่างประเทศ สภาพเศรษฐกิจดังกล่าวเริ่มประสบปัญหา เนื่องจากอาชีพประมงประสบปัญหาจากพระราชบัญญัติประมง พ.ศ. 2558 เป็นผลให้ประมงพาณิชย์ในประเทศไทยต้องหยุดทำการประมงลง รวมถึงเรือประมงพาณิชย์ที่หยุดทำประมงได้หันมาทำประมงพื้นบ้านทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรมากขึ้นในเขตพื้นที่ทำประมงชายฝั่งของประชาชนในพื้นที่ ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ชุมชนในตำบลพยายามหากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ในกิจกรรมอื่น ๆ มากขึ้น จนกระทั่งได้มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในนามชมรมประมงท้องถิ่นตำบลหาดเล็ก ในปีพ.ศ. 2560 แต่กิจกรรมภายใต้ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนต้องยุติลง เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 2019 และผลของเชื้อไวรัสทำให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายแดนต้องยุติลงระหว่างพ.ศ. 2562-พ.ศ. 2565 (ศรุดิ ขาวคม, 2565, 12 เมษายน; สิตางค์ เจริญวงศ์ และคณะ, 2564)

หลังจากที่ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ยุติบทบาทลง คณะกรรมการชมรมได้รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจขนาดเล็กภายใต้ความสนใจ โดยการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจในตำบลหาดเล็ก เป็นการดำเนินกิจกรรมที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการแปรรูปอาหารทะเล โดยมีพื้นฐานจากการนำทรัพยากรท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมของตำบลมาจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อยู่ภายใต้การขับเคลื่อนในรูปแบบของการท่องเที่ยวชุมชน โดยในปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนได้นำแผนการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในตำบลหาดเล็กที่ต่อยอดจากงานวิจัยไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจที่มีการขยายไปสู่ที่พักโฮมสเตย์ร้านอาหาร และรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น จากการพูดคุยกับผู้นำวิสาหกิจชุมชนในตำบลหาดเล็กพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยวิสาหกิจชุมชนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในด้านของกลุ่มประชาสังคม รวมถึงนักท่องเที่ยวที่เที่ยวในลักษณะครอบครัว กลุ่ม

นักท่องเที่ยวเหล่านี้มีความต้องการที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา แต่ก็มีควมวิตกกังวลในหลายด้าน ๆ ทั้งในเรื่องของความปลอดภัย เรื่องของการเดินทาง การสื่อสารในด้านภาษา เรื่องของอาหารการกิน และระเบียบกฎหมายต่าง ๆ จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการที่จะจัดการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ในตำบลหาดเล็กที่เป็นพื้นที่ชายแดนไทยและพื้นที่จังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา ที่จะนำไปสู่การสู่สร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนได้ (สิตางค์ เจริญวงศ์ และคณะ, 2564; สิตางค์ เจริญวงศ์ และคณะ, 2566)

ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนทั้งสามกลุ่มนั้นเป็นกลุ่มที่มีความต้องการที่จะจัดการท่องเที่ยวข้ามพรมแดน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาซื้อบริการการท่องเที่ยวมากขึ้น แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านของศักยภาพที่มีอยู่ และแนวทางเชิงนโยบายจากปฏิบัติการท่องเที่ยวที่ยังไม่สามารถผลักดันให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ต้องการได้ จึงทำให้คณะวิจัยต้องตั้งวิสาหกิจทั้ง 3 กลุ่มเข้ามาดำเนินงานร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน โดยการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ให้เป็นต้นแบบ รวมถึงตอบสนองต่อนโยบายรัฐในด้านของกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ชายแดน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้สนใจทำวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด เพื่อเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ในลักษณะข้อเสนอในเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการยกระดับเป็นการท่องเที่ยวชายแดนสองแผ่นดิน

วัตถุประสงค์

เพื่อเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) โดยมีกระบวนการดำเนินงานวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เสริมการศึกษาแนวทางจากปฏิบัติการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน ของตำบลหาดเล็ก อำเภอกลองใหญ่ จังหวัดตราด โดยผู้เขียนได้กำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย 4 วิธีหลักด้วยกัน คือ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก การเสวนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีวิธีการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร ได้แก่ เอกสารชั้นต้น (Primary Data) เช่น เอกสารการประชุม บันทึกการประชุม หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และเอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เช่น ตำราทางวิชาการ บทความทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นต้น อันเกี่ยวข้องกับกฎหมายและนโยบายที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวทั้งของประเทศไทยและประเทศกัมพูชา เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเสวนากลุ่ม เพื่อการเสนอแนวทางจากปฏิบัติการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน

1.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) ในการสัมภาษณ์จะใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured or Guided Interview) ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหลาย ๆ ฝ่ายพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลและประสบการณ์ของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยจะมุ่งรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาอ้างอิงและอธิบายในประเด็นต่าง ๆ เพื่อการพิจารณาร่วมในเวทีเสวนากลุ่มเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 3 ท่าน ทั้งในระดับการวางนโยบายและในระดับปฏิบัติงาน อันได้แก่ หน่วยงานด้านการปกครองในพื้นที่ อาทิ

1.2.1 ตัวแทนจากที่ว่าการอำเภอกลองใหญ่ จังหวัดตราด ในฐานะหน่วยงานด้านการปกครองในพื้นที่ที่ดูแลและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการข้ามแดน เป็นต้น

1.2.2 ตัวแทนหน่วยงานด้านความมั่นคงในประเทศกัมพูชา

1.2.3 ตัวแทนจากท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาล

1.2.4 ตัวแทนจากวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนอาหารทะเลและพืชสมุนไพรบ้านหาดศาลเจ้า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนสองแผ่นดินบ้านหาดเล็ก และวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหาดเล็ก

1.2.5 ตัวแทนนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ นักท่องเที่ยวไทย นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เป็นต้น

ทั้งนี้ เพื่อนำมาสู่ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่สามารถนำมาออกแบบเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับกำหนดนโยบาย และนำ

นโยบายไปปฏิบัติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชายแดนสองแผ่นดิน ให้สอดคล้องกับพื้นที่และความต้องการของนักท่องเที่ยว

1.3 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการเสวนากลุ่ม ในระหว่างการลงพื้นที่ภาคสนาม นักวิจัยใช้การสังเกตห้วงโซ่คุณค่าในการจัดการท่องเที่ยวที่จะสามารถกำหนดเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายได้ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว อาหาร และที่พัก รวมถึงความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวสองแผ่นดิน ทั้งนี้ นักวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสำรวจศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวสองแผ่นดิน แล้วทำการบันทึกประเด็นต่าง ๆ ด้วยสมุดบันทึก เพื่อนำข้อมูลมาประกอบเวทีการสัมภาษณ์เจาะลึกและการเสวนากลุ่มในการพิจารณาข้อเสนอแนวทางเชิงนโยบายต่อไป

1.4 การเสวนากลุ่ม (Focus Group Interview) เป็นการเสวนากลุ่มโดยอาศัยผู้เข้าร่วมเสวนากลุ่มที่มีสถานภาพเดียวกัน เพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน โดยการวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาการหาข้อสรุปร่วมในเวทีเสวนากลุ่ม เพื่อเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด โดยมีประเด็นการอภิปรายในการถอดข้อเสนอเชิงนโยบายของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่ตำบลหาดเล็ก และพื้นที่จังหวัดเกาะกง ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนสองแผ่นดิน ทั้งนี้ เวทีดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อสรุปร่วมในการนำข้อมูลเชิงพื้นที่ มาวิเคราะห์เพื่อหาจุดเชื่อมโยงของชุมชนในการเสนอแนวทางเชิงนโยบายเกี่ยวกับปฏิบัติการท่องเที่ยวในลำดับต่อไป

1.5 การตรวจสอบข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพในงานวิจัยนี้ ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ทำให้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ โดยใช้หลักการสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบแหล่งเวลาต่างกัน การตรวจสอบสถานที่ต่างกัน และการตรวจสอบบุคคลต่างกัน เป็นต้น

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เพื่อหาความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้เป็นแบบแผนในการนำไปสู่ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์วิจัย

2. การวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) เพื่อใช้เป็นกระบวนการวิจัยในการนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับปฏิบัติการการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน ของตำบลหาดเล็กอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ผู้เขียนได้นำหลักการมาปรับเป็นกระบวนการวิจัยที่สามารถแบ่งออกเป็นขั้นตอน ดังต่อไปนี้

2.1 การให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน แล้วยอมรับว่าความรู้พื้นบ้านภูมิปัญญาตลอดจนระบบการสร้างความรู้และกำเนิดของความรู้ที่มาจากประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต คณะผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้บุคคลในหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยเพื่อกำหนดประเด็นปัญหาตลอดจนวิธีการและแนวทางแก้ไขในฐานะของนักวิจัยชุมชนในการเข้าร่วมการดำเนินงานวิจัยทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยในงานวิจัยชิ้นนี้มีนักวิจัยชุมชนเข้าร่วมโครงการวิจัยที่เป็นตัวแทนวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในตำบลหาดเล็กทั้งสิ้น 10 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน จากตัวแทนวิสาหกิจ 3 แห่ง ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนอาหารทะเลและพืชสมุนไพรบ้านหาดศาลเจ้า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนสองแผ่นดินบ้านหาดเล็ก และวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหาดเล็ก

2.2 กระบวนการรวบรวมและการปฏิสนธิความรู้ร่วมกัน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมนั้น คณะผู้วิจัยจะรวบรวมความรู้ที่มาจากการสร้างความรู้ด้วยกระบวนการวิจัยผ่านการศึกษาผลงานและเอกสารที่ได้มีการตีพิมพ์ เช่น ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการแบบวิธีการในเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่จะนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวชุมชน อันได้แก่ ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ว่าวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพด้านใดบ้าง การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนสองแผ่นดิน ตำบลหาดเล็กที่ดำเนินการมาก่อนทำการวิจัย ว่ามีประเด็นปัญหาในเรื่องใดบ้าง หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับมาเข้าสู่การนำเสนอในเวทีปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อทำการร่วมมือกันแสดงความคิดเห็นอีกครั้ง เพื่อเป็นการตรวจสอบเอกสาร และนำเสนอแนวทางต่าง ๆ ที่จะดำเนินกิจกรรมในเชิงปฏิบัติการร่วมกัน รวมถึงการนำเสนอการนำเสนอความเป็นได้ของการพัฒนาแผนการท่องเที่ยวชุมชนระหว่างชายแดนไทย-กัมพูชา และเติมเต็มองค์ความรู้ที่ชุมชนต้องการ อันจะนำมาเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน ในกิจกรรมของเวทีปฏิบัติการในลำดับต่อไป

2.3 กิจกรรมการเสริมพลังให้กับนักวิจัยชุมชน เป็นการเสริมพลังให้กับนักวิจัยชุมชนในการดำเนินงานวิจัยร่วมกับทีมวิชาการ และการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยในงานวิจัยชิ้นนี้ได้ดำเนินการเสริมพลังให้กับนักวิจัยชุมชน ได้แก่ การเสริมพลังทางการเมือง เป็นการเสริมอำนาจในการให้นักวิจัยชุมชนและวิสาหกิจชุมชนในเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน การเสริมอำนาจให้กับนักวิจัยชุมชนในด้านของการเปิดพื้นที่ให้ได้แสดงความคิดเห็นในเวทีปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม การเสริมพลังด้านเศรษฐกิจในการจัดเวที

อบรมเชิงปฏิบัติการในการสร้างนักสื่อความหมาย เพื่อนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน การเสริมพลังความรู้ในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย และการจัดการท่องเที่ยวข้ามแดนภายใต้กรอบกฎหมาย เป็นต้น

2.4 จัดเวทีปฏิบัติการพัฒนาแผนการท่องเที่ยวชุมชนระหว่างชายแดนไทย-กัมพูชา ในการจัดเวทีพัฒนาแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวในงานวิจัยชิ้นนี้ใช้รูปแบบของเวทีปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยได้ดำเนิน กิจกรรมถอดศักยภาพของชุมชน เพื่อพัฒนาแผนการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน โดยได้วิเคราะห์รูปแบบทุนของชุมชนทั้งทุนด้านเศรษฐกิจ ทุนด้านสังคม ทุนสัญลักษณ์ และทุนทางวัฒนธรรม เพื่อนำมาพัฒนาเป็นแผนการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมพัฒนาแผนการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน ในเวทิดังกล่าวนักวิจัยทีมวิชาการ นักวิจัยชุมชน และวิสาหกิจชุมชนได้นำศักยภาพของชุมชนทั้ง 2 พื้นที่มาพัฒนาเป็นตารางกิจกรรมในแผนการท่องเที่ยวร่วมกัน ภายใต้การเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม นำแผนการท่องเที่ยว เข้าสู่การนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการข้ามแดน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่ตำบลหาดเล็ก และจังหวัดเกาะกง และการลงพื้นที่สำรวจเส้นทางตามแผนการท่องเที่ยวหลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้มาปรับกิจกรรมแผนเพื่อจัดกิจกรรมประเมินผลการท่องเที่ยวในลำดับต่อไป

2.5 จัดกิจกรรมประเมินแผนการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม ระหว่างนักวิชาการ นักวิจัยชุมชน วิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายธุรกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดเกาะกง โดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเข้าร่วมกิจกรรมประเมินผลการท่องเที่ยว ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตราด ตัวแทนมัคคุเทศก์จากบริษัทธุรกิจเอกชน ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน ตัวแทนหน่วยด้านการท่องเที่ยวและด้านความมั่นคง ในจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา ทั้งนี้ กิจกรรมดังกล่าวจะนำไปสู่การนำมาสังเคราะห์ข้อมูลให้ตกผลึกเป็นแนวทางข้อเสนอเชิงนโยบายในการยกระดับวิสาหกิจชุมชนชายแดนสองแผ่นดินให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ผู้เขียนสามารถกำหนดเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน ประกอบด้วย 4 ประเด็นดังนี้

1. นโยบายการยกระดับเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในพื้นที่ เพื่อการสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งข้อเสนอเชิงนโยบายดังกล่าว มีผลต่อหน่วยงานในพื้นที่ในการยกระดับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน พบว่า จากการดำเนินการวิจัยทำให้เห็นถึงศักยภาพของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจที่มีความพยายามจะผลักดันกิจการการท่องเที่ยวชุมชนไปสู่การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทั้งในส่วนของราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัดตราด อำเภอคลองใหญ่ ราชการส่วนท้องถิ่นและท้องถิ่น ที่ควรมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อให้การสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อของประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความพยายามจะยกระดับการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ โดยการสนับสนุนส่งเสริมและอำนวยความสะดวก ทั้งด้านระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง แนวทางปฏิบัติต่าง ๆ การทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มวิสาหกิจรวมถึงนักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อมั่นในการพัฒนากิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเชื่อมั่นว่าการทำกิจกรรมของเขานั้นมีความถูกต้อง ครบถ้วน ปลอดภัยอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะให้กับชาวบ้านในชุมชน และเกิดความคล่องตัวในการขับเคลื่อนกิจกรรมและพัฒนากิจกรรมการในการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่สามารถสร้างทั้งรายได้ที่นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำนอกจากนั้นยังทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศได้อีกประการหนึ่ง นอกจากนั้นแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการในการทำประกันข้ามแดน (ประกันชีวิต/ประกันอุบัติเหตุ) และส่งต่อข้อมูลให้แก่ประชาชนในพื้นที่ที่จัดการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ซึ่งจะช่วยเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวของชุมชนสู่สากลได้ต่อไป

2. นโยบายการยกระดับการสร้างเครือข่ายจัดทำบันทึกความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน ระหว่างจังหวัดตราด ประเทศไทย และจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา โดยเสนอต่อหน่วยงานต่อหน่วยงานระดับภูมิภาค ระดับจังหวัดตราด และจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา พบว่าจากผลการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดินเป็นการพัฒนากิจกรรมบนพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชื่อมโยงโดยอาศัยประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และลักษณะทางภูมิศาสตร์ มาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเส้นทางใหม่ โดยอาศัยเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่นที่มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวชายแดนสองแผ่นดิน ร่วมกันระหว่างวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในตำบลหาดเล็กและเครือข่ายธุรกิจชุมชน เพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา

นอกจากจากนี้ จากการศึกษาการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน พบว่า ศักยภาพของคนในตำบลหาดเล็ก ทั้งที่เป็นผู้นำและสมาชิกในวิสาหกิจชุมชนมีเครือข่ายที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนชายแดน และได้ถูกผสานมาเป็นรูปแบบของความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจากการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือร่วมกัน และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกันจากแผนการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงพื้นที่ “ย้อยวันวานผานสองแผ่นดิน” ซึ่งค้นพบว่านักวิจัยชุมชนที่มาจากวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ที่มีศักยภาพและความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวข้ามแดนได้ และหากกิจกรรมการท่องเที่ยวถูกผลักดันให้มีการจัดทำบันทึกความร่วมมือว่าด้วยการจัดการท่องเที่ยว ก็จะเป็นสิ่งที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนที่ถูกสนับสนุนจากหน่วยงานระดับภูมิภาค ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานด้านการปกครองในพื้นที่ทั้ง 2 ประเทศที่จะสามารถมาเติมเต็มในด้านของความร่วมมือด้านความปลอดภัย การดูแลนักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์กิจกรรมในระดับจังหวัดและระดับชาติ ที่จะส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชนต่อไป

3. นโยบายการยกระดับให้มีการสนับสนุนในการเสริมพลังความรู้ของวิสาหกิจชุมชนในการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน ให้จัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้ครบห่วงโซ่ของการท่องเที่ยวในทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน โดยเสนอต่อสำนักงานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านเศรษฐกิจ อันสอดคล้องกับเป้าประสงค์หลักของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ข้อที่ 3 ชุมชนท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชนได้รับการพัฒนา และมีโอกาสในการสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยวและกีฬาเพิ่มขึ้น

4. นโยบายการยกระดับให้มีการผลักดันกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนเชื่อมโยงกับประเทศภูมิภาคอาเซียน เป็นประเด็นในการส่งเสริมในด้านการเป็นต้นแบบในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศภูมิภาคอาเซียน ซึ่งจะเป็นช่องทางในสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เกษตรอำเภอในฐานะของหน่วยงานที่ดูแลวิสาหกิจชุมชน กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของตำบลหาดเล็ก เพื่อการยกระดับวิสาหกิจชุมชนนั้น เกิดจากการพัฒนากิจกรรมภายใต้ฐานคิดของการจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงโดยใช้สถานที่ท่องเที่ยว อาหาร และกิจกรรมท่องเที่ยวภายใต้ของการเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ของชุมชนทั้ง 2 พื้นที่ โดยอาศัยความสัมพันธ์ของชุมชนชายแดนทั้ง 2 พื้นที่ที่และเครือข่ายของผู้นำในท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวภายใต้การศึกษาข้อมูลและผสานเครือข่ายกับหน่วยงานของภาครัฐในระดับอำเภอและระดับภูมิภาค คือ ระดับอำเภอและระดับจังหวัด ทั้งฝั่งประเทศไทย และประเทศกัมพูชา โดย

คำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งในด้านการคุ้มครองทางการเงิน และการดูแลนักท่องเที่ยวขณะที่เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลในเชิงทฤษฎีและเปรียบเทียบกับองค์ความรู้เดิมจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ดังนี้

ข้อค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายผลในเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมืองชายแดน ได้แก่ ศักยภาพของสมาชิกกลุ่มวิชาชีพที่มีความพยายามผลักดันกิจการการท่องเที่ยวชุมชนไปสู่การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ โดยการสร้างเครือข่ายปฏิสัมพันธ์ของคนสองแผ่นดินระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ผ่านการผลักดันกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนในลักษณะเชื่อมโยงเครือข่าย ที่เป็นกรอบในการนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด สอดคล้องกับแนวคิดของ Barker, D.J. & Mackay, A.D. (1989) ที่อธิบายว่า ชายแดนเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรม หลักเกณฑ์ของชุมชน ความเชื่อมโยงของอำนาจบริหาร โดยสามารถอธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเมืองชายแดนจากลักษณะเฉพาะของคำ 2 คำ เข้ามารวมกันลักษณะการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่มีความพิเศษและแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่น ๆ ซึ่ง “การท่องเที่ยวเมืองชายแดน” มาจากคำว่า “การท่องเที่ยว” และ “เมืองชายแดน” โดยมีลักษณะความเป็นเฉพาะ ซึ่งผู้เขียนนำมาใช้เป็นกรอบในการสังเคราะห์ข้อมูล จนนำไปสู่การนำเสนอเชิงนโยบายในการยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนสองแผ่นดิน สามารถพิจารณาองค์ประกอบของทฤษฎีได้ ดังนี้

1. การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพื้นที่ คือ เป็นการปฏิสัมพันธ์กันกับประเทศเพื่อนบ้าน ตามลักษณะสภาพภูมิประเทศและอาณาเขตที่ติดต่อกัน ซึ่งอาจจะเป็นการเชื่อมต่อถึงกันทั้งในทางบกหรือทางน้ำ ก่อให้เกิดผลประโยชน์การแลกเปลี่ยนทางการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวในส่วน of แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันของทั้งสองประเทศ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

2. การมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในพื้นที่ จะเห็นได้ว่าเมืองท่องเที่ยวชายแดน นั้น จะมีการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสิ่งที่น่าสนใจ (Travel Destination) เพื่อการร่วมกิจกรรม

3. การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศ เป็นการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการขนส่งทุกประเภทเพื่อตอบสนองความสะดวกให้เกิดขึ้นแก่ระบบการขนส่งของนักเดินทางและเพื่ออำนวยความสะดวกทางด้านระบบขนส่งสินค้า (Logistic System) ทั้งหมด เช่น การก่อสร้างถนนเพื่อช่วยให้เกิดความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

4. มีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค เนื่องจากเมืองท่องเที่ยวชายแดนมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวและยังสามารถสร้างรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เข้าสู่ประเทศได้อย่างมหาศาล

นอกจากนี้ เมื่อนำผลการวิจัยนี้มาเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและความสอดคล้องกับแผนพัฒนาในระดับต่างๆ สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. นโยบายการยกระดับเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในพื้นที่ พบว่า ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของทิพย์สุดา ธรรมลาภากุล (2560) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเมืองในการกำหนดนโยบายพื้นที่เศรษฐกิจการค้าชายแดน จุดผ่านแดนถาวรช่องสะงำ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีการเสนอประเด็นการสร้างคณะทำงานในพื้นที่เพื่อผลักดันการท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนอย่างเป็นรูปธรรม และการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันของทีมพัฒนาเมืองชายแดน

2. นโยบายการยกระดับการสร้างเครือข่ายจัดทำบันทึกความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน พบว่า ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาอำเภอคลองใหญ่ และแผนพัฒนาจังหวัดตราด ในประเด็นยุทธศาสตร์ ข้อที่ 3 พัฒนาและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตราดให้มีมาตรฐานระดับสากล ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างคุณค่าชุมชน โดยสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของอำเภอคลองใหญ่ในข้อที่ 1 คือ การพัฒนาไปที่เรื่องของพัฒนารูปแบบและกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันตำบลหาดเล็กยังไม่ได้รับความสนใจในระดับจังหวัดในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล และมองว่าเป็นจุดผ่านแดนที่เน้นในด้านของการขนส่งสินค้ามากกว่าด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งที่ในระดับท้องถิ่นตำบลหาดเล็กสามารถที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับ ๆ นานาชาติอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ประเพณีลอยกระทงสองแผ่นดิน เทศกาลสักรักสองแผ่นดิน ที่ดำเนินการร่วมกับอำเภออำเภอมณฑลสีมาม จังหวัดเกาะกง เป็นต้น

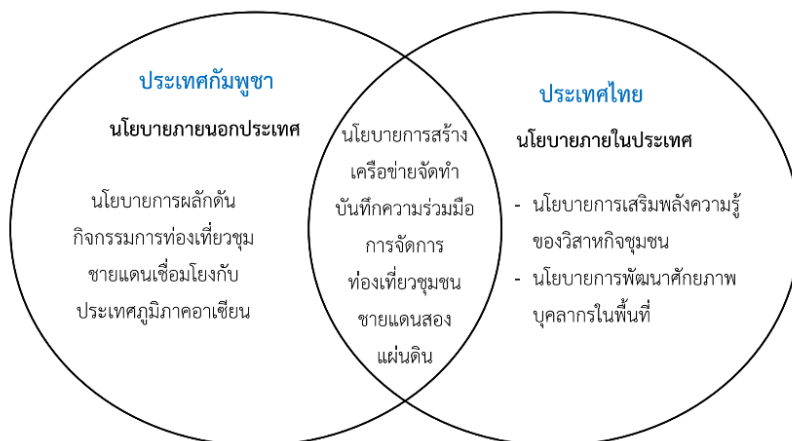
3. นโยบายการยกระดับให้มีการสนับสนุนในการเสริมพลังความรู้ของวิสาหกิจชุมชนในการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน พบว่า ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 หมายเหตุที่ 7 ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและ

ขนาดย่อมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และสามารถแข่งขันได้ การส่งเสริมวิสาหกิจที่จะสามารถจัดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและสามารถสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นได้นั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาในด้านของศักยภาพให้ครบวงจรคุณค่าการท่องเที่ยว อันได้แก่ ภาควิชาการขนส่ง ที่พัก อาหาร ภาควิชาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งในด้านดนตรี การแสดง เทศกาลต่าง ๆ และสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนนั้นสามารถที่จะจัดการท่องเที่ยวภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยคำนึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ซึ่งในการจัดการการท่องเที่ยว รวมถึงความรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวข้ามแดนนั้น ต้องมีลักษณะของการดำเนินงานภายใต้สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตราด ซึ่งในการสนับสนุนองค์ความรู้ที่ชุมชนท้องถิ่นยังมีข้อจำกัด ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งในด้านของสถานที่ท่องเที่ยว ที่พัก อาหาร กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงมาตรการรักษาความปลอดภัย ให้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

4. นโยบายการยกระดับให้มีการผลักดันกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนเชื่อมโยงกับประเทศภูมิภาคอาเซียน พบว่า ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภารัตน์ อุทธารัตน์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวชายแดนอย่างยั่งยืน เพื่อรองรับการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งมีการเสนอประเด็นการขยายตลาดการท่องเที่ยวและการลงทุนที่เติบโตขึ้นจากฐานตลาดที่ใหญ่ขึ้นของภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ 20 ปี ประเด็นที่ 4 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ข้อ 4.3 สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว ในการพัฒนาการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทยกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค เพื่อการเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างประทับใจตลอดการท่องเที่ยวจนเกิดการท่องเที่ยวซ้ำและแนะนำต่อ ในข้อ 4.3.5 ท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค ใช้ประโยชน์จากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในการเชื่อมโยง การท่องเที่ยวกับต่างประเทศ เพื่อรองรับการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวไทยกับอาเซียน ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้จุดร่วมกันทางประวัติศาสตร์ของชุมชนชายแดนไทยกัมพูชา ในการนำมาพัฒนาแผนการท่องเที่ยว รวมถึงการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มเติมเข้าไปในแผนเพื่อให้สอดคล้องและเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ ทั้งในบริเวณตำบลหาดเล็ก และจังหวัดเกาะกง ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน (ปี 2559-2568) ที่จะสามารถมาเป็นตัวแบบพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับวาทกิจของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ชายแดนในการจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัย ผู้เขียนสามารถสังเคราะห์ข้อมูลจากการเปรียบเทียบจากผล การศึกษาจากงานวิจัย ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการ ศึกษาวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ พลังการขับเคลื่อนการยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน ด้วยข้อเสนอเชิงนโยบาย (Policy Proposal) สะท้อนองค์ความรู้ได้จากภาพวงกลมสองวงซ้อนทับ กันในลักษณะการยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน ระหว่างประเทศไทยและ ประเทศกัมพูชา ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อการยกระดับการท่องเที่ยวชายแดนสอง แผ่นดินอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบไปด้วยนโยบายที่ขับเคลื่อนภายในประเทศ ได้แก่ การเสริมพลัง ความรู้ของวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในพื้นที่ ในส่วนของนโยบายที่ขับเคลื่อน ภายนอกประเทศ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายโดยการจัดทำบันทึกความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนชายแดน และการผลักดันกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนให้เชื่อมโยงกับประเทศภูมิภาค อาเซียน ซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 พลังการขับเคลื่อนการยกระดับการท่องเที่ยวด้วยข้อเสนอเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะจากบทความวิจัยวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับ วิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอกลองใหญ่ จังหวัดตราด ผู้เขียนมีประเด็นเสนอต่อไปนี้

1. ควรมีการจัดทำป้ายให้ความรู้ Virtual Museum โดยการติดตั้งคิวอาร์โค้ดไว้ใน พื้นที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถสแกนและอ่านข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวนั้นได้

2. วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ควรจัดตั้งจุดแลกเงิน และจุดรับแลกชิมการ์ด เพื่อบริการให้กับนักท่องเที่ยวและเป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่องข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ได้หยิบยกผลการศึกษาบางส่วนมาจากการวิจัยเรื่อง การยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด เป็นงานวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรม แผนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2566 ในการนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณวิสาหกิจชุมชนอาหารทะเลและพืชสมุนไพรบ้านหาดศาล กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชายแดนสองแผ่นดินบ้านหาดเล็ก และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหาดเล็ก เครือข่ายธุรกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดเกาะกง คุณ Gen.KIT TEA และคุณโซ เฟีย มิน และตัวแทนจากหน่วยงานการท่องเที่ยวในจังหวัดเกาะกง รวมถึงชาวชุมชนตำบลหาดเล็ก ประเทศไทยและจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชาทุกท่าน อำเภอคลองใหญ่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตราด และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตราด บริษัททริบิตีดีทอคอม และตัวแทนกระทรวงการท่องเที่ยวจังหวัดเกาะกง และอีกหลายท่านที่คณะผู้วิจัยสามารถเอยนามได้อย่างครบถ้วน ณ ที่นี้ ทุกท่านมีส่วนอย่างสำคัญในการให้ข้อมูล การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานวิจัยชิ้นนี้จนสำเร็จลุล่วง คณะผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่าน ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

- ทิพย์สุตา ธรรมลาภากุล. (2560). การเมืองในการกำหนดนโยบายพื้นที่เศรษฐกิจการค้าชายแดน จุดผ่านแดนถาวรช่องสะงำ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง). คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนาวัฒน์ ปัทมฤทธิกุล. (2561). ศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองชายแดนเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง: มุกดาหาร-สะหวันนะเขต-กวังตรี. *วารสารการวิจัยบริหารการพัฒนา*, 8(1), 61-68.
- ประเสริฐ ศิริ. (2565, 12 เมษายน). *บริบทจังหวัดเกาะกง*. (สิตางค์ เจริญวงศ์, ผู้สัมภาษณ์).
- ศรวุฒิ ขาวคม. (2565, 12 เมษายน). *กิจกรรมทางเศรษฐกิจตำบลหาดเล็ก*. (สิตางค์ เจริญวงศ์, ผู้สัมภาษณ์).

สิตางค์ เจริญวงศ์ และคณะ. (2564). *การสร้างควมมั่นคงทางเศรษฐกิจจากฐานรากโดยการ
ท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่งชายแดนภาคตะวันออก: กรณีศึกษา ตำบลหาด
เล็ก อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราด*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

สิตางค์ เจริญวงศ์ และคณะ. (2566). *การยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดน
สองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราด*. (รายงานการ
วิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

สุภารัตน์ อุทธารัตน์. (2562). *รูปแบบการบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวชายแดนอย่างยั่งยืนเพื่อ
รองรับการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการสิ่งแวดล้อม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Barker, D.J. & Mackay, A.D. (1989). Hill country farm investment options - cocksfoot
pasture vs. superphosphate fertilizer. In *Proceedings of the New Zealand
Grassland Association*. Retrieved from [https://www.nzgajournal.org.nz
/index.php/ProNZGA/article/view/2349/1977](https://www.nzgajournal.org.nz/index.php/ProNZGA/article/view/2349/1977)

รูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF

Community Participatory Research Process Model for Curriculum
Development of Early Childhood Schools Focusing on Local knowledge to
Develop EF Brain Skills

มนัส จันทรพงษ์¹

Manus Chanpoung

Received: March 13, 2024

Revised: May 26, 2024

Accepted: May 27, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนารูปแบบ 2) สร้างและพัฒนารูปแบบ 3) นำรูปแบบไปทดลองใช้ และ 4) ศึกษาประสิทธิผลรูปแบบ ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสานวิธีพหุระยะ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษา วิเคราะห์เอกสารงานวิจัย การศึกษาบริบทชุมชน ศึกษาความต้องการชุมชน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์จากผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 200 คน การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยตัวแทนแกนนำผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 15 คน ตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน การประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของการนำรูปแบบไปใช้ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 17 คน ครูปฐมวัย จำนวน 6 คน นักเรียน จำนวน 60 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) ข้อมูลบริบทชุมชนสามารถนำมาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น จำนวน 6 หน่วยการจัดประสบการณ์ มีค่าความเหมาะสมสอดคล้อง IOC เท่ากับ 1.00 2) รูปแบบ คือ PHRAE Model ประกอบด้วย P : Participation by People, H : Heading for

¹ วิทยาลัยชุมชนแพร่; Phrae Community College

Corresponding author, e-mail: kookmanus@phrcc.ac.th

Early Childhood, R : Resources and Materials, A : Active Learning และ E : Executive Functions (EF) 3) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ประเมินสามารถส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัย โดยภาพรวมคิดเป็นร้อยละ 81.21 และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้สาระท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 81.15 4) การประเมินพัฒนาทักษะสมอง EF นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมประสบการณ์หลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสาระท้องถิ่นสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.63 และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47

คำสำคัญ: กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม, การมีส่วนร่วมของชุมชน, การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย, ทักษะสมอง EF

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the basic information of the development of the model; 2) to create and develop the model; 3) to take the model for a test run; and 4) to study the effectiveness of the model. This was a mixed methods research, collecting qualitative and quantitative data by studying the basic data from the study, analyzing the research documents, studying the community context, studying the community needs, the current conditions, and the desired conditions from 200 stakeholders, a participatory workshop by 15 stakeholder leaders, examining the learning management model by 5 experts, and assessing the feasibility and usefulness of the model implementation by 17 stakeholders, 6 early childhood teachers, and 60 students. The research results found that 1) community context data can be used to develop a local curriculum for early childhood schools, consisting of 6 units of experience management, with a suitability value consistent with the IOC of 1.00, 2) the model was the PHRAE Model, consisting of P: Participation by People, H: Heading for Early Childhood, R: Resources and Materials, A: Active Learning, and E: Executive Functions (EF), 3) the implementation of the curriculum for trial and evaluation can promote the development of all 4 aspects of early

childhood children, with an overall score of 81.21 percent and a positive attitude towards learning local knowledge, with a score of 81.15 percent, 4) the assessment of EF brain skills development in third-year kindergarten students by organizing activities and experiences of local curriculum schools was significantly higher than the 80 percent criterion at a statistical significance level of .05. The feasibility aspect was at the highest level, with a mean score of 4.72 and a standard deviation score of 0.63, and the usefulness aspect was at the highest level. The mean was 4.77 and the standard deviation was 0.47.

Keywords: Participatory Research Process, Community Participation, Curriculum Development, Early Childhood, EF Brain Skills

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560-2579 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะกระบวนการในศตวรรษที่ 21 และพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกวัยทุกช่วงวัย ตั้งแต่เด็กปฐมวัยมีโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เด็กปฐมวัยพัฒนาตามความพร้อมให้เต็มความสามารถ มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ในการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 ได้ระบุแนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้ในหมวด 1 บททั่วไป มาตรา 5 ไว้ว่าการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามพระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) ให้มารดาได้รับการดูแลในระหว่างตั้งครรภ์เพื่อให้บุตรที่อยู่ในครรภ์มีสุขภาพและพัฒนาการที่ดี 2) ให้เด็กปฐมวัยอยู่รอดปลอดภัยและได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากการล่วงละเมิดไม่ว่าในทางใด 3) ให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ครอบคลุมทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยเพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสามารถเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลและความต้องการจำเป็นพิเศษ 4) สร้างคุณลักษณะให้เด็กปฐมวัยมีอุปนิสัยดี มีคุณธรรม มีวินัย ใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถซึมซับสุนทรียในวัฒนธรรมที่หลากหลายได้ 5) บ่มเพาะเจตคติของ เด็กปฐมวัยให้เคารพคุณค่าของบุคคลอื่น มีจิตวิญญาณการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเสมอภาคและมี

จิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก 6) ให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยได้รับความรู้ทักษะเจตคติที่ดีในการพัฒนาเด็กปฐมวัย (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยในปัจจุบันต้องดำเนินไปภายใต้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561) ได้กำหนดหลักการสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ไว้ว่าในการจัดการศึกษาปฐมวัยซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจเพราะในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุ 3-6 ปีจะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา ส่งเสริมพัฒนาการ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยให้เรียนรู้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่สำคัญสำหรับการพัฒนาสมอง หากสมองได้รับการกระตุ้นและพัฒนาอย่างถูกวิธีในช่วงจังหวะเวลาที่เหมาะสมจะทำให้พัฒนาการทุกด้าน เป็นรากฐานของชีวิตอันมั่นคงเด็กปฐมวัยจึงควรได้รับการพัฒนาทักษะสมองเพื่อชีวิตที่สำเร็จ Executive Functions หรือ EF แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มทักษะ คือ 1) กลุ่มทักษะพื้นฐาน 2) กลุ่มทักษะกำกับตนเอง และ 3) กลุ่มทักษะปฏิบัติ ดังนั้น ทักษะสมองเพื่อชีวิตที่สำเร็จจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากในการพัฒนาเด็กปฐมวัย เนื่องจากช่วยให้เด็กปฐมวัยมีความจำที่ดี มีสมาธิจดจ่อ สามารถทำงานต่อเนื่องได้จนสำเร็จ รู้จักวิเคราะห์วางแผนงานเป็นระบบลงมือทำ นำประสบการณ์เดิมมาใช้ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ นอกจากนี้ ยังสามารถปรับตัวเปลี่ยนความคิดเมื่อสถานการณ์เปลี่ยน สามารถคาดการณ์ ผลการกระทำและเลือกว่าต้องทำอะไรจึงจะประสบความสำเร็จในการเรียน ทบทวนสิ่งที่ผิดไปแล้วนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป มนุษย์เราทุกคนใช้ทักษะสมอง EF ในชีวิตอยู่ตลอดเวลา เป็นทักษะในการดำเนินชีวิตให้เป็นปกติ ใช้ในการตัดสินใจเพื่อจัดการกับปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วแก้ไขให้ลุล่วง ทำให้ชีวิตเดินหน้าไปได้ และเป็นทักษะที่เราใช้ในการจัดการกับการเรียนรู้ เมื่อพบกับประสบการณ์ใหม่ ๆ และใช้ในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเองและต่อสังคม ปรับปรุงจากสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น (สุภาวดี หาญเมธี, 2562)

จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ และมาตรฐานการศึกษาของชาติ อีกทั้งครอบคลุมองค์ความรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) และจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดพิษณุโลก รอบที่ 4 (พ.ศ.2559-ปัจจุบัน) จำนวน 228 ศูนย์ เข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอก จำนวน 178 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 78.07 ที่เข้ารับการประเมิน และจากผลการประเมินคุณภาพภายนอก ด้านครู/ผู้ดูแลเด็กให้การดูแลและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่น

เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย จะเป็นเรื่องการจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 ครูจะต้องมีกระบวนการการจัดทำหลักสูตรสู่แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างหลากหลาย โดยใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถมีทักษะชีวิตเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนารูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF
3. เพื่อนำรูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF ไปทดลองใช้
4. เพื่อศึกษาประสิทธิผลรูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมผสานวิธีพหุระยะ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนารูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF

1. ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทฤษฎี เอกสารงานวิจัย หนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ที่เน้นสาระท้องถิ่น และทักษะสมอง EF

2. การศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ บริบทศักยภาพชุมชนในพื้นที่ ขั้นตอนนี้กำหนดพื้นที่เป้าหมาย เพื่อให้เข้าใจและได้ข้อมูลบริบทศักยภาพที่เป็นภาพรวมของชุมชน โดยผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงพื้นที่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ มีสถานศึกษาปฐมวัยที่สามารถเข้าร่วมการวิจัย ศักยภาพของพื้นที่ด้านประวัติศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มีความสะดวกด้านการคมนาคม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้รู้ ภูมิปัญญา ในชุมชนจำนวน 14 คน โดยเทคนิคการสโนว์บอล (Snowball Technique) และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทางด้านกายภาพ ชีวภาพ

สังคม และเศรษฐกิจ นอกจากนี้ได้ศึกษาข้อมูลทางด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย ของชุมชนเทศบาล ตำบลเด่นชัย และ ข้อมูลของอำเภอเด่นชัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3. ศึกษาความต้องการชุมชน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์จากผู้มีส่วนได้เสีย ในการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามความต้องการกับผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 200 คน และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Workshop) ตัวแทนแกนนำผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 15 คน จำนวน 4 ครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ผู้นำส่วนปกครองท้องถิ่น ผู้รู้ ภูมิปัญญา ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF

1. จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Workshop) ตัวแทนแกนนำผู้มีส่วนได้เสีย ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลที่จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเสียก่อน การวางแผนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น ผู้วิจัยร่วมกับชุมชนประชุมปรึกษาหารือระดมความคิด กับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน ครูของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลตำบลเด่นชัย จำนวน 20 คน อาจารย์พิเศษสาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย จำนวน 4 คน ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ร่วมพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์ เกี่ยวกับความรู้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น สถานศึกษาสังกัดเทศบาลตำบลเด่นชัย ระดับชั้นอนุบาล 3 โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตรพัฒนาขึ้น ให้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ วิพากษ์ ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ

2. พัฒนารูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF โดยการสนทนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 นำรูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF ไปทดลองใช้

1. พัฒนาผู้มีส่วนร่วม การพัฒนาศักยภาพครูปฐมวัยด้วยกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดประสบการณ์หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเพื่อเน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนา

ทักษะสมอง EF ครูปฐมวัย จำนวน 10 คน มีผู้ปกครอง จำนวน 60 คน แกนนำชุมชนเข้าร่วม จำนวน 30 คน

2. การนำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF ไปทดลองใช้กับโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลเด่นชัย สังกัดเทศบาลตำบลเด่นชัย ดำเนินการในปีการศึกษา 2565 นำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่นไปทดลองใช้ และการดำเนินงานตามแผนงานการสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น นำหลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนปฐมวัย สถานศึกษาสังกัดเทศบาลตำบลเด่นชัย ระดับชั้นอนุบาล 3 จำนวน 3 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 60 คน ครู 6 คน โดยผู้วิจัยสังเกตการณ์ประสานงาน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดเตรียมความพร้อมและการเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาประสิทธิผลรูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF

1. ประเมินพัฒนาทักษะสมอง EF ประกอบด้วย กลุ่มทักษะพื้นฐาน 1) ความจำที่นำมาใช้งาน 2) การยับยั้งชั่งใจ-คิดไตร่ตรอง 3) การยืดหยุ่นความคิด กลุ่มทักษะกำกับตนเอง 4) การจดจ่อใส่ใจ 5) การควบคุมอารมณ์ 6) การประเมินตัวเอง กลุ่มทักษะปฏิบัติ 7) การริเริ่มและลงมือทำ 8) การวางแผนและการจัดระบบดำเนินงาน 9) การมุ่งเป้าหมาย กับเด็กปฐมวัยที่ได้ผ่านการจัดประสบการณ์ด้วยหลักสูตรที่เน้นสาระท้องถิ่น จำนวน 60 คน

2. ประเมินความพึงพอใจจากครูปฐมวัยที่นำหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น จำนวน 6 แผนการจัดประสบการณ์หลังนำไปทดลองใช้

3. ประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์รูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF ผู้มีส่วนได้เสีย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussions) เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มเริ่มจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการวิจัย ร่วมกันหาข้อสรุป จุดเด่น จุดด้อย ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยมีตัวแทนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน 17 คน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาารูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF พบว่า

1.1 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาบริบทศักยภาพชุมชนในพื้นที่ 2) ศึกษาความต้องการชุมชน และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Workshop) 3) จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน 4) ทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น และ 5) การถอดบทเรียนร่วมกันกับชุมชน เนื้อหาหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสาระท้องถิ่น ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้ 1) สถานที่ 2) อาหาร 3) ผลิตภัณฑ์ในชุมชน 4) แหล่งธรรมชาติ 5) ประเพณี และ 6) อาชีพ ทักษะสมอง EF มีจำนวน 9 ทักษะ ใน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มทักษะพื้นฐาน 1) ความจำที่นำมาใช้งาน 2) การยับยั้งชั่งใจ-คิดไตร่ตรอง 3) การยืดหยุ่นความคิด กลุ่มทักษะกำกับตนเอง 4) การจดจ่อใส่ใจ 5) การควบคุมอารมณ์ 6) การประเมินตัวเอง กลุ่มทักษะปฏิบัติ 7) การริเริ่มและลงมือทำ 8) การวางแผนและการจัดระบบดำเนินงาน และ 9) การมุ่งเป้าหมาย

1.2 การสำรวจลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลของชุมชนเทศบาลตำบลเด่นชัย และ ข้อมูลของอำเภอเด่นชัย มีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทางด้านกายภาพ ชีวภาพ สังคม และเศรษฐกิจ พบว่าชุมชนเทศบาลตำบลเด่นชัย ตั้งอยู่อำเภอเด่นชัย ซึ่งมีคำขวัญประจำอำเภอว่า “พระเจ้าแสนแซ่คูบ้าน พระธาตุสุโทนคู้เมือง ประตูล้านนาลือเลื่อง ของพื้นเมืองไม้กวาด เด่นชัยสะอาดตา” เป็นอำเภอทางผ่านสำหรับการเดินทางไปยังจังหวัดภาคเหนือ ชุมชนเทศบาลตำบลเด่นชัย มีคมนาคมสะดวก มีรถไฟในการเดินทาง เป็นประตูสู่ล้านนา มีเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่ อาชีพท้องถิ่นที่ขึ้นชื่อของจังหวัดแพร่ สภาพในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคม ส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กำลังจะหมดไป ขาดการดูแล เอาใจใส่จากสังคม ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ความดีงามของบรรพบุรุษจะเลือนหายไป ขาดความภาคภูมิใจ ทำให้ขาดการดูแลรักษา ทรุดโทรม ถดถอย ขาดการให้ความสำคัญ และชุมชนไม่รักถิ่น การศึกษาข้อมูลทางด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยของชุมชนเทศบาลตำบลเด่นชัย และข้อมูลของอำเภอเด่นชัย พบว่า สถานศึกษาสังกัดเทศบาลตำบลเด่นชัยมีศักยภาพความพร้อมอย่างมาก ทั้งทางด้านบุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาทางด้านปฐมวัย ผู้บริหารให้ความสำคัญสนับสนุนการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา แต่ขาดความหลากหลายของ

หลักสูตรท้องถิ่น สำหรับใช้ในการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมของชุมชน เด็กขาดการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทและสังคมที่เด็กได้อาศัยอยู่

1.3 ศึกษาความต้องการชุมชน ที่จะส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยใช้สาระท้องถิ่น จากข้อมูลในอำเภอเด่นชัย โดยร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามศึกษาความต้องการ มีรายละเอียดดังนี้ ด้านสถานที่ พบว่า สถานีรถไฟ (86.40) ด้านอาหาร พบว่า ใส่อั่ว (79.60) หมูยอและแคบหมู (78.00) เท่ากัน ด้านผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น พบว่า ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่และไม้กวาด (83.00) ด้านแหล่งธรรมชาติ พบว่า ต้นสักเสาชิงช้า (76.40) ด้านประเพณีไหว้สาพระเจ้าแสนแช่ (83.40) และด้านอาชีพ การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก (77.81)

2. ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF พบว่า

2.1 หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น ได้กำหนดรูปแบบให้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 โดยเนื้อหาหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลตำบลเด่นชัย ระดับชั้นอนุบาล 3 อายุ 5-6 ปี โดยยึดหลักการแบ่งเนื้อหาให้เหมาะสมกับพัฒนาการคุณลักษณะตามแต่ละช่วงอายุ ให้ได้มีโอกาสเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวออกไปหาสิ่งไกลตัว และเรียนรู้จากสิ่งที่ยังไปหาสิ่งที่ยาก มีจำนวน 6 แผนการจัดประสบการณ์ ได้ดังนี้ 1) สถานีรถไฟเด่นชัย 2) ของกินบ้านเฮา ใส่อั่ว หมูยอและแคบหมู 3) ผลิตภัณฑ์จากไม้กวาดและไม้ไผ่ 4) ต้นสักเสาชิงช้า 5) ไหว้สาพระเจ้าแสนแช่ และ 6) การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมค่า IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มีค่าเท่ากับ 1.00 ทุกหน่วยการเรียนรู้

2.2 รูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF ผู้วิจัยได้สร้างเป็นรูปแบบ PHRAE Model ประกอบด้วย 1) P : Participation by People การมีส่วนร่วมของคณะบุคคลในการพัฒนา 2) H : Heading for Early Childhood การเลือกหัวข้อสำหรับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยให้เหมาะสมกับช่วงวัย 3) R : Resources and Materials ใช้ทรัพยากรแหล่งเรียนรู้ สื่อวัสดุในชุมชน 4) A : Active Learning เรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ประสบการณ์ตรงผ่านเล่น 5) E : Executive Functions พัฒนาทักษะสมองเพื่อชีวิตที่สำเร็จ (EF) ของเด็กปฐมวัย

3. ผลการนำรูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF ไปทดลองใช้ พบว่า

3.1 การพัฒนาศักยภาพครูปฐมวัย ด้วยนวัตกรรมหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ที่เน้นสาระท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF มีคะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม คะแนนหลังฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 83.17 ซึ่งครูปฐมวัยที่ผ่านการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่ได้รับมอบหมาย การพัฒนาศักยภาพผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กปฐมวัย เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กปฐมวัย การผลิตของเล่นด้วยวัสดุในท้องถิ่น ผู้ปกครองที่เข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพ มีความพึงพอใจที่เข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพ พบว่า ผู้ปกครองที่เข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพ มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก สามารถสร้างความตระหนักให้กับผู้ปกครองในการเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการพัฒนาเด็กปฐมวัย การพัฒนาศักยภาพชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรม อาสาสมัครอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับการจัดการศึกษาปฐมวัย การอบรมอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม ชุมชนที่เข้ารับการพัฒนาศักยภาพ มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61 ทำให้กลุ่มชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม รวมตัวกันเป็นกลุ่มจิตอาสาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภอเด่นชัย ร่วมกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของอำเภอเด่นชัย

3.2 การนำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF ไปทดลองใช้ โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลเด่นชัย สังกัดเทศบาลตำบลเด่นชัย ผู้วิจัยและครูปฐมวัยได้ประเมินพัฒนาการด้านการเรียนรู้และความรู้สึภกาคุมิใจของนักเรียนปฐมวัย ผลการใช้แผนการจัดประสบการณ์ทุกแผน สามารถส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัย โดยภาพรวม คิดเป็นร้อยละ 81.21 เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า พัฒนาการทางด้านร่างกาย คือ เด็กสามารถหยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว (ร้อยละ 81.20) รองลงมาเป็นการเดินตามจังหวะเพลง และดนตรี (ร้อยละ 80.32) ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา (ร้อยละ 80.12) ด้านอารมณ์ คือ การแสดงความร่าเริงแจ่มใส (ร้อยละ 82.17) รองลงมาเป็นความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ (ร้อยละ 81.07) การแสดงความชื่นชมต่อผลงานของผู้อื่น (ร้อยละ 79.75) ด้านสังคม คือ มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน (83.61) รองลงมาเป็นการรู้จักลำดับก่อนหลังเวลาทำกิจกรรม (ร้อยละ 82.30) การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนขณะทำกิจกรรม (ร้อยละ 81.12) และด้านสติปัญญา คือ เด็กสามารถทำกิจกรรมได้ถูกต้องและทันเวลา (ร้อยละ 82.24) รองลงมาให้ความสนใจกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สาระท้องถิ่น (ร้อยละ 81.20) สามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ (79.45) และ การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้สาระท้องถิ่น (81.15)

4. ผลการศึกษาประสิทธิผลรูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF

4.1 ประเมินพัฒนาทักษะสมอง EF ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรม ประสบการณ์หลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสาระท้องถิ่นสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายทักษะ มีทักษะสมอง EF ทั้ง 9 ด้าน โดยรวมอยู่ระหว่างร้อยละ 94.44 ถึงร้อยละ 97.78 โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความจำเพื่อใช้งาน ด้านการจดจ่อใส่ใจ และด้านการติดตามและประเมินตนเอง เด็กมีทักษะสมอง EF มากที่สุด ถึงร้อยละ 97.78

4.2 ประเมินความพึงพอใจจากครูปฐมวัยที่นำหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF พบว่า ในภาพรวมผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55

4.3 ประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์รูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF พบว่า ด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.63 และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47 และผู้เข้าร่วมกิจกรรมถอดบทเรียนร่วมกันได้แสดงความคิดเห็นว่า กิจกรรมที่ดีมาก โดยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงจากการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมในปัจจุบัน เกิดประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลตำบลเด่นชัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนากระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF พบว่า ข้อมูลพื้นฐานจากศึกษา และการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลได้ข้อมูลที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้เพราะ ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF สอดคล้องกับแนวคิดของอรุณี หรดาล (2562) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลากหลายลักษณะทั้งที่เป็นปรัชญา ศาสนา ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ด้านการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน และที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะด้านเกี่ยวกับอาหาร การเกษตร หัตถกรรม

ศิลปะ การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ดนตรีการละเล่นพื้นบ้าน และอื่น ๆ ในการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยจำเป็นต้องพิจารณาเลือกภูมิปัญญาที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย โดยมีแนวทางในการพิจารณา 1) ประเภทภูมิปัญญา ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับการนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา เด็กปฐมวัยควรมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลในท้องถิ่น และ 2) หลักการนำภูมิปัญญามาใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

2. ผลจากการสร้างและพัฒนารูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF พบว่า หลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสาระท้องถิ่น และรูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF (PHRAE Model) มีค่าความเหมาะสม IOC เท่ากับ 1.00 ทั้งนี้เพราะว่าหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น ทั้ง 6 แผนการจัดประสบการณ์ ได้ออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้มีความหลากหลายด้วยรูปแบบของ กระบวนการ Active Learning โดยความเห็นชอบของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับการเสนอแนะปรับปรุงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย สอดคล้องกับแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร Taba, H. (1962) มีแนวคิดว่าหลักสูตร คือ แผนสำหรับการเรียนรู้ที่จะเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และเสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดวัตถุประสงค์การคัดเลือกเนื้อหาสาระ การจัดระบบเนื้อหาสาระการคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของกิจกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ว่าบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ โดยการกำหนดสิ่งที่ต้องประเมินและวิธีการประเมิน และยังสอดคล้องกับ Saylor, J. G. & Alexander, W. M. (1974) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะประกอบด้วย กระบวนการหลายขั้นตอน ขึ้นกับมุมมองและทัศนะต่าง ๆ และจุดเน้นการพัฒนาหลักสูตร คือ ความเป็นระบบ (Curriculum as a System) ได้แก่ ปัจจัยนำเขา คือ ผู้เรียน กระบวนการ คือ การวางแผนหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินผล ผลผลิต คือ คุณภาพผู้เรียน

3. ผลจากการนำรูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF ไปทดลองใช้ พบว่า กลุ่มเป้าหมาย ครูปฐมวัย ผู้ปกครอง ชุมชน มีความรู้ความเข้าใจและทักษะเพิ่มขึ้นในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ในส่วนของเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะจากที่ผู้วิจัยได้ออกแบบเนื้อหาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่นที่มีการเรียงลำดับขั้นตอนจากง่ายไป

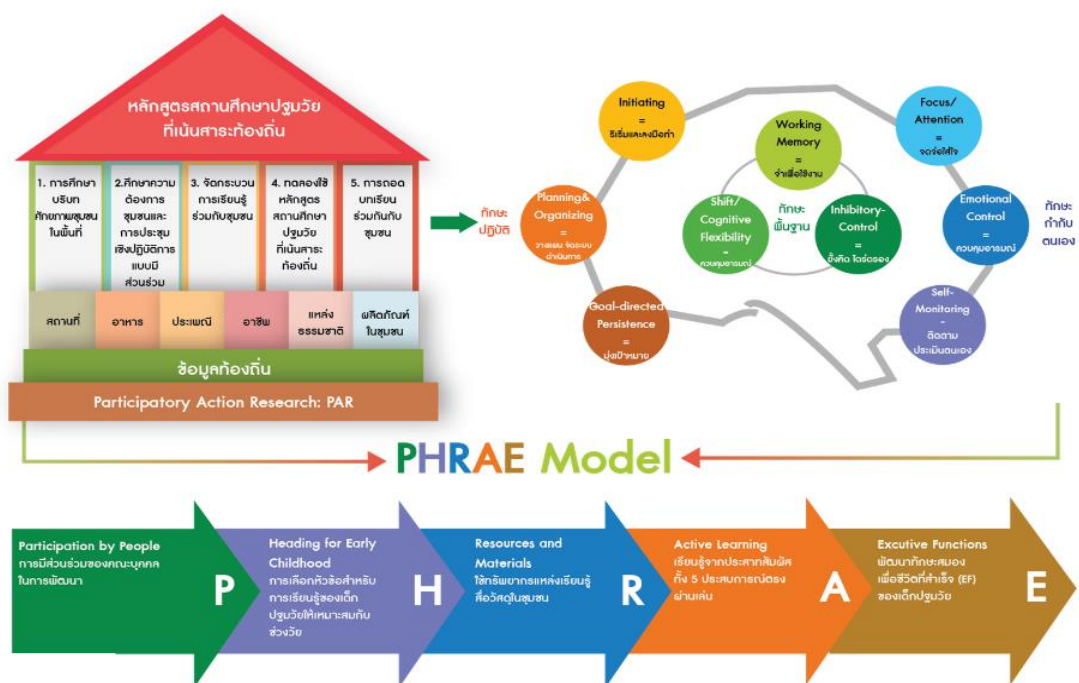
หายาก เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวของเด็กปฐมวัยที่มีอยู่ในชุมชนสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนทั้งเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดเตรียมความพร้อมและการเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรม อาทิเช่น จัดหาสื่อ การบริจาควัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือ การจัดเตรียมสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาโดยใช้วัสดุภายในท้องถิ่น เข้าร่วมกิจกรรมเป็นวิทยากรพิเศษ นอกจากนั้นยังให้ความสนใจในผลงานของนักเรียน ตลอดจนให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยนั้น ได้รับประสบการณ์ตรงเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการกลุ่ม การสาธิตจากวิทยากรท้องถิ่น การฝึกปฏิบัติ การนำเสนอผลงาน และการมีความคิดรวบยอดด้วยตัวของเด็กปฐมวัยเอง สอดคล้องกับแนวคิดอรรถ บุญเที่ยง (2562) พบว่า การจัดกิจกรรมในรูปแบบของการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการบูรณาการ และกำหนดเนื้อหาในแต่ละหน่วยสัมพันธ์กับ ทักษะที่กำหนด ตลอดจนมีความชัดเจน และมีเนื้อหาที่ทันสมัยทำให้ครูผู้ดูแลเด็กมีความรู้ความเข้าใจต่อการบูรณาการจัดการเรียนรู้ทักษะสมองเพื่อชีวิตที่สำเร็จ (Executive Function: EF) ในระดับดี มีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น

4. ผลจากการศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF พบว่ารูปแบบมีความเป็นไปได้และประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปขยายผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยในพื้นที่ชุมชนและใช้จัดประสบการณ์ในสถานศึกษาอื่น ๆ และสามารถพัฒนาทักษะสมอง EF ทั้งนี้เพราะเกิดการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน ร่วมจัดประสบการณ์หลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสาระท้องถิ่น สามารถพัฒนาทักษะสมอง EF ให้เด็กอย่างสม่ำเสมอ และมีความชัดเจนในการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งส่งผลให้เด็กมีทักษะสมอง EF สอดคล้องกับแนวคิดของศักดิ์ชัย ใจชื่อตรง (2561) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ศิลปะที่ส่งเสริมทักษะสมอง (EF) สำหรับเด็กปฐมวัย โดยได้จัดทำรูปแบบการจัดประสบการณ์ให้ครูนำไปใช้พัฒนาเด็ก ซึ่งรูปแบบของการจัดประสบการณ์มีลักษณะเหมือนแผนการจัดประสบการณ์ที่มีขั้นตอนที่ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้ครูได้ศึกษาและนำไปเป็นตัวอย่างในการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมทักษะสมอง (EF) ให้แก่เด็กปฐมวัย ซึ่งผลการทดลอง พบว่าเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการความสามารถทักษะสมอง (EF) หลังการทดลองเพิ่มขึ้นในระดับมาก และหลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีทักษะสมอง (EF) สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพัชรา พุ่มพชาติ (2565) ที่กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้โดยอิงปรากฏการณ์เป็นการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงมาเป็น

จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้แบบสหวิทยาการและการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระวิชาที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้นำความรู้มาเชื่อมโยงกันทั้งภายในศาสตร์ และเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์อื่นมาประยุกต์รวมกันเพื่อทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์อย่างลึกซึ้ง โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะและทักษะชีวิตที่จำเป็นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคใหม่ที่ต้องรู้และเข้าใจโลกอย่างรอบด้านปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่ผันแปร รู้จักแก้ปัญหา ยอมรับและเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความรักและเห็นอกเห็นใจกัน

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF สามารถที่จะนำไปขยายผลให้กับสถานศึกษาปฐมวัยในพื้นที่อื่น ๆ ตามรูปแบบ “PHRAE Model” ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF

P : Participation by People การมีส่วนร่วมของคณะบุคคลในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำสาระท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นบุคคลที่อยู่ในชุมชนที่เด็ก

ปฐมวัยอาศัยอยู่ โดยมีจุดประสงค์ร่วมกันที่จะส่งเสริมพัฒนาการของเด็กวัย เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตที่มีคุณภาพ โดยการปลูกฝังและสร้างเสริมคุณลักษณะที่สำคัญและจำเป็นอย่างต่าง ๆ ต้องเริ่มตั้งแต่วัยนี้โดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น การเห็นคุณค่าของมรดกทางปัญญาที่บรรพบุรุษในชุมชน

H : Heading for Early Childhood การเลือกหัวข้อสำหรับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยให้เหมาะสมกับช่วงวัย โดยการใช้สาระท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยมีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัย ทำให้ได้เรียนรู้สิ่งที่อยู่รอบตัวและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตได้ และเห็นคุณค่าและมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น มรดกทางปัญญา มรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่ได้สั่งสมมา ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความรู้สาระท้องถิ่นกับความรู้ในปัจจุบัน

R : Resources and Materials ใช้ทรัพยากรแหล่งเรียนรู้ สื่อวัสดุในชุมชน เป็นสิ่งใกล้ตัวที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย ทำให้ได้เห็นแบบอย่างที่ดีจากผู้รู้ ภูมิปัญญา บุคคลที่ได้รับการยกย่องจากคนในชุมชนทั้งในด้านการมุ่งมั่น อดทน และขยันหมั่นเพียรในการศึกษาทดลองเรื่องที่น่าสนใจจนเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ รวมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดีในการครองตนอย่างเรียบง่ายและพอเพียง นำองค์ความรู้และแนวคิดของสาระท้องถิ่นยังสอนในเรื่องการดำเนินชีวิตที่กลมกลืนไปกับธรรมชาติ ใช้กับวิถีชีวิตอย่างเหมาะสม ทำให้รู้จักการพึ่งพากัน การสืบสานภูมิปัญญาของชุมชนที่ส่งต่อไปยังเด็กปฐมวัย

A : Active Learning เรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ประสบการณ์ตรงผ่านเล่น การจัดการเรียนรู้ประสบการณ์ด้วยการใช้สาระท้องถิ่นระดับการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดประสบการณ์ให้เด็กปฐมวัย เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติโดยการจัดกิจกรรมต้องมีความท้าทายทางความคิดของเด็กปฐมวัย และเปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้สืบค้นและนำเสนอผลงานและลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองผ่านสื่อวัสดุที่มีอยู่ในชุมชนที่วัสดุจากธรรมชาติและการมีส่วนร่วมกับผู้รู้ในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งใกล้ตัวของเด็กปฐมวัย

E : Executive Functions พัฒนาทักษะสมอง (EF) ของเด็กปฐมวัย มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก เป็นเครื่องมือที่จะทำให้เด็กปฐมวัยมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และการปรับตัวในการมีทักษะชีวิตในอนาคตเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน เชื่อมโยงให้เห็นว่าระหว่างสมองเด็กปฐมวัยอายุ 3-6 ปี เป็นสมองที่มีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ด้วยเทคนิคที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยแบบองค์รวม และวินัยเชิงบวก คณะผู้พัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาจึงควรจัดทำหลักสูตรที่เน้นสาระท้องถิ่นให้มีความชัดเจนเหมาะสมกับบริบทของตนเองเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยเต็มศักยภาพตามช่วงวัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

รูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เน้นสาระท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะสมอง EF ที่พัฒนาขึ้น สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับสถานศึกษา โดยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในการขยายผลไปหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). *คู่มือแนวทางการจัดทำหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. (2562, 30 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่มที่ 136 ตอนที่ 56 ก, หน้า 5-16.
- พัชรา พุ่มชาติ (2565). การเรียนรู้โดยอิงปรากฏการณ์ส่งผ่านประสบการณ์จากมหาวิทยาลัยเฮลซิงกิ และโรงเรียนอูลลา เมืองเอสบู ประเทศฟินแลนด์. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 28(2), 157-172.
- ศักดิ์ชัย ใจชื่อตรง. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ศิลปะที่ส่งเสริมทักษะการจัดการสมอง (EF) สำหรับเด็กปฐมวัย. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2561). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็ก อายุ 3-6 ปี*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สุภาวดี หาญเมธี. (2562). รู้จักทักษะสมอง EF Executive Functions Skills. คู่มือพัฒนาทักษะสมอง EF Executive Functions สำหรับครูปฐมวัย. กรุงเทพฯ : มติชน.
- อรรถัย บุญเที่ยง. (2562). ผลการศึกษาการบูรณาการจัดการเรียนรู้ทักษะทางสมองเพื่อชีวิตที่สำเร็จของครูผู้ดูแลเด็กในเขตพื้นที่กำแพงเพชร. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 9(1), 221-229.
- อรุณี หรดาล. (2562). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย. สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.), 25(2), 1-11.
- Saylor, J. G. & Alexander, W. M. (1974). *Curriculum Planning for schools*. New York : Holt, Rinehart & Winston.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York : Harcourt Brace Jovanovich.

การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 โรงเรียนห้วยดงราชพรหมภรณ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

Development of Learning Package on Laws in Daily Life of Mathyom Suksa
4 of Huadong Ratchabrahmabhorn School, Khao Liao District,
Nakhon Sawan Province

นิรันดร์ ภูมิสัตย์¹ ชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์² และพระครูศิริภูนิตฺต³

Niran Poomsat, Chaowarit Jongkatkorn and Phrakhrusiriphurinithat

Received: March 11, 2024

Revised: May 05, 2024

Accepted: May 06, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) หาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ ตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน ที่มีต่อการใช้ ชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยดงราชพรหมภรณ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีต่อการใช้ชุดการเรียนรู้ กฎหมายในชีวิตประจำวัน เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยใช้แบบการวิจัย One Group Pre-Test, Post-Test Design ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยดงราชพรหมภรณ์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 26 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ชุดการเรียนรู้ จำนวน 6 ชุด 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องกฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยดงราชพรหมภรณ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของ

¹ โรงเรียนนิโรงเรียนห้วยดงราชพรหมภรณ์; Huadongratchaphommphon School

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: niranpoomsat@gmail.com, Tel. 092-3970538

นักเรียน ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า มีประสิทธิภาพโดยรวม (E_1) 84.70/ (E_2) 83.91 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) ผลการทดสอบการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ 3) ผลการศึกษาผลการศึกษาความพึงพอใจในการใช้ชุดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.83., S.D. = 0.45)

คำสำคัญ: กฎหมายในชีวิตประจำวัน, ชุดการเรียนรู้, ประสิทธิภาพ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The purposes of this research article were 1) to find the efficiency of the learning package according to the 80/80 criterion; 2) to compare the learning achievement before and after studying on the use of the learning package on Laws in Daily Life of students; and 3) to study the satisfaction of Mathayom Suksa 4 students at Huadong Ratchabrahmabhorn School, Kao Liao District, Nakhon Sawan Province on the use of the learning package on Laws in Daily Life. This was an experimental research using the One Group Pre-Test, Post-Test Design. The population used in the research was 26 Mathayom Suksa 4 students at Huadong Ratchabrahmabhorn School, Semester 1, academic Year 2023. The research instruments consisted of 1) 6 learning packages, 2) learning achievement test on Laws in Daily Life of Mathayom Sukda 4 students at Huadong Ratchabrahmabhorn School, Kao Liao District, Nakhon Sawan Province before and after studying, and 3) the student satisfaction assessment form. The research results found that 1) the results of the development of the learning package on Laws in Daily Life of Mathayom Sukda 4 students found that it had an overall efficiency of (E_1) 84.70/ (E_2) 83.91, which was consistent with the standard criteria of 80/80, 2) the results of the comparative test of the learning achievement results with the learning package on Laws in Daily Life of Mathayom Suksa 4 students found that the students' learning achievement after

studying was higher than before studying, and 3) the results of the study of the satisfaction results of using the learning package on Laws in Daily Life Mathayom Suksa 4 students found that the average satisfaction of students was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.83., S.D. = 0.45).

Keywords: Laws in Daily Life, Learning Package, Efficiency, Learning Achievement

บทนำ

ธรรมชาติของมนุษย์ทำให้ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมไม่สามารถอยู่โดดเดี่ยวตามลำพังได้ การอยู่ร่วมกันทำให้ได้ประโยชน์จากการพึ่งพาอาศัยกัน ตั้งแต่ในวัยเด็กจนเข้าสู่วัยชรา หากแต่ละคนทำตามอำเภอใจของตน ย่อมกระทบกระเทือนต่อผู้อื่นและอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งและความไม่สงบสุขได้ดังนั้น สังคมจึงจำเป็นต้องตั้งกติกาขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมหรือจัดระเบียบทางสังคม โดยวางแนวทางสำหรับการอยู่ร่วมกันไว้ กติกาซึ่งเป็นบรรทัดฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม การปกครองขนาดใหญ่ ได้แก่ กฎหมาย ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีความเหมาะสมที่จะจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่มีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้จะทำให้คุณครูสามารถสอนบทเรียนที่มีความซับซ้อนให้ผู้เรียนเข้าใจมากขึ้น อีกทั้งเป็นการฝึกให้ผู้เรียนเกิดการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองหรือการศึกษาค้นคว้าแบบเป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นการเรียนรู้อย่างมีลำดับขั้นตอน โดยมีคุณครูคอยแนะนำช่วยเหลือช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (กระมล ทองธรรมชาติ, 2557)

เมื่อพิจารณาถึงชุดการเรียนรู้ กล่าวว่าชุดของกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นใช้เพื่อประกอบการเรียนรู้เกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อออกแบบและพัฒนาชุดการเรียนรู้ได้ใช้การวิจัยอิงการออกแบบโดยมีการกำหนดหลักการออกแบบที่อิงทฤษฎีการเรียนรู้และจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องและกำหนดเนื้อหาสาระในชุดการเรียนรู้เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนหรือเรียกโดยย่อว่าการวิจัยในชั้นเรียนโดยมีกระบวนการดำเนินกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ปลายทางเป็นทักษะการวิจัยในชั้น (สุวิมล ว่องพานิช, 2557) การแบ่งประเภทของชุดการเรียนรู้นั้นแบ่งตามลักษณะการใช้ในลักษณะรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและผู้วิจัยได้สร้างขึ้นในลักษณะชุดการเรียนรู้ของนักเรียนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเองจากกิจกรรมที่จัดไว้โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้คำปรึกษาและอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมของนักเรียน ในส่วนขององค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ (พระมหาแล ขำสุข, 2556) ชุดการเรียนรู้มี

องค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คู่มือครู ประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับครูผู้สอน แผนการเรียนรู้ ส่วนที่ 2 กิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับนักเรียน บัตรคำสั่ง บัตรเนื้อหาบัตร กิจกรรม บัตรแบบฝึกหัด บัตรเฉลยแบบฝึกหัดแบบทดสอบย่อยชุดประจำชุดการเรียนรู้เฉลยแบบทดสอบย่อยประจำชุดการเรียนรู้ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว (ชุดิกาญจน์ บุตรวิธา, 2563) กล่าวได้ว่ามีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ กฎหมายเป็นข้อกำหนดแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ กฎหมายเป็นข้อบังคับออกจากรัฐ กฎหมายเป็นข้อบังคับความประพฤติของมนุษย์ที่มีความแตกต่างไปจากกฎเกณฑ์อื่นทางสังคมและกฎหมายมีสภาพบังคับ สามารถอธิบายและวิเคราะห์ได้ ในส่วนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (นฤมล ดิบบงษา, 2562)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นคุณลักษณะรวมถึงความรู้ตามความสามารถเฉพาะบุคคลที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนการสอน การฝึกฝน หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะสามารถพัฒนาได้จากการเรียนการสอน ซึ่งวัดได้ในรูปของคะแนนหรือระดับความสามารถในการทำแบบทดสอบหรือแบบฝึกหัดได้ถูกต้องหลังจากที่ศึกษาเนื้อหาบทเรียนแล้ว นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความพึงพอใจของชุดการเรียนรู้ (สุนทร ศรีจันทร์, 2565) ขณะที่ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกหรือเจตคติที่ดีต่อการทำงานนั้นเช่น ความรู้สึกรัก ชอบ ภูมิใจ เต็มใจ และยินดี ผู้มีความพึงพอใจในการทำงานจะมีความเสียสละอุทิศแรงกายแรงใจและสติปัญญาให้แก่งานอย่างแท้จริง หากความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์จะเกิดความพึงพอใจในระดับหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย (ภักดีมา พงศ์วุฒิสักดิ์, 2558)

ปัญหาจากปีการศึกษา 2565 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนห้วยดงราชพรหมาภรณ์ มีผลการเรียนที่ต่ำกว่าเดิม จากเดิมตั้งเกณฑ์ไว้ว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จะต้องมียผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง เรื่องกฎหมายในชีวิตประจำวันร้อยละ 70 แต่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 63 และจากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยดงราชพรหมาภรณ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ นอกจากนี้ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยได้ทราบประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยดงราชพรหมาภรณ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ในเกณฑ์ 80/80 ได้ทราบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยดงราชพรหมาภรณ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ก่อนเรียนและ

หลังเรียน และได้ทราบความพึงพอใจผู้เรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหัวดวงราชพรหมาภรณ์ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหัวดวงราชพรหมาภรณ์ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน ที่มีต่อการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหัวดวงราชพรหมาภรณ์ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหัวดวงราชพรหมาภรณ์ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีต่อการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน

วิธีดำเนินการวิจัย

แบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยใช้แบบการวิจัย One Group Pre-test, Post-test Design

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหัวดวงราชพรหมาภรณ์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 26 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ชุดการเรียนรู้ เรื่องกฎหมายในชีวิตประจำวันนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหัวดวงราชพรหมาภรณ์ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวนทั้งหมด 6 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 กฎหมาย ชุดที่ 2 กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับตนเองและครอบครัว ชุดที่ 3 กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับนิติกรรมและสัญญา ชุดที่ 4 กฎหมายอาญา ชุดที่ 5 กฎหมายอื่นที่ควรรู้ และชุดที่ 6 กฎหมายระหว่างประเทศที่ควรรู้ ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพนวัตกรรมเครื่องมือการวิจัย

1.1 ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรและเวลาเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน จำนวน 6 ชุด ทำการสอน ชุดละ 2 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 2 คาบ รวมเป็นเวลา 6 สัปดาห์ 12 ชั่วโมง

1.2 ศึกษาจากตำรา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ วิธีการ ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรของโรงเรียนหัวดวงราช

พรหมภรณ์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2564) สารที่ 1 ความหมายของกฎหมาย

1.3 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามกฎหมายในชีวิตประจำวัน วิธีการเขียนแผนจัดการเรียนรู้ และแผนจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้วยกระบวนการปฏิบัติเพื่อนำมาใช้ในการเก็บข้อมูล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

1.4 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน โดยมีองค์ประกอบด้านความรู้ (Knowledge) เจตคติ (Attitude) และทักษะ (Process) และให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัด

1.5 สร้างชุดการเรียนรู้ เรื่อง ชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 ชุด นั้น ตามขั้นตอนดังนี้

1) การวางแผนเรื่อง ผู้วิจัยกำหนดชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน จำนวน 6 เรื่อง

2) ชื่อนวัตกรรม ชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 เรื่อง ดังนี้ ชุดที่ 1 กฎหมาย ชุดที่ 2 กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับตนเองและครอบครัว ชุดที่ 3 กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับนิติกรรมและสัญญา ชุดที่ 4 กฎหมายอาญา ชุดที่ 5 กฎหมายอื่นที่ควรรู้ ชุดที่ 6 กฎหมายระหว่างประเทศที่ควรรู้

1.6 การหาคุณภาพชุดการเรียนรู้ เรื่อง ชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

1) นำชุดการเรียนรู้ ที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเรียนรู้ และด้านเนื้อหาสาระไปพิจารณาความสอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน

2) นำชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ได้ให้ข้อคิดและเสนอแนะ

3) นำชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อคิดและเสนอแนะให้ดีขึ้นแล้ว นำไปทดลองกับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแก่งขวลิทวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 (ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง) โดยทำการทดลองตามขั้นตอน ดังนี้

ก. การทดลอง 1 : 1 โดยไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแก่งขวลิทวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ในระหว่าง 14-18 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2566 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกนักเรียน 1 : 1 เก่ง 1

คน กลาง 1 คน อ่อน 1 คน เพื่อตรวจสอบหาข้อที่จะพัฒนาให้ดีขึ้นของชุดฝึกทักษะที่เกี่ยวกับเนื้อหา การใช้ภาษา ภาพประกอบ รูปเล่มและความเหมาะสม จากนั้นได้นำไปแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องให้ถูกต้องสมบูรณ์ เพื่อนำไปทดลองใช้ในครั้งต่อไป

ข. การทดลอง 1 : 10 เก่ง 3 คน กลาง 4 คน อ่อน 3 คน หลังจากปรับปรุงแก้ไขชุดการเรียนรู้แล้วผู้วิจัยได้ทำการทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแก่งชลวิทย์วิทยา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ไม่ใช่กลุ่มประชากร โดยทำการทดลองเหมือนกับครั้งที่ 1 จากนั้นนำผลที่ได้ไปปรับปรุงให้เหมาะสมกับนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

ค. การทดลอง 1 : 100 นำชุดการเรียนรู้ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแก่งชลวิทย์วิทยา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ทั้งห้อง ในปีการศึกษา 2566 แล้วนำผลการทดลองมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2

ง. นำชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยด่างราชพรหมาภรณ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 26 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องกฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยด่างราชพรหมาภรณ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยทำตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการวัดผลและประเมินผลในชั้นเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และวิธีการสร้างแบบทดสอบ วิธีการหาคุณภาพแบบทดสอบ

2.2 กำหนดจุดประสงค์ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และมาตรฐานและตัวชี้วัด

2.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 70 ข้อ

2.4 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คนชุดเดิม เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของแบบทดสอบและจุดประสงค์ ความเหมาะสมของภาษามาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งกำหนดค่าคะแนนดังนี้

คะแนน +1 สำหรับข้อคำถามที่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

คะแนน 0 สำหรับข้อคำถามที่ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

คะแนน -1 สำหรับข้อคำถามที่ไม่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

2.5 นำแบบทดสอบที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาเลือกข้อสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.05 ถึง 1.0 เป็นข้อสอบที่อยู่ในเกณฑ์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ ผลการประเมินพบว่า เลือกไว้จำนวน 60 ข้อ

2.6 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่แก้ไขปรับปรุงตามที่คุณเชี่ยวชาญเสนอแนะจำนวน 60 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนบ้านแก่งชลวิทย์วิทยา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ไม่ใช้กลุ่มประชากรจำนวน 17 คน เพื่อหาค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่น โดยแบ่งกลุ่มเด็กเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเก่ง และกลุ่มอ่อน

2.7 นำกระดาษคำตอบของนักเรียนมาตรวจให้คะแนน ข้อถูกให้ 1 คะแนนข้อที่ตอบผิดหรือไม่ตอบ หรือตอบเกิน 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้วิธี Brennan

2.8 คัดเลือกแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่มีความเที่ยงตรงในเนื้อหาได้ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง .20-.80 และมีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ .20-1.00 นำมาเป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 60 ข้อ

2.9 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านเกณฑ์ และคัดเลือกไว้จำนวน 60 ข้อ มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับตามวิธีของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน-20 (KR-20) (Kuder-Richardson 20)

2.10 จัดพิมพ์แบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว จำนวน 60 ข้อ เพื่อนำไปใช้ในการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบมาตรา ส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 10 ข้อ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยชุดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 10 ข้อ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) แบบ 5 ระดับ ดังนี้

ความหมายของแบบสอบถาม

5 คะแนน	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
4 คะแนน	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
3 คะแนน	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
2 คะแนน	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
1 คะแนน	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.2 นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปเสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมให้ข้อเสนอแนะในการตั้งคำถามในแบบสอบถาม

3.3 นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหัวดวงราชมหารมณณ์ อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 26 คน ที่ผ่านการเรียนด้วยนวัตกรรม ชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า มีประสิทธิภาพโดยรวม (E_1) 84.70/ (E_2) 83.91 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2. ผลการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3. ผลการศึกษาผลการศึกษาความพึงพอใจในการใช้ชุดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.45) โดยข้อวิธีการจัดชุดการเรียนรู้การเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา ความพึงพอใจมากที่สุดเท่ากันทั้ง 2 ข้อ ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.50) คือ ข้อรูปแบบชุดการเรียนรู้ตอบสนองความต้องการของนักเรียนและข้อนักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการทำชุดการเรียนรู้ไปใช้ชีวิตประจำวันได้ รองลงมา คือ ข้อนักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาและชุดการเรียนรู้การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.42) ข้อนักเรียนมีความสนุกสนานในการทำชุดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.60) ข้อชุดการเรียนรู้การเรียนรู้ทำให้เข้าใจง่าย ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.60)

ข้อระยะเวลาที่ใช้ในการจัดชุดการเรียนรู้มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.71) ข้อชุดการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสาร การคิด และการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.66) และข้อเนื้อหาของชุดการเรียนรู้ เหมาะกับระดับความรู้ความสามารถของนักเรียน ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.76) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.76) คือ ข้อสื่อ/วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำ ชุดการเรียนรู้มีความเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่พัฒนาขึ้นนั้น พบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ (E_1) 84.70/ (E_2) 83.91 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน รวมถึงเนื้อหา ข้อมูลแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถืออย่างเป็นระบบประกอบกับ ผู้วิจัยได้ออกแบบชุดการเรียนรู้ที่ทันสมัยมีความเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน ผู้เรียนสามารถใช้ร่วมกับ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์ ชุดการเรียนรู้จึงมีความน่าสนใจ ใช้งานและสะดวกสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา และผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญหลังจากนั้นยังได้นำไปทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรและปรับปรุงพัฒนาชุดการเรียนรู้จนผ่านเกณฑ์ประสิทธิภาพตามที่ กำหนดไว้จึงนำชุดการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างผลการใช้จึงมีประสิทธิภาพสูงกว่า 80/80 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาแล ขำสุข (2556) พบว่า ชุดการเรียนรู้ตามหลักสัปปริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.30/82.94 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้ตามหลักสัปปริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า พฤติกรรมวิถีชีวิต แบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี หลังใช้ชุดการเรียนรู้ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่าก่อนใช้ชุดการเรียนรู้ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนและครู หลังการใช้ชุดการเรียนรู้ ตามหลักสัปปริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงด้านปัจจัย นำเข้า ด้านกระบวนการด้านผลผลิตอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สำหรับการทดสอบหาค่า ประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของบุษบา อาจิวชัย (2558) พบว่า ชุดการเรียนรู้ แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้นร่วมกับอริยสัจ 4 ที่ส่งผลต่อความมีวินัยในตนเอง การคิดวิเคราะห์ และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.36/80.07 สูง

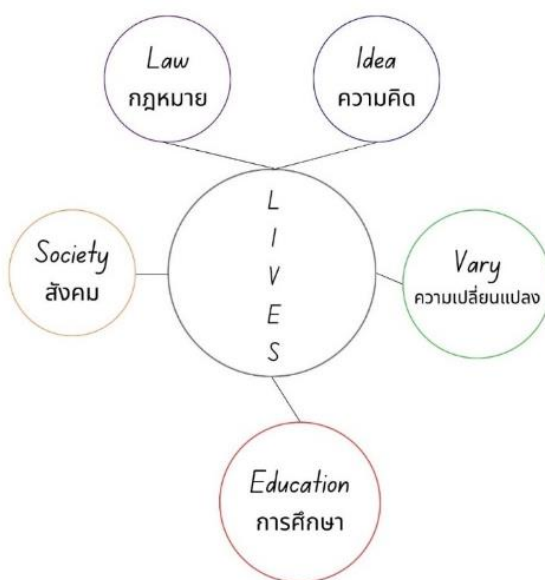
กว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้นร่วมกับอริยสัจ 4 มีความมีวินัยในตนเองหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตตานุช โสภา (2559) พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค STAD ประกอบแผนผังความคิด รายวิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องกฎหมายในชีวิตประจำวัน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพ E1/E2, เท่ากับ 82.14/82.57 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (80/80) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบแผนผังความคิด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าที่นักเรียนด้วยแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบแผนผังความคิด มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่ากลุ่มที่เรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ร่วมมือโดยใช้เทคนิค STAD ประกอบแผนผังความคิด โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, $S.D. = 0.44$)

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังโดยใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหัวดวงราชมหารมณณ์ อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เพราะชุดการเรียนรู้มีการจัดการเนื้อหาอย่างเป็นระบบ และเป็นสื่อประกอบการเรียนรู้ในวิชา หน้าที่พลเมืองเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นอกจากจะใช้สอนได้ตรงตามเนื้อหาวิชา และจุดประสงค์ของหลักสูตรแล้วยังจะสามารถช่วยพัฒนาองค์ความรู้ความสามารถของผู้เรียนในด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว และยังช่วยแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้อันเนื่องมาจากครูและความสามารถของนักเรียนแต่ละคนมีระดับที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน สำหรับชุดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเป็นการนำหลักการของการพัฒนาชุดการเรียนรู้หรือชุดกิจกรรมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในเรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน ทั้งในเรื่องของความหมาย ประเภทของกฎหมายในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ นักเรียนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล ดิบบงษา (2562) กล่าวว่า มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ กฎหมายเป็นข้อกำหนดแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ กฎหมายเป็นข้อบังคับออกจากรัฐ กฎหมายเป็นข้อบังคับความประพฤติของมนุษย์ที่มีความแตกต่างไปจากกฎเกณฑ์อื่นทางสังคมและกฎหมายมีสภาพบังคับ สามารถอธิบายและวิเคราะห์ได้

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีความพึงพอใจต่อการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหัวดวงราชนพพรพหุภรณ์ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหัวดวงราชนพพรพหุภรณ์ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.45) ซึ่งข้อที่นักเรียนมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 1 รูปแบบชุดการเรียนรู้ตอบสนองความต้องการของนักเรียน ข้อที่ 2 ชุดการเรียนรู้การเรียนรู้ทำให้เข้าใจง่าย ข้อที่ 4 ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดชุดการเรียนรู้มีความเหมาะสม ข้อที่ 5 เนื้อหาของชุดการเรียนรู้ เหมาะกับระดับความรู้ความสามารถของนักเรียน ข้อที่ 6 ชุดการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสาร การคิด และการแก้ปัญหา ข้อที่ 7 นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาและชุดการเรียนรู้การเรียนรู้ ข้อที่ 8 วิธีการจัดชุดการเรียนรู้การเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา ข้อที่ 9 นักเรียนมีความสนุกสนานในการทำชุดการเรียนรู้ และข้อที่ 10 นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการทำชุดการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.72) ได้แก่ ข้อ 3 สื่อ/วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำ ชุดการเรียนรู้มีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหัวดวงราชนพพรพหุภรณ์ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในเกณฑ์มากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภคนันท์ ่องอาจ (2564) พบว่า การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค STAD เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ความพึงพอใจของนักเรียนในภาพรวมในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

L-Law กฎหมายถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่นักเรียนทุกคนจะต้องรู้ เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว โดยเฉพาะกฎหมายในชีวิตประจำวัน ที่นักเรียนต้องจำและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะทุกวันนี้ทุกคนในประเทศไทยจะต้องเคารพกฎหมาย

I-Idea ความคิด ทำให้ผู้วิจัยเกิดความคิดใหม่ที่จะต้องสอดแทรกความทันสมัย ลงไปยังชุดการเรียนรู้ที่เป็นนวัตกรรมให้ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น

V-Vary ความเปลี่ยนแปลง ได้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นของนักเรียนในเรื่องกฎหมายในชีวิตประจำวัน และยังรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของการเรียนการสอนในปัจจุบัน ได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากขึ้นถ้าเทียบกับการเรียนในรูปแบบก่อนหน้านี้

E-Education การศึกษา ในปัจจุบันของโลกสมัยใหม่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้การศึกษายุคนี้สามารถศึกษาได้อย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา สามารถกลับมาทบทวนเนื้อหาได้ด้วยตัวเอง ไม่ใช่แต่การเรียนในห้องเรียนอย่างเดียว

S-Society สังคม มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ย่อมมีกระทบกระทั่ง ความขัดแย้ง ความไม่สงบสุข เป็นเรื่องปกติธรรมดา ดังนั้นสังคมจึงจำเป็นต้องตั้งกติกาขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมหรือจัดระเบียบทางสังคมให้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขนั้น คือ กฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน ผลของประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายให้คณะครูผู้สอนจัดการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน

2. ควรมีนโยบายให้นักเรียนทุกคนในประเทศไทยใช้เทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์ ในการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันทั้งด้านสื่อวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีแทนการเปิดหนังสือสอนอย่างเดียวอีกทั้งแหล่งความรู้ออนไลน์ที่เปรียบเสมือนห้องสมุดขนาดใหญ่ที่เปิดให้เราสามารถท่องโลกกว้างได้เพียงแค่อีกแค่ไม่กี่คลิกบนโทรศัพท์มือถือเครื่องเดียวอีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าชุดการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการในการจัดการศึกษา เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่กระตุ้นความสนใจของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ พบว่า หลังการเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นกว่าก่อนเรียนและความพึงพอใจชุดการเรียนรู้อยู่ในเกณฑ์ที่โดยรวมแล้วนักเรียนมีความพอใจมากที่สุดถือได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

3. การเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีวินัยในตนเอง มีลักษณะนิสัยใฝ่เรียนรู้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดีในการพัฒนาให้สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ เต็มที่เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมพล ทอธรรมนูญชาติ. (2557). *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่

9). กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

- จิตตานุช โสภาก. (2559). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถด้านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องกฎหมายในชีวิตประจำวัน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบแผนผังความคิด. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชุตติกาญจน์ บุตรวิชา. (2563). ผลการใช้ชุดการเรียนรู้ สารคดีโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ แบบกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- นฤมล ทิบบงษา. (2562). ความหมายของกฎหมายและลักษณะของกฎหมาย : ความสมบูรณ์ของกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองของประเทศไทย. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น, 3(2), 90-98.
- บุษบา อาจิวชัย. (2558). การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ร่วมกับบอริยสัจ 4 ที่ส่งผลต่อความมีวินัยในตนเอง การคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สารการเรีนรู่วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พระมหาแล ขำสุข. (2556). การพัฒนาชุดการเรียนรู้ตามหลักสัปปริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภคินันท์ ่องอาจ. (2564). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค STAD เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 9(1), 149-164.
- ภาคิมา พงศ์วุฒิสักดิ์. (2558). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อประสม เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สุนทร ศรีจันทร์. (2565). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องกฎหมายแพ่งและอาญา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ครู ศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สุวิมล ว่องพานิช. (2557). การพัฒนาชุดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการวิจัยในชั้นเรียนของนิสิต ครู. (รายงานการวิจัย). ศูนย์นวัตกรรมการเรียนรู้ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนากิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดง

ละคร

Development of Mathematics Camp Activities Based on Place-based
Education : Ancient City Dong Lakhon

ประจักษ์ ภู่อาด¹ พงศธร มหาวิจิตร² และอุดมลักษณ์ กูลศรีโรจน์³

Prajak Poosaat, Pongsatorn Mahavijit and Udomluk Koolsrirojn

Received: April 26, 2024

Revised: June 09, 2024

Accepted: June 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร ที่มีต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และทักษะการทำงานเป็นทีม 2) เปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียน ที่ผ่านกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร กับเกณฑ์ร้อยละ 60 3) ประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียน ที่ผ่านกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนวัดสันติวัฒนาราม ตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก จำนวน 11 คน โดยได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร จำนวน 5 กิจกรรม 2) แบบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ และ 3) แบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร ทั้ง 5 กิจกรรม มีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากที่สุด 2) ผลการวัด

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์; Kasetsart University

Corresponding author, e-mail: prajak.po@ku.th, Tel. 082-4796083

ความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ผ่านกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละครในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.75 คิดเป็นร้อยละ 68.75 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 และ 3) ผลการประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนที่ผ่านกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร จากการประเมิน 3 แบบ คือ นักเรียนประเมินตนเอง ประเมินโดยเพื่อน และประเมินโดยครู ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.22, 4.24 และ 4.30 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับพฤติกรรมที่ปฏิบัติบ่อยครั้ง

คำสำคัญ: การทำงานเป็นทีม, การศึกษาอิงสถานที่, กิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์, ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop a mathematics camp activities based on place-based education: Ancient City Dong Lakhon on mathematical intelligence and teamwork skills; 2) to compare the mathematical intelligence of students who have participated in the mathematics camp activities based on place-based education: Ancient City Dong Lakhon with the 60 percent criterion; and 3) to assess the teamwork skills of students who have participated in the mathematics camp activities based on place-based education: Ancient City Dong Lakhon. The target group used in this research was 11 Prathom Suksa 4-5 in the second semester of the 2023 academic year at Wat Santiwatthanaram School, Dong Lakhon Subdistrict, Mueang District, Nakhon Nayok Province, who were selected by purposive sampling. The research instruments were: 1) a mathematics camp activity plan based on place-based education: Ancient City Dong Lakhon Ancient City, consisting of 5 activities, 2) a mathematics intelligence test, and 3) a teamwork skills assessment form. The research results found that 1) the plan for organizing the mathematics camp activities based on place-based education: Ancient City Dong Lakhon, all 5 activities, had the most appropriate quality assessment results, 2) the results of measuring the mathematical intelligence of students who participated in the mathematics camp activities based on place-based education: Ancient City Dong Lakhon, overall, had an

average value of 13.75, accounting for 68.75 percent, higher than the 60 percent criterion, 3) the results of the teamwork skills assessment of students who participated in the mathematics camp activities based on place-based education: Ancient City Dong Lakhon from 3 types of assessment, namely, students' self-assessment, peer assessment, and teacher assessment, overall, had an average value of 4.22, 4.24, and 4.30, respectively, which was at the level of frequently practiced behavior.

Keywords: Teamwork, Place-Based Education, Mathematics Camp Activity, Mathematics Intelligence

บทนำ

ตามที่ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development : OECD) ได้มีการติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการศึกษาและมุ่งให้ข้อมูลแก่ระดับนโยบาย โดยเน้นการประเมินสมรรถนะของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ความรู้และทักษะในชีวิตจริงมากกว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรในโรงเรียน หรือเรียกว่า “ความฉลาดรู้” (Literacy) ได้แก่ ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading Literacy) ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) และความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy) ที่ดำเนินการประเมินกับนักเรียนที่อายุช่วง 15 ปี ของประเทศไทย ผลการประเมิน PISA ในปี 2018 พบว่า มีผลคะแนนเฉลี่ยในการประเมินด้านคณิตศาสตร์อยู่ที่ 419 คะแนน ซึ่งน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของทุกประเทศที่เข้าร่วมการประเมิน โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 489 คะแนน (ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2564) จากผลการประเมินข้างต้นชี้ให้เห็นว่าจะต้องเร่งแก้ปัญหาและส่งเสริมให้กับนักเรียนโดยเน้นให้นักเรียนเกิดความสามารถในการนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปเชื่อมโยงกับสถานการณ์บริบทที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน หรือสถานการณ์ที่เสมือนจริง โดยการใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2563) กล่าวว่าความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) เป็นความสามารถของแต่ละบุคคลในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ และสามารถแก้ปัญหาโดยใช้คณิตศาสตร์ และตีความผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง รวมถึงการใช้แนวคิด กระบวนการ และเครื่องมือทางคณิตศาสตร์ในการบรรยาย อธิบาย และคาดการณ์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้แต่ละบุคคล

ทราบถึงบทบาทของคณิตศาสตร์ที่มีต่อโลก และสร้างพื้นฐานที่ดีในการหาข้อสรุปและการตัดสินใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ มีการคิดอย่างไตร่ตรอง และมีส่วนร่วมต่อสังคม ซึ่งการที่จะพัฒนาให้นักเรียนเกิด ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ นั้นจำเป็นที่จะต้องให้นักเรียนได้มีโอกาสในการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงจากบริบทที่อยู่รอบตัว

การศึกษาอิงสถานที่ (Place-Based Education) เป็นการจัดการศึกษาเรียนรู้ที่ใช้ บริบท สภาพแวดล้อมของชุมชน ท้องถิ่นที่อยู่รอบตัวของนักเรียนในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตร ที่มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีเรียนรู้ ดำเนินกิจกรรม ทำให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้ใน ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบทที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น (Semken, S., 2005; Gruenewald, D. A., & Smith, G. A., 2008; Sobel, D., 2013; พิรุณ ศิริศักดิ์, 2554; ณัฏฐ์ชฎิล มาอินแก้ว, 2560) และ หากมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับคณิตศาสตร์ นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยมีการ ใช้คณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหา รวมถึงการใช้แนวคิด กระบวนการ และเครื่องมือทางคณิตศาสตร์ใน การบรรยาย อธิบาย และคาดการณ์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ก็จะสามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิด “ความ ฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพันธ์ วิบูลศิลป์ (2560) ที่ได้มีการจัด กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยเน้นให้นักเรียนมีการคิดและลงมือ ปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมด้วยตนเอง จากบริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งในกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนก็จะได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้น เพื่อสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน ทำให้นักเรียนที่ได้รับการ จัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ มี การคิดอย่างมีวิจารณญาณที่สูงขึ้น

โรงเรียนวัดสันติพัฒนาราม เป็นสถานศึกษา ที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองโบราณดงละคร ซึ่งมี ประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานตั้งแต่ในสมัยทวารวดี ถือว่าเป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งของประเทศ โดยในปัจจุบันได้มีการขุดค้นบริเวณเมืองดงละคร พบโบราณสถานต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องราวใน ประวัติศาสตร์อยู่คู่กับคนในชุมชน และกลมกลืนไปกับวิถีชีวิตของประชาชนในบริเวณรอบ ๆ ซึ่งมี แหล่งเรียนรู้ที่จะสามารถนำมาส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติ อีกทั้งในส่วนของสภาพบริบท สภาพแวดล้อม ทั้งแผนผังของเมืองโบราณดงละคร ทิศทาง สันคูเมือง วิถีชีวิตต่าง ๆ ซึ่งเหมาะที่จะ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าไปเรียนรู้จากสถานที่ในชุมชนของตนเอง มี บริบทต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะของสถานการณ์จริงให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ ซึ่งใน การลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือ และช่วยเหลือซึ่ง กันและกัน เนื่องจากในการปฏิบัติงานหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ อาจไม่สามารถสำเร็จได้อย่างมี ประสิทธิภาพด้วยการทำคนเดียว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะการ

ทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนในอนาคต ทักษะดังกล่าวข้างต้นเกิดขึ้นได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้ การแก้ปัญหา ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยมีการทำงานร่วมกับสมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สนับสนุนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดกิจกรรมคณิตศาสตร์ที่เน้นการร่วมมือสามารถจัดได้ในหลากหลายรูปแบบ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

กิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่จัดขึ้นนอกห้องเรียน ณ สถานที่ต่าง ๆ เป็นเวลาชั่วคราว ซึ่งมีทั้งกิจกรรมวิชาการและกิจกรรมนันทนาการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และประสบการณ์ตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ รวมไปถึงให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2551; สมวงษ์ แปลงประสพโชค และคณะ, 2551; ยุภาดี ปณะราช, อุไรวรรณ ศรีไชยมูล และปรีชา มั่นการดี, 2561) ภายในกิจกรรมนี้จะทำให้นักเรียนแต่ละคนได้เกิดการเรียนรู้ และมีการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ร่วมกัน จากการลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม ซึ่งทำให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการศึกษาอิงสถานที่ที่ใช้บริบทสภาพแวดล้อมของชุมชน ท้องถิ่นที่อยู่รอบตัวของนักเรียน จะทำให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบทที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยผู้วิจัยจะมีการพัฒนากิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร ที่จะสามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ด้านคณิตศาสตร์ และพัฒนาทักษะในการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวัดสันติวัฒนาราม และศึกษาผลจากการจัดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร ที่มีต่อความรู้ด้านคณิตศาสตร์และทักษะการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวัดสันติวัฒนาราม
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวัดสันติวัฒนาราม ที่ผ่านกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร กับเกณฑ์ร้อยละ 60

3. เพื่อประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวัดสันติวัฒนาราม ที่ผ่านกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนและรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนวัดสันติวัฒนาราม ตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก จำนวน 11 คน และมีความเต็มใจในการเข้าร่วมการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 กิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพ โดยผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับแนวคิด และวิธีการในการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอิงสถานที่ แล้วทำการสำรวจสืบค้น ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเมืองโบราณดงละคร วิเคราะห์องค์ความรู้ทางคณิตศาสตร์ที่สัมพันธ์เชื่อมโยง เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนากิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร จากนั้นผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นดำเนินการไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และประเมินคุณภาพกิจกรรม โดยนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ มาพิจารณา ปรับปรุง และแก้ไขกิจกรรม แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และดำเนินการนำกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละครไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

2.2 แบบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพ โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสาร งานวิจัย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ จากนั้นดำเนินการสร้างแบบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบอัตนัย จำนวน 10 ข้อ โดยนำแบบวัดที่ได้สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้พิจารณาความถูกต้อง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แล้วนำไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมของข้อคำถาม โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาค่า IOC ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงถือว่าข้อ

นั้น ๆ สามารถนำไปใช้วัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ได้ และทำการปรับปรุงแบบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ โดยคัดเลือกข้อที่มีความเหมาะสมที่สุดจำนวน 5 ข้อ ซึ่งพิจารณาจากผลการประเมินและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

2.3 แบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม โดยผู้วิจัยศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยเกี่ยวกับการวัดทักษะการทำงานเป็นทีม จากนั้นสร้างแบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นแบบประเมินที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้พิจารณาความถูกต้อง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แล้วนำแบบประเมินไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมของข้อคำถาม โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาค่า IOC ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงถือว่าข้อนั้น ๆ สามารถนำไปใช้วัดทักษะการทำงานเป็นทีมได้ และดำเนินการปรับปรุงแบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม โดยพิจารณาจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) โดยหาค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์แล้ว สามารถนำมาแปลผลโดยเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง มีความเหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลคะแนนแบบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียน โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (μ) โดยตั้งเกณฑ์ร้อยละ 60

3.3 วิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) โดยหาค่าเฉลี่ยของทักษะการทำงานเป็นทีมแล้ว สามารถนำมาแปลผลโดยเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติสม่ำเสมอ
คะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติบ่อยครั้ง

คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติบางครั้ง
คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติน้อยครั้ง

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการประเมินกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาศาสนาที่ : เมืองโบราณดงละคร โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน แผนการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 แผนผังเมืองโบราณดงละคร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.56$, $\sigma = 0.69$) กิจกรรมที่ 2 สำนวนรอบเมืองโบราณดงละคร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.61$, $\sigma = 0.56$) กิจกรรมที่ 3 สถาปัตยกรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.57$, $\sigma = 0.69$) กิจกรรมที่ 4 คณิตศาสตร์กับแนวกำแพงเมืองโบราณ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.59$, $\sigma = 0.64$) กิจกรรมที่ 5 ความจุของสระน้ำประจําประตูเมืองทศเหนือ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.73$, $\sigma = 0.46$) โดยทั้ง 5 กิจกรรม สามารถนำแผนการจัดกิจกรรมไปใช้ได้

2. ผลการเปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ผ่านกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาศาสนาที่ : เมืองโบราณดงละคร กับเกณฑ์ร้อยละ 60

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนรายบุคคล ที่ผ่านกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาศาสนาที่ : เมืองโบราณดงละคร

นักเรียนคนที่	คะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (เต็ม 20 คะแนน)		เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60	
	คะแนนที่ได้	คิดเป็นร้อยละ	ผ่านเกณฑ์	ไม่ผ่านเกณฑ์
1	16	80.00	✓	
2	8	40.00		✓
3	17.5	87.50	✓	
4	13.5	67.50	✓	
5	14	70	✓	
6	7.75	38.75		✓

นักเรียนคนที่	คะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (เต็ม 20 คะแนน)		เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60	
	คะแนนที่ได้	คิดเป็นร้อยละ	ผ่านเกณฑ์	ไม่ผ่านเกณฑ์
7	14.75	73.75	✓	
8	18	90.00	✓	
9	8.25	41.25		✓
10	14.5	72.50	✓	
11	19	95.00	✓	
รวม	13.75	68.75		

จากตารางที่ 1 พบว่า ความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.75 คิดเป็นร้อยละ 68.75 ถือว่าผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 และเมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคลเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60 พบว่า มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ เป็นจำนวน 8 คน และไม่ผ่านเกณฑ์เป็นจำนวน 3 คน

3. ผลการประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนที่ผ่านกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร จากการประเมิน 3 แบบ คือ นักเรียนประเมินตนเอง อยู่ในระดับพฤติกรรมที่ปฏิบัติบ่อยครั้ง ($\mu = 4.22$, $\sigma = 0.14$) ประเมินโดยเพื่อน อยู่ในระดับพฤติกรรมที่ปฏิบัติบ่อยครั้ง ($\mu = 4.24$, $\sigma = 0.12$) และประเมินโดยครู อยู่ในระดับพฤติกรรมที่ปฏิบัติบ่อยครั้ง ($\mu = 4.30$, $\sigma = 0.13$)

อภิปรายผลการวิจัย

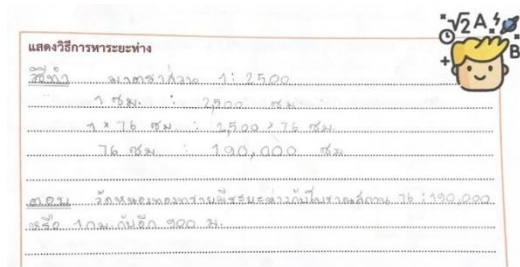
1. ผลการพัฒนากิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร ที่มีต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และทักษะการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 5 กิจกรรม มีผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.61 อยู่ในเกณฑ์มีความเหมาะสมมากที่สุด สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ เนื่องจากผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร โดยการออกแบบกิจกรรมที่ใช้สถานที่เมืองโบราณดงละคร จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นแหล่งโบราณสถานที่อยู่คู่กับชาวบ้านตำบลดงละครมาเป็นเวลายาวนาน อีกทั้งโรงเรียนวัดสันติวัฒนารามก็อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่แห่งนี้ ที่มีทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุอย่างหลากหลาย นักเรียนมีความคุ้นเคยกับ

สถานที่ ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ทั้งหมด 5 กิจกรรม ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 2 วัน โดยแต่ละกิจกรรมจะเป็นการนำโบราณสถาน โบราณวัตถุ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มาใช้ในการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์การออกแบบแผนการจัดกิจกรรมที่มืองค์ประกอบที่ครบถ้วน ทั้งชื่อ กิจกรรม การกำหนดจุดประสงค์ที่มีความสอดคล้องกับการวัดประเมินผล ระยะเวลาในการดำเนิน กิจกรรมที่เหมาะสม กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้นอกห้องเรียน การเลือก สถานที่ให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรม โดยมีการลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์จาก สถานการณ์ สถานที่ และบริบทจริง ทั้งนี้มีความเห็นของผู้เชี่ยวชาญท่านหนึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดจำนวนสมาชิก จากเดิมแบ่งเป็นจำนวน 2 ทีม ๆ ละ 5-6 คน โดยเสนอให้เป็นจำนวน 3 ทีม ๆ ละ 3-4 คน ซึ่งผู้วิจัยก็เห็นควรปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ เพื่อให้ นักเรียนแต่ละคนมี โอกาสในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกิจกรรมได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งการออกแบบกิจกรรม ค่ายคณิตศาสตร์ของผู้วิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของวันชนะ ปานสุวรรณภรณ์, นวลชื่น อานีพูน และสุตาภรณ์ ภูแพร (2559) ที่มีการสร้างกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะการให้เหตุผล ทางคณิตศาสตร์ โดยมีองค์ประกอบของกิจกรรม ดังนี้ 1) ชื่อกิจกรรม 2) วัตถุประสงค์ 3) เวลาที่ใช้ 4) สถานที่ 5) สื่อและอุปกรณ์ 6) การดำเนินกิจกรรม 7) การประเมิน ซึ่งมีผลประเมินความ เหมาะสมของกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียน ที่ผ่านกิจกรรมค่าย คณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร มีความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.75 คิดเป็นร้อยละ 68.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 เนื่องจากในการ เข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร ของ นักเรียน จำนวน 2 วัน ในแต่ละกิจกรรมนักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ใน โบราณสถาน โบราณวัตถุ และแหล่งเรียนรู้จริง ซึ่งในแต่ละกิจกรรมก็จะส่งเสริมให้นักเรียนได้เกิด การคิดแก้ปัญหา อธิบายให้เหตุผลอย่างเหมาะสม จนนำไปสู่การแก้ปัญหา โดยผู้วิจัยขอเสนอ ตัวอย่างการดำเนินกิจกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ ดังนี้ จากแผนผัง จำลองเมืองโบราณดงละครที่มีมาตราส่วน 1 : 2,500 นักเรียนจะต้องดำเนินการหาระยะทางที่สั้น ที่สุด

ภาพที่ 1 การดำเนินการวัดความยาวของระยะห่าง
ของ 2 สถานที่ในแผนผังของนักเรียน

จากสถานการณ์ข้างต้น เมื่อนักเรียนจะต้องหาความยาวแต่ละด้าน โดยใช้ไม้บรรทัดยาว 30 เซนติเมตร นักเรียนจะต้องหาแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยนักเรียนมีการพิจารณาการวางก้อนอิฐซึ่งเป็นการเรียงสลับระหว่างด้านกว้างและด้านยาว จากนั้นนักเรียนวัดความยาวด้านกว้าง ความยาวด้านยาวของก้อนอิฐโดยใช้ไม้บรรทัด จากนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งความยาวแนวกำแพงอิฐเมืองโบราณดงละคร นักเรียนแบ่งกันนับจำนวนก้อนอิฐที่วางเรียงกันแต่ละแนว แล้วใช้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการทางคณิตศาสตร์ จนนำไปสู่คำตอบของการแก้ปัญหา ดังภาพที่ 3 และมีการตรวจสอบผลลัพธ์ของคำตอบ

จะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ที่นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ ทำให้เห็นถึงแนวทางในการพัฒนานักเรียนจากการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์นั้น สอดคล้องกับสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2565) และมะลิวรรณ งามยิ่ง (2563) ที่มีการอธิบายเกี่ยวกับ ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เป็นความสามารถของนักเรียนแต่ละคนในการแก้ปัญหาที่อยู่ในบริบทหรือสถานการณ์เสมือนจริง โดยมีการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ที่เป็นข้อสรุปอย่างง่าย มีการให้เหตุผลอย่างเหมาะสม อธิบายถึงความสมเหตุสมผลของผลลัพธ์ อีกทั้งยังสามารถคิดแปลงปัญหาที่เป็นการอธิบายและนำเสนอเชิงคณิตศาสตร์ โดยมีการใช้คณิตศาสตร์เพื่อนำไปแก้ปัญหา และจะต้องสามารถตีความผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์

3. ผลการประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียน ที่ผ่านกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : เมืองโบราณดงละคร การประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมมีการประเมิน 3 แบบ คือ นักเรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมิน และครูประเมิน ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 4.22, 4.24 และ 4.30 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับพฤติกรรมที่ปฏิบัติบ่อยครั้ง จะเห็นได้ว่าค่าเฉลี่ยของผลการประเมินจากทั้ง 3 แบบ มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลการประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมมีความน่าเชื่อถือ สามารถประเมินพฤติกรรมของนักเรียนได้ตรงกันไม่ว่าจะประเมินจากแบบใดก็ตาม ทั้งนี้ในการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์นี้ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมวิชาการหรือกิจกรรมนันทนาการ ล้วนแต่มีลักษณะที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันในทีมให้เกิดผลสำเร็จตามจุดประสงค์ของกิจกรรมนั้น ๆ โดยจากการประเมินและสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม นักเรียนที่จะเป็นผู้นำของทีมส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 จะเป็นผู้สนับสนุนหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม แต่ก็มีนักเรียนบางคนที่ยังไม่ให้ความร่วมมือหรือแยกตัวจากทีมในบางครั้ง เนื่องจากความสามารถน้อยกว่าสมาชิกคนอื่น ทำให้อาจไม่ได้รับการยอมรับของสมาชิกในทีมมากนัก แต่เมื่อมีเหตุการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้มีการให้คำแนะนำกับผู้นำของทีม คอยกระตุ้น

และดูแลสมาชิกในทีมในมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม โดยมอบหมายหน้าที่ที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นไปตามหลักการทำงานให้ทีมมีประสิทธิภาพของทิสนา แคมมณี (2545) ที่มีการกำหนดองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมไว้ 3 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านผู้นำ กลุ่มผู้นำ จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่นั้นได้ และสามารถใช้ภาวะผู้นำได้เหมาะสมกับสถานการณ์ 2) ด้านบทบาทสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มควรให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติตนในการทำงานในฐานะสมาชิกที่ดีของกลุ่ม 3) ด้านกระบวนการทำงาน หากกลุ่มนั้นมีกระบวนการทำงานที่ไม่เหมาะสม อาจส่งผลให้ผลการทำงานนั้นไม่ดีเท่าที่ควร หรือไม่บรรลุผลสำเร็จได้

องค์ความรู้ใหม่

แหล่งเรียนรู้ เมืองโบราณดงละคร มีกำแพงก่อด้วยอิฐล้อมรอบพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แนวศิลาแลงเรียงกันเป็นกรอบรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แผนผังจำลองของเมืองโบราณดงละคร ทิศทาง สันคูเมือง วิถีชีวิตต่าง ๆ สามารถใช้เป็นบริบทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าไปเรียนรู้จากสถานที่ในชุมชนของตนเอง ผ่านสถานการณ์จริงที่ให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ โดยผู้สอนทำการวิเคราะห์หาคำถามทางคณิตศาสตร์ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ แล้วออกแบบกิจกรรมโดยพิจารณาเนื้อหาสาระ ความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้มีความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น กิจกรรม “คณิตศาสตร์กับแนวกำแพงเมืองโบราณ” นักเรียนจะได้เข้าไปศึกษาเกี่ยวกับโบราณสถานหมายเลข 1 ซึ่งยังคงมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ โดยมีลักษณะคล้ายกำแพงก่อด้วยอิฐล้อมรอบพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดประมาณ 32×43 ตารางเมตร ตัวกำแพงที่เหลือมีความสูงตั้งแต่ 20 เซนติเมตร ถึง 1 เมตร ฐานกว้างราว 1.5 เมตร นอกจากนี้ แนวกำแพงดังกล่าวยังมีการวางก้อนอิฐสลับกันไปมามีลักษณะเป็นแบบรูปแสดงความสัมพันธ์ของก้อนอิฐที่เรียงต่อกัน ในกิจกรรมนี้นักเรียนจะได้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับ การใช้ความรู้เกี่ยวกับจำนวน ในการหาจำนวนของก้อนอิฐ การหาจำนวนอิฐที่ต้องใช้ทั้งหมดเมื่อกำหนดความสูงของกำแพง การหาความยาวรอบรูป การหาพื้นที่ รูปเรขาคณิตสองและสามมิติ ภายในบริเวณโบราณสถาน

กิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ จะช่วยให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้ โดยใช้ความสามารถของตนเองในการแก้ปัญหาตามสถานการณ์ที่กำหนดไว้ ใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนสมาชิกในแต่ละทีม นักเรียนได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ของปัญหา จากการเรียนรู้จากสถานที่ บริบท ชุมชนของตนเอง จะช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีความสามารถในการนำความรู้ไปปรับใช้ในสถานการณ์ปัญหาในชีวิต

ประจำวัน และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากนักเรียนได้มีการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้นักเรียนเกิด “ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์” เป็นผู้ที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาในบริบทหรือสถานการณ์ในชีวิตจริง จากการใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ เพื่อนำไปแก้ปัญหาและสามารถตีความผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์ได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในปัจจุบันเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เกิดความผูกพันกับชุมชนของตนเอง ควรมีการจัดการศึกษาของสถานที่ มีการนำสถานที่ บริบท และแหล่งเรียนรู้ที่อยู่รอบตัวนักเรียนมาใช้ในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการคิด แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ รวมกันเรียนรู้กับเพื่อนสมาชิกคนอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

สถานศึกษา ครูผู้สอนสามารถนำแนวทางการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกันเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ มีการคิด แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ และพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้สามารถบูรณาการในแต่ละรายวิชา ให้เกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลายในด้านต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพันธ์ วิบูลศิลป์. (2560). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดห้องเรียนกลับทางร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณิตศาสตร์). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐชุลี มาอินแก้ว. (2560). ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ ที่มีต่อความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณิตศาสตร์). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทิตนา แคมมณี. (2545). *กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : นิธิ
แอดเวอร์ไทซิงกรุ๊ป.
- พิรุณ ศิริศักดิ์. (2554). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวคิด
การศึกษาอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมสัมพัสด้านสถานที่และการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้น*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการ
สอน). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มะลิวรรณ งามยิ่ง. (2563). *การพัฒนาหลักสูตรความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับ
ประถมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและ
การจัดการเรียนรู้). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยุภาติ ปณะราช, อุไรวรรณ ศรีไชยมูล และปรีชา มั่นการดี. (2561). *ค่ายคณิตศาสตร์ที่ส่งเสริมการ
คิดวิเคราะห์ทางคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2. ใน การประชุมวิชาการทาง
คณิตศาสตร์ ครั้งที่ 23*. (น. 1-6). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
ธนบุรี.
- วันชนะ ปานสุวรรณภรณ์, นวลชื่น ธาณีพูน และสุตาภรณ์ ภู่แพร่. (2559). *กิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์
เพื่อพัฒนาทักษะการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปี
การศึกษา 2558 โรงเรียนสิงห์บุรี. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 11(พิเศษ),
25 - 42*
- ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2564). *ผล
การประเมิน PISA 2018 การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ : สถาบัน
ส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2551). *คู่มือการจัดค่ายคณิตศาสตร์*.
กรุงเทพฯ : Intereducation Supplies.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). *PISA 2021 กับการประเมินความ
ฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์*. เข้าถึงได้จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2020-53/>
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2565). *กรอบการประเมินด้านคณิตศาสตร์*.
เข้าถึงได้จาก https://pisathailand.ipst.ac.th/about-pisa/mathematical_literacy_framework/

สมวงษ์ แปลงประสพโชค และคณะ. (2551). *ค่ายคณิตศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

Gruenewald, D. A., & Smith, G. A. (2008). *Place - Based Education in the Global Age: Local Diversity*. New York : Lawrence Erlbaum Associates.

Semken, S. (2005). Sense of place and place-based introductory geoscience teaching for American Indian and Alaska native undergraduates. *Journal of Geoscience Education*, 53, 149-157.

Sobel, D. (2013). *Place-based education: Connecting classroom & communities*. (2nd ed). Great Barrington : The Orion Society.

การส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยในสถานการศึกษา : บทบาทของผู้บริหาร

Health and Safety Promotion in Educational Institutions :

Role of Administrators

สิทธิชัย สิงห์สุ¹ กนกพร สมพร² และตู๋ เหลียง³

Sittichai singsu, Kanokporn Somporn and Du Liang

Received: March 10, 2024

Revised: May 04, 2024

Accepted: May 17, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงานบุคลากรในสถานศึกษา รูปแบบการศึกษาเป็นการทบทวนวรรณกรรม พบว่า บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงานบุคลากรในสถานศึกษาเป็นหน้าที่สำคัญที่ต้องดำเนินการโดยมีเป้าหมายให้พนักงานมีสุขภาพที่ดีและความปลอดภัย ปราศจากอันตราย สามารถป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานได้ การส่งเสริมสุขภาพที่ดีควรพิจารณาให้ครอบคลุมใน 7 ด้าน ได้แก่ ทางด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตใจ สุขภาพสังคม สุขภาพปัญญา การป้องกันอุบัติเหตุ การป้องกันอุบัติเหตุ และการป้องกันภัยคุกคามสาธารณะ อย่างมีความสมดุล โดยการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยประกอบด้วย การมีนโยบายด้านสุขภาพและความปลอดภัยที่ชัดเจน กำหนดหน้าที่รับผิดชอบ กำหนดแผนงานด้านสุขภาพและความปลอดภัย การนำแผนงานไปปฏิบัติ การประเมินแผนงาน และการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัย, ผู้บริหาร, สถานศึกษา

¹ มหาวิทยาลัยปทุมธานี; Pathum Thani University

²⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา; Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: Kanokporn.so@ssru.ac.th, Tel. 095-2549169

Abstract

This academic article aimed to study the role of administrators in promoting health and safety of employees in educational institutions. The study design was a literature review. The results of the study found that the role of administrators in promoting health and safety of employees in educational institutions was an important duty that must be carried out with the goal of having employees in good health and safety, free from danger, and being able to prevent work-related accidents. Promoting good health should be considered to cover 7 aspects: physical health, mental health, social health, intellectual health, accident prevention, disaster prevention, and public threat prevention, with balance. Promoting health and safety included having a clear health and safety policy, defining responsibilities, defining a health and safety plan, implementing the plan, evaluating the plan, and continuously improving and developing it.

Keywords: Health and Safety Promotion, Administrators, Educational Institution

บทนำ

ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยประสบปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดต่ออุบัติใหม่มาเป็นระยะ อาทิ โรคซาร์ส โรคไข้หวัดนก โรคไข้ซิกา โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 โรคเมอร์ส และล่าสุด โควิด-19 ที่มีการแพร่ระบาดทั่วประเทศอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเศรษฐกิจไทยและการปรับเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตของประชาชน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 กำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในมิติของการมีปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ การมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีปัจจัยสนับสนุนให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีสุขภาพอนามัยที่ดีทุกภาคส่วน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

การพัฒนาประเทศจะดีหรือขึ้นอยู่กับสุขภาพที่ดีของคนซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในอดีตที่ผ่านมาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ต่างให้ความสำคัญเรื่องของสุขภาพของคนทำงานต่อผลผลิต และความก้าวหน้าขององค์กร และสังคมโดยรวมในส่วนของ

ภาครัฐได้มีการพัฒนาทางด้านกฎหมายและระเบียบปฏิบัติทางด้านสุขภาพและความปลอดภัยของผู้ใช้แรงงานบังคับใช้สำหรับสถานประกอบการ มีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลด้านนี้ สถานศึกษาและหน่วยงานราชการ มีการฝึกอบรมบุคลากรทางด้านสุขภาพ และความปลอดภัย ออกมาจำนวนมากในส่วนของภาคเอกชน ทั้งนายจ้าง ลูกจ้างก็ให้ความสำคัญในจะร่วมมือกันปฏิบัติตามกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการทำงานปราศจากการเกิดอุบัติเหตุ การบาดเจ็บ และเจ็บป่วยจากการทำงาน (กุนนที พุ่มสงวน, 2557) แต่จากข้อมูลของกองทุนเงินทดแทนสำนักงานประกันสังคม พบว่า การบาดเจ็บ การเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานในประเทศไทย มีอัตราเฉลี่ยร้อยละ 4.14 ต่อปีในขณะที่ประเทศอังกฤษมีอัตราเฉลี่ยเพียงร้อยละ 0.77 ต่อปี ทั้งนี้บุคลากรในสถานศึกษาใช้สิทธิสวัสดิการในระบบกองทุนเงินทดแทนและประกันสังคมเช่นกัน เมื่อเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน (สำนักงานที่ปรึกษากรมอนามัย, 2564)

การส่งเสริมสุขภาพในสถานศึกษามีความสำคัญเพราะบุคลากรและนักเรียนใช้เวลาอยู่ในสถานศึกษามากถึง 6-8 ชั่วโมงต่อวัน ในปัจจุบันและอนาคตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในสถานศึกษา มีการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกมิติ ด้านสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกภาคส่วนทั้งในโรงเรียนและชุมชนให้สามารถนำความรู้และทักษะด้านสุขภาพมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การดูแลสุขภาพตนเองและผู้อื่น ให้มีสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขอย่างไรก็ตาม องค์ประกอบของการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในสถานศึกษาควรมีจุดเน้นในแต่ละองค์ประกอบแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่และบริบทของโรงเรียน (นัฐพล ปันสกุล, 2563) ในการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัย ควรมีนโยบายดูแลสุขภาพและความปลอดภัย มีเป้าหมายให้เพื่อสร้างความปลอดภัยในที่ทำงาน ดูแลสุขภาพอนามัยบุคลากร ถือเป็นมาตรการสำคัญอันดับแรกที่สถานประกอบการหรือองค์กร ทุกแห่งควรตระหนักถึงความสำคัญ นอกจากนี้การจัดสภาพแวดล้อมในที่ทำงานให้มีความสะอาด ปลอดภัย และถูกสุขลักษณะ ช่วยให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วยังจะเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ส่งเสริมให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดความรัก ความสามัคคี และการทำงานเป็นทีมตามมา (กรมอนามัย, 2549)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงานบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยในสถานศึกษาจะช่วยให้สถานศึกษา ลดปัญหาด้านสุขภาพ

และการเจ็บป่วยจากการทำงานของพนักงาน บุคลากร และการเกิดอุบัติเหตุ อุบัติภัย ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลต่อไป

การส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion)

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1986) ให้ความหมายของ สุขภาพ คือ สภาพที่สมบูรณ์ คือ ร่างกาย จิตใจ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ปราศจากโรคภัย สุขภาพจึง หมายถึง ความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ประเทศไทยเองได้ออกพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนไทยสมบูรณ์ทั้งกายใจ อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และได้ให้ความหมายของสุขภาพ คือ ความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ที่เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล และกฎบัตรอตตาวา (WHO, 1986) ได้ให้ความหมายของ “การส่งเสริมสุขภาพ” ว่าเป็นกระบวนการเพิ่มสมรรถนะให้คนเราสามารถควบคุมปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดสุขภาพ และเป็นผลให้บุคคลมีสุขภาพดีขึ้น โดยกำหนดกลยุทธ์การส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1) การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ นโยบายสาธารณะ หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางที่คนในสังคมเห็นว่าควรเป็นไปในทิศทางนั้น ทั้งนี้หมายความรวมถึงนโยบายของรัฐด้วย ตัวอย่างการดำเนินงานนโยบายสาธารณะของชุมชน

2) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อสุขภาพ คือ การส่งเสริมให้คน และสิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล และสมดุล ถือว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั่วโลกเป็นภารกิจร่วมกันของประชากรโลก เปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตการทำงาน การพักผ่อน ให้มีสุขภาพที่ดีและปลอดภัยโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

3) การเสริมสร้างกิจกรรมของชุมชนให้เข้มแข็งเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ โดยชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและจัดการ มีการระดมทรัพยากร และวัตถุดิบในชุมชน ทั้งนี้ชุมชนจะต้องได้รับข้อมูลข่าวสาร โอกาสการเรียนรู้ และแหล่งทุนสนับสนุน

4) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล การส่งเสริมสุขภาพโดยการ สนับสนุนในเรื่องการพัฒนาบุคคล และสังคม ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสาร การศึกษาเพื่อสุขภาพ และการเสริมทักษะชีวิตในการจัดการที่ดีเพื่อป้องกัน และควบคุมสุขภาพของตน

5) การปรับเปลี่ยนบริการสาธารณสุข การจัดระบบบริการสาธารณสุขในการส่งเสริมสุขภาพเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างบุคคล ชุมชน และบุคลากรสาธารณสุข สถาบัน

บริการสาธารณสุขและรัฐบาล ซึ่งจะต้องทำงานร่วมกัน เพื่อมุ่งไปสู่สุขภาพของประชาชน ในการปรับเปลี่ยนบริการสาธารณสุขนั้น

การจัดการด้านความปลอดภัยในการทำงาน

การจัดการด้านความปลอดภัยในการทำงาน หมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินงาน ขององค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดูแลสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย ของผู้ประกอบอาชีพ ให้ สามารถประกอบอาชีพได้อย่างปลอดภัย ปลอดภัย มีสภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งกาย และจิตใจสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (วันทนี พันธุ์ประสิทธิ์, 2543)

การจัดการด้านความปลอดภัยในการทำงาน หมายถึง วิธีการทำงานที่ปลอดภัยมีไว้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านความปลอดภัย ซึ่งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ประกอบด้วย การมีนโยบายที่ชัดเจน ความมุ่งมั่นขององค์กรและผู้บริหาร การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การวางแผน และการมีส่วนร่วมของทุกคน การพัฒนาบุคลากร จัดทำระบบเอกสารเพื่อการสื่อสารที่ชัดเจน สามารถทวนสอบและตรวจสอบได้ ตลอดจนการประเมินและนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2562) ในประเทศไทยได้มีการจัดการด้านความปลอดภัยในหลายรูปแบบทั้งเป็นมาตรฐานของประเทศเองและเป็นมาตรฐานที่ใช้กันระดับสากลซึ่งมีการจัดทำอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ มาตรฐานการจัดการด้านความปลอดภัยในประเทศไทยที่นิยมนำมาประยุกต์ในองค์กรมีหลายแนวทางด้วยกันเริ่มจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศ 2001 (อนุศักดิ์ ฉันทไพศาล, 2556)

ระบบการจัดการด้านความปลอดภัยในการทำงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ 2001 องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ได้กำหนดแนวทางการจัดการด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในองค์กร เพื่อส่งเสริมให้มีการคุ้มครองดูแลด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานอย่างต่อเนื่องโดยมีองค์ประกอบของการดำเนินการประกอบด้วย 5 องค์ประกอบดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบหลักของการจัดการความปลอดภัยอาชีวอนามัย ILO 2001

1) นโยบายความปลอดภัยและอาชีวอนามัย คือ ต้องกำหนดให้เป็นเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนแสดงถึงความมุ่งมั่นขององค์กรทางด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยเป็นความมุ่งมั่นจะดูแลให้กระบวนการผลิตและสภาพแวดล้อมในการทำงานมีความเหมาะสมและปลอดภัย

2) การจัดการนายจ้างต้องกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของพนักงานทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการในด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัยและจัดหาผู้นำสำหรับการดำเนินกิจกรรมด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในองค์กร

3) การวางแผนการดำเนินงานด้านความปลอดภัย ซึ่งรวมไปถึงการประเมินความเสี่ยง การชี้บ่งอันตรายและความสอดคล้องข้อกำหนดตามกฎหมาย เป็นขั้นการเตรียมการจัดการด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดเป้าหมาย กำหนดตัวชี้วัดในการปฏิบัติงาน แผนในการควบคุมความเสี่ยง รวมถึงการจัดการ ลำดับความสำคัญของปัจจัยการควบคุมที่จะลดอันตรายด้านความปลอดภัย

4) การประเมินผลการตรวจติดตาม การตรวจสอบการจัดการความปลอดภัยอาชีวอนามัยโดยผู้บริหารระดับสูงต้องทบทวนดำเนินงานของการจัดการอาชีวอนามัยเพื่อประเมินว่าถูกนำมาปฏิบัติและยังคงรักษาไว้อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุนโยบายและวัตถุประสงค์ด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัยขององค์กรหากพบปัญหาต้องกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น ๆ

5) การดำเนินการและปรับปรุงการจัดการด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย โดยทบทวนการป้องกันและแก้ไขในสิ่งที่พบจากการตรวจติดตามและวัดผลการปฏิบัติงานของการจัดการปลอดภัย และต้องมีการพัฒนาปรับปรุงการจัดการด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยอย่างต่อเนื่อง (องค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2553)

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในงานด้านสุขภาพและความปลอดภัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของสถานศึกษาไว้ว่า “สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรที่มีบทบาทรับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชนให้มีการปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ภายใต้หลักนิติธรรมและคุณธรรมจริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

ระบบมาตรฐานการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานสากล (ISO 45001) กำหนดให้ผู้บริหารต้องจัดให้มีนโยบายความปลอดภัยและอาชีวอนามัย โดยกำหนดให้เป็นเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนแสดงถึงความมุ่งมั่นขององค์กรต่อทางด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย เป็นความมุ่งมั่นจะดูแลให้สถานที่ทำงาน บุคลากร และสภาพแวดล้อมในการทำงานให้มีความเหมาะสมและปลอดภัย (British Standards Institution, 2020)

พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 มาตรา 3 กำหนดให้ราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น จัดให้มีมาตรฐานการบริหาร และการจัดการด้านความปลอดภัยฯ ในหน่วยงานของตน ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานของ พ.ร.บ. ความปลอดภัยฯ ฉบับนี้ และได้ออกกฎกระทรวง กฎกระทรวงการจัดให้มีเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงาน บุคลากร หน่วยงาน หรือคณะบุคคล เพื่อดำเนินการด้านความปลอดภัยในสถานประกอบกิจการ พ.ศ. 2565 (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2565) กำหนดให้ผู้บริหาร โดยมีหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด ดังต่อไปนี้

- 1) กำกับ ดูแล เจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานทุกระดับซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับบริหาร
- 2) เสนอแผนงานโครงการด้านความปลอดภัยในการทำงานในหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อนายจ้าง
- 3) ส่งเสริม สนับสนุน และติดตามการดำเนินงานเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานให้เป็นไปตามแผนงาน โครงการเพื่อให้มีการจัดการด้านความปลอดภัยในการทำงานที่เหมาะสมกับสถานประกอบกิจการ

4) กำกับ ดูแล และติดตามให้มีการแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อความปลอดภัยของลูกจ้างตามที่ได้รับรายงานหรือตามข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงาน คณะกรรมการ หรือหน่วยงานความปลอดภัย

สรุปผล

จากการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน บุคลากร ในสถานศึกษา พบว่า บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานพนักงาน บุคลากร ในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทสำคัญ ดังนี้ 1) กำหนดนโยบายด้านสุขภาพและความปลอดภัยในสถานศึกษา 2) กำกับ ดูแล ผู้ได้บังคับบัญชาทุกระดับให้ดูแลเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานตามนโยบาย 3) จัดให้แผนงานโครงการด้านสุขภาพและความปลอดภัยในสถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน และ 4) ติดตามการดำเนินงานเกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานให้เป็นไปตามแผนงานโครงการเพื่อให้มีการจัดการด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานที่เหมาะสมกับสถานศึกษา 5) กำกับ ดูแล และติดตามให้มีการแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อความปลอดภัยของลูกจ้างตามที่ได้รับรายงานหรือตามข้อเสนอแนะของบุคลากร คณะกรรมการ หรือหน่วยงานสุขภาพและความปลอดภัยในสถานศึกษา ทั้งนี้หน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญ โดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกัน ไรศภัย อุบัติเหตุ อุบัติภัย และภัยคุกคามต่อสุขภาพและความปลอดภัยก่อนเกิดความสูญเสียการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยที่ดีควรพิจารณาให้ครอบคลุมทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ทางด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตใจ สุขภาพสังคม สุขภาพปัญญา การป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน การป้องกันอุบัติเหตุ เช่น อัคคีภัย และการป้องกันภัยคุกคามสาธารณะ เช่น การโจรกรรม กราดยิง และเหตุการณ์อื่น ๆ โดยมีการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยประกอบด้วย การมีนโยบายด้านสุขภาพและความปลอดภัยที่ชัดเจน กำหนดหน้าที่รับผิดชอบ กำหนดแผนงานด้านสุขภาพและความปลอดภัย การนำแผนงานไปปฏิบัติ การประเมินแผนงาน และการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาได้้องค์ความรู้ใหม่ คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน บุคลากร ในสถานศึกษา เพื่อให้พนักงาน บุคลากร และทุกคนในสถานศึกษามีสุขภาพที่ดี มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ไรศจากการทำงาน อุบัติภัย และมีการป้องกันภัยคุกคามสาธารณะ ต้องควบคุมเชิงระบบและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ

ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยในสถานศึกษาประกอบด้วย กำหนดนโยบายด้านสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงานในสถานศึกษาที่ชัดเจนจากผู้บริหาร มีการจัดองค์กรด้านความปลอดภัยมีการกำหนดหน้าที่ของผู้บริหาร หัวหน้าส่วนงาน คณะกรรมการสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานที่ชัดเจน มีแผนงานด้านสุขภาพและความปลอดภัย และนำแผนงานไปปฏิบัติ มีการตรวจติดตามการดำเนินงาน และการทบทวนระบบอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2562). *คู่มือฝึกอบรมหลักสูตรคณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2565). *กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับระบบการจัดการ ด้านความปลอดภัย พ.ศ. 2565*. เข้าถึงจาก http://osh.labour.go.th/images/PDF/2022/04/3282/t_0015.pdf
- กรมอนามัย.(2549). *สถานที่ทำงาน น่าอยู่ น่าทำงาน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กุนนที พุ่มสงวน. (2557). สุขภาพ และการสร้างเสริมสุขภาพ : บทบาทที่สำคัญของพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก, 15(2), 86-90*.
- นัฐพล ปันสกุล. (2563). แนวทางการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน: รากฐานแห่งการพัฒนาคน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 34(3), 1-16*.
- วันทนีย์ พันธุ์ประสิทธิ์. (2543). *รายงานผลการวิจัย โครงการศึกษาเพื่อหารูปแบบโครงสร้างการบริหารจัดการ อาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานสำหรับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล ภาควิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. เข้าถึงจาก https://www.bic.moe.go.th/images/stories/5Porobor_2542.pdf.
- สำนักงานที่ปรึกษากรมอนามัย. (2564). *การสร้างเสริมสุขภาพคนทำงาน ในสถานประกอบการ*. เข้าถึงได้จาก <http://advisor.anamai.moph.go.th/main.php?filename=factory1>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13*. เข้าถึงได้จาก <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ. (2553). *สหภาพแรงงานไทย การประชุมของการให้สัตยาบันและการปฏิบัติตามอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ฉบับที่ 87 และฉบับที่ 98*. เข้าถึงได้จาก http://www.ilo.org/asia/events/WCMS_187994/lang-en/index.htm.

อนุศักดิ์ ฉืนไพศาล. (2556). *อาชีวอนามัยและความปลอดภัย*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น

British Standards Institution, (2020). *ISO 45001 Guide Book*. London : BSI.

World Health Organization. (1986). *Ottawa Charter for Health Promotion*. WHO : Geneva.

อดีตในปัจจุบันกับการสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนาสังคม

The Past in the Present and the Creation of Social Development Guidelines

ชาตรี สุขสบาย¹

Chatree Suksabay

Received: March 04, 2024

Revised: May 08, 2024

Accepted: May 17, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาสังคมจากเรื่องการพัฒนาและวิธีแก้ไขปัญหาของสังคมในอดีต กับการพัฒนาสังคมและการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการ บทความ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่าง ๆ วาระการประชุมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาสังคมทั้งในระดับโลก ภูมิภาค และประเทศ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง และใช้แนวคิด ทฤษฎี มาวิเคราะห์ พบว่า การพัฒนาสังคมเริ่มมีมาตั้งแต่อดีต เนื่องด้วยการที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ดำรงชีวิตด้วยการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม แต่คำว่าพัฒนาได้ถูกนำไปใช้กันกว้างขวางมากขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากโลกมีความบอบช้ำมากจากภาวะของสงคราม ทำให้ต้องทำการปรับปรุงแก้ไขสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของประเทศตนให้กลับฟื้นคืนสู่สภาพเดิม แต่อุปสรรคต่อการพัฒนาในปัจจุบันและอนาคต กลายเป็นวัฏจักรหรือปัญหาในการออกนโยบายสำคัญสำหรับการพัฒนาสังคมในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาคงหนีไม่พ้นการหาวิธีเพื่อแก้ปัญหา “โง่ จน เจ็บ” รัฐบาลต่าง ๆ มุ่งเน้นไปในเรื่องของนโยบายเป็นสำคัญ เกิดการปฏิบัติที่มีความต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบว่าจะทำอย่างไร (The How) กระทำไปทำไม (The Why) และจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง (Change) ในทางบวกได้

¹ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย; Mahamakut Buddhist University

Corresponding author, e-mail: jati2533@gmail.com, Tel. 086-1771860

อย่างไร การพัฒนาสังคมเป็นเรื่องที่จะกระทำให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่เป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความซับซ้อน

คำสำคัญ: การพัฒนาสังคม, ความยั่งยืน, เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, การสร้างสรรค์แนวทาง, องค์การสหประชาชาติ

Abstract

This academic article aimed to study social development from the development and problem-solving methods of society in the past to the social development and problem-solving methods in the present by collecting data from academic documents, articles, textbooks, newspapers, magazines, various journals, conference agendas related to development and problem-solving of society at the global, regional and national levels, including related electronic media, and using concepts and theories to analyze. It was found that social development has been around since the past because humans were social animals who lived together in groups and societies. However, the term development has been used more widely after World War II because the world was severely damaged by war, which required the country to adjust and restore its social, economic and political conditions to their original state. But the obstacles to the current and future development have become a cycle or problem in the formulation of important policies for social development in the past decade. It was probably impossible to escape finding a way to solve the problem of "stupidity, poverty, pain". Governments have focused on policies as important. There has been continuous and systematic practice on how to do it (The How), why to do it (The Why), and how to affect positive change (Change). Social development was a matter of doing it in line with the rapid changes in the world in terms of economy, politics, society, culture, and environment, which were the results of globalization and the advancement of complex information technology.

Keywords: Social Development, Sustainability, Sustainable Development Goals, Creating Guidelines, United Nations

บทนำ

วิถีชีวิตและการปฏิบัติในสังคมมีที่มาจากที่ไปต่างสังคม ต่างวัฒนธรรมกันมาก สามารถปรากฏตัวให้เห็นโดยทั่วไป โลกทัศน์ที่กว้างไกลทำให้เรารับรู้สิ่งต่าง ๆ ในโลกกว้างมากยิ่งขึ้น แต่ในการทำนองเดียวกันการนึกคิดเรื่องสังคม รวมถึงการดำเนินการศึกษาค้นคว้าในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ล้วนแต่สืบเนื่องมาจากกระแสด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ทำให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องประเด็นของสังคมแพร่หลายและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น การพัฒนาสังคม คือ เรื่องที่มีความสำคัญมาอย่างยาวนาน และมีความต่อเนื่องต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของประเทศต่าง ๆ การตื่นตัวต่อเรื่องการพัฒนาสังคมทั้งในระดับโลก และระดับประเทศ ทั้งโดยสหประชาชาติ และรัฐบาล ตลอดจนองค์การราชการทุกระดับ มีความตระหนักต่อปัญหาสังคม และการพัฒนาสังคม ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการขยายของปัญหาสังคม รวมทั้งความขัดแย้งด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ที่มีมิติทางสังคมที่หนักหน่วงรุนแรงขึ้น

วิถีของการพัฒนาที่สามารถนำพาสังคมไปสู่ผลสำเร็จได้ ต่างมีวิธีการหรือแนวทางที่หลากหลายที่ถูกนำเสนอเป็นเครื่องมือสำคัญ และได้นำมาใช้ในการพัฒนาสังคม มีเนื้อหาและกรอบแนวคิดรวมถึงชุดเครื่องมือใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาหลากหลายที่นำมาใช้ในการพัฒนาสังคม เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต และสามารถตอบสนองเผชิญต่อความท้าทายที่สำคัญที่เกิดขึ้นกับสังคมไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี แต่ผลของการพัฒนาที่ผ่านมาแม้ว่าจะทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ปัญหาในเรื่องของความยากจน ก็ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังจนทำให้เกิดคำที่ว่า “รวยกระจุก จนกระจาย” แม้ว่าปัญหาช่องว่างระหว่างคนรวย คนจน จะดีขึ้น แต่ก็ดีขึ้นเพียงเล็กน้อย (ศิริไล ขยางกูร, 2019) ปัญหาเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพัฒนา ถ้าไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในปัจจุบันและอนาคต วิกฤตหรือปัญหาในการออกนโยบายสำคัญในการพัฒนาสังคมในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาคงหนีไม่พ้นการหาวิธีเพื่อแก้ปัญหา “โง่ จน เจ็บ” (จิรพันธุ์ จรัสภัทรโรจน์, 2560) ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน โดยคำว่า “โง่” นั้นไม่ใช่แปลว่าโง่ดักดานแต่ประการใด แต่เป็นวาทกรรมเปรียบเปรยในแง่ของการหาวิธีการแก้ปัญหาความไม่รู้ ในการพัฒนาด้านการศึกษา ในส่วนของคำว่า “จน” หมายถึงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และคำว่า “เจ็บ” หมายถึงการพัฒนาทางด้านระบบสาธารณสุข ซึ่งการพัฒนาทางด้านการเข้าถึงระบบการศึกษา เศรษฐกิจ ระบบสาธารณสุข

เป็นปัญหาที่ทุกประเทศต่างมีนโยบายเพื่อพัฒนา และได้มีการพัฒนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

จากความสำเร็จของการพัฒนาสังคมดังกล่าวข้างต้น มุ่งเน้นให้เห็นถึงความเป็นมาของ
การพัฒนา การแก้ไขปัญหาของประเทศต่าง ๆ ในระดับโลก นับตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของการพัฒนาไม่
ว่าจะเป็นการพัฒนาสังคมภายใต้แนวคิดทันสมัย (Modernism) ตลอดจนถึงแนวคิดอุตสาหกรรม
นิยม (Industrialism) หรือแม้กระทั่งแนวคิดการพัฒนาสังคมในวิถีและมิติต่าง ๆ ล้วนทำให้เห็น
การพัฒนาสังคมไม่ใช่กระบวนการทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลง
ทางเทคโนโลยี ระบบนิเวศ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งในแต่ละประเทศกำลังเกิดปัญหาดังกล่าวอย่าง
มากและยังชัดเจนมากขึ้น

หลักการการพัฒนาสังคมแนวใหม่

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเริ่มมีมาตั้งแต่อดีต เนื่องด้วยการที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม
ที่ดำรงชีวิตด้วยการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม จนกระทั่งถึงปัจจุบันก็ยังคงต้องมีการพัฒนากัน
อย่างไม่มีที่สิ้นสุด นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิธีวิทยา
(Methodology) ทางการศึกษาในศาสตร์ต่าง ๆ ถูกนำเสนอเป็นเครื่องมือใหม่ ๆ ที่มีผลสำคัญต่อ
การศึกษาและการพัฒนา เช่น การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM)
ภาวะผู้นำสาธารณะแนวใหม่ (New Public Leadership) แนวคิดการจัดการภาคีสาธารณะแนว
ใหม่ (New Public Governance : NPG) ประชาสังคมแนวใหม่ (New Civil Society) การพัฒนา
สังคมตามหลักการ BCG (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), 2562)
ได้แก่ B: Bio Economy (เศรษฐกิจชีวภาพ) C: Circular Economy (เศรษฐกิจหมุนเวียน) G:
Green Economy (เศรษฐกิจสีเขียว) มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทั้ง 3 ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม
และสิ่งแวดล้อม แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หลักการการ
พัฒนานั้นไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมของ
สังคมทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ที่มุ่งสร้างประโยชน์ต่อสาธารณะโดนส่วนรวม

หลักการการพัฒนาสังคมแนวใหม่ (Lönroth, K., et al, 2010) จำเป็นต้องมีการ
ดำเนินการที่เข้มข้นให้ความสำคัญกับการดำเนินการด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม
ในช่วงต้น และการบังคับใช้นโยบายที่ชัดเจน มีการสร้างความเชื่อมโยงกับวาระการพัฒนาในวงกว้าง
และการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการติดตามตัวชี้วัดสำคัญต่อการพัฒนา เช่น การมีการ
ประเมินโครงการอย่างต่อเนื่อง และพิสูจน์ให้เห็นว่ามีความสำคัญสำหรับความเข้าใจถึงความท้าทาย

ความต้องการ และความก้าวหน้าสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาในระดับโลกอย่างไร การพัฒนาในปัจจุบันเน้นไปที่การเชื่อมโยงระหว่างการเมือง วัฒนธรรม และผลลัพธ์ของนโยบายทางสังคม (Aspalter, C., 2006) ขณะเดียวกันก็หยิบยกความสำคัญของการศึกษาเปรียบเทียบสวัสดิการสังคมและนโยบายเพื่อการพัฒนาทฤษฎีและการปฏิบัติด้านการพัฒนาสังคม เพื่อให้เกิดนโยบายประเภทหลัก ๆ ที่ชี้ให้เห็นการเปรียบเทียบสำหรับอนาคตของการพัฒนาสังคมโดยย่อ เพื่อให้เกิดการพัฒนาใหม่ ๆ ในเชิงของการเปรียบเทียบทฤษฎีให้เกิดแบบจำลองอุดมคติทั่วไป และจากนั้นจึงกำหนดประเด็นเรื่องปัจจัยอิทธิพลที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกทางวัฒนธรรมและการเมืองที่มีต่อการพัฒนาสังคม จัดอันดับความสำคัญของการพัฒนา เพื่อพัฒนาความเข้าใจและแนวทางแก้ไขปัญหาสังคมที่ในปัจจุบันได้ตัดข้ามขอบเขตของประเทศมากขึ้น

ความสำคัญของแนวทางและวิธีการของการพัฒนาสังคมดังกล่าวข้างต้น มุ่งเน้นไปในเรื่องของนโยบายเป็นสำคัญ เกิดการปฏิบัติที่มีความต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบว่าจะทำอย่างไร (The How) กระทำไปทำไม (The Why) และจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง (Change) ในทางบวกอย่างไร การพัฒนาสังคมต้องสามารถควบคุม (Control) ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการแก้ไขปัญหา การพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีกว่าเดิม และเกิดผลประโยชน์ร่วมกันต่อสาธารณะสูงสุด นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเสมอภาค และการเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ

ความแตกต่างของการพัฒนาสังคมปลายยุคศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21

ช่วงระยะเวลาปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จุดเปลี่ยนสำคัญในการศึกษาทางมานุษยวิทยา คือการที่มานุษยวิทยาในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมที่มุ่งสร้างทฤษฎีทั่วไปว่าด้วยวิวัฒนาการสังคมและวัฒนธรรมไปสู่การศึกษาพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งอย่างเจาะลึกด้วยวิธีการวิจัยภาคสนามอย่างเข้มข้น เพื่อสร้างข้อถกเถียงเปรียบเทียบกับผลจากการศึกษาพื้นที่อื่น ๆ ความเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้จากเดิมที่นักมานุษยวิทยาเป็นผู้เสนอแนวทฤษฎีและวิธีวิทยาต่าง ๆ และนักชาติพันธุ์วรรณา (ยุคนี้ มุกดาวิจิตร และชัชชล อัจฉนาทิตติ, 2564) จากผู้เก็บข้อมูลรายละเอียดของวิถีชีวิตจากการทำงานภาคสนามมักเป็นคนละคนกัน ได้กลายมาเป็นคนคนเดียวกัน จนในปัจจุบันแทบจะแยกบทบาทการเป็นนักมานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วรรณาไม่ออก ในความเป็นจริงแล้วความสนใจเฉพาะด้านของนักมานุษยวิทยาที่สนใจด้านมานุษยวิทยาประยุกต์ มักจะเน้นไปที่งานพัฒนา (Chamber, E., 1985) ซึ่งงานลักษณะนี้ มีทั้งที่เกิดขึ้นโดยขาดการเตรียมการ และในแบบที่มีการเตรียมการไว้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามงานพัฒนานี้เป็นจุดประจายงานประยุกต์มานุษยวิทยาเมือง ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหา

ที่อยู่อาศัยของคนยากจน กับการพัฒนาและการวางผังเมือง ทำให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับทักษะและกลยุทธ์ในการทำงานเชิงนโยบายต่าง ๆ ได้ในระยะต่อมา ที่จริงความสนใจในมานุษยวิทยาประยุกต์ (Applied Anthropology) ได้ปรากฏในแวดวงมานุษยวิทยา มาไม่น้อยกว่า 100 ปี คือ ในช่วงต้นเมื่อปี ค.ศ. 1860 เจมส์ ฮันท์ (James Hunt) ผู้ก่อตั้งสมาคมมานุษยวิทยาแห่งลอนดอน (The Anthropological Society of London) ได้ใช้คำว่า “มานุษยวิทยาปฏิบัติการ” (Practical Anthropology) และในปี ค.ศ.1906 มีการให้ประกาศนียบัตรมานุษยวิทยาประยุกต์ (Applied Anthropology) ที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ (Partridge, W. & Eddy, E. ,1987) ในยุคหลังงานมานุษยวิทยาประยุกต์ส่วนใหญ่ ไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนา ทั้งในแง่ของการวิจัย การวางแผน และการวิพากษ์แผนงานพัฒนาและความช่วยเหลือต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ จนได้กลายมาเป็นนักมานุษยวิทยาพัฒนาการ (Development Anthropology) ตลอดจนความแพร่หลายของวิธีการศึกษาแบบสังคมวิทยา (Sociology) ที่แทรกเข้ามาในการวิจัย การสำรวจความคิดเห็น และประชามติ วิธีการทางการวิจัยการสำรวจแบบวิชาการทางด้านสังคมวิทยา และการเกิดความแพร่หลายของบัณฑิตวิทยาลัยสาขาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคม และประชากรศาสตร์ได้เกิดขึ้น โดยเฉพาะนักสังคมวิทยาพัฒนาการ และนักมานุษยวิทยาพัฒนาการ จึงทำให้ คำว่าการพัฒนาได้รับการยอมรับและนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย

ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง คำว่าการพัฒนาได้ถูกนำไปใช้กันกว้างขวางมากขึ้น การที่ประเทศต่าง ๆ ที่ประสบปัญหาหลังจากสงคราม ทำให้ต้องทำการปรับปรุงแก้ไขสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศตนให้กลับฟื้นคืนสู่สภาพเดิม บางประเทศที่ได้รับเอกราช ให้ปกครองตนเองก็ต้องหาแนวทางและวิธีการในการพัฒนาประเทศตนเอง เพื่อให้หลุดพ้นจากการเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนา จึงเป็นเหตุให้คำว่าพัฒนาได้มีการนำใช้อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น โดยในปี ค.ศ. 1949 ประธานาธิบดี แฮรี เอส. ทรูแมน แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้เป็นผู้จุดประกายให้กับประชาคมโลก โดยมีนัยยะของการผลักดันความคิดเรื่องของการพัฒนา ซึ่งได้รับการวิเคราะห์ว่ามีความพยายามที่จะต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ เมื่อสงครามเย็นเริ่มต้นขึ้น ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการสร้างบทบาทของสหรัฐอเมริกาในเวทีโลก ดังคำกล่าวสุนทรพจน์ของทรูแมน เมื่อวันที่ 20 มกราคม ค.ศ.1949 ซึ่งเป็นวันที่ทรูแมนเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา คนที่ 33 และถือว่าเป็นศักราชใหม่ของโลก คือ ศักราชแห่งการพัฒนา (The Four Points) โดยได้กล่าวว่า

First, “we will continue to give unfaltering support to the United Nations and related agencies, and we will continue to search for ways to strengthen their authority and increase their effectiveness.”

Second, “we will continue our programs for world economic recovery.”

Third, “we will strengthen freedom-loving nations against the dangers of aggression.”

Fourth, “we must embark on a bold new program for making the benefits of our scientific advances and industrial progress available for the improvement and growth of underdeveloped areas.”

(Truman, H. S., 1949)

ประการแรก “เราจะให้การสนับสนุนอย่างไม่หยุดยั้งต่อสหประชาชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเราจะค้นหาวิธีเสริมสร้างอำนาจและเพิ่มประสิทธิภาพของสหประชาชาติต่อไป”

ประการที่สอง “เราจะดำเนินโครงการของเราต่อไปเพื่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก”

ประการที่สาม “เราจะเสริมสร้างประเทศที่รักเสรีภาพให้พ้นจากอันตรายจากการรุกราน”

ประการที่สี่ “เราต้องเริ่มโครงการใหม่ที่กล้าหาญเพื่อสร้างประโยชน์ของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมของเราเพื่อการปรับปรุงและการเติบโตของพื้นที่ด้อยพัฒนา”

จากการที่ประธานาธิบดี แฮรี เอส. ทรูแมน ได้ใช้คำว่าด้อยพัฒนาเป็นครั้งแรกนี้ ประชาชนกว่าสองพันล้านคนได้กลายเป็นคนด้อยพัฒนาขึ้นมาตามความคิดของทรูแมนในทันที ในช่วงแรก ๆ การพัฒนาไม่มีความหมายที่ชัดเจนนัก แต่เป็นการเปรียบเทียบกับสภาพของการด้อยพัฒนา (จามะรี เชียงทอง, 2549) ซึ่งมีความหมายรวม ๆ ถึงสภาพของประเทศโลกที่สามที่มีรายได้ต่ำ สุขภาพอนามัย และการศึกษาดำ โดยได้มีการนำเสนอแนวคิดที่ว่าประเทศที่ร่ำรวยควรให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศที่ด้อยพัฒนา สหรัฐอเมริกาซึ่งมีบทบาทสำคัญในสหประชาชาติเป็นหัวหอกสำคัญในการช่วยสร้างการพัฒนาให้แก่ประเทศด้อยพัฒนาต่าง ๆ ทั่วโลก

จากการทบทวนแนวคิดความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมพบว่า ในช่วงทศวรรษแรกแห่งการพัฒนา ค.ศ. 1960 เป็นการพัฒนาผูกโยงกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นักเศรษฐศาสตร์นิยามการเติบโตโดยอาศัยผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) (Kuznets, S., 1971) เป็นเครื่องชี้วัด หมายถึงการให้ความสำคัญกับระดับการพัฒนาตามมูลค่าทางเศรษฐกิจ ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1970 เริ่มมีการตระหนักถึงปัญหาสังคมที่เกิดควบคู่กับการเจริญเติบโต จึงมีการ

เชื่อมโยงประเด็นทางสังคมเข้ากับทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น โดยทางสหประชาชาติในฐานะที่มีบทบาทในการสร้างแนวทางที่เป็นแบบแผนเดียวกัน ได้กำหนดองค์ประกอบของการพัฒนาไว้เป็นแนวทางโดยเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน (Hanzl, M., 2007) ความเสมอภาคศักยภาพของคนและการควบคุมเป้าหมายให้ทั่วถึง แต่ในครั้งนั้นก็ไม่มีกรอบปฏิบัติที่ชัดเจน ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1980 การถกเถียงเรื่องความหมายของการพัฒนาขยายตัวอย่างมาก แนวความคิดต่าง ๆ มีลักษณะที่สะท้อนให้เห็นความซับซ้อนในประเด็นของการพัฒนาอย่างมากโดยมีความพยายามลดปัจจัยทางเศรษฐกิจลง เช่น การกล่าวถึงความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Needs) (Meesapya, K., 1994) การพัฒนาคน การพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นต้น และนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา เป็นการหันเข้าสู่ทางเลือกการพัฒนาแนวใหม่ (ได้นำแนวทางเสรีนิยมใหม่) มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา กล่าวคือไปเน้นแก้ไขในระบบของประเทศตนเอง เพื่อตอบโต้กับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาที่มุ่งต่อประเด็นเป้าหมายของประเทศนั้น ๆ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับวิถีอุตสาหกรรมได้อย่างราบรื่น ตลอดจนการทํานุบำรุงรักษาวัฒนธรรมเพื่อไม่ให้ถูกทำลายจากประเด็นที่เกิดจากการพัฒนาด้วย จนถึงศตวรรษที่ 20 ได้มีการทบทวนการเปลี่ยนแปลงนโยบายการพัฒนาประเทศของประเทศอุตสาหกรรมในทั่วโลก โดยให้ความสำคัญกับประเทศกำลังพัฒนา ให้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจร่วมด้วย พร้อมทั้งมุ่งเน้นการพัฒนาแบบพหุนิยมเพิ่มขึ้น โดยการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างประเทศในการแก้ปัญหาร่วมกัน ในศตวรรษที่ 21 เกิดปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนา คือเกิดวิกฤตปี ค.ศ. 2008 ของสหรัฐอเมริกา ประสบกับปัญหาวิกฤตหลายครั้ง เช่นการโจมตีการก่อการร้าย 11 กันยายน วิกฤตสินเชื่อซับไพรม์ (Subprime) และวิกฤตการณ์ทางการเงินวงเงินสินเชื่อ และฟองสบู่สังหาริมทรัพย์ของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ส่งผลวิกฤตทางการเงินและเศรษฐกิจที่ร้ายแรงกว่าครั้งใดนับตั้งแต่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ ส่งผลต่อการชะลอตัวของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทางการเมืองในตะวันตก (Nederveen Pieterse, J., 2012) สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของศตวรรษที่ 21 ว่าผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้ว ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ดังนั้นการพัฒนาสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 เป้าหมายมุ่งเน้นไปที่ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และได้เกิดการพัฒนาประเทศที่เรียกว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development) และได้มีการพิจารณาเกี่ยวกับความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มากกว่าที่จะพิจารณาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาสังคมนั้นเกิดขึ้นมานานแล้ว โดยแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของสังคมมนุษย์นั้น อาทิเช่น แนวคิดของนักปราชญ์ชาวกรีกเพลโต (Plato) ที่ปรากฏในหนังสืออูตมรัฐ (The Republic) แนวคิดของอริสโตเติล (Aristotle) ในหนังสือการเมือง (Politics) และได้มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม (ค.ศ. 1760 ถึง ค.ศ. 1850) นี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว อาทิ การเปลี่ยนแปลงการใช้แรงงานจากคนและสัตว์เป็นพลังงานจากเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ต่าง ๆ แต่การพัฒนาสังคมในศตวรรษปัจจุบัน มีความจริงจังก้นมากขึ้นเนื่องจากภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 โลกมีความบอบช้ำมากจากภาวะของสงคราม ทำให้ต้องทำการปรับปรุงแก้ไขสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศตนให้กลับฟื้นคืนสู่สภาพเดิม และได้มีสหประชาชาติออกกระเปียบคู่มือเสนอต่อประเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปพัฒนาประเทศของตนเองต่อไป

ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับประเด็นการพัฒนา

การพัฒนาโดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่มีเป้าหมายชัดเจน (Goal-Orientated) คือ การเชื่อมโยงกับจุดหมายปลายทางอันหนึ่งซึ่งก็คือการพัฒนาแล้ว (Developed-Ness) โดยคำว่า Development ที่เป็นกระบวนการทางเศรษฐกิจนั้นมีเป้าหมายเป็นที่ยอมรับกันคือการเพิ่มผลผลิตและการเติบโตของอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องทางสังคม คือการกระจายรายได้อย่างเสมอภาค และดึงดูดผู้คนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการเงิน รัฐบาลของแต่ละประเทศจึงให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาอย่างรอบด้าน และเตรียมความพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ สำหรับประเทศไทยจากการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาพบว่า เกิดความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มคนรวยที่สุด และกลุ่มคนจนที่สุด โดยต่างกันมากถึง 34.9 เท่า หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “รวยกระจุก จนกระจาย” มาอย่างยาวนาน ความแตกต่างด้านรายได้ส่งผลให้มีความแตกต่างด้านความมั่งคั่ง ด้านการศึกษา และการเข้าถึงอำนาจตามมา (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2562) การพัฒนาสังคมในสเกลใหญ่ที่ทั่วโลกมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันโลกกำลังเผชิญกับปัญหาความท้าทาย ได้แก่ การพัฒนาความยากจนและความหิวโหย การปรับปรุงระบบสุขภาพ การศึกษาและความเป็นอยู่ที่ดี และความไม่เท่าเทียมกัน ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ การเข้าถึงน้ำสะอาด สุขาภิบาลพลังงานหมุนเวียนที่ราคาไม่แพง โดยเฉพาะการบำรุงรักษาและพัฒนาเมืองและชุมชนที่ยั่งยืน (World Food Programme: WFP, 2020) และปัญหาที่ซับซ้อนใช้เวลานานในการแก้ไขที่เกิดขึ้นและยังเป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ความหิวโหย (Hunger) และความขัดแย้ง (Conflict) ที่เป็นเหตุและผลของกันและกัน กลายเป็น

วงจรอุบาทว์ (Vicious Cycle) ของการพัฒนา หรือเรียกว่าปัญหาระบบอาหาร ความขัดแย้ง และ สันติภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับประเด็นการพัฒนา จากผลกระทบของการพัฒนาสังคม ในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ อันเนื่องมาจากความแตกต่างของกลุ่มทางสังคม แม้ว่าการพัฒนาสังคมจะยกระดับคุณภาพชีวิตในภาคส่วนของประชากร สถานะทางเศรษฐกิจของ เมืองในประเทศกำลังพัฒนาจะสูงขึ้น แต่มาตรฐานของการมีชีวิตอยู่ไม่ได้เกิดขึ้นและพัฒนาไป คู่ขนานกันตามโครงสร้างทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นในแต่ละภาคส่วนของสังคมจึงต้อง แสวงหาวิธีการพัฒนาการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Changing management) การเปลี่ยนแปลง ทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความแออัดของที่อยู่อาศัย ปัญหาการว่างงาน ความยากจน อาชญากรรม และมลพิษที่เพิ่มขึ้น และการเปลี่ยนแปลง ทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่ความขัดแย้ง ความบาดหมาง และความโดดเดี่ยว การใช้แรงงานเด็ก และความแตกแยกของครอบครัว (Gambheera, H., 2016) ปัญหาเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการ แก้ปัญหากับประเด็นการพัฒนา

กล่าวโดยสรุป ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับประเด็นพัฒนานั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุก ๆ ประเทศกลายเป็นวงจรอุบาทว์ (Vicious Cycle) ของการพัฒนา หรือเรียกว่าปัญหาระบบอาหาร ความขัดแย้ง และสันติภาพ เป็นปัญหาที่ซับซ้อนและใช้เวลานานในการแก้ไขและยังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

ภาพรวมของการพัฒนาเพื่่มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาพรวมหรือที่รู้จักในชื่อเป้าหมายระดับโลก (Global Goals) ขององค์การสหประชาชาติ (UN) ในปี พ.ศ. 2558 ได้วางเป้าหมายในการดำเนินการให้ครอบคลุมช่วงระยะเวลาที่ต้องบรรลุภายใน 15 ปี ให้เป็นทิศทางการพัฒนาที่ทุกประเทศต้อง ดำเนินการร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายภายในปี พ.ศ. 2573 เพื่อยุติความยากจน การปกป้อง สิ่งแวดล้อมโลก การเสริมสร้างสันติภาพและความเจริญรุ่งเรือง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ได้มีทั้งหมด 17 เป้าหมาย (Goals)

ที่มา Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development

17 เป้าหมายของ (SDGs) ต้องได้รับการบูรณาการ โดยตระหนักว่าการดำเนินการในด้านหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ในด้านอื่น ๆ และการพัฒนาจะต้องสร้างความสมดุลให้กับความยั่งยืนทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ประเทศต่าง ๆ มุ่งมั่นที่จะจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาเพื่อยุติความยากจน ความหิวโหย โรคเอดส์ และการไม่เลือกปฏิบัติ ความเท่าเทียมทางสังคม สิทธิเด็กและสตรี เป้าหมาย SDGs ในทุกระบิบทประกอบด้วย (United Nations (SDGs), 2015)

Goal 1 (No Poverty) ยุติความยากจนทุกรูปแบบ

Goal 2 (Zero Hunger) ยุติความหิวโหย ส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

Goal 3 (Good Health and Well-Being) สร้างหลักประกันการมีสุขภาพะที่ดี

Goal 4 (Quality Education) สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Goal 5 (Gender Equality) ความเสมอภาคระหว่างเพศ

Goal 6 (Clean Water and Sanitation) สร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาล

Goal 7 (Affordable and Clean Energy) พลังงานสะอาดในราคาที่เอื้อถึง

Goal 8 (Decent Work and Economic Growth) ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องและการมีงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

Goal 9 (Industry, Innovation and Infrastructure) การพัฒนาอุตสาหกรรมและเสริมสร้างนวัตกรรม สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง

Goal 10 (Reduced Inequalities) ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ

Goal 11 (Sustainable Cities and Communities) ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานชุมชนของมนุษย์ให้มีความยั่งยืน

Goal 12 (Responsible Consumption and Production) สร้างหลักประกันให้มีการผลิตอย่างมีความรับผิดชอบและการบริโภคที่ยั่งยืน

Goal 13 (Climate Action) การดำเนินการด้านสภาพอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

Goal 14 (Life Below Water) อนุรักษ์ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน

Goal 15 (Life on Land) ปกป้อง ป่าพันธุ์ และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน หยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

Goal 16 (Peace, Justice and Strong Institutions) ส่งเสริมสังคมที่สงบสุข ความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีธรรมาภิบาล

Goal 17 (Partnerships for the Goals) ความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นเป้าหมายที่เน้นการพัฒนาที่ครอบคลุม มุ่งการเปลี่ยนแปลงและบูรณาการ ที่ทุกประเทศต่างมีโจทย์ที่จะต้องนำไปปฏิบัติไม่ใช่เฉพาะแค่ประเทศยากจน สำหรับการพัฒนาสังคมไปสู่ความยั่งยืน หรือการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่กระทบต่ออนาคตของคนรุ่นหลัง กล่าวคือ ผู้คน โลก ความเจริญรุ่งเรืองสันติภาพและความร่วมมือ ทั้ง 17 เป้าหมายของ SDGs โดยสรุป คือการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มั่นคงซึ่งเอื้อต่ออุตสาหกรรมและการลดการว่างงาน การขจัดความยากจน การอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพและการศึกษาของมนุษย์ และการป้องกันสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

มโนทัศน์ของการพัฒนาสังคม

การใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งอธิบายกระบวนการที่ซับซ้อนของการพัฒนาสังคม ทฤษฎีต่าง ๆ อาจใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะทฤษฎีโดยทั่วไปไม่ใช่ (Truth) สังธรรม (Soames, S., 1984) แต่การศึกษาทฤษฎีสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจึงมีประโยชน์ต่อการประยุกต์และนำไปใช้ในการพัฒนาสังคม เช่น ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural-Functional Theory) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) ทฤษฎีพัฒนาแบบพึ่งพา (Dependency Theory) ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ (Globalization Theory) ทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม (social network Theory) แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public

Participation Approach) การกลายเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) เป็นต้น กระบวนการที่เป็นสากลกับกระบวนการเฉพาะถิ่นและเฉพาะตัว นำพาให้ชีวิตในสังคมมีความเป็นสมัยใหม่ มีรูปแบบอันเป็นแบบสากลต่าง ๆ อาทิเช่น รัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่ ระบบเลือกตั้งผู้แทน กระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรม สมัยนิยมการบริโภค ล้วนกระตุ้นให้เกิดกระแสเฉพาะท้องถิ่นและเฉพาะตัวมากขึ้น หรือฟื้นตัวให้เข้มแข็งขึ้นใหม่ของกระแสภูมิภาคนิยม การพัฒนาสังคมก็เช่นเดียวกัน การพัฒนาสังคมเป็นเรื่องที่จะทำได้ก็ต่อเมื่อประเด็นที่พัฒนานั้นบรรลุเป้าหมาย หรือประสบผลสำเร็จในเชิงบวกเท่านั้น แต่เมื่อมีการหยุดพัฒนาหรือการไม่บรรลุไปสู่เป้าหมายการพัฒนาอื่น ๆ (แนวทางการแก้ไขปัญหามีความชัดเจน) การพัฒนาสังคมก็ถูกมองว่าเป็นทั้งจุดจบและเป็นปัญหาที่ไม่มีที่สิ้นสุดได้ สหประชาชาติ (UN) ได้วางเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายใน 15 ปี ให้เป็นทิศทางการพัฒนาที่ทุกประเทศที่ต้องดำเนินการร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายภายในปี พ.ศ. 2573 (The Future We Want is on-going) เพื่อยุติความยากจน การปกป้องสิ่งแวดล้อมโลก การเสริมสร้างสันติภาพและความเจริญรุ่งเรือง และการไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความชัดเจน และเป็นประเด็นสำคัญอย่างชัดเจนที่มีผลต่อการพัฒนาในทศวรรษหน้า การปล่อยก๊าซเรือนกระจก การผลิตพลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิล ความขัดแย้งตามภูมิภาคต่าง ๆ ในหลากหลายประเด็นที่กล่าวมา ทุกพื้นที่ของมิติการพัฒนาในประเด็นสำคัญ เช่น การจัดความยากจน ปัญหาการว่างงาน สิทธิเสรีภาพ การส่งเสริมความเท่าเทียม รวมถึงสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงและประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนหลายประการ เป็นปัญหาในการพัฒนาที่ไม่มีที่สิ้นสุดและต้องพัฒนาต่อไป

มโนทัศน์ของการพัฒนาสังคมที่ต้องคำนึงถึงคือ การพัฒนาต้องสามารถวัดผลได้และเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนา และควรบรรลุผลการพัฒนาในเชิงบวกได้ ประเด็นในการพัฒนาที่มีความชัดเจนและอยู่ในระดับของการพัฒนาในระดับที่สำคัญหรือวาระเร่งด่วน โดยต้องมีกระบวนการพัฒนา (Mathiason, J., 2014) คือ

1. สภาวะสุดท้ายของการพัฒนาสังคมที่ผ่านมานั้นเป็นอย่างไร การพัฒนาได้รับการตอบสนองหรือไม่ (ผลของการดำเนินการในระยะที่ผ่านมา)
2. วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อสังคมมีขอบเขตน้อยเพียงใด
3. อะไรคือประเด็นหลักที่เกิดขึ้นจากความยั่งยืนหลังจากการพัฒนาที่ผ่านมา (ประเด็นสำคัญหลัก ๆ ที่จะกล่าวถึงต่อไปคืออะไร ระยะเวลาการวางแผน (ระยะปี))
4. มีการวิจัยทางสังคมและการบูรณาการเข้ากับการวางแผนการพัฒนาเป็นอย่างไร

5. การมีส่วนร่วม องค์ประกอบทางสังคมในการวางแผน นำไปใช้กับปัญหาสำคัญที่ระบุไว้อย่างไร (เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน)
6. การประเมินผลการพัฒนา
7. จะปรับปรุงผลการพัฒนา และการเข้าถึงและการใช้ข้อมูลและการสื่อสารได้อย่างไร การพัฒนาต้องตอบสนองต่อปัญหาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม
8. การมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเปราะบางในการพัฒนา
9. จะกำหนดวิธีการของการพัฒนาได้ดีที่สุดอย่างไร (ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสังคมในลักษณะที่เหมาะสม)

กล่าวโดยสรุป มโนทัศน์ของการพัฒนาสังคมจะใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งหรือแนวทางใดแนวทางหนึ่งมาใช้เป็นแม่บทในการพัฒนาไม่ได้ เพราะการพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและสังคมมีการเคลื่อนไหวทางสังคมไปในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งแตกต่างจากการเคลื่อนไหวในรูปแบบเดิม ๆ เนื่องจากแนวความคิดของผู้คนในสังคมมีความคิดหลากหลายมาแลกเปลี่ยนความคิดกันทำให้แนวความคิดเหล่านั้นถูกพัฒนาขึ้นกลายเป็นทฤษฎีต่าง ๆ ทางสังคม แต่การใช้ทฤษฎีการพัฒนาจะมีประโยชน์ต่อเมื่อมีการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม

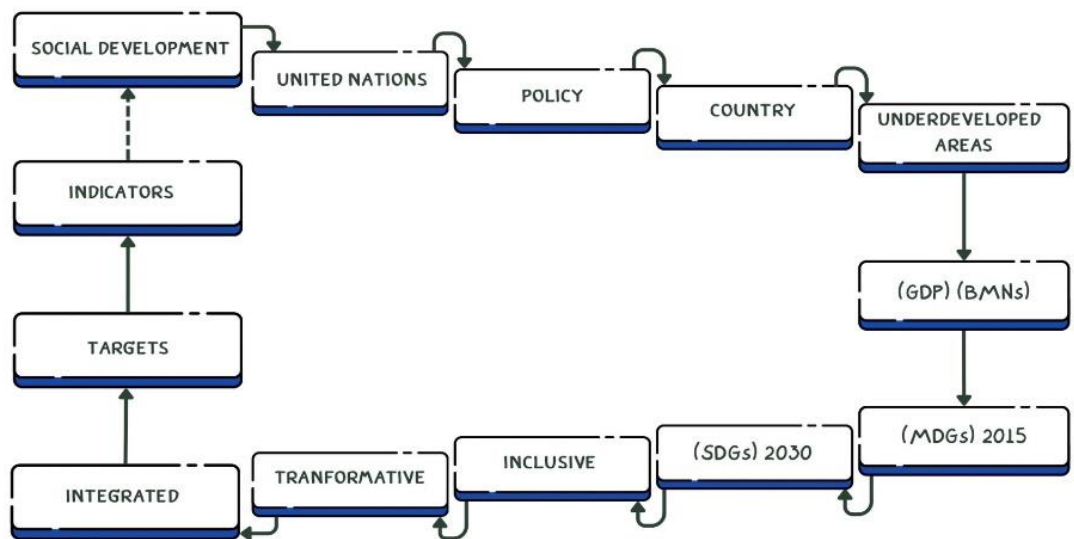
สรุปผล

กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สังคมมีคุณภาพที่ดีขึ้น และการกระทำใด ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างทางสังคม มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ภาพของการพัฒนาเป็นเพียงยาที่สร้างขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหามาช้านานนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 และมีความจริงจิงของการพัฒนาขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และช่วงก่อนภาวะสงครามเย็นในปี ค.ศ. 1950 ที่มีความวิตกกังวลในเรื่องของลัทธิคอมมิวนิสต์ ภาพอดีตของการพัฒนานั้นทำให้เกิดทั้งความทันสมัยและความยากจน และทั้งปัญหาต่าง ๆ ไว้อีกมากมาย เพราะการพัฒนาไม่ใช่การกระทำเพียงวันเดียวและครั้งเดียวแล้วบรรลุผล แต่ต้องมีการปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่องซ้ำแล้วซ้ำเล่าเมื่อมีการหยุดพัฒนา ปัญหาที่จะตามมากลายเป็นวงจรที่เกิดขึ้นหมุนเวียนไม่มีที่สิ้นสุด ภายหลังได้เกิดคำว่า “ด้อยพัฒนา” ประเทศที่มีความเจริญกว่าต่างมีแผนที่กระจายความช่วยเหลือให้แก่ประเทศที่ด้อยกว่า ทั้งมีประโยชน์แอบแฝงและส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนการเสริมอิทธิพลของตนเอง วิธีของการพัฒนาที่สามารถนำพาสังคมไปสู่ผลสำเร็จได้ ต่างก็มีวิธีการหรือแนวทางที่หลากหลายที่ถูกนำเสนอเป็นเครื่องมือสำคัญ และได้นำมาใช้ในการพัฒนาสังคม มีเนื้อหาและกรอบแนวคิดรวมถึงชุดเครื่องมือใหม่ ๆ เกิดขึ้นมานำมาใช้ในการพัฒนา

สังคม ในภาพใหม่ ๆ (ปัจจุบัน) ของการปฏิบัติการพัฒนาทางสังคมจนกระทั่งปัจจุบันต่างมีจุดมุ่งหมายที่จะหาวิธีการสร้างความทันสมัยทั้งทาง ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่มีความซับซ้อน มีการบูรณาการแบบแผนต่าง ๆ ของสังคมให้ทันสมัย และมีองค์กรกลาง (United Nations SDGs) ออกนโยบายให้ประเทศต่าง ๆ ได้นำแผนไปปฏิบัติตาม เพื่อมุ่งเน้นไปที่ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และได้เกิดการพัฒนาประเทศที่เรียกว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) การแสดงความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมากกว่าที่จะพิจารณาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาทำให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาสังคมที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ โดยนำเสนอเป็นภาพจำลองได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เพราะสังคมมีการเคลื่อนไหวทางสังคมไปในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งแตกต่างจากการเคลื่อนไหวในรูปแบบเดิม ๆ เนื่องจากแนวความคิดของผู้คนในสังคมมีความคิดหลากหลายมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ทำให้แนวความคิดเหล่านั้นถูกพัฒนาขึ้นกลายเป็นทฤษฎีต่าง ๆ ทางสังคม แต่การใช้ทฤษฎีการพัฒนาจะมีประโยชน์ต่อเมื่อมีการนำไป

ประยุกต์ใช้ในการพัฒนา การพัฒนาสังคมเป็นเรื่องที่จะทำได้ก็ต่อเมื่อประเด็นที่พัฒนานั้น บรรลุเป้าหมาย หรือประสบผลสำเร็จในเชิงบวกเท่านั้น แต่เมื่อมีการหยุดพัฒนาหรือการไม่บรรลุ ไปสู่เป้าหมายการพัฒนาอื่น ๆ การพัฒนาสังคมก็ถูกมองว่าเป็นทั้งจุดจบและเป็นปัญหาที่ไม่มีที่ สิ้นสุดได้ เพราะฉะนั้นจึงได้มีการออกนโยบายเพื่อการพัฒนาาร่วมกันเพื่อให้หลุดพ้นจากความด้อย พัฒนา (Underdeveloped Areas) โดยสหประชาชาติ (UN) ได้มีการวางเป้าหมายการพัฒนาแห่ง สหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals (MDGs) ซึ่งต้องการเสริมสร้างมาตรฐานชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งมีจุดแข็งอยู่ที่การนำเสนอที่กระชับเข้าใจง่าย และมีการกำหนดกรอบ ประเด็นที่ชัดเจน มีการตกลงร่วมกันถึงเป้าหมายในการพัฒนาร่วมทั้งสิ้น 8 เป้าหมาย ทุกประเทศ ต่างมีโจทย์ที่จะต้องนำไปปฏิบัติไม่ใช่เฉพาะแค่ประเทศยากจน (Universal) แต่ในขณะเดียวกันก็ เน้นการนำไปปฏิบัติและแก้ปัญหาในระดับท้องถิ่น (Locally-focused) แต่การพิจารณาและ ดำเนินการจะต้องเป็นไปอย่างบูรณาการ เห็นความเชื่อมโยง (Interlinkage) มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-based) และให้ความสำคัญกับคนกลุ่มที่เปราะบาง (Vulnerable People) คนยากจน และคนกลุ่ม ต่าง ๆ ที่มักถูกทิ้งไว้ข้างหลัง และได้สิ้นสุดลงเมื่อปี ค.ศ. 2015 องค์การสหประชาชาติ ได้จัดทำ เป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ทั้งหมด 17 ข้อ เพื่อมุ่งหวังจะช่วยแก้ปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ เช่น ความยากจน ความไม่เท่าเทียม สภาวะโลกร ้อน และสันติสุข ได้ตั้งเป้าหมายให้บรรลุผลภายในปี ค.ศ. 2030 โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มิติต่าง ๆ ดังนี้ People (มิติด้านสังคม) Prosperity (มิติด้านเศรษฐกิจ) Planet (มิติด้าน สิ่งแวดล้อม) Peace (มิติด้านสันติภาพและสถาบัน) และ Partnership (มิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา) เป้าหมายเหล่านี้คือการเรียกร้องให้มีการดำเนินการเพื่อยุติความยากจน ปกป้องโลก และทำให้ทุก คนมีความสงบสุขและความมั่งคั่ง และต้องดำเนินนโยบายให้ครอบคลุม (Inclusive) มุ่งการ เปลี่ยนแปลง (Transformative) ในเชิงบวก และบูรณาการ (Integrated) การมีเป้าหมาย (Targets) และตัวชี้วัด (Indicators) ที่บ่งบอกถึงเป้าหมายของการพัฒนาได้อย่างชัดเจนเป็น รูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- จามะรี เชียงทอง. (2549). *สังคมวิทยาการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- จิรพันธ์ จรัสภัทรโรจน์. (2560). ลักษณะทางประชากรและสังคมของบุคคลที่เสี่ยงต่อวงจรอุบาทว์ “โง่-จน-เจ็บ”: ข้อค้นพบจากการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2558. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*, 11(2), 195-204.

- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2562). *ความมั่งคั่ง อำนาจ ความไม่เท่าเทียม*. ใน *สู่สังคมไทยเสมอหน้า*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- ยุคติ มุกดาวิจิตร และซัชชล อัจฉนาภิตติ, (2564). *มานุษยวิทยาพัฒนามนุษย์*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ศิริไล ชยางกูร. (2019). งบประมาณรายจ่ายแผ่นดินกับการแก้ปัญหาความยากจน. *National & International Conference*, 1(10), 603-609.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (2562). *ข้อเสนอ BCG in Action: The New Sustainable Growth Engine โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- Aspalter, C. (2006). New developments in the theory of comparative social policy. *Journal of Comparative Social Welfare*, 22(1), 3-22.
- Chamber, E., (1985). *Applied Anthropology : A Practical Guide.*, Englewood Cliffs, NJ : Prentic-Hall Inc.
- Gambheera, H. (2016). Social changes in the 21st century have differentially affected the mental health scenario in the developing world. *Indian Journal of Social Psychiatry*, 32(3), 238-242.
- Hanzl, M. (2007). Information technology as a tool for public participation in urban planning: a review of experiments and potentials. *Design studies*, 28(3), 289-307.
- Kuznets, S. (1971). *Economic growth of nations: Total output and production structure*. England : Harvard University Press.
- Lönnroth, K., et al. (2010). Tuberculosis control and elimination 2010–50: cure, care, and social development. *The lancet*, 375(9728), 1814-1829.
- Mathiason, J. (2014). *Renewing Social Development in the 21st Century*. Cornell Institute for Public Affairs. New York : Cornell University Press.
- Meesapya, K. (1994). Quality of life and the basic minimum needs program in Thailand. *International Journal of Mental Health*, 23(3), 76-88.
- Nederveen Pieterse, J. (2012). Twenty-first century globalization: A new development era. *Forum for Development Studies*, 39(3), 367-385.

- Partridge, W. & Eddy, E. (1987). 1. *The Development of Applied Anthropology in America*. In E. Eddy & W. Partridge (Ed.), *Applied Anthropology in America*. New York Chichester, West Sussex : Columbia University Press.
- Soames, S. (1984). What is a Theory of Truth?. *The Journal of Philosophy*, 81(8), 411-429.
- Truman, H. S. (1949). *Text of the Speech in Department of State Bulletin*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Point_Four_Program
- United Nations (SDGs). (2015). *17 SDGs*. Retrieved from <https://sdgs.un.org/goals>
- World Food Programme: WFP. (2020). *2020 - World Food Programme Overview*. Retrieved from <https://www.wfp.org/publications/2020-world-food-programme-overview>

ความคาดหวังของพรรคเพื่อไทยต่อการพัฒนากองทัพภายใต้การนำของรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงกลาโหมพลเรือน

Pheu Thai Party's Expectations for Army Development under the
Leadership of a Civilian Minister of Defense

วชิระ เจียบแหลม¹ วัลลภ ปิริยววรรณะ² ธีรวัฒน์ พุ่มดารา³ และศิริกัญญา ศิริยานันท์⁴

Wachira Chaiblam, Wallop Piriyaawatthana, Teerawat Phumdara and

Sirinya Sirinyanan

Received: February 16, 2024

Revised: May 27, 2024

Accepted: June 04, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวังของพรรคเพื่อไทยต่อการพัฒนากองทัพภายใต้การนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมพลเรือน โดยนำหลักการ SWOT มาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความคาดหวัง พบว่า จุดแข็ง (S) คือนายสุทิน คลังแสง ไม่อยู่ในวัฒนธรรมทหารที่มีรุ่นพี่รุ่นน้องในเชิงระบบอุปถัมภ์ แตกต่างจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในอดีตที่ส่วนใหญ่เคยเป็นทหารมาก่อน ซึ่งนโยบายทั้ง 8 ด้านของนายสุทินฯ ถือว่ามีสอดคล้องกับเรื่องที่กำลังมีแผนและ/หรือได้ดำเนินการมาก่อนแล้ว จุดอ่อน (W) นายสุทินฯ ไม่เคยเป็นทหารหรือรัฐมนตรีมาก่อนและรู้จักจารีตธรรมเนียมวัฒนธรรมของทหารอย่างไม่ลึกซึ้ง จึงอาศัยบุคคลสำคัญทางการเมืองในคณะรัฐประหารเป็นทีมงาน ด้านโอกาส (O) ถือว่าเป็นเชิงบวกในทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยที่กระชับความสัมพันธ์ในการผลักดันนโยบายบางอย่างที่กองทัพเสนอให้เกิดผลทางปฏิบัติ อุปสรรค (T) ความเปราะบางของเสถียรภาพและประสิทธิของรัฐบาลอันเนื่องจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 ถูกสถาปนาขึ้นโดยคณะรัฐประหารซึ่งพยายามรักษาอำนาจอยู่ ส่งผลกระทบ

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา; Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding Author s65563825018@ssru.ac.th, Tel. 092-2489717

ต่อภาพลักษณ์ของพรรคเพื่อไทยที่ถูกมองว่าเป็นพรรคการเมืองแนวอนุรักษนิยมใหม่เพราะมีคนของคณะรัฐประหารร่วมรัฐบาล ข้อสรุปบทความนี้พบว่าความหวังของพรรคเพื่อไทยต่อการพัฒนากองทัพภายใต้การนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมพลเรือนแบบประนีประนอมซึ่งเป็นฉากทัศน์ทางการเมืองเพื่อดุลภาพระหว่างรัฐบาลพลเรือนกับกองทัพอันเป็นผลกระทบจากจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 ที่คณะรัฐประหารประกอบสร้างขึ้น เพื่อนำไปสู่ความคาดหวังทางการเมืองในอนาคต

คำสำคัญ: ความคาดหวัง, ยุทธศาสตร์, ดุลภาพ, ฉากทัศน์

Abstract

This academic article aimed to study Pheu Thai Party's expectations of the development of the army under the leadership of a civilian defense minister. The SWOT principle was used to analyze the factors affecting the expectations. The results showed that the strength (S) was that Mr. Sutin Khlangsaeng was not in the military culture with seniors and juniors in the patronage system, which was different from the previous defense ministers who were mostly military personnel. Mr. Sutin's 8 policies were considered to be consistent with the military's plans and/or actions. The weakness (W) was that Mr. Sutin has never been a military officer or minister before and did not know the military's customs and culture very well, so he relied on important political persons in the coup group as his team. The opportunity (O) was considered a positive political aspect of Pheu Thai Party that strengthened the relationship to push some policies proposed by the military to be effective. The obstacle (T) was the fragility of the stability and effectiveness of the government due to the constitution 2017 being established by the coup group that was trying to maintain power. This affected the image of Pheu Thai Party that was seen as a neoconservative party because there were people from the coup group in the government. In conclusion, this article found that the Pheu Thai Party's hope for the development of the army under the leadership of a compromise civilian defense minister that was a political scenario for balancing the civilian government and the

military as a result of the constitution 2017 that the military junta created to lead to future political expectations.

Keywords: Expectation, Strategy, Balance, Scenario

บทนำ

นโยบายของพรรคการเมืองถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสะท้อนแนวคิด วิสัยทัศน์ในการประกาศเป็นสัญญาประชาคมให้กับประชาชนได้ให้ความสนใจและตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกของพรรคการเมืองเข้าไปทำหน้าที่ในฐานะผู้แทนในการผลักดันเพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมืองให้เป็นนโยบายรัฐบาลและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน จะเป็นรัฐบาลที่มาจากเจตจำนงของประชาชนเพื่อให้เข้าไปปกครองประเทศ (พรรณรัตน์ ดิษฐ์เจริญ, 2555; พิมพ์พิมล นามวัฒน์, 2534) พรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นองค์กรทางการเมืองที่ถูกจัดตั้งอันเป็นที่รวมของสมาชิกพรรคการเมืองโดยมีค่านิยม อุดมการณ์ และแนวความคิดทิศทางเดียวกันมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมทางการเมืองเพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมืองผ่านกระบวนการเลือกตั้งจากประชาชนเพื่อไปทำหน้าที่ในฝ่ายนิติบัญญัติหรือในฐานะฝ่ายบริหาร เพื่อใช้อำนาจรัฐในการบริหารประเทศหมายถึงการกำหนดนโยบายสาธารณะ การใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติ อันจะส่งผลให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้ามีอำนาจทางการเมืองในเวทีระหว่างประเทศ สามารถดูแลความผาสุกของประชาชน สร้างความยุติธรรม ความเสมอภาค และประกันการใช้สิทธิเสรีภาพในความเป็นพลเมืองในชุมชนนั้น ๆ

หลังการเลือกตั้งทั่วไปปี 2566 พรรคเพื่อไทยสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ท่ามกลางความผันผวนทางการเมืองที่มีข้อจำกัดจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 โดยมีพรรคการเมืองและบุคคลที่สนับสนุนรัฐบาลสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหารร่วมเป็นคณะรัฐบาลด้วยจนถูกมองว่าเป็นพรรคอนุรักษใหม่ พรรคเพื่อไทยนั้นมีรากฐานสืบเนื่องจากพรรคไทยรักไทยที่ถูกรัฐประหารในปี 2549 และพรรคเพื่อไทยก็ถูกรัฐประหารปี 2557 ภาพความสัมพันธ์ระหว่างพรรคเพื่อไทยกับกองทัพจึงมีระยะห่างต่อกัน น่าสนใจว่าพรรคเพื่อไทยจะสร้างความสัมพันธ์กับกองทัพ และมีความคาดหวังต่อการพัฒนากองทัพภายใต้รัฐธรรมนูญว่าการกระทรวงกลาโหมพลเรือนอย่างไร

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลพลเรือนกับทหาร

รัฐบาลพลเรือนคือตัวแทนอำนาจของรัฐที่มาจากการเลือกของประชาชนและตัวแทนมาจากสามัญชนคนธรรมดา รูปแบบรัฐบาลพลเรือนที่สร้างขึ้นนี้ไม่มีกลไกการสืบทอดอำนาจผ่านความชอบธรรมทางศาสนาหรือผ่านทางสายตระกูล (ปรกรณ์เกียรติ ดีโรจนวานิช, 2566) เมื่อรัฐชาติมีกองทัพประจำการขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งที่ขาดไม่ได้ของความเป็นรัฐชาติ เพราะกองทัพเป็นเครื่องมือให้รัฐผูกขาดความรุนแรงได้เด็ดขาดที่สุด (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2559) Clausewitz อธิบายว่า “คณะรัฐมนตรีที่มีได้เป็นทหาร” หมายถึง ผู้จัดทำนโยบายการสงครามและสันติภาพที่ให้ความสำคัญต่อรัฐบาลพลเรือนและค่านิยมแบบพลเรือน โดยมีจุดมุ่งหมายและตรวจสอบควบคุมทหารและกิจการสงคราม แม้คณะรัฐมนตรีจะประกอบด้วยทหารหรือไม่ก็ตาม (วิลาวัณย์ ยี่ทอง, 2556) การแทรกแซงของทหารทางการเมืองตามแนวคิดของ Amos Perlmutter มี 3 ประเภทใหญ่ ได้แก่ 1) ฐานะผู้ไกลเกลี่ยคือไม่เข้ามาแทรกโดยตรงแต่จะใช้อิทธิพลกดดันให้รัฐบาลพลเรือนออกนโยบายตามที่ต้องการโดยรัฐบาลพลเรือนยังมีลักษณะเป็นผู้ปกครอง 2) ฐานะผู้พิทักษ์คือเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้ไกลเกลี่ยมาเป็นผู้พิทักษ์เป็นการใช้อำนาจปกครองโดยตรงส่วนใหญ่จะใช้เวลา 3-4 ปี เพื่อป้องกันมิให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางประการ 3) ในฐานะผู้ปกครองคือเข้าควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยตรงอย่างเต็มรูปแบบมีกองทัพเป็นฐานอำนาจและจัดตั้งมวลชนสนับสนุนเพื่อสร้างความชอบธรรมในการปกครอง (ธีรภัทร เสรีรังสรรค์, 2563) ฮันติงตัน (Huntington, S.P., 1957) ชี้ให้เห็นว่าการปล่อยให้ทหารพัฒนาความคิดเป็นวิชาชีพการควบคุมทหารโดยพลเรือนจะเกิดขึ้น เพราะความเป็นทหารอาชีพจะทำให้ทหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมและปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ความเห็นชอบจากตัวแทนของสังคม ก็คือรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง ต่อมา มอริส จาโนวิต (Jnowitz, M., 1960) ได้เสนอว่าถ้าจะป้องกันไม่ให้เกิดการแทรกแซงการเมืองได้ ต้องเป็นทหารอาชีพ ทหารจะต้องได้รับการอบรมให้มีลักษณะความคิดอ่านแบบพลเรือนมากขึ้นจึงจะยอมรับในอำนาจสูงสุดของพลเรือน ถ้าปล่อยให้ทหารเพิ่มพูนกำลังพลของตนมากเท่าไรก็เท่ากับยิ่งเสริมให้ทหารฉวยโอกาสเข้าแทรกแซงกิจกรรมของฝ่ายพลเรือนมากยิ่งขึ้นเท่านั้น วิทยาการสมัยใหม่จะทำให้ทหารเข้ามาใกล้ชิดกับพลเรือนมากขึ้นซึ่งจะมีผลทำให้ทหารมีความเป็นพลเรือนมากยิ่งขึ้น และจะทำให้เกิดการปฏิรูปในองค์กรของทหารเอง โอกาสที่พลเรือนจะยังคงควบคุมทหารก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น สำหรับไฟเนอร์ (Finer, S.E., 2002) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลพลเรือนกับทหารในหนังสือเรื่อง *The Man on Horseback* ชี้ให้เห็นว่าความเป็นทหารอาชีพต่างหากที่เอื้อให้ทหารเข้าแทรกแซงการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา เพราะ

สถาบันทางการเมืองของพลเรือนเพิ่งจะเริ่มก่อร่างสร้างตัว ทหารที่เกิดขึ้นมานานกว่าจึงเป็นสถาบันที่เข้มแข็งกว่าทำให้ทหารมีอำนาจในการเป็นผู้รับใช้รัฐมากกว่าเป็นผู้รับใช้ “รัฐบาล”

ความสัมพันธ์รัฐบาลพลเรือนกับกองทัพของไทย

อิทธิศักดิ์ นาคะวิสุทธิ์ (2551) ชี้ให้เห็นว่าบริบททางการเมืองของไทยทศวรรษหน้า ทหารเองไม่สามารถยืนยันได้ว่าการปฏิวัติรัฐประหารจะไม่เกิดขึ้นอีก หากการเมืองไม่ถึงทางตัน トラบใดที่ความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนและทหารดำเนินไปด้วยดี ภาคการเมืองที่มีพลเรือนเป็นผู้นำ ไม่เข้าไปแทรกแซงการบริหารจัดการภายในทหาร รัฐบาลหรือนักการเมืองภาคพลเรือน เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตน คือ การสรรหาผู้นำสูงสุดทางทหารที่เก่งดี และมีคุณธรรม มาปกครองทหาร และมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และเป้าหมายที่ต้องการเท่านั้น ส่วนวิธีการปฏิบัติเป็นเรื่องของทหารจะไปดำเนินการเอง บริหารจัดการและกำหนดยุทธวิธีเอง

สุรชาติ บำรุงสุข (2561) เสนอว่าสร้างความเป็นทหารอาชีพบนหลักนิยมใหม่ให้ครอบคลุมทั้งในเรื่องของบทบาท ภารกิจ จุดมุ่งหมาย และความรับผิดชอบของกองทัพและในการกำหนดบทบาทและภารกิจจะต้องเน้นถึงการป้องกันประเทศที่กองทัพถูกสร้างให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการรับมือกับการบุกรุกของกองทัพจากภายนอก จำเป็นต้องลดบทบาทการแทรกแซงภายในของทหาร ความอ่อนแอในการบริหารของรัฐบาลและขาดความชอบธรรม อันจะก่อให้เกิดความขัดแย้งและความวุ่นวายทางสังคมขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สุจิต บุญบงการ (2562) ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนกับทหารของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากกรอบำโดยทหาร เนื่องจากแรงกดดันของสาธารณะให้กองทัพถอนตัวจากการเมืองเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่พลเรือนควบคุมทหาร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของพลเรือนกับทหารจะเป็นไปในรูปแบบการครอบำโดยพลเรือนหรือเป็นแบบความรับผิดชอบอยู่กับทัศนคติของทหารที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนกับทหารและต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงความคิดของทหารที่ยอมรับระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น และยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งจำเป็น อีกทั้งเห็นว่าบทบาททหารกับการเมืองก็เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน สำหรับวิธีการที่จะได้มาซึ่งอำนาจสูงสุดในการปกครองของฝ่ายพลเรือน โดยที่ไม่ทำให้แสนยานุภาพทางการทหารต้องถูกบั่นทอนลงก็คือวิธีการเพิ่มพูนวิชาชีพทางการทหารด้วยการสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการประดิษฐ์ คิดค้นอาวุธทันสมัยที่มีอานุภาพ จะทำให้ทหารหันมาสนใจกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น และจะวางตัวเป็นกลางในทางการเมือง แนวคิดจึงเน้นความเป็นทหารอาชีพ (กมล สุพานิช, 2547) “ทหารอาชีพ”

(Professional Solder) หมายถึง ผู้ที่เป็นกำลังรบมีหน้าที่รักษาความมั่นคงและบำรุงประเทศเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ เพื่อรับใช้ประเทศชาติด้วยความสัตย์ เสียสละ อดทนเป็นที่ตั้ง เพื่อประเทศชาติและแผ่นดิน (กรมยุทธศึกษาทหารบก, 2549) กองทัพของไทยในภาพจำของประชาชนในหลายทศวรรษที่ผ่านมาไม่ใช่ทหารในแบบที่ประชาชนต้องการ ซึ่งความสำคัญของการมีทหาร/กองทัพก็เพื่อป้องกันการบุกรุกไม่ให้เกิดสงคราม ไม่ใช่ว่ามีเพื่อไปก่อสงคราม แต่มีไว้เป็นกลไกควบคุมในทางทหารด้วย ดังที่ธีโอดอร์ โรสเวลต์ (Theodore Roosevelt) ประธานาธิบดีคนที่ 26 ของสหรัฐอเมริกากล่าวว่า “speak softly and carry a big stick” คือพูดให้เบาและถือไม้ใหญ่ ๆ เอาไว้” หมายความว่า การที่กระทรวงการต่างประเทศจะมีประสิทธิภาพได้นั้นต้องมีกองทัพคอยสนับสนุนโดยถือเป็นนโยบายต่างประเทศที่แข็งแกร่งโดยให้กองทัพเป็นผู้ตามแต่ไม่ใช่ผู้นำ ให้มองว่ากองทัพ/ทหารเป็นเหมือนอากาศ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นถ้าขาดไปแล้วอาจเกิดผลเสียที่ร้ายแรงตามมา (พู่อดี พิศสุวรรณ, 2564)

นับตั้งแต่การรัฐประหารปี 2557 เป็นต้นมาสังคมไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองของคณะรัฐประหารและเริ่มเห็นบทบาทอันหลากหลายของกองทัพ ทั้งภารกิจที่เป็นหน้าที่และภารกิจที่ไม่ใช่หน้าที่ หลายบทบาทกองทัพเข้ามาล่อลวงล้าพันที่สิทธิและเสรีภาพของประชาชน พร้อมให้เหตุผลว่าทำเพื่อความมั่นคงและความสงบสุขของชาติ จนทำให้เกิดคำถามว่า “แท้จริงแล้วกองทัพกำลังทำหน้าที่ปกป้องอะไร?” (วจนา วรรณยางกูร, 2564) การมองภาพลักษณ์ของกองทัพ/ทหารไทยในสายตาคนไทยโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่หรือนักวิชาการฝ่ายประชาธิปไตยมักเป็นไปในทิศทางลบซึ่งเป็นผลจากประวัติศาสตร์ทางการทหารที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศ กองทัพยังมีผลประโยชน์ด้านธุรกิจที่เรียกว่า “เสนาพาณิชย์” (สุรชาติ บำรุงสุข, 2563) จึงมีการตั้งสมมติฐานว่าทหารเข้าไปแทรกแซงทางการเมืองนั้นเพราะได้ใช้แนวคิดของนิโคโล แมคเคียเวลลี (Machiavello, N., 2015) ในหนังสือ “The Prince” ที่กล่าวว่า “ไม่มีสัดส่วนระหว่างอาวุธและคนไร้อาวุธและไม่มีเหตุผลใดเลยที่คนมีอาวุธจะยอมเชื่อฟังด้วยความเต็มใจต่อคนไม่มีอาวุธ” จึงเป็นคำถามว่า “ปัจจุบันนี้เรายังไม่รู้หรือว่า เมื่อไหร่และทำไมผู้ที่ถือปืนจะเชื่อฟังผู้ที่ไม่มีปืน นับเป็นสิ่งกำหนดว่าสังคมนั้น ๆ จะมีการควบคุมโดยพลเรือนหรือไม่” (ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ, 2556) การแทรกแซงทางการเมืองของทหารที่ผ่านมาจึงเรียกว่า “วงจรอุบาทว์ของการเมืองไทย” (ชัยอนันต์ สมุทวณิช และเชาวนะ ไตรมาศ, 2556)

การพัฒนากองทัพในอดีต

เมื่อมองย้อนหลังจากประวัติศาสตร์ทางการเมืองของไทยจะเห็นได้ว่ากองทัพถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นฐานอำนาจทางการเมืองของสถาบันพระมหากษัตริย์ในยุคของระบอบสมบูรณาญา

สิทธิราชย์อันเป็นกลไกป้องกันราชบัลลังก์และความมั่นคงของประเทศ และหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ความพยายามในการปฏิรูปกองทัพในระยะแรกเป้าหมายหลักของคณะราษฎรเป็นความพยายามเปลี่ยน “ทหารพระมหากษัตริย์” เป็น “ทหารคณะราษฎร” คือ ทหารที่มีที่ตั้งในกรุงเทพฯ โดยทหารของคณะราษฎรจะมีความแตกต่างจากโครงสร้างกับทหารพระมหากษัตริย์ การสร้างทหารคณะราษฎรจึงจำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงกลาโหมและทหารบกพร้อมกัน เพราะก่อนปี พ.ศ.2474 กระทรวงกลาโหมมีหน้าที่รับผิดชอบฝ่ายทหารบก โดยการแยกทหารบกและทหารเรือออกจากอำนาจของเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เพื่อลดทอนอำนาจมิให้บังคับบัญชาเหนือทั้งสองทหารด้วยการลดขนาดโครงสร้างกระทรวงกลาโหม แต่ทว่าความพยายามของคณะราษฎรต้องถึงจุดจบเพราะเกิดการรัฐประหาร นับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ทหารหรือทหารเข้าสู่อำนาจทางการเมืองอย่างเปิดเผยนับตั้งแต่การรัฐประหารในปี พ.ศ.2490 เป็นต้นมา โดยใช้ข้ออ้างเรื่องภัยความมั่นคงของประเทศ ด้วยการนำบริบททางการเมืองมาสนับสนุนความชอบธรรม โดยคณะรัฐประหาร 2490 ได้ฟื้นฟูพิธีกรรมทางทหารซึ่งถูกยกเลิกไปในสมัยคณะราษฎร (เทพ บุญตานนท์, 2565)

วิสัยทัศน์การพัฒนาของกองทัพยุคปัจจุบัน

อิทธิพลกระแสประชาธิปไตยและโลกาภิวัตน์ทำให้ทหารอาชีพเห็นว่าปัญหาการปกครองของฝ่ายการเมืองและแก้ไขปัญหาทางการเมืองด้วยกระบวนการประชาธิปไตย ได้มีข้อคิดเห็นจากบทความและงานวิจัยของทหารที่เห็นว่าสมควรให้ทหารเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะเป็นสถาบันวิชาชีพหนึ่งและเป็นองค์กรของรัฐและเป็นกลไกรัฐบาลเช่นเดียวกับที่เป็นอยู่ในสหรัฐอเมริกา (สุจิต บุญบงการ, 2562) การเกิดแนวคิดความคาดหวังและความมุ่งหมายที่จะให้เกิดการปฏิรูปกองทัพ เพื่อให้ทหารออกจากการเมืองและทำหน้าที่เพื่อประชาชนอย่างแท้จริงนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในภาคประชาชน แต่คนจำนวนหนึ่งในกองทัพเองก็มีความต้องการจะเห็นกองทัพพัฒนาขึ้น ต้องการภูมิใจในอาชีพที่พวกเขารัก ต้องการลงแรงไปกับภารกิจที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนจริง ๆ แนวความคิดเช่นนี้รวมตัวกันผ่านกลุ่มไลน์ “ก้าวใหม่เตรียมทหาร” อันเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างทหารและตำรวจรุ่นใหม่ออกมาผ่านเพจ “เหล่าทัพราษฎร” ได้มองเห็นปัญหาจากภายในและต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (วงนา วรลงยางกุล, 2021)

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันป้องกันประเทศ (2561) ได้จัดทำเอกสารวิชาการแนวทางการพัฒนากองทัพไทยเพื่อรองรับนโยบาย Thailand 4.0 โดยใช้ยุทธศาสตร์ 20 ปี เป็นแนวทางหลัก ได้กล่าวถึงการขับเคลื่อนประเทศให้มีความก้าวหน้าบนฐานทางด้านเศรษฐกิจที่ปัจจุบันมีความ

เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกเป็นสำคัญ รวมทั้งการพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศโดยการกำหนดเป้าหมายการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ 3 ด้านประกอบด้วย 1) ด้านอวิปไตยและดินแดน เช่น รถถัง โดรน 2) ด้านอาชญากรรมข้ามชาติ/ยาเสพติด/ไซเบอร์ เช่น เซ็นเซอร์ตรวจจับ 3) ด้านความมั่นคงของมนุษย์ นอกจากนี้กองทัพบกได้จัดทำแผนด้านกำลังพลของกองทัพบก พ.ศ.2566-2570 มี 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) สร้างความพร้อมระบบการบริหารงานกำลังพลให้มีประสิทธิภาพมุ่งสู่ความเป็นองค์กรดิจิทัล 2) เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมต่อต้านการทุจริตประพฤติมิชอบฯ 3) เสริมสร้างความรู้ ทักษะ ความชำนาญที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของรับการเปลี่ยนแปลงสู่เทคโนโลยีดิจิทัล 4) ส่งเสริมสิทธิ สวัสดิการ คุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่กำลังพลและครอบครัว จัดสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อสนับสนุนกองทัพบกให้มีประสิทธิภาพ 5) กำลังพลขององค์กร มีเกียรติ ศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจ และผูกพันกับองค์กรซึ่งการพัฒนาด้านกำลังพลให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ “กำลังพลมีขีดความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ยึดมั่นคุณธรรม มีศักดิ์ศรี และมีคุณภาพชีวิตที่ดี มุ่งสู่เทคโนโลยีดิจิทัลด้านกำลังพลภายในปี 2570 สำหรับการเดินหน้าปฏิรูปกองทัพให้มีความสมดุลทันสมัยตามแผนการปฏิรูปการบริหารจัดการและการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงกลาโหม ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งที่ประชุมสภากลาโหมเมื่อ 31 พฤษภาคม 2566 ชี้แจงว่าจะลดอัตรานายพลภายในปี 2570 ลงร้อยละ 50 มีการปิดการบรรจุกำลังพล/ลดกำลังพลในปี 2560-2564 ไปแล้วกว่า 8,000 นาย สามารถประหยัดงบประมาณได้ จำนวน 1,500 ล้านบาท เมื่อถึงปี 2570 จะสามารถปรับลดกำลังพลลงได้ประมาณ 12,000 นายจะประหยัดงบกำลังพลลงได้ 2,900 ล้านบาท (จิตนาถ ปุณโณทก, 2566)

วิสัยทัศน์นายสุทิน คลังแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

เมื่อพรรคเพื่อไทยสามารถจัดตั้งรัฐบาลสำเร็จ ได้มีการคาดการณ์จากบุคคลที่เคยเป็นอดีตนายทหารคนสำคัญในทหารรวมทั้งปรากฏชื่อนายสุทิน คลังแสง เป็นหนึ่งในชื่อหลาย ๆ คนด้วย ต่อมานายสุทิน คลังแสง ได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับภารกิจของทหารเหมือนกับผู้ที่เคยเป็นทหารมาก่อนจึงเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองใหม่ของการเมืองไทยเพราะนายสุทินฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมพลเรือนไม่ได้คว่ำตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเช่นในอดีต (สรยุทธ สุทัศนะจินดา, 2566) นายสุทิน คลังแสง ได้เน้นย้ำเจตนารมณ์ว่าการสร้างความเชื่อมั่นให้กับคนในกระทรวงกลาโหมและประชาชน แม้เป็นพลเรือนคนแรกที่ไม่ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้เป็นกังวลอาจมีข้อกังวลใจ ไม่มีความเชื่อมั่นว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่มาจากพลเรือนจะทำงานกับทหารได้หรือไม่

ทหารจะต้อนรับหรือไม่ ช่วงแรกก็ต้องสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นก่อน เมื่อประชาชนเชื่อมั่น ทหารเชื่อมั่น ตนเชื่อมั่นทหาร จากนั้นก็ดำเนินการบริหารนโยบายต่าง ๆ โดยวิธีการสร้างความเชื่อมั่น มีทั้งการพบปะพูดคุย การส่งสัญญาณให้เห็นว่าตนเข้ามาทำงานแบบจริงจังจะมาพัฒนาทหาร สร้างความเข้าใจผ่านการพบปะพูดคุย การมอบนโยบายก็มีสัญญาณการตอบรับที่ดีซึ่งการที่มีอดีตเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติซึ่งเคยเป็นทหารมาก่อนนำมาเป็นทีมงานรัฐมนตรี ถือว่ามีส่วนช่วยในการให้ความรู้เกี่ยวกับงานด้านความมั่นคง และจะทำให้ทหารก็เชื่อมั่นและหลังจากสร้างความเชื่อมั่น ก็ทำเรื่องนโยบายต่าง ๆ ภายใต้กรอบใหญ่ทำทหารให้ทันสมัย อีกทั้ง นายสุทิน ฯ ไปขอคำแนะนำจากอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เช่น พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ พลเอกธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร พลอากาศเอกสุกำพล สุวรรณทัต เป็นต้น (พีพีทีออนไลน์, 2566) อย่างไรก็ตาม การที่พรรคเพื่อไทยตั้งรัฐบาลร่วมพรรคการเมืองอื่นอยู่กับรัฐบาลคณะรัฐประหารมาก่อนถูกมองว่าเป็นพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์แนวอนุรักษนิยมใหม่ (สรยุทธ สุทัศจินดา, 2567)

นโยบาย 8 ด้านต่อการพัฒนากองทัพของนายสุทิน คลังแสง

หลังจากคณะรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2566 นายสุทิน คลังแสง ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้มอบนโยบายต่อผู้นำเหล่าทัพโดยเน้นย้ำการขับเคลื่อนนโยบายในส่วนของการกระทรวงกลาโหมที่รัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภารวมทั้งคำริของนายกรัฐมนตรีที่ต้องการพัฒนาทหารให้ทันสมัยและสง่างาม ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนรูปแบบการตรวจเลือกทหารกองประจำการเป็นแบบสมัครใจ ที่จะนำไปสู่การพัฒนากองทัพ ด้านบุคลากร เพราะบุคคลที่สมัครใจเข้าตรวจเลือกเป็นทหารกองประจำการนั้นต้องการที่จะรับราชการทหารอย่างแท้จริง และจะส่งผลให้กองทัพได้บุคลากรที่มีทัศนคติที่ดีต่อกองทัพ และได้บุคคลที่มีวุฒิการศึกษาในสายวิชาการที่ขาดแคลนทำให้ได้ทรัพยากรที่มีคุณภาพมากขึ้น 2) การปรับปรุงโครงสร้างการจัดกองทัพ อัตรากำลังพล และยุทธโธปกรณ์ 3) การปรับโครงสร้างการจัดของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงกลาโหม ที่จะนำไปสู่การพัฒนากองทัพ ด้านความมั่นคง เพราะกองทัพจะมีขนาด กะทัดรัด คล่องแคล่ว อ่อนตัว ทันสมัย สามารถตอบโต้ต่อภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในศตวรรษที่ 21 สามารถสนับสนุนการพัฒนาประเทศเพื่อความมั่นคงและการช่วยเหลือประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเกิดภัยพิบัติ 4) การปรับปรุงหลักสูตรการฝึกนักศึกษาวิชาทหารและวิธีการฝึกอบรมให้เป็นแบบสร้างสรรค์ ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่จะนำไปสู่การพัฒนากองทัพ ด้านการศึกษา โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความมีระเบียบวินัยความมีจิต

อาสาและการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางทหารที่สามารถใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ อาจเป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติมุมมองของเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีต่อกองทัพในทางที่ดียิ่งขึ้น 5) การเสริมสร้างความพร้อมด้านยุทธโศปกรณ์ จะนำไปสู่การพัฒนากองทัพ ด้านเศรษฐกิจ โดยพิจารณาใช้การซ่อมปรับปรุง และการขยายขีดความสามารถยุทธโศปกรณ์ที่มีอยู่เป็นลำดับแรก สำหรับการจัดหายุทธโศปกรณ์ใหม่ ควรมุ่งเน้นความทันสมัยเพื่อให้สามารถรองรับกับภัยคุกคามในอนาคตได้ โดยกระบวนการจัดหา ต้องมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอกได้ และการจัดหายุทธโศปกรณ์ใหม่ควรพิจารณาจากแหล่งผลิตภายในประเทศก่อน หรือแหล่งผลิตที่มีการใช้ชิ้นส่วนจากภายในประเทศ เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ 6) การนำที่ดินที่อยู่ในการดูแลของหน่วยทหารมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน จะนำไปสู่การพัฒนากองทัพ ด้านภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อกองทัพในด้านลบ เพราะการนำที่ดินที่อยู่ในการดูแลของหน่วยทหาร เช่น ที่ราชพัสดุและหมดความจำเป็นต่อการใช้งานทางทหาร นำมาสร้างโอกาสให้กับประชาชนในการประกอบอาชีพ การใช้เพื่อการเกษตร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค การพัฒนาระบบนิเวศน์และ การสร้างแหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้ 7) การปรับปรุงแหล่งสวัสดิการของหน่วยทหารทั้งสวัสดิการภายในและเชิงธุรกิจ จะนำไปสู่การพัฒนากองทัพ ด้านความโปร่งใส ซึ่งจากอดีตที่ผ่านมากองทัพถูกมองว่าเป็นหน่วยงานที่ไม่มีหน่วยงานภายนอกกล้าที่จะเข้ามาตรวจสอบการปรับปรุงแหล่งสวัสดิการของหน่วยทหารทั้งสวัสดิการภายในและเชิงธุรกิจ นั้นจะนำรายได้มาใช้ดูแลสวัสดิการของกำลังพลชั้นผู้น้อยและครอบครัวเป็นลำดับแรก เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนสายสามัญที่อยู่ในความอุปถัมภ์ของทหารให้มีคุณภาพและทันสมัย รองรับบุตรหลานข้าราชการและประชาชนทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถตรวจสอบได้จากหน่วยงานภายนอก 8) การปรับปรุงที่พักอาศัยของหน่วยงานสำหรับข้าราชการให้มีสภาพแวดล้อมปลอดภัยและสะอาด จะนำไปสู่การพัฒนาทหารชั้นผู้น้อยให้มีที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมปลอดภัยสะอาดถูกสุขลักษณะเป็นสัดส่วน และมีสิ่งอำนวยความสะดวกโดยดำเนินการตามความเหมาะสมกับสถานภาพงบประมาณอาทิพื้นที่จัดยานพาหนะ พื้นที่ออกกำลังกายสนามเด็กเล่น ระบบการกำจัดขยะสิ่งปฏิกูล รวมถึงสถานที่จำหน่ายอาหารและสินค้าอุปโภคบริโภคราคาถูก เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต ความมีเกียรติและศักดิ์ศรีของทหารและทหารในภาพรวมโดย

การแต่งตั้งโฆษกกระทรวงกลาโหมฝ่ายการเมืองถือว่าเกิดขึ้นครั้งแรก เพื่อตอบโต้ประเด็นทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากฝ่ายค้าน แม้ว่าพรรคเพื่อไทยได้ออกแถลงการณ์วันครบรอบ 10 ปีรัฐประหารว่า ประกาศตรากฎหมายต่อต้านรัฐประหาร มิให้ศาลยอมรับคณะ

รัฐประหารเป็นรัฐธำธิปัตย์ ความผิดไม่มีอายุความ (พรรคเพื่อไทย, 2567) ในเรื่องนี้ นายสุทิน ฯ ได้กล่าวในทำนองว่า “เป็นการแสดงจุดยืนของพรรคการเมืองเรื่องประชาธิปไตยซึ่งเป็นปกติ ส่วนทางกองทัพถือเป็นเรื่องปกติ เพราะเป็นเรื่องที่กองทัพพร้อมจะปรับตัวอยู่แล้วและเชื่อว่าฝ่ายการเมืองก็ไม่ควรจะกังวลขนาดนั้น” สำหรับการเสนอแก้ไขพระราชบัญญัติจัดระเบียบกระทรวงกลาโหมที่ถูกเรียกว่ากฎหมายป้องกันปฏิวัติ กองทัพถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ต้องวิตกพร้อมที่จะปรับตัว และการที่มีคนที่เคยร่วมงานกับคณะรัฐประหารทำงานอยู่ด้วยเป็นการให้โอกาสคนของ คสช. (กรุงเทพธุรกิจ, 2567)

ภาพสะท้อนการประนีประนอมระหว่างรัฐบาลกับกองทัพ

หลังการจัดตั้งรัฐบาลปรากฏภาพข่าวทางสื่อมวลชนรายงานว่า นายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี และนายสุทิน คลังแสงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมพยายามกระชับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับผู้นำเหล่าทัพ เพื่อประสานความร่วมมือการทำงานร่วมกัน และรวบรวมความเห็นนำไปบรรจุเป็นแนวนโยบายของรัฐบาล (ไทยรัฐออนไลน์, 2566) และหากมองผ่านการตรวจสอบของพรรคร่วมฝ่ายค้านยิ่งยุดติเปิดอภิปรายเป็นการทั่วไปโดยไม่มีการลงมติเมื่อ 3-4 เม.ย.67 ชี้ให้เห็นว่านโยบายพัฒนากองทัพของรัฐบาลเป็นการเล่น “ปาที” (เป็นการแสดงกลหรือนักแสดงเรอเรน) ไม่มีอะไรใหม่ แต่กลับพบว่าเป็นแค่การสมยอมกับกองทัพเป็นการน่านโยบายรัฐบาลชุดที่แล้วมา “ทำแล้ว ทำอยู่ มาทำต่อ” ให้ประชาชนหลงเชื่อว่านี้คือการปฏิรูป “ไม่ได้ตั้งใจมากำกับดูแล แต่เป็นการอำนวยความสะดวกมากกว่า” (หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2567) การถูกมองว่าเป็นทำให้ถูกมองว่าเป็นโฆษกกองทัพจากฝ่ายค้านนายสุทินฯ กล่าวว่า “หลายคนแซวผมว่่าพี่สุทิน เปลี่ยนไปตั้งแต่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมทำหน้าที่เหมือนโฆษกกองทัพ เข้าข้างกองทัพ อวยทหาร ซึ่งที่เขาว่่าเรา เราก็เข้าใจเขาเนะ พอมาเจอความจริงที่ไม่เหมือนที่เราเคยพูดไว้ในขณะเป็นฝ่ายค้าน ก็ยากที่จะสื่อสารให้เขาเชื่อตามเรา ดังนั้นก็ต้องใช้เวลาพิสูจน์ เชื่อว่่าสักวันจะเข้าใจผมและกองทัพมากขึ้น...และได้เห็นข้อเท็จจริง ของกองทัพอีกด้าน ในขณะเป็น สส. ไม่เคยได้ทราบ ทำให้เข้าใจกองทัพมากขึ้น ส่วนข้อสงสัยว่่าทำไมกองทัพต้องทุกปีเนื่องจากการซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ เพราะจะต้องสั่งล่วงหน้า 5-10 ปี ต้องผ่อนจ่ายเป็นงวด ๆ ต่อปี ใช้ว่่าอยากซื้อแล้วซื้อได้เลย และอาวุธยุทโธปกรณ์เหล่านี้เท่ากับกำลังรบ เพื่อเป็นอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจการค้า และการเจรจาอื่น ๆ ทั้งนี้ ความคืบหน้าของนโยบายที่อาจจะเกิดขึ้นในปี 2567 หรือปี 2568 (สุทธิชัย หยุ่น, 2567) นอกจากนี้หากมองภาพแห่งการประนีประนอมระหว่างรัฐบาลกับกองทัพจากงบประมาณกองทัพปี 2567 เป็นที่น่าสังเกตว่างบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

ของกระทรวงกลาโหมได้รับจัดสรรงบประมาณวงเงินรวม 198,320 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนที่ได้รับจัดสรร 194,498 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นกว่า 3,821 ล้านบาท คิดเป็นการเพิ่มขึ้นในสัดส่วน 1.96% เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา (ฐานเศรษฐกิจ, 2566)

วิเคราะห์นโยบายการพัฒนากองทัพของนายสุทิน คลังแสง ผ่านหลักการ SWOT

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อนโยบายการพัฒนากองทัพภายใต้การกำกับดูแลของ นายสุทิน คลังแสง โดยวิเคราะห์ผ่านหลักการแบบ SWOT ได้ดังนี้

จุดแข็ง (S) นายสุทินฯ ไม่อยู่เคยในวัฒนธรรมของทหารที่มีรุ่นพี่รุ่นน้องในเชิงระบบอุปถัมภ์ แตกต่างกับอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในอดีตที่ส่วนใหญ่เคยเป็นทหารมาก่อน แต่ในทางเมืองคือผู้กำหนดนโยบายเพื่อให้ฝ่ายบริหารหรือข้าราชการนำไปปฏิบัติจึงมีอำนาจทางการเมืองตามกฎหมาย ประกอบกับนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง กลาโหม ก็สอดคล้องกับเรื่องที่กองทัพมีแผนและ/หรือได้ดำเนินการมาก่อนแล้ว เช่น การลดอัตรานายพล การใช้ที่ราชพัสดุในความดูแลของทหารให้กับประชาชนใช้ประโยชน์ การปรับเปลี่ยนวิธีการเกณฑ์ทหารกองประจำการมาเป็นรูปแบบสมัครใจ เป็นต้น ประการสำคัญงบประมาณของกองทัพเพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ 2566 ทำให้ไม่เกิดแรงต้านจากกองทัพ

จุดอ่อน (W) นายสุทินฯ ไม่เคยเป็นทหาร อาจรู้จักแบบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของทหารอย่างลึกซึ้งไม่มากนัก จึงจำเป็นต้องอาศัยบุคคลสำคัญทางการเมืองและผู้ที่เคยมีความเกี่ยวข้องกับคณะรัฐประหารเพื่อสร้างความสัมพันธ์มาเป็นทีมงาน ทำให้พรรคเพื่อไทยถูกมองว่าเป็นพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์แนวอนุรักษนิยมใหม่

โอกาส (O) เป็นโอกาสเชิงบวกของพรรคเพื่อไทยจะใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์การเมืองนำการทหารกระชับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกองทัพให้เกิดดุลยภาพภายใต้ข้อจำกัดทางการเมือง จะต้องสร้างผลงานให้เป็นที่ยอมรับอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับได้มีงานวิจัยและบทความทางวิชาการของสถาบันทหารพบว่าแนวคิดของทหารยุคใหม่ส่วนใหญ่เป็นนายทหารระดับกลางมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและมีทัศนคติสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย (สุจิต บุญบงการ, 2562)

อุปสรรค (T)

1) ภาพจำทางลบในการจัดตั้งรัฐบาลภายใต้เงื่อนไขจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ที่ยังคงมีคณะรัฐบาลที่อดีตเคยเป็นส่วนร่วมคณะรัฐประหารส่งผลต่อความเชื่อมั่นของคนที่คาดหวังการพัฒนาประชาธิปไตยมีทัศนคติเชิงลบ ประกอบกับความอ่อนไหวทางการเมืองที่นายสุทินฯ

อาจถูกปรับออกจากตำแหน่งได้อันจะส่งผลกระทบต่อการขับเคลื่อนนโยบาย ซึ่งนายสุทินฯ ได้กล่าวเป็นนัยยอมรับว่าไม่ควรไปยึดติดกับตำแหน่งหากจะต้องพ้นจากตำแหน่งก็ไม่มีปัญหาเพราะผู้ที่ยังไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ... (ไทยทีบีเอสออนไลน์, 2567)

2) การที่รัฐมนตรีในแต่ละกระทรวงก็มีรัฐมนตรีที่มาจากรรการเมืองเดียว บริหารมักมีความขัดแย้งในการเรื่องการแบ่งงาน จึงไม่สามารถใช้อำนาจบริหารให้ไปในทิศทางเดียวกันได้ง่าย หากรัฐบาลเป็นกระทรวงที่มีพรรคการเมืองเดียวบริหาร และเป็นอำนาจฝ่ายบริหาร ที่สามารถออกแบบ กำหนด สั่งการได้ตามกฎหมาย แต่การผลักดันกฎหมายสำคัญให้ผ่านสภาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากพรรคร่วมรัฐบาลด้วย

นอกจากนี้ ผลประโยชน์กองทัพที่เรียกว่า “เสนาพณิश्य” เช่น รายได้จากกิจการของสถานีวิจัยที่มีอยู่ทุกภูมิภาค และโทรทัศน์ สนามมวย สนามกอล์ฟ รวมถึงที่ราชพัสดุในความดูแลของทหาร เป็นต้น ถือเป็นการสะสมความมั่งคั่งส่วนบุคคลมิใช่ขององค์กร จำเป็นต้องจัดการแก้ปัญหาของสถาบันทหารมิให้ตกต่ำ (สุรชาติ บำรุงสุข, 2563) นับยังเป็นปัญหาอุปสรรคเชิงการบริหารในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาและการปฏิรูปกองทัพให้ทันสมัยตามหลัก 4Ms ได้แก่ 1) ด้านกำลังพล (Man) 2) ด้านงบประมาณ (Monney) 3) ด้านทรัพยากร (Material) 4) ด้านกระบวนการจัดการ (Management)

สรุปผล

บทความนี้สะท้อนให้เห็นได้ว่าความคาดหวังของพรรคเพื่อไทยต่อการพัฒนากองทัพภายใต้การนำของรัฐธรรมนูญว่าการกระทรวงกลาโหม เมื่อได้พิจารณาถึงนโยบายหลัก 25 ข้อของพรรคเพื่อไทยก็ได้เน้นในเรื่องปฏิรูปกองทัพอย่างชัดเจนประกอบกับนโยบายทั้ง 8 ด้านของนายสุทิน ฯ ก็มีความสอดคล้องกับนโยบายของกองทัพที่มีแผน และ/หรือได้ดำเนินการมาก่อนหน้าแล้วจากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลหลักเลี่ยงการเผชิญหน้ากับกองทัพ เช่น ในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลใช้คำว่า “พัฒนา” แทน “ปฏิรูป” รวมทั้งไม่เข้าไปแตะต้องโดยตรงกับกิจการของทัพที่เรียกว่า “เสนาพณิश्य” แม้นายสุทิน ฯ จะให้คำมั่นว่านโยบายการพัฒนากองทัพจะเป็นรูปธรรมในปี 2567 หรือปี 2568 จึงมีลักษณะของการประนีประนอมเพื่อรักษาตุลภาพความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกองทัพให้ไปในทิศทางไม่เป็นปรกปักษ์ต่อกัน

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยร่วมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากองทัพประสบความสำเร็จอีกประการหนึ่งก็คือพรรคการเมืองต้องสร้างความเป็นสถาบันทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพหมายถึง รัฐบาลมาจากเจตจำนงของประชาชนผ่านการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม

ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานทางการเมือง มีคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานที่ดี เมื่อพรรคการเมืองกลายเป็นสถาบันทางการเมืองอันเป็นตัวแทนของประชาชนคือเป็นพรรคของมวลชน/ประชาชนอย่างแท้จริงก็จะเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชน ทหารคือประชาชนในฐานะกลไกรัฐก็เข้าไปทำหน้าที่ตามความต้องการของประชาชน อันจะส่งเสริมต่อการพัฒนากองทัพให้เป็นของประชาชน อันมีความสอดคล้องกับครรลองของระบอบประชาธิปไตยแบบอารยะประเทศโดยปริยาย

ดังนั้น ความคาดหวังของพรรคเพื่อไทยต่อนโยบายการพัฒนากองทัพภายใต้การนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมพลเรือีสรุป์ได้ว่าเป็นฉากทัศน์ทางการเมือง (Political Scenario) คือการมองภาพในอดีตเพื่อนำไปสู่ภาพแห่งความคาดหวังในอนาคต หมายถึง การคาดหวังของพรรคเพื่อไทยในการลดระยะห่างกับกองทัพเพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองให้ยาวนานและเพื่อกลับเข้าสู่อำนาจทางการเมืองในอนาคต

ฉากทัศน์ (Scenarios) หมายถึง เครื่องมือที่นำมาใช้ในกระบวนการคาดการณ์อนาคต จะหมายถึงการฉายภาพแนวโน้มของสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตในเรื่องเดียวกันอาจมีหลายฉากทัศน์หรือหลายภาพอนาคตที่สามารถเกิดขึ้นจริงได้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549) สำหรับฉากทัศน์ในบทความนี้หมายถึงอุปกรณ์ทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยที่ใช้สร้างดุลภาพความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกองทัพทั้งในปัจจุบันและอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

ความสำคัญของการสร้างฉากทัศน์นำไปสู่ความหวังทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม คือ มองภาพในอดีต คาดการณ์อนาคต และทำฉากทัศน์ทางการเมืองในสถานการณ์ปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กมลลา สุขพานิช. (2547). การเมืองในกลุ่มประเทศเผด็จการทหาร. *เอกสารการสอนชุดวิชา ระบบการเมืองเปรียบเทียบ*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กรมยุทธศึกษาทหารบก. (2549). *การก่อความไม่สงบ*. กรุงเทพฯ : กรมยุทธศึกษาทหารบก
- กรุงเทพธุรกิจ. (2567). *กลาโหมยันยกเลิกกฎเสนาบดีกระทรวงกลาโหมแล้ว ไม่มีทหารรับใช้*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/1117189>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2567). *เพื่อไทยแถลงการณ์ 10 ปีรัฐประหาร ประกาศตรากฎหมายต่อต้าน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/1127760>
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). *การคิดเชิงอนาคต*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์-ซัคเซส มีเดีย.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช และเชาวนชะ ไตรมาศ. (2556). 80 ปี ประชาธิปไตยไทย 2475 - 2555. กรุงเทพฯ : บริษัท พี. เพรส จำกัด.

ฐานเศรษฐกิจ. (2566). เปิดบงกทพ 2567 กลาโหม ฐัฟฐัฐบาลจ้ดงบเพิ่ม 3,821 ล้าน. เข้าถึงได้จาก <https://www.thansettakij.com/business/economy/581603>

ณัฏฐพล บุญยพิพัฒน์. (2565). ทหารกับการเมืองไทย (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน). เข้าถึงได้จาก <https://site.bsru.ac.th/padm/wp-content/uploads/2021/03/ทหารกับการเมืองไทย.พ.ศ.-2475-ปัจจุบัน>.

เทพ บุญตานนท์. (2565). ทหารของพระราชา. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม.

ไทยพีบีเอสออนไลน์. (2567). สุทิน รอดัดสินใจลาออก สส.ยืนยันทไมยัดติดตำแหน่ง. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/335764>

ไทยรัฐออนไลน์. (2566). “เศรษฐา” คงคู่ “สุทิน” ถกขึ้นมื่น 3 ว่าที่ ผบ.เหล่าทัพ ลดนายพล-เกณฑ์ทหาร. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/2722351>

ธวัช เพชรเรือนทอง. (2553). การศึกษาความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยนาง. (รายงานการวิจัย). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2563). การตัดวงจรรัฐประหาร. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2559). ทหารมีไว้ทำไม ?. มติชนสุดสัปดาห์ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_552528

ปกรณ์เกียรติ ติโรจนวานิช. (2566) รัฐบาลพลเรือน. เข้าถึงได้จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title>

ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี. (2566, 2 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 140 ตอนพิเศษ 214 ง, หน้า 1-3.

ผู้จัดการออนไลน์. (2565). “สุทิน” อภิปรายสรุปม้ดรวมความผิด “ประยุทธ์ – 10 รมต.”. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/politics/detail/9650000070108>

พรรคเพื่อไทย. (2567). แลลงการณ์พรรคเพื่อไทยลงวันที่ 22 พฤษภาคม “10 ปีรัฐประหารจาก 22 พฤษภาคม 2557 “ยุติวงจรรัฐประหาร ด้วยรัฐธรรมนูญฉบับประชา”. เข้าถึงได้จาก <https://workpointtoday.com/pheu-thai-resists-coup/>

- พรรรัตน์ ดิษฐ์เจริญ. (2555). *มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมความเข้มแข็งตามหลักประชาธิปไตยให้แก่พรรคการเมือง*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2534). *การเลือกตั้ง. เอกสารการสอนสถาบันและกระบวนการทางการเมือง*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พีพีทีวี. (2566). *สุทิน เดินสายปราศรัยดีดี รมว.กท.สายพลเรือนต่อเนื่อง*. เข้าถึงได้จาก <https://www.pptvhd36.com/news87/205077>
- ฟูอาดี้ พิศสุวรรณ. (2564). *ทหารมีไว้ทำไม-สำคัญอย่างไรในโลกที่ไร้สงคราม*. เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2021/02/91650>
- ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ. (2556). *ระบบการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยอินโดนีเซีย ในเอกสารวิชาการ ลำดับที่ 93*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- วงษา วรलयงกูร. (2564). *ผมอยากภูมิใจกับอาชีพทหาร : “เหล่าทัพราษฎร์” กับประกายแนวคิดปฏิรูปกองทัพจากภายใน*. เข้าถึงจาก <https://www.the101.world/laothap-ratsadon-interview/>
- วิลาวลัย ยีทอง. (2556). *บทบาทรัฐบาลพลเรือนในการสร้างคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนกับทหารในกระบวนการประชาธิปไตย*. (ดุสิตนิพนธ์รัฐศาสตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันป้องกันประเทศ. (2561). *เอกสารวิชาการเรื่องแนวทางการพัฒนากองทัพไทยเพื่อรองรับนโยบาย Thailand 4.0*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์.
- สรยุทธ สุทัศนจินดา. (2566). *สุทิน คลังแสง” รมว.กลาโหม บอก ไม่คาดคิดจะมานั่งในจุดนี้ รับเป็นเรือหัวท้าย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=mYLlvCh1OHc>
- สรยุทธ สุทัศนจินดา. (2567). *เพื่อไทย พรรคอนุรักษนิยมใหม่หรือพรรคแห่งการเปลี่ยนแปลง “พิธา” ถามกลับยุบพรรคไปได้อะไร*. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=7IW4zmn18BU>
- สุจิต บุญบงการ. (2562). *ทหารกับการพัฒนาทางการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2563). *เสนาพณิธิย์! 12 อุดมกิจ*. เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/article/news_1977547

สุรชาติ บำรุงสุข. (2561). จะปฏิรูปทหาร ต้องสร้างทหารอาชีพ จะสร้างทหารอาชีพ ต้องปฏิรูปทหาร. เข้าถึงได้จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_118912

หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ. (2567). ก้าวไกล-สุทิน โต้ปม ปฏิรูปกองทัพ ใคร “ตบตาประชาชน”. เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/articles/cerw3942zjmo>

อิทธิศักดิ์ นาคะวิสุทธิ. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือน- ทหารของไทยในทศวรรษหน้า. *เอกสารวิชาการส่วนบุคคล สถาบันพระปกเกล้า*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

Finer, S. E. (2002). *The Man on Horseback: The Role of the Military in Politics*. London : Jay Stanley.

Huntington, S. P. (1957). *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*. Cambridge : Harvard University Press.

Janowitz, M. (1960). *The Professional Social Soldier: A Social and Political Portrait*. Chicago : Ill The Free Press.

Machiavelli, N. (2015). *The Prince*. London : Arcturus Publishing Limited.

แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะแนวพุทธในสังคมผู้สูงอายุ

Guidelines to Strengthen the Buddhist Well-being in the Elderly Society

ชำนานู เกิดช่อ¹ อีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล² เชษฐ นิมมาทพัฒน์³ และพระครูเมธีรัตนบัณฑิต⁴

Chamnarn Kerdchor, Theeratas Rojkitjakul, Chet Nimmatapat and Phrakru Metheerattanabundit

Received: March 13, 2024

Revised: May 01, 2024

Accepted: May 06, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะแนวพุทธในสังคมผู้สูงอายุ พบว่า ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุนำหลักสุขภาวะแนวพุทธมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องประสบกับปัญหาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น เจ็บป่วย ซึมเศร้า เช่นนั้นแล้ว จึงนำหลักทางพระพุทธศาสนา สุขภาวะแนวพุทธ 4 วิสุทธิ วิชชา วิมุตติ สันติ มาปรับใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะแนวพุทธทางด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา รู้จักความสุขสามารถดำรงตนอยู่ได้ด้วยตนเองผ่านการเรียนรู้สุขภาวะแนวพุทธ ซึ่งมีความสำคัญในการเสริมสร้างสุขภาพให้ผู้สูงอายุปราศจากความทุกข์ ไร้สิ่งที่ทำให้เป็นทุกข์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ เป็นภาวะที่พฤติกรรมและความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม จิตใจ และปัญญาถูกพัฒนาขึ้นมาจนสมบูรณ์โดยใช้หลักทางพระพุทธศาสนา จึงมีการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมวิถีพุทธในสังคมผู้สูงอายุในการดูแลและรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมผู้สูงอายุ และทุกคนในสังคมสามารถตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: orapininwong@gmail.com

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง, สุขภาวะแนวพุทธ, สังคมสูงวัย

Abstract

This academic article aimed to present the guidelines for promoting Buddhist well-being in the elderly society. It was found that in promoting the elderly to apply Buddhist well-being principles in their daily lives, since Thailand is currently entering the elderly society, many elderly people were experiencing both physical and mental problems, such as illness and depression. Therefore, the Buddhist principles of Buddhist well-being 4, namely Visuddhi, Vijja, Vimutti, and Santi, were applied as the guidelines for promoting Buddhist well-being in terms of body, mind, and wisdom, knowing happiness, and being able to live by themselves through learning Buddhist well-being, which was important in strengthening well-being for the elderly to be free from suffering and free from things that caused suffering both physically and mentally. It was a state in which behavior and relationship with the environment and society, mind, and wisdom were developed until they were complete using Buddhist principles. Therefore, there was strengthening of holistic Buddhist well-being in the elderly society in caring for and maintaining the health of the elderly, ready to accept the change to the elderly society, and everyone in the society can realize living together normally and happily.

Keywords: Strengthening, Buddhist Well-Being, Elderly Society

บทนำ

ประเทศไทย ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) โดยสมบูรณ์ในปี 2565 มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ และอีก 9 ปีข้างหน้า ในปี 2574 จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super-Aged Society) มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งประเทศ จากสถานการณ์ดังกล่าวจะทำให้มีผู้สูงอายุ “กลุ่มผู้ป่วยติดเตียง” ประมาณร้อยละ 3 หรือ 4 แสนคน จากผู้สูงอายุที่มีอยู่ประมาณ 13 ล้าน (สำนักข่าวสร้างสุข, 2565) ด้วยโครงสร้างทางอายุที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุในประเทศไทย

ต้องเผชิญกับปัญหา เช่น ปัญหาทางด้านสุขภาพ เช่น เมื่อผู้สูงอายุขาดผู้ดูแล อาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจและให้ร่างกายนั้นทรุดโทรมลงได้ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ หลังเกษียณอายุจากการทำงาน อาจทำให้ไม่มีเงินเพียงพอต่อการดำรงชีวิต หากไม่มีสวัสดิการหรือบำนาญในการช่วยเหลือ (ราชวิทยาลัยทันตแพทย์แห่งประเทศไทย, 2556) และปัญหาสุดท้าย คือ ปัญหาด้านสังคม บทบาทในการดำรงชีวิตนั้น มักถูกจำกัดลงตามอายุที่มากขึ้น ซึ่งหากสังคมขาดความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุกับผู้คนในสังคม อาจทำให้ไม่สามารถสื่อสารและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างอย่างปกติสุข รวมถึงยังสร้างให้ผู้สูงอายุรู้สึกขาดคุณค่าในตนเอง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสภาพแวดล้อม รวมถึงการคาดคานึงถึงความตายที่ใกล้เข้ามา การเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุนั้นไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2547)

หลักพุทธศาสนาจึงกลายเป็นปรัชญาสำคัญที่สามารถช่วยนำมาสร้างเสริมสู่กระบวนการดูแลสุขภาพให้ร่างกายและจิตใจอยู่ในสภาพปกติ โดยเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมอีกอย่างหนึ่งที่พระพุทธองค์จึงทรงได้รับสมญานามว่า “เป็นนายแพทย์ผู้ทรงเยียวยา รักษาโรค” เพราะเป้าหมายสำคัญในการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า คือ การรักษาโรคทางใจแก่ชาวโลก ด้วยเหตุผลนี้พระพุทธเจ้าทรงได้รับการสรรเสริญจากพระสาวกของพระองค์ว่าเป็นแพทย์ของชาวโลกทั้งมวล (สพฺพโลกตักกิฉโก) ซึ่งแนวคิดเรื่องสุขภาพได้ปรากฏหลักฐานมากมายในพระไตรปิฎก (พระมหาอุดรสุทธินาโณ, 2554) นอกจากนี้คำสอนทางพระพุทธศาสนา ยังช่วยสร้างความเข้าใจ รู้จักตนเองสร้างสภาวะให้เกิดจิตใจที่สงบ แยกจากสภาพแวดล้อม รู้ตัวตนตลอดเวลาแม้รอบข้างจะวุ่นวายเพียงใด และส่งผลต่อความสุขในที่สุด

จากสภาพปัญหาดังกล่าว โจทย์สำคัญ คือ จะมีแนวทางใดช่วยในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขอย่างมีสภาวะปกติสุข บทความนี้จึงมุ่งที่จะนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างสภาวะแนวพุทธในสังคมผู้สูงวัย เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุนำหลักสภาวะแนวพุทธมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าใจและมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มชัด รวมถึงให้ผู้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมสูงอายุ จึงนำหลักสภาวะแนวพุทธมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและพร้อมเตรียมรับมือกับสังคมผู้สูงวัยให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขตามหลักธรรมพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณที่เป็นองค์รวม

สังคมสูงวัย

องค์การอนามัยโลก (WHO) ใช้คำว่า “Elderly” เรียกผู้สูงอายุและได้กำหนดให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเช่นเดียวกับความหมายขององค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) หรือมากกว่าเมื่อนับ ตามวัยหรือเป็นผู้ที่สังคมยอมรับว่าสูงอายุจากการกำหนดของสังคม หรือผู้ที่เกษียณอายุจากการทำงานเมื่อนับตามสภาพเศรษฐกิจในประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์ที่อายุ 65 ปี สำหรับประเทศไทยได้กำหนดนิยามผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดย “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

ดังนั้น ปัจจุบัน ประเทศไทยจึงได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) เนื่องจากมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ 10.4 ซึ่งเข้าเกณฑ์ที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ว่าการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุต้องมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 สำหรับเกณฑ์การแบ่งระดับสังคมของผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติ (UN) ได้แบ่งผู้สูงอายุเป็น 3 ระดับ ดังนี้ (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556) หนึ่ง การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) คือ การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปทั้งเพศชายและเพศหญิงมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ สอง ผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) คือ เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมดของประเทศ และสาม สังคมที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป (Super-aged Society) มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (Complete Aged Society) ในปี พ.ศ. 2565 หากนับระยะเวลาจากปัจจุบันจะเหลือเวลาเพียง 3 ปีเท่านั้นที่ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์และอีก 9 ปีข้างหน้า ในปี 2574 จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super-Aged Society) มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งประเทศ ต้องเผชิญกับปัญหาที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เกี่ยวกับผู้สูงอายุซึ่งในอดีตพบว่าผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยอ่านหนังสือไม่ออกหรือมีความสามารถในการอ่านอย่างจำกัด มีรายได้ไม่พอเลี้ยงชีพ และมีปัญหาสุขภาพ คือ อาการปวดหลัง ปวดเอว ไขข้ออักเสบ ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ เป็นต้น ซึ่งภาวะการเจ็บป่วยเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถทำงานได้ (วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 2542) หรือแม้กระทั่งปัญหาที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ เช่น

1. ปัญหาด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ ปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย ความเสื่อมถอยของอวัยวะต่าง ๆ ภายในร่างกาย ก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ สภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมลง ซึ่งปัญหาเกิดขึ้นได้ในผู้สูงอายุทุกคนอันเนื่องมาจากอายุที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดความไม่คล่องตัวในการ

ใช้ชีวิต ปัญหาการได้ยิน การฟัง ที่ไม่ชัดเจนการเสื่อมของกระดูก ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เป็นต้น ขณะที่ปัญหาด้านสุขภาพจิตใจเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุสิ่งที่มักตามมาคือความรู้สึกท้อแท้ โดดเดี่ยว เนื่องจากการถูกลดสถานภาพและบทบาททางหน้าที่การทำงาน เมื่อถึงวัยเกษียณเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีเวลาว่างถูกทอดทิ้งจากบุตรหลานที่ต้องออกไปทำงานขาดการเอาใจใส่ดูแล อาจทำให้รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า

2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ หากไม่มีการวางแผนในเรื่องนี้อาจทำให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากขาดรายได้จากการทำงานหรือรายได้ลดลงทำให้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่หลังเกษียณของผู้สูงอายุมานอกจากเงินบำนาญ บำนาญเงินออมส่วนตัว หรือมาจากบุตรหลาน เป็นต้น ซึ่งอาจไม่มากเท่าเงินที่ได้จากการทำงาน ผู้สูงอายุไม่มีรายได้ออมส่งผลต่อการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องไปหางานทำซึ่งยากในการที่จะได้งานอันเนื่องมาจากวัยที่สูงขึ้น สุขภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรงดังเดิม เพราะท่ายที่สุดแล้วเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมยุคปัจจุบัน ทั้งค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ค่ารักษาพยาบาลยามเจ็บไข้ได้ป่วยล้วนต้องใช้เงินในการดูแลรักษาทั้งสิ้น

3. ปัญหาด้านสังคม การถูกลดบทบาทและความสำคัญลงด้วยข้อจำกัดของอายุ ความไม่แข็งแรงของสุขภาพร่างกาย การไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมเช่นเดิม อาจทำให้เกิดความรู้สึกเสียต้อยและยังยึดติดกับตำแหน่งหน้าที่และการได้รับการยกย่องเชิดชูจากผู้อื่น ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว เคว้งคว้าง เพราะผู้สูงอายุตลอดระยะเวลาการทำงานอาจแวดล้อมไปด้วยคนร่วมงาน ไม่รู้สึกกว้างหรือไร้ประโยชน์ เพราะมีสิ่งให้ทำอยู่ตลอดเวลาได้ใช้ความรู้ ความสามารถ

ดังนั้น การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอาจต้องเผชิญกับปัญหาสามารถเหล่านี้ได้ เช่นนั้นปัญหาควรได้ร่วมรับการแก้ไขและการสนับสนุนจากครอบครัวหรือสังคม เพราะวัยสูงอายุเป็นสิ่งที่ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เป็นลำดับชีวิตที่ทุกคนต้องเผชิญ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมให้เพื่อรองรับวัยสูงอายุจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญไม่ควรที่จะละเลย รวมถึงการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม อย่างรอบด้านสำหรับการรองรับและปรับตัวในการดำรงชีวิตในสังคมสูงวัย

แนวคิดสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548) อธิบายว่า “สุขภาวะ” หรือ “สุขภาพ” เป็นคำเดียวกันในภาษาบาลี แต่ภาษาไทยแผลง “ว” เป็น “พ” เป็นคำว่า “สุขภาพ” เมื่อความหมาย

ของสุขภาพคือสุขภาพทางกาย จิต สังคม และปัญญา จึงสื่อความหมายใกล้ความสุข ภาวะที่ปลอดทุกข์ เป็นสุข เป็นภาวะที่สมบูรณ์ คำสมัยใหม่เรียกว่า “องค์รวม” ความสุขแนวพุทธหรือสุขภาพแนวพุทธ ประกอบด้วยลักษณะที่เป็นวิชา (ความสว่างผ่องใส) วิมุตติ (ความหลุดพ้น เป็นอิสระ) (พระสุนทรกิตติคุณ, 2559) ดังนั้น การนำหลักพระพุทธศาสนามาร่วมสู่กระบวนการดูแลสุขภาพให้ร่างกายและจิตใจอยู่ในสภาพปกติ จึงเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมอย่างหนึ่ง ถือเป็นแบบอย่างของการรักษาโรคแบบองค์รวม อย่างไรก็ดี เป้าหมายสำคัญในการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า นั่นก็คือการให้การรักษาโรคทางใจแก่ชาวโลก จึงเป็นเหตุผลให้พระพุทธเจ้า ได้รับการสรรเสริญจากสาวกของพระองค์ว่าเป็นแพทย์ของชาวโลกทั้งมวล (สพฺพโลกตฺติกัจฉโก) (พระมหาอุตร สุทธิญาณ, 2554)

ตามทัศนะของท่าน “ความสุขที่แท้จริง” เป็นภาวะที่มีความสมบูรณ์ อันมีลักษณะ ดังนี้ วิชา คือ ความสว่าง ผ่องใส กระฉ่างแจ่ม มองเห็นชัดเจนซึ่งเป็นลักษณะของปัญญา ปัญญานั้นเมื่ออยู่ในกระบวนการทำงานของจิต จะไม่ถูกเคลือบหรือหันเหไปด้วยความรู้สึก ความเอนเอียง และอคติต่าง ๆ ทำให้รู้เห็นตามที่เป็นจริง คือ รู้ตามความจริง

วิมุตติ คือ ความหลุดพ้นเป็นอิสระ เป็นภาวะที่สำคัญมาก โดยจิตจะไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ จะหลุดพ้นจากการถูกบังคับด้วยกิเลสที่เป็นแรงขับหรือแรงจูงใจไร้สำนึกต่าง ๆ (Unconscious Drives หรือ Unconscious Motivations)

วิสุทธิ คือ ความหมดจด สดใส บริสุทธิ์ ไม่ขุ่นมัว ไม่เศร้าหมอง

สันติ คือ ความสงบ ไม่ร้อนรนกระวนกระวาย มีความปลอดโปร่ง โล่งเบา ผ่องใส ผ่อนคลาย เป็นภาวะที่ประณีตอย่างยิ่ง ซึ่งสุขแท้ ย่อมขาดไม่ได้ดังนั้น วิชา วิมุตติ วิสุทธิ สันติ ดังกล่าวเป็นภาวะที่เรียกว่าความสุข อันเป็นลักษณะองค์ประกอบของภาวะที่เป็นความดีงาม สมบูรณ์ของชีวิตตามทัศนะของพระพุทธพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ดังนั้น สุขภาพโดยองค์รวม ควรจะได้ศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งเพื่อที่จะได้นำเอาพุทธธรรมในส่วนที่ส่งเสริมความดีงามแห่งชีวิต กาย จิตและสังคม มาร่วมในกระบวนการดูแลสุขภาพโดยองค์รวม เพื่อส่งเสริมให้การดูแลสุขภาพดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงและมีประโยชน์สูงสุด เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นการกระทำ จึงมีหลักธรรมที่บ่งบอกถึงการกระทำมากกว่าการอ่อน วอนบวงสรวง

ดังนั้น คำสอนต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นสู่การมีสุขภาพทางใจที่เข้มแข็งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ การรักษาโรคทางกายนั้น มีการกล่าวถึงอยู่บ้างเพียงเล็กน้อยก็เพียงเพื่อการดูแลรักษาร่างกายตามสมควร โดยไม่ผูกพันยึดมั่นในร่างกายจนเกินควร เพื่อจะสามารถใช้ประโยชน์จากร่างกายสู่การพัฒนาจิตใจเป็นเป้าหมายหลัก แต่ทั้งนี้พระพุทธศาสนาก็มิได้ละเลยสุขภาพทางกายแต่อย่างใดเพราะพระพุทธศาสนามีทัศนะว่าร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งที่ต้องอยู่

ร่วมกันอย่างเป็นหนึ่งเดียวและต้องเกื้อกูลกัน จึงจะสามารถเดินทางไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตได้ (ภินันท์ สิงห์กฤตยา, 2553)

แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะแนวพุทธในสังคมผู้สูงอายุ

การพัฒนาสุขภาวะองค์รวมตามแนววิถีพุทธ เป็นการพัฒนาสู่สุขภาวะ โดยใช้ฐานความคิดทางพุทธศาสนาให้เกิดสุขภาวะองค์รวมทางกาย ทางใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ การเข้าถึงภาวะของสุขภาวะทางจิตวิญญาณ หมายถึง ภาวะการเข้าถึงจิตชั้นสูง คือ จิตที่ลดความเห็นแก่ตัว จิตที่เห็นแก่ผู้อื่น จิตที่เข้าถึง สิ่งสูงสุดคือภาวะ สะอาด (วิสุทธิ) มีความสว่าง (วิชชา) มีอิสรเสรี (วิมุตติ) และมีความสุข (สันติ) เป็นจิตวิญญาณแห่งพุทธะ คือ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน หากใครไม่เคยพบความสุขทางจิตวิญญาณ (Spiritual Happiness) ย่อมไม่เคยพบความสุขที่แท้จริง (ประเวศ วะสี, 2548) โดยหากนำหลักสุขภาวะแนวพุทธ 4 มาปรับใช้การเสริมสร้างสุขภาวะแนวพุทธในสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งนำมาวิเคราะห์ ได้ดังนี้

1. วิสุทธิ (สะอาด) ความสะอาด หมดจด บริสุทธิ ผ่องใส มีความปลอดโปร่ง โล่ง เบา ผ่องใส ผ่อนคลาย เป็นภาวะที่ประณีตอย่างยิ่ง ซึ่งหากผู้สูงอายุสามารถมีความสุขได้อย่างแท้ที่ การมีความสุขและผ่องใส จะช่วยสร้างให้เกิดการมีสวัสดิภาพที่ราบรื่นทั้งต่อครอบครัวและสังคม โดยรอบ การพัฒนาร่างกายให้อยู่ดีมีสุขอย่างเกื้อกูลกันกับธรรมชาติ เห็นคุณค่า ดูแลรักษา มีความสุขเมื่ออยู่กับธรรมชาติบริโภคปัจจัยสี่สามารถดำรงชีวิตด้วยการกินใช้ด้วยความฉลาดพอดี มีสติไม่ลุ่มหลงและปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างมีสติมิให้เกิดโทษ โดยเฉพาะให้รู้จัก ดูฟังอย่างมีสติและให้รู้จักใช้ ปัญญา ดูแลเอาใจใส่สุขภาพร่างกายให้แข็งแรง

2. วิชชา (มีความสว่าง) ความสว่างไสว กระจ่างแจ่มแจ้งมองเห็นได้ชัดเจน มีความรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างตรงตามสภาวะตามความเป็นจริงซึ่งเป็นลักษณะของปัญญา ซึ่งผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้รู้จักคิดโดยการฝึกอบรม เสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ ให้รู้จักคิด พิจารณา วินิจฉัย ไตร่ตรอง แก้ปัญหา ดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญา มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความจริง ปราศจากอคติ รู้วิชาชีพการงานที่เป็นหน้าที่ของตนเอง มีความรู้ที่ต้องใช้ในการดำเนินชีวิต มีปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะ ทำให้จิตใจเป็นอิสระ

3. วิมุตติ (มีอิสรเสรี) ความหลุดพ้นเป็นอิสระ ไม่ถูกผูกมัด ไม่ติดขัดเคลื่อนไหวไปมาได้อย่างเสรี เป็นอิสระจากสิ่งต่าง ๆ อย่างแท้จริง การมีสวัสดิภาพที่ราบรื่น กลมกลืนทั้งในระดับครอบครัว ในระดับชุมชนไปจนถึงสังคม ได้รับการเคารพ ได้รับการเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เรียกว่าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่อบอุ่น ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งเชื่อมโยงกับสุขภาวะทางจิต

ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงานและเพื่อนบ้าน ทั้งนี้มีการแสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนของสังคม มีส่วนสำคัญในการช่วยให้ร่างกาย สามารถฟื้นตัวจากโรคร้ายไข้เจ็บได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยลดผลกระทบของความเครียด ที่มีต่อสุขภาพทางกาย และทางอารมณ์ รวมทั้งยังช่วยลดอัตราการเจ็บป่วย และอัตราการตายด้วย

4. สันติ (มีความสงบ) ความสงบ ราบเรียบ ไม่มีอะไรมารบกวนให้ระคายเคือง ในการปฏิบัติหน้าที่ของมนุษย์ให้ถูกต้องสมบูรณ์มีสุขภาพกายดี แม้จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพร่างกายหรืออายุ แต่ยังคงดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขบนสภาพของตามธรรมชาติและผู้สูงอายุสามารถเข้าใจถึงความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล อาจทำให้สร้างจิตใจที่สงบ ซึ่งเป็นผลให้สุขภาพจิตประทับใจไปด้วยดี มีจิตใจเบิกบานแจ่มใส เกิดเป็นความรู้สึกสงบ ราบเรียบ ไม่มีอะไรมารบกวนให้ระคายเคือง เมื่อเข้าถึงมิติที่สูงส่งของจิต ซึ่งผู้สูงอายุจะสามารถเห็นคุณค่าของธรรมชาติ ความรู้สึกสำนึกคุณและคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เป็นความดีงามด้วยตนเองไม่ผ่านการปรุงแต่งจากสิ่งอื่นใด การเห็นถึงความดีงามผ่านหลักธรรมทางศาสนาช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกอิ่มเอมใจ เกิดความสมบูรณ์ในตัวเอง

กล่าวโดยสรุปว่า แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะแนวพุทธในสังคมผู้สูงวัย เป็นทางเลือกหนึ่งในลดทอนปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย เนื่องจากเป็นหลักแห่งความจริงของที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบทางด้านร่างกายและจิตใจ การรู้จักความสุขและดำรงตนอยู่ได้ด้วยตนเองผ่านการเรียนรู้สุขภาวะแนวพุทธ ทำให้เกิดการเสริมทางด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญาไปพร้อมกันได้และความสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุปราศจากความทุกข์ ไร้สิ่งที่ทำให้เป็นทุกข์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ เป็นภาวะที่พฤติกรรมและความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม จิตใจ และปัญญาถูกพัฒนาขึ้นมาจนสมบูรณ์โดยใช้หลักทางพระพุทธศาสนา พร้อมต่อการตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสูงวัยได้อย่างมีคุณค่าและทุกคนในสังคมสามารถตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

องค์ความรู้ใหม่

ขอเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 หลักสภาวะแนวพุทธ 4 กับการเสริมสร้างสภาวะแนวพุทธในสังคมผู้สูงวัย

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายการนำหลักสภาวะแนวพุทธ 4 กับการเสริมสร้างสภาวะแนวพุทธในสังคมผู้สูงวัย เนื่องจากเป็นทางเลือกหนึ่งในลดทอนปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย ซึ่งเป็นหลักแห่งความจริงโดยพิจารณาตามองค์ประกอบทางด้านร่างกายและจิตใจ การรู้จักความสุขและดำรงตนอยู่ได้ด้วยตนเองผ่านการเรียนรู้สภาวะแนวพุทธ ทำให้เกิดการเสริมทางด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญาไปพร้อมกันได้ ตามหลักสภาวะแนวพุทธ 4 ด้าน ได้แก่ 1) วิสุทธิ (สะอาด) การพัฒนาร่างกายให้อยู่ดี มีความสุขเมื่ออยู่กับธรรมชาติบริโศคปัจฉัยสี่สามารถดำรงชีวิตด้วยการกินใช้ด้วยความฉลาดพอดี มีสติไม่ลุ่มหลง 2) วิชชา (มีความสว่าง) ความรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างตรงตามสภาวะตามความเป็นจริงซึ่งเป็นลักษณะของปัญญาให้รู้จักคิด พิจารณา ไตร่ตรอง แก้ปัญหา ดำเนินการต่าง ๆ 3) วิมุตติ (มีอิสระเสรี) ไม่ถูกผูกมัด ไม่ติดขัดเคลื่อนไหวทำสิ่งใดได้อย่างเสรี เป็นอิสระจากสิ่งต่าง ๆ ได้รับการเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีการช่วยเหลือเจือจุนกัน เรียกว่าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่อบอุ่น และ 4) สันติ (มีความสงบ) ไม่มีอะไรมารบกวนในการปฏิบัติหน้าที่ของมนุษย์ให้ถูกต้องสมบูรณ์มีสุขภาพกายดี มีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขบนสภาพของตามธรรมชาติ

บทสรุป

แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะแนวพุทธในสังคมผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสุขภาวะแนวพุทธ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต จะช่วยเป็นการสร้างมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้สูงอายุในการที่ต้องเผชิญกับสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปและต้องประสบกับปัญหาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น เจ็บป่วย ชี้นำแล้ว เช่นนั้นแล้ว จึงนำหลักทางพระพุทธศาสนา คือ วิสุทธิ วิชา วิมุตติ สันติ มาปรับใช้ เป็นแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะแนวพุทธทางด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้จักความสุขสามารถดำรงตนอยู่ได้ด้วยตนเองปราศจากความทุกข์ ไร้สิ่งที่ทำให้เป็นทุกข์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ เป็นภาวะที่พฤติกรรมและความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม จิตใจ และปัญญาถูกพัฒนาขึ้นมาจนสมบูรณ์โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้สูงอายุและสังคมดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. (2547). *สภาพจิตใจของผู้สูงอายุ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/general knowledge/general/07172014-1131>
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. *สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา*, 3(16), 1-3.
- ประเวศ วะสี. (2548). *การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข*. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ. *พุทธจักร*, 59(11), 5-10.
- พระมหาอดุล สุทธิญาณ. (2554). *ศึกษาสุขภาพแบบองค์รวมวิถีพุทธในพระไตรปิฎก*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุนทรกิตติคุณ. (2559). หลักพุทธธรรมกับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมในผู้สูงอายุ. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 3(1), 11-25.
- ภินันท์ สิงห์กฤตยา. (2553). *ศึกษาการประยุกต์ใช้กระบวนการทัศน์และกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพตามแนวพุทธศาสนา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชวิทยาลัยทันตแพทย์แห่งประเทศไทย. (2556). ประเทศไทย..... ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเกือบเต็มตัวแล้ว. เข้าถึงได้จาก <http://www.royalthaident.org/dentist/talk/7>

วิพรรณ ประจวบเหมาะ. (2542). เอกสารประกอบการอภิปราย เรื่อง การส่งเสริมสุขภาพกับปี สากลว่าด้วยผู้สูงอายุ. วิทยาลัยประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา)

สำนักข่าวสร้างสุข. (2565). ปี 65 ไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ สสส.ผนึกภาคี ผลักดันนโยบายเพื่อสุขภาวะที่ดีของผู้สูงอายุทั่วประเทศ. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaihealth.or.th/?p=219952>

“ตุลาการภิวัตน์” ในฐานะปรากฏการณ์สากลนิยม : กับข้อถกเถียงทางทฤษฎีว่าด้วยการเคลื่อนตัวเข้าสู่พรมแดนการใช้อำนาจเชิงรุกในทางการเมือง¹

“Judicialization of Politics” as an International Phenomenon: A Theoretical Controversy on Movement into the Border for the Use of Proactive Power in Politics

จาทรงค์ สุทาวัน² และวีระ หวังสัจจะโชค³

Jaturong Sutawan and Weera Wongsajachck

Received: April 18, 2024

Revised: June 05, 2024

Accepted: June 16, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์ข้อถกเถียงว่าด้วยแนวคิด “ตุลาการภิวัตน์” กับการขยายอำนาจของฝ่ายตุลาการเข้าสู่พรมแดนทางการเมืองในบริบทสากล ทั้งนี้แนวคิดดังกล่าวเริ่มมีบทบาทเชิงรุกมากขึ้นจากการเข้าไปมีอำนาจตรวจสอบ ทบทวนข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญที่เรียกว่า “Judicial Review” และก่อให้เกิดคำวินิจฉัยในทางก้าวหน้าที่เป็นการจำกัดอำนาจรัฐ ขยายสิทธิของประชาชน ซึ่งถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย โดยในยุโรปนิยมเรียกกระบวนการนี้ว่า “Judicialization Of Politics” และในอเมริกาเรียกว่า “Judicial Activist” หากแต่ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีการนิยามในความหมายที่ซับซ้อนมากขึ้น ด้วยการนำไปใช้ในบริบทการเมืองอันหลากหลาย ดังจะเห็นว่าในบริบทประเทศประชาธิปไตยใหม่ การใช้อำนาจเชิงรุกของฝ่ายตุลาการกลับถูกตั้งคำถามว่าเป็นการตีความกฎหมายในเชิงลบ เช่น คำพิพากษายอมรับการรัฐประหาร การยุบพรรคการเมือง หรือการ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพนธ์เรื่อง “ปรากฏการณ์นิติราษฎร์ ขบวนการทางอุดมการณ์กับผลสะท้อนทางการเมืองจากการโต้กลับระบอบตุลาการภิวัตน์หลังปี 2549

²⁻³ มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: Jaturong.23032529@gmail.com

ถูกวิพากษ์ว่า ตุลาการวิวัฒน์ในหลายกรณีได้กลายเป็นหนึ่งในเครื่องมือของฝ่ายผู้ครองอำนาจทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ตุลาการวิวัฒน์ควรต้องถูกทำความเข้าใจด้านจุดมุ่งหมายอย่างสำคัญว่า กรณีใดเป็นไปในเชิงบวกอันต้องสอดคล้องกับการใช้อำนาจในเชิงตรวจสอบ ถ่วงดุลหลักการความเป็นประชาธิปไตย หรือในเชิงลบที่เป็นการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มพลังอื่นๆ เพื่อแทรกแซงการเมือง โดยคำพิพากษา จนส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาในทางตุลาการในหลายประเทศ

คำสำคัญ: ตุลาการวิวัฒน์, การใช้อำนาจเชิงรุก, การตรวจสอบทบทวนข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญ

Abstract

This academic article aimed to analyze the *controversy* on the concept of “Judicialization of Politics” and the expansion of the judiciary’s power into political boundaries in the international context. This concept has become more proactive by having the power to examine and review constitutional disputes, called “Judicial Review,” and has led to progressive decisions that limited state power and expanded people’s rights, which have been widely used. In Europe, this process was popularly called “Judicialization of Politics,” and in America, it was called “Judicial Activist. However, such phenomenon had a more complex definition by application in various political contexts. As you can see, in the context of new democracy, the proactive use of power of the judiciary has been questioned as a negative interpretation of the law, such as the verdict accepting the coup, the dissolution of political parties, or the criticism that judicialization of politics in many cases has become a tool of the political power holders. Therefore, judicialization of politics should be understood in terms of its important purpose, which was whether it was positive, which must be consistent with the use of power to check and balance the democratic principles, or in negative aspect, it was creating cooperation with other power groups to interfere in politics through the verdict, resulting in a crisis of faith in the judiciary in many countries.

Keywords: Judicialization of Politics, Proactive use of Power, Review of Constitutional Disputes

บทนำ

บทความนี้มุ่งนำเสนอพลวัตของการขยายอำนาจของฝ่ายตุลาการเข้าสู่พรมแดนการใช้ อำนาจเชิงรุกทางการเมืองในบริบทสากล ซึ่งเกิดขึ้นจากความตั้งใจในการสร้างบทวิเคราะห์ให้เห็น ว่าสถานะทางการเมืองของฝ่ายตุลาการมีความผันแปรไปจากอดีต ถูกทำความเข้าใจร่วมกันว่าเป็น ปรากฏการณ์สากลนิยม ในขณะที่การสร้างความรู้ในสังคมไทยอันเกี่ยวข้องกับสถาบันตุลาการ ยังคงคุ้นเคยที่ว่า “ศาลเป็นองค์กรแบบเชิงรับ (Passive)” “หากไม่มีผู้ฟ้องศาลจึงไม่สามารถใช้ อำนาจได้” ความคุ้นชินดังกล่าวนี้ แสดงถึงความไม่เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ในทาง ตุลาการศึกษ (Judicial Studies) ซึ่งมีทิศทางในการเลื่อนไหลและเปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตของ สังคม ดังจะเห็นว่าในระยะหลังมีการตั้งคำถามมากมายต่อการวินิจฉัยคดีทางการเมืองในหลายกรณี เป็นที่น่าสังเกตว่าตำแหน่งแห่งที่ทางการเมืองของฝ่ายตุลาการได้ขยายพรมแดนออกไปจนกลายเป็น องค์กรที่มีลักษณะเชิงรุก (Active) มากขึ้น จนก่อเกิดปฏิสัมพันธ์กับสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ โดยมีผลทั้งในเชิงบวกที่เป็นการสร้างคุณประโยชน์แก่พลเมือง และที่กลายเป็นผลเชิงลบที่สร้าง คุณประโยชน์เช่นกัน เพียงแต่เป็นส่วนลบยึดโยงกับกลุ่มคนเพียงส่วนน้อยในสังคม (สมชาย ปรีชา ศิลปกุล, 2560)

ทั้งนี้ การขยายพรมแดนอำนาจของฝ่ายตุลาการเข้าสู่พื้นที่ทางการเมือง มีหลายกระแส ความคิดที่ให้ความเห็นแตกต่างกันไป โดยบริบทของประเทศประชาธิปไตยแบบมั่นคง (Established Democracies) นั้น ประเด็นศึกษาเหล่านี้ล้วนถูกคลี่คลายและสามารถก้าวข้ามความ ขัดแย้งได้ในระดับที่น่าพอใจ จากการเคยผ่านประสบการณ์ในเชิงลบของฝ่ายตุลาการมาแล้วในอดีต แม้ว่าการนำหลักคิดดังกล่าวมาใช้ในบริบทการเมืองไทยในรอบ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา จะมีทั้งฝ่ายที่ สนับสนุนและฝ่ายที่ทวนกระแส ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่า “การเคลื่อนย้ายตำแหน่งแห่งที่ของฝ่ายตุลาการ เข้าสู่พรมแดนทางการเมือง” ที่ฝ่ายสนับสนุนเรียกว่า “ตุลาการภิวัตน์” นั้น เป็นการสร้างนิยาม อันมีจุดมุ่งหมายทางการเมือง และเกิดกระแสโต้กลับจากฝ่ายวิพากษ์ว่า เป็นการนำหลักการในทาง สากลมาใช้อย่างผิดฝาผิดตัว เพราะจะเห็นว่าการกระทำที่เกิดขึ้นส่งผลในทางลบมากกว่าทางบวก ประจักษ์ด้วยงานศึกษาในวงวิชาการที่เริ่มแพร่หลายมากขึ้น พ่วงกับกระแสอาการตื่นรู้ของผู้คนใน สังคม (จาตุรงค์ สุทวาทัน, 2566)

การวิเคราะห์จึงเน้นในเรื่องของการปรับความเข้าใจร่วมกันในแง่มุมมองของบทบาทของ ฝ่ายตุลาการที่ค่อย ๆ ขยับเข้าสู่การพรมแดนการเมือง เริ่มจากการที่ฝ่ายตุลาการที่ใช้อำนาจ ตรวจสอบความขัดแย้งของรัฐธรรมนูญในอเมริกาซึ่งเรียกว่า “Judicial Review” และการรุกคืบใน ระยะต่อมาซึ่งส่งผลทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ โดยในอเมริกานิยมเรียกว่า “Judicial Activism” และ

ในยุโรปนิยมเรียกว่า “Judicialization of Politic” โดยพลวัตขององค์ความรู้ในทางสากลนั้น อาจทำให้เกิดข้อเปรียบเทียบต่อแนวคิดตุลาการภิวัตน์ในสังคมไทย และทำให้ความรู้ที่ยังคงไม่เป็นที่ยุตินี้ ได้รับการขยายมุมมองมากขึ้น

การรุกรศิประยะที่ 1 กับกระแสความเปลี่ยนแปลงด้านบทบาทของฝ่ายตุลาการในตำแหน่งแห่งที่ทางการเมือง

ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ความเปลี่ยนแปลงด้านสถานะและบทบาทของฝ่ายตุลาการในหลายประเทศ ได้แผ่ขยายเข้าสู่พรมแดนการตัดสินใจทางการเมืองผ่านรูปแบบการวินิจฉัยข้อพิพาทในประเด็นต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหานโยบายสาธารณะ เสรีภาพทางศาสนา เป็นต้น (สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2560) พร้อมกันนั้น ในวงวิชาการได้สังเกตเห็นความมีอิทธิพลแบบก้าวกระโดดของสถาบันตุลาการ โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญและศาลสูงสุด ที่กลายเป็นผู้ยึดครองอำนาจทางการเมืองอย่างกว้างขวาง จนเป็นที่มาของการเรียกขานปรากฏการณ์แบบสากลนิยมนั้นว่า “ตุลาการภิวัตน์” (ภุริ พวงศ์เจริญ, 2558) ทั้งยังสร้างแรงกระเพื่อมในงานศึกษาของนักรัฐศาสตร์ให้หันมาสนใจบทบาทของสถาบันตุลาการอย่างสำคัญ ซึ่งแต่เดิมในช่วงปี พ.ศ. 2524-2534 ที่ไม่ปรากฏงานศึกษาเกี่ยวกับสถาบันดังกล่าวเลย (Sweet, S. A., 1999)

ความเฟื่องฟูในประเด็นศึกษาในข้างต้น ถือเป็นความพยายามในการลบล้างมายาคติแบบดั้งเดิมของฝ่ายตุลาการ ทั้งในด้านโครงสร้างองค์กร พฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ตลอดจนบทบาทตำแหน่งแห่งที่ทางการเมืองที่แปรเปลี่ยนไปจากความรู้เดิม แม้จะเป็นที่เข้าใจตรงกันว่าฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ ต้องมีการตรวจสอบถ่วงดุลกันตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ แต่งานศึกษาในบริบทเก่ามักมุ่งเป้าศึกษาไปที่ 2 ฝ่ายแรก เพราะถูกมองว่าเป็นอำนาจในเชิงรุก (Active) และมีความอันตรายกว่าสถาบันอื่น ๆ โดยฝ่ายรัฐสภาสามารถบัญญัติหรือยกเลิกกฎหมายใดก็ได้ หรือแม้แต่มีอำนาจคุกคามเสรีภาพของประชาชน ในขณะที่ฝ่ายตุลาการกลับถูกจัดวางไว้เป็นองค์กรเชิงรับ (Passive) และมีบทบาทเพียงแค่การวินิจฉัยไปตามบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น” (ภุริ พวงศ์เจริญ, 2558)

นอกจากความเข้าใจต่อบทบาทของฝ่ายตุลาการว่าเป็นอำนาจในเชิงรับแล้ว การมองข้ามความสำคัญต่ออำนาจตุลาการ ส่วนหนึ่งมาจากบทบาทที่ราบเรียบของบุคลากรด้านกฎหมาย โดยในระยะนั้นคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาเป็นเพียงการทำหน้าที่ในการนำกฎหมายที่ถูกต้องมาปรับใช้กับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเท่านั้น และหากไม่มีการฟ้องร้องคดีเกิดขึ้น อำนาจในเชิงรุก

ของฝ่ายตุลาการก็เสมือนถูกปิดตาย ด้วยเหตุนี้ ความเข้าใจที่ว่า “ผู้พิพากษาในรูปแบบดั้งเดิมเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ในการค้นหาว่าประเด็นข้อพิพาทนั้นมีกฎหมายใดเกี่ยวข้องและนำกฎหมายนั้นมาบังคับใช้” องค์ความรู้เหล่านี้มีการเรียกว่า “นิติศาสตร์ในเชิงกลไก” (Mechanical Prudence) โดย Tom Ginsberg ได้ขยายความว่า ตามมุมมองของนิติศาสตร์ในเชิงกลไก เราสามารถคาดเดาผลการวินิจฉัยทางกฎหมายในคดีต่าง ๆ ได้บนฐานความเข้าใจว่า การตัดสินใจที่เกิดขึ้นมาจากบทบัญญัติทางกฎหมายตามตัวอักษร ปราศจากอคติส่วนตัวของผู้พิพากษา และสามารถยืนยันได้ว่าคำพิพากษาไม่ได้กระทำตามอำเภอใจหรือความเห็นส่วนตัว คำอธิบายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของฝ่ายตุลาการในฐานะองค์กรที่เถรตรง (Ginsberg, T., 2003) จนมีการวิพากษ์ปนความเย้ยหยันว่า

“หากผู้พิพากษามีหน้าที่แค่เอากฎระเบียบที่ถูกจัดเตรียมไว้ มาบังคับใช้ผ่านตรรกะนิติศาสตร์ที่รัดกุม พวกเราคงจะออกแบบเครื่องคอมพิวเตอร์ “IBM” มาทำงานแทนผู้พิพากษาได้ในเร็ววัน” (Shapiro, M., 2002)

กลุ่มงานเชิงวิพากษ์ในข้างต้นถูกเรียกว่า “กลุ่มสัจนิยมอเมริกา” (American Legal Realism) โดยมีแนวคิดโต้แย้งหลักการความเป็นนิติศาสตร์เชิงกลไก และชี้ให้เห็นว่าข้อวินิจฉัยของฝ่ายศาลไม่ได้สร้างขึ้นจากตรรกะวิชาอันเคร่งครัดเท่านั้น แต่มีปัจจัยอื่น ๆ เข้าร่วมด้วย ข้อเสนอสำคัญจากนักคิดในสำนักนี้ มีการยืนยันถึงข้อจำกัดขององค์ความรู้ดั้งเดิม โดยสร้างแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในเวลาต่อมาโดยเรียกว่า “ตัวแบบเชิงทัศนคติ” (Attitude Model) ที่อธิบายว่า ศาลได้รับอิทธิพลในทางจิตวิทยาในการถูกชักจูงให้สามารถเอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง โดยเราจะสังเกตได้ว่า ภายใต้บริบทคดีเดียวกัน ผู้พิพากษา 2 คนอาจมีแนวโน้มในการให้คำวินิจฉัยที่แตกต่างกัน (Zamboni, M. 2013) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “กลุ่มพวกเขาต่างหาทางตัดสินใจให้สอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง ไม่ว่าโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว” (Helmke, G. 2002) อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดสัจนิยมแบบอเมริกาจะสร้างผลสะท้อนในแวดวงตุลาการในระดับสูง แต่ภายใต้ฐานคิดดังกล่าว ยังคงมีการจำกัดอาณาบริเวณทางการศึกษา โดยเน้นการทำความเข้าใจแต่เพียงว่า ผลจากคำวินิจฉัยเป็นไปอย่างไร รวมถึงอะไร คือ ปัจจัยต่อแนวคำวินิจฉัยนั้น ทว่ายังละเลยในส่วนของการศึกษาบทบาทของฝ่ายตุลาการในเชิงสถาบัน (Legal Institute Approach) ที่เป็นการศึกษาบทบาทของฝ่ายตุลาการในด้านอำนาจหน้าที่ และปฏิสัมพันธ์ของฝ่ายตุลาการที่มีต่อสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ โดยเฉพาะในมิติความทับซ้อนในพรมแดนของสถาบันทางการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง (ฝ่ายนิติบัญญัติ, ฝ่ายบริหาร) (สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, 2560)

ในพื้นที่ความทับซ้อนในข้างต้นนี้ ได้กลายเป็นประเด็นท้าทายอย่างสำคัญ โดยเป็นผลมาจากการปฏิรูปการปกครองด้วยอิทธิพลจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ในหลายประเทศ จนเกิดการยอมรับอำนาจการตรวจสอบโดยตุลาการที่เรียกว่า (Judicial Review) ซึ่งให้ความชอบธรรมว่า หลักการเหล่านี้เป็นการปกป้องสิทธิ เสรีภาพของพลเมือง และกลุ่มคนชายขอบของสังคม (Subaltern Groups) รวมถึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงการกระจายอำนาจทางการเมือง ซึ่งสัมพันธ์กับคุณค่าความเป็นเสรีนิยม ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็น “ภูมิปัญญาของรัฐธรรมนูญแบบร่วมสมัย” (Conventional Wisdom of Contemporary Constitutional Thought) (Hirchls, R., 2004)

การรื้อทศวรรษที่ 2 กับการเข้าสู่พรมแดนทางการเมืองของฝ่ายตุลาการในฐานะผู้ตรวจสอบความชอบธรรมของรัฐธรรมนูญ (Judicial Review)

กระแสความตื่นตัวจากอิทธิพลจากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) และการปฏิวัติด้านสิทธิพลเมืองที่แผ่ขยาย ทำให้ประเทศต่าง ๆ หันมาสนใจกับการใช้อำนาจตุลาการเพื่อตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร เมื่อพิจารณาไปที่การตรวจสอบสถาบันดังกล่าวในแต่ละประเทศ จะพบได้ว่าการแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การกระจายอำนาจให้ศาลทุกศาลมีอำนาจตรวจสอบ และ 2) การใช้อำนาจศาลเดียวตรวจสอบ

รูปแบบที่หนึ่ง มีการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในบริบทการเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่เรียกอย่างไม่เป็นทางการว่า “รูปแบบอเมริกัน” (America Model) โดยในงานสำคัญของวิเชียร ตันศิริคงคล ได้เสนอว่า การตรวจสอบความชอบธรรมของรัฐธรรมนูญ (Judicial Review) ในอเมริกา เกิดขึ้นจากบริบทในการเป็นรัฐรวม (Federal State) ส่งผลให้เจตนารมณ์ของผู้ร่าง ต้องบัญญัติให้มีหลักการ “Judicial Review” ไว้ใช้ในกรณีที่ฝ่ายรัฐสภาในระดับชาติ (Federal Law) และฝ่ายมลรัฐ (State Law) ซึ่งมีการออกกฎหมายที่ขัดแย้งกัน จึงเห็นควรว่าต้องมีศาลไว้เป็นองค์กรกลางไว้ทำหน้าที่ตัดสินข้อพิพาท (วิเชียร ตันศิริคงคล, 2548)

ปิยบุตร แสงกนกกุล (2560) ได้นำเสนอว่า การทำความเข้าใจถึงรากฐานของ “Judicial Review” อาจต้องย้อนไปถึงช่วงต้นศตวรรษที่ 17 ในประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นยุคสมัยที่กฎหมายจารีตประเพณีหรือ Common Law มีคุณค่าสูงกว่ากฎหมายลายลักษณ์อักษร Civil Law โดยแสดงให้เห็นเด่นชัดในคดี “Thomas Bonham V. College of Physician” เมื่อปี 1690 มีข้อเท็จจริงว่า “แพทยสภาแห่งลอนดอนได้ลงโทษปรับโรนัลด์ บอนแฮม (Thomas Bonham) เพราะเปิดสถานพยาบาลโดยขัดต่อข้อกำหนดของแพทยสภา โดยคำปรับในคดีครั้งหนึ่งต้องตกเป็นของแพทย

สภา ในขณะที่ผู้พิพากษา เซอร์ เอ็ดเวิร์ด ค็อก (Sir Edword Coke) เห็นว่า ข้อกำหนดของแพทยสภากำหนดให้ค่าปรับครั้งหนึ่งที่ตกเป็นของฝ่ายตนเองนั้น ขัดต่อหลักการของกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ที่ว่า บุคคลหรือองค์กรใดจะตัดสินข้อพิพาทที่ตนเองมีส่วนได้ส่วนเสียมิได้ เพราะผลจากคดีทำให้แพทยสภาได้ประโยชน์จากค่าปรับ” ด้วยเหตุนี้ข้อกำหนดดังกล่าวจึงไม่มีผลบังคับใช้ และด้วยอิทธิพลของคดีในลักษณะเดียวกัน สหรัฐอเมริกาก็กลายเป็นประเทศแรกที่สร้างระบบตรวจสอบรัฐธรรมนูญ (Judicial Review) ขึ้นมา โดยผู้เขียนถือว่าเป็นจุดเริ่มในการเคลื่อนตัวของฝ่ายตุลาการเพื่อเข้าสู่พรมแดนทางการเมือง ทำให้หลักการปกครองด้วยกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญมีสภาพบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรม

รูปแบบที่สอง ระบบตรวจสอบความชอบธรรมของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจเพียงศาลเดียวในการตรวจสอบ และถูกเรียกว่า “รูปแบบยุโรป” (European Model) จากแนวคิดของนักกฎหมายอย่าง “ฮันส์ เคลเซน” (Hans Kelsen) ที่ไม่เห็นด้วยกับรูปแบบ American Model เพราะมีข้อเสียหลายประการ เช่น ศาลแต่ละศาล อาจมีคำพิพากษาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในด้านกฎหมาย และการให้อำนาจศาลแบบอเมริกันจะเปิดโอกาสให้ทุกองคาพยพในทางตุลาการอยากเข้ามามีส่วนในการตัดสินทางการเมืองเพื่อแสวงหาประโยชน์ เคลเซน จึงเสนอว่า ควรจัดตั้งศาลเฉพาะคือ “ศาลรัฐธรรมนูญ” เพื่อดูแลตรวจสอบในประเด็นความขัดแย้งทางรัฐธรรมนูญอย่างเป็นเอกเทศ (Kelsen, H., 1991)

อย่างไรก็ดี ระบบตรวจสอบความชอบธรรมทางรัฐธรรมนูญทั้ง 2 รูปแบบ ต้องประสบกับแรงต้านในทางลบเช่นเดียวกัน ความพยายามในการอุดช่องโหว่ของรูปแบบอเมริกาด้วยการไม่ให้ศาลทุกศาลเข้ามามีอำนาจตัดสินทางการเมือง แต่ท้ายสุดแล้วการสร้างศาลเฉพาะแบบยุโรป ก็ยังคงรูปความเป็นศาลที่มีฝ่ายตุลาการ ถือครองสิทธิในการชี้ขาดความขัดแย้งทางการเมืองอยู่เช่นเดิม การมีศาลเดียวที่มีอำนาจชี้ขาดข้อขัดแย้งในรัฐธรรมนูญ กลายเป็นว่าทุกฝ่ายทางการเมืองต่างอยากเข้าครอบงำศาลรัฐธรรมนูญ และกลายเป็นวิกฤตทางรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ

ตัวอย่างในบริบทการเมืองฝรั่งเศส มิงานวิจัยชิ้นสำคัญของ Alex Stone Sweet สรุปว่า คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคือองค์กรที่มีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นในแบบที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1977 โดยเฉพาะปี 1986 ศาลรัฐธรรมนูญมีการปิดตักข้อเสนอนโยบายสาธารณะของฝ่ายบริหารถึง 16 ฉบับ มีค่าเฉลี่ยแสดงให้เห็นว่า กฎหมายที่เสนอโดยฝ่ายบริหาร 1 ใน 3 ฉบับมักถูกยับยั้งโดยศาลรัฐธรรมนูญ (Sweet, S. A., 1999) บทบาทในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นที่สนใจของนักรัฐศาสตร์มากขึ้น โดยที่กระบวนการดังกล่าวนี้เริ่มคืบคลานและแผ่ขยายบทบาทให้เห็นในอีกหลายสิบประเทศทั่วโลก (Hirschl, R. 2008) ซึ่งเป็นข้อยืนยันว่า การใช้อำนาจตุลาการตรวจสอบ

รัฐธรรมนูญทั้งรูปแบบยุโรปและอเมริกाल้วนมีข้อจำกัด แต่ด้วยบริบทและสภาพทางการเมืองโลกในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการขยายตัวของแนวคิดสิทธิมนุษยชนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ความเลวร้ายจากการอยู่ใต้ระบอบฟาสซิสต์ที่มาจากการเลือกตั้ง (Democratically Elected Fascism Regime) ในประเทศฝั่งยุโรป ข้อกล่าวหาความอยุติธรรมในการดำเนินคดีทางการเมือง ส่งผลให้แนวคิดการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญมีความจำเป็น (Ackerman, B., 1991) นั่นจึงพอสรุปได้ว่า รูปแบบ European Model สามารถสร้างอิทธิพลได้มากกว่ารูปแบบ American Model และกลายเป็นรูปแบบที่แพร่หลายไปทั่วโลกจนถึงปัจจุบัน

การรุกคืบระยะที่ 3 กับการใช้อำนาจเชิงรุกเข้าสู่การตัดสินใจในประเด็นทางการเมือง (Judicial Activism / Judicialization of Politics)

แนวคิดการใช้อำนาจเชิงรุกทั้ง 2 รูปแบบมีบทบาทเพิ่มขึ้นก็จริง ทั้งยังมีผลอย่างสำคัญต่อการขยายสิทธิของพลเมืองหลายประเทศ คำพิพากษาของศาลถูกมองว่าเป็นการใช้อำนาจเชิงรุกในทางบวก และมีการเรียกอย่างไม่เคร่งครัดว่า “Judicial Activism” อันทำให้ฝ่ายตุลาการได้รับความเชื่อมั่นมากขึ้น และเป็นกระบวนการในช่องทางพิเศษที่ให้พื้นที่ของพลเมืองเสียงข้างน้อยในสังคม สามารถใช้ต่อรองในประเด็นสาธารณะกับฝ่ายเสียงข้างมาก (สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, 2560) บทบาทในเชิงบวกเหล่านี้จึงมีความหมายอีกนัยหนึ่งว่า เป็นกระบวนการทางตุลาการแบบก้าวหน้า (Judicial Methodology Progress) ที่เป็นคุณต่อระบอบประชาธิปไตย แสดงถึงการตีความกฎหมายอย่างก้าวหน้า ซึ่งคือการจำกัดอำนาจรัฐ และขยายสิทธิของประชาชน ดังกรณีตัวอย่างต่อไปนี้

ในคดี Plessy v. Ferguson ในการตีความของศาลสูงอเมริกาในบทบัญญัติที่ว่าด้วย “การคุ้มครองความเสมอภาคตามกฎหมาย” ในข้อเท็จจริงที่ว่า ในยุคแห่งการแบ่งแยกสีผิว หน่วยงานการรถไฟมีการจัดเส้นทางเดินรถโดยมีการแยกเป็นโบกี้คนดำ และโบกี้คนขาว ห้ามปะปนกัน หมายความว่า คนขาวห้ามนั่งกับคนดำ คนดำห้ามนั่งกับคนขาว ต่อมา มีการฟ้องร้องกันว่า ลักษณะดังกล่าวขัดกับหลักความเสมอภาค เป็นการเลือกปฏิบัติ แต่ศาลฎีกายืนยันว่าทำได้ ไม่มีปัญหา ต่อมาอีก 60 ปี เกิดกรณีคล้ายกันเกิดขึ้น แต่เป็นการแยกระหว่างโรงเรียนคนผิวดำ โรงเรียนคนผิวขาว ในคดี Brown v. Board of Education โดยลินดา บราวน์ สมัครเข้าเรียนในโรงเรียนประถมข้างบ้าน แต่โรงเรียนไม่ให้เข้าเรียน เธอจึงฟ้องศาลเพื่อให้โรงเรียนยกเลิกนโยบายแบ่งแยกสีผิว ในคดีนี้ศาลได้ตีความใหม่จากคดี Plessy v. Ferguson โดยให้เหตุผลว่า เราไม่อาจย้อนเวลากลับไปในปี 1868 เมื่อพิจารณาข้อต่อสู้ของลินดา บราวน์ แล้วเห็นว่า โอกาสทางการศึกษาที่จัดขึ้น

โดยรัฐ ถือเป็นสิทธิ์ที่ทุกคนต้องได้รับอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกัน ดังนั้นการแบ่งแยกสีผิวในโรงเรียนจึงขัดต่อหลักความเสมอภาคตามบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2555)

การตีความลักษณะนี้ถูกแปลในงานวิชาการไทยว่า “ตุลาการภิวัตน์” และท่ามกลางการแผ่ขยายของปรากฏการณ์ “Judicial Activism” คำดังกล่าวจึงถูกเข้าใจว่าแบบเหมารวมว่าเป็นการกระทำในเชิงบวก แต่แล้วจึงถูกค้นพบว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวมีอาจเข้าใจได้ในแง่มุมเดียว โดยเฉพาะ Ran Hirschl ที่ได้เสนอความรับรู้แบบใหม่ในวงวิชาการว่า การที่ศาลล้ำพรมแดนการเมืองในกลุ่มประเทศแถบยุโรปนั้นคือกระบวนการ “Judicialization of Politics” โดยเขาได้นิยามกระบวนการเหล่านี้ไว้ 3 ความหมายคือ 1) การสร้างวาทกรรมทางกฎหมาย (Jargon) เพื่อให้สามารถใช้ภาษาเฉพาะทางกฎหมายเข้าไปตีความในข้อถกเถียงเชิงนโยบายได้ 2) การแผ่ขยายอำนาจของผู้พิพากษาเพื่อไปมีส่วนในการตัดสินใจพิพาทในฝ่ายการเมือง และ 3) การทำให้กลายประเด็นทางการเมืองในนโยบายขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “Mega Politics” (Hirschl, R., 2006) ด้วยลักษณะที่สามนี้ ทำให้จากเดิมศาลแค่มีส่วนในการตรวจสอบฝ่ายนิติบัญญัติ หรือเข้าไปตีความเพื่อขยายสิทธิพลเมือง ซึ่งได้พยายามรุกคืบเข้าไปมีส่วนแทรกแซงการตัดสินใจในนโยบายขนาดใหญ่ เช่น ความมั่นคงของรัฐ การเลือกตั้ง เป็นต้น

นอกจากนี้ การตีความว่าฝ่ายตุลาการเข้ามาในพรมแดนทางการเมืองนั้น มีลักษณะไปในทางก้าวหน้าหรือเป็นไปเพื่อการแทรกแซงฝ่ายการเมือง ยังคงมีอาจสรุปได้ชัดเจน ความคลี่คลายในเบื้องต้น เกิดขึ้นจากงานศึกษาของ Ran Hirschl ที่ทำการวิเคราะห์ตรวจสอบรัฐธรรมนูญใน 4 ประเทศ (อิสราเอล แคนาดา นิวซีแลนด์ และแอฟริกาใต้) โดยมีข้อค้นพบว่า แม้จะมีพัฒนาการด้านรัฐธรรมนูญในด้านการขยายอำนาจของพลเมือง แต่การที่ฝ่ายศาลขยับเข้าไปในแดนการเมืองมากขึ้น ถือเป็นความเชื่อมั่นต่อฝ่ายศาลมากเกินไป โดยละเลยการตระหนักในมุมกลับว่า กระบวนการเหล่านี้ได้อาจกลายเป็นยุทธวิธีแบบใหม่ของชนชั้นนำ ในการใช้ฝ่ายตุลาการเป็นเกราะป้องกันและการอ้างอำนาจนำทางการเมือง (Political Hegemony) (Hirschl, R., 2006)

อนึ่ง ยุทธวิธีการอ้างอำนาจนำทางการเมือง (Hegemonic Preservation) ที่นำเสนอคือการเกาะกลุ่มของชนชั้นนำ 3 ฝ่าย (ฝ่ายการเมือง, ฝ่ายเศรษฐกิจ, ฝ่ายตุลาการ) ที่กลายเป็นข้อถกเถียงประเด็นใหม่ แสดงถึงความผันแปรของฝ่ายตุลาการในโลกแห่งความเป็นจริง การเข้ามาในแดนทางการเมืองของฝ่ายศาล เริ่มถูกมองในเชิงลบว่าเป็นการเกาะกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ร่วมแทรกแซงฝ่ายนิติบัญญัติ รวมถึงการกีดกันพลังจากฝ่ายเสียงข้างมาก เห็นได้ชัดจากกรณีศึกษาในกลุ่มประเทศประชาธิปไตยใหม่ (New Democracies) แม้จะมีการวิเคราะห์ในภาพกว้างว่า ชนชั้นนำปกครองที่มาจากการยึดอำนาจ (ชนชั้นนำฝ่ายการเมือง) จะไม่ได้แสดงถึงการเข้าไปปรับเปลี่ยน

โครงสร้างของฝ่ายตุลาการอย่างชัดเจน แต่ในความเป็นจริงความสัมพันธ์จากการเกาะกลุ่ม 3 ฝ่าย เป็นไปใน 2 ลักษณะคือ หนึ่งการสร้างความร่วมมือเพื่อดำรงอำนาจนำในสังคม (Hegemonic Preservation) สองการสร้างสถาบันที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเสียงข้างมาก (Party of Counter-Majoritarian) ซึ่งมีการอธิบายถึงความสำคัญดังต่อไปนี้

1. การสร้างความร่วมมือเพื่อดำรงอำนาจนำในสังคม (Hegemonic Preservation) คือ การเข้ามายังพรมแดนทางการเมืองบ่อยครั้งของฝ่ายตุลาการ เป็นวาระซ่อนเร้นเพื่อการรักษำอำนาจนำทางสังคม โดยมีตัวแสดงหลัก (Main Actor) ประกอบด้วย หนึ่งชนชั้นนำทางการเมืองที่ต้องการกำหนดนโยบายเพื่อออกห่างจากความเป็นประชาธิปไตย สองชนชั้นนำทางเศรษฐกิจที่นิยมในตลาดเสรีและไม่สมานานในรัฐบาลประชาธิปไตย และสามชนชั้นนำตุลาการที่พยายามสถาปนาอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ในเชิงสถาบัน ด้วยผลประโยชน์ร่วมจากการเกาะกลุ่มนี้ เมื่อถูกท้าทายจากกลุ่มผู้ต่อต้านฝ่ายตุลาการที่เป็นเครื่องมือหลักของชนชั้นนำอื่น ๆ เมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องวินิจฉัยความขัดแย้งต่อกลุ่มชายขอบอำนาจ (Subaltern Groups) มีแนวโน้มสูงที่ฝ่ายศาลจะใช้อำนาจเพื่อสอดรับกับวัฒนธรรม และอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเกาะกลุ่มของผู้ครองอำนาจนำ 3 ฝ่ายในข้างต้น (จรัญ โฆษณานันท์, 2563) ความร่วมมือดังกล่าว แสดงให้เห็นในงานสำคัญของ Tom Ginsberg และ Tamir Mustafa โดยได้อธิบายถึงภารกิจของศาลในระบบเผด็จการทหารว่า ระบบเผด็จการจำเป็นต้องมีศาลเพื่อรับใช้ภารกิจทางการเมืองซึ่งมี 5 ประการ ได้แก่ ควบคุมสังคม, สร้างความชอบธรรมในระบบเผด็จการ, ควบคุมเจ้าหน้าที่ของรัฐและยึดโยงทางอุดมการณ์กับชนชั้นนำ, สร้างความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ และรับผิดชอบชี้ขาดประเด็นที่เป็นข้อขัดแย้งของคนในสังคม (Ginsberg, T. & Moustafa, T., 2008)

2. การสร้างสถาบันที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเสียงข้างมาก (Party of Counter-Majoritarian) การเกาะกลุ่มของชนชั้นนำเพื่อสร้างระบบดังกล่าวเกิดขึ้นจากความแตกต่างของแต่ละประเทศในช่วงระยะเปลี่ยนผ่านจากระบอบที่ไม่เป็นประชาธิปไตยไปสู่ประเทศประชาธิปไตยที่มั่นคง ซึ่งแน่นอนว่ามีหลายประเทศที่ไม่ไปถึงเป้าหมาย เนื่องจากการสร้างระบอบมักถูกรบกวนจากปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะในช่วงการวางรากฐาน (Installation) กับระยะลงหลักปักฐาน (Consolidation) ในงานของกูรี ฟุงส์เจริญ (2558) ได้อธิบายว่า ชนชั้นนำที่กุมอำนาจมักล้มระบอบไปก่อน หากมีแนวโน้มว่าประชาธิปไตยที่สร้างขึ้นจะเป็นอันตรายต่อเสถียรภาพและผลประโยชน์ต่อฝ่ายตนเอง ดังนั้นวิธีการที่จะทำให้ชนชั้นนำไม่ต้องล้มระบอบ นั่นคือการจัดวางโครงสร้างอำนาจที่ตนเองได้เปรียบ เช่น การตั้งกีดกีดด้านรัฐธรรมนูญ การยับยั้งนโยบายของกลุ่มผู้ท้าทาย กำหนดเกณฑ์การ

ลงคะแนนเสียงแบบพิเศษ ทั้งหมดนี้คือการป้องกันมิให้ผลประโยชน์ถูกเอาไปใช้ขาดในการเลือกตั้ง หรือถูกประนีประนอมจากตัวแทนฝ่ายเสียงข้างมาก

หากพิจารณาถึงการสร้างสถาบันที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเสียงข้างมาก ในลักษณะของการเกาะกลุ่มของชนชั้นนำในตรรกะที่เป็นพื้นฐานด้วยแล้ว ข้อสำคัญที่ควรระมัดระวังในการวิเคราะห์หลักการดังกล่าวคือ มีกลุ่มงานสำคัญที่ทบทวนกรณีศึกษาในหลายประเทศ และได้นำเสนอว่า ตลอดสามถึงสี่ทศวรรษที่ผ่านมา มีหลายประเทศที่สามารถปลดแอกตนเองได้จากการระบอบเผด็จการ ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างสถาบันที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเสียงข้างมาก ในฐานะกลุ่มผู้ค้ำจุนประชาธิปไตยในระยะเปลี่ยนผ่าน และเมื่อลงหลักปักฐานแล้ว ระบอบประชาธิปไตยจะค่อยๆ ทำลายตัวสถาบันที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเสียงข้างมากลงไปเอง ดังเช่นในกรณี โปแลนด์ อูรักวัย โปรตุเกตุ ไนจีเรีย บราซิล สเปน โคลอมเบีย และอาเจนตินา (ดูเพิ่มใน Alberts, S., Warshaw, C. & Weingast, B. R., 2012) ทั้งนี้ แม้มิอาจมองข้ามความเป็นไปได้ตามข้อเสนอในงานของกูรี ฟุงส์ เจริญ (2558) ที่ยังมีข้อจำกัดด้านการออกแบบสถาบัน จุดอ่อนในเชิงหลักการ คุณภาพของตัวแสดง แต่ลักษณะการเกาะกลุ่มของชนชั้นนำเพื่อสร้างสถาบันที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเสียงข้างมากในข้อสรุปดังกล่าว กลับมีภาพเด่นชัดของสถาบันทางตุลาการในฐานะหนึ่งในเครื่องมือสำคัญ (Counter-Majoritarian Apparatus) ในการต่อรองดุลอำนาจทางการเมืองในหลายกรณี กระบวนการได้มาซึ่งอำนาจหรือการรักษาอำนาจของชนชั้นนำ ล้วนต้องพึ่งพาฝ่ายตุลาการ ทั้งในด้านแนวร่วม (Alliance) หรือการเป็นหนึ่งในกลไกฝ่ายรัฐ (State Apparatus)

อย่างไรก็ดี การสร้างสถาบันที่เป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมาก จะแสดงให้เห็นถึงบทบาทของศาลในพรมแดนการเมืองอย่างชัดเจน มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการธำรงอำนาจของชนชั้นนำ 3 ฝ่าย (Hegemonic Preservation) ดังปรากฏให้เห็นในลักษณะการเป็นหนึ่งในกลไกของฝ่ายเสียงข้างน้อย ทว่าการสร้างสถาบันที่เป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมาก กลับมีภาพลักษณ์ 2 แบบ กล่าวคือ ภาพแรกเป็นบทบาทที่งานชิ้นนี้พยายามอธิบายนั่นคือ การสร้างสถาบันปฏิปักษ์เสียงข้างมาก ก่อให้เกิดเป็นตุลาการวิวัฒน์ในเชิงลบ ถือเป็นการรุกคืบของฝ่ายตุลาการในแดนการเมือง ซึ่งไม่ได้แสดงให้เห็นว่าเป็นการขยายสิทธิเสรีภาพของพลเมือง และจำกัดอำนาจรัฐ แต่เป็นการเกาะกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ หรือมองเป็นการแทรกแซงฝ่ายเสียงข้างมากของประเทศประชาธิปไตยใหม่ในระยะเปลี่ยนผ่าน

ในขณะเดียวกันภาพลักษณ์แบบที่สอง ซึ่งถูกนำเสนอว่า การสร้างสถาบันที่เป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมาก เป็นการลดความขัดแย้ง (Lijphart, A., 1977) และหาจุดสมดุลระหว่างชนชั้นนำเสียงข้างน้อยกับสถาบันทางการเมืองฝ่ายเสียงข้างมาก โดยหากออกแบบระบบดุลยภาพดังกล่าวได้

เหมาะสม สามารถนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมั่นคงได้ (O'Donnell, G. & Schmitter, C. P., 1986) ประกอบกับภาพในเชิงบวกอื่น ๆ จากงานของ Riedle ถึงขั้นสรุปว่า การดำรงอยู่ของพรรคการเมืองที่มาจากฝ่ายเผด็จการ (ฝ่ายปฏิบัติเสี่ยงข้างมาก) ช่วยให้ระบบพรรคการเมืองในรัฐนั้นมีเสถียรภาพมากขึ้น เพราะเกิดการแบ่งขั้ว และช่วยให้พรรคการเมืองฝ่ายค้านมีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น (Riedle, R. 2014) ภายใต้อาณัติเชิงบวกเหล่านี้ ทำให้ภาพจำของชนชั้นนำฝ่ายตุลาการในฐานะหนึ่งในฝ่ายเสี่ยงข้างน้อยกลายเป็นตัวแสดงที่ส่งเสริมประชาธิปไตยยิ่งขึ้นไปอีก

อนึ่ง ข้อเสนอของ Casper, G. & Taylor, M. (1996) ที่ว่า “การเคลื่อนไหวตัวของประชาธิปไตยไม่อาจทำได้โดยฉับพลัน ต้องทำเป็นขั้นๆ (Phase Transition) บนฐานคิดที่ว่า การมีประชาธิปไตยไว้บ้าง ดีกว่าไม่มีเลย” ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยในกรณีแรก แต่โต้แย้งการสร้างประชาธิปไตยแบบมีไว้บ้างในกรณีที่สอง เพราะการใช้ตัวแบบดังกล่าวอาจไม่เกิดดุลยภาพดังเช่นกรณีศึกษาประเทศที่เปลี่ยนผ่านสำเร็จ และข้อเสนอนี้คงย้อนแย้งในความร่วมสมัยพอสมควรหากนำเสนอในบริบทปัจจุบัน

สรุปผล

การขยายอำนาจของฝ่ายตุลาการเข้าสู่พรมแดนการตัดสินใจทางการเมืองในบริบทสากลนั้น เริ่มต้นจากการตั้งข้อสังเกตในระยะหลังว่า “องค์กรศาล โดยเฉพาะศาลการเมืองไม่ได้เป็นองค์กรเชิงรับอย่างในอดีต” แต่ค่อย ๆ รุกคืบเข้าสู่พรมแดนทางการเมืองโดยตั้งใจให้คำพิพากษาส่งผลต่อความก้าวหน้าในทางประชาธิปไตย (Democratization) ดังที่เห็นได้จากเจตนาในการให้ฝ่ายตุลาการเข้าไปมีบทบาทในการทบทวนข้อขัดแย้งทางรัฐธรรมนูญที่อาจเกิดขึ้นได้ในกรณีประเทศสหรัฐอเมริกา ที่กฎหมายของรัฐบาลท้องถิ่นในบางกรณีอาจขัดกับรัฐธรรมนูญที่บัญญัติโดยรัฐบาลกลาง โดยเรียกกระบวนการนี้ว่า “Judicial Review” ซึ่งผลในระยะแรกแสดงให้เห็นถึงการที่ฝ่ายศาลมีสร้างคำวินิจฉัยในเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ จนหลักการนี้ได้แพร่ขยายออกไปในยุโรปและปรับเปลี่ยนให้เกิดเป็นการตั้งศาลเดี่ยวเอาไว้พิจารณาข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ ซึ่งเรียกว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ”

ความแพร่หลายของระบบศาลรัฐธรรมนูญนี้เอง ก่อเกิดเป็นทาง 2 แพร่ง (Dilemma) โดยทางแรกการมีศาลเข้าไปตัดสินข้อพิพาททางการเมืองได้ก่อเกิดเป็นคำวินิจฉัยในทางก้าวหน้า (Progress) ที่เป็นการจำกัดอำนาจรัฐ ขยายสิทธิของประชาชน จนในยุโรปนิยมเรียกว่า “Judicialization of Politics” และในอเมริกาเรียกว่า “Judicial Activist” ทว่าในทางที่สอง การให้อำนาจฝ่ายตุลาการสามารถชี้ขาดข้อพิพาททางการเมืองได้บ่อยครั้ง กลับกลายเป็นว่าทำให้ศาล

รัฐธรรมนูญตกเป็นเป้าหมายในการยึดครองของฝ่ายการเมือง หรือแม้แต่ฝ่ายศาลเองกลับมีข้อสงสัยว่ามีคำวินิจฉัยที่เอื้อต่อฝ่ายการเมืองเสียเอง จนบางครั้งฝ่ายศาลได้กลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจทางการเมือง

องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอสำคัญ คือ ด้วยแนวคิดตุลาการภิวัตน์มีการช่วงชิงการให้นิยาม ความหมาย อย่างซับซ้อน การนำคำว่า “Judicial Review/Judicialization of Politics/ Judicial Activist” มาปรับใช้ในงานศึกษาต่าง ๆ มิควรสร้างการรับรู้แบบเหมารวมว่า “ตุลาการภิวัตน์” หมายถึง การสร้างคำวินิจฉัยในคดีทางการเมืองอย่างก้าวหน้าเพียงอย่างเดียว แต่ต้องตระหนักและแยกแยะด้วยว่า การใช้อำนาจที่เกิดขึ้นกรณีใดเป็นเชิงบวก และกรณีใดเป็นเชิงลบ ดังจะเห็นว่าในบริบทประเทศประชาธิปไตยใหม่ (New Democracies) ตุลาการภิวัตน์กลับถูกใช้ในบริบทที่สวนทางกับการจำกัด อำนาจรัฐ และขยายสิทธิของประชาชน คำวินิจฉัยยุบพรรค การยอมรับการรัฐประหาร การทำให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะ ย่อมถูกตั้งคำถามพอสมควรในบทบาทศาลรัฐธรรมนูญที่ต้องพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์ตุลาการภิวัตน์ในด้านกรณีศึกษาอาจต้องนำไปสู่การสร้างตัวแบบเฉพาะขึ้นเพื่อก่อให้เกิดข้อถกเถียงและนำไปสู่กระบวนการตรวจสอบในลักษณะอื่น ๆ ซึ่งการขยายมุมมองเหล่านี้ มิได้ตั้งใจในการรื้อถอนความศักดิ์สิทธิ์ในทางตุลาการแต่อย่างใด หากแต่มุ่งหมายให้ประเด็นเหล่านี้ถูกตั้งคำถาม สร้างข้อถกเถียงที่อาจนำไปสู่ความเท่าทันต่อพลวัตทางสังคมที่แปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของเวลา

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ โฆษณานันท์. (2563). นิติปรัชญา: หลักนิติธรรม สภาวะยกเว้น และปฐมบทแห่งคำพิพากษา แนวรัฐประหารนิยม-ตุลาการภิวัตน์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จาตุรงค์ สุทวาทัน. (2566). เมื่อรัฐพึ่งศาล ตุลาการจึงแปรเปลี่ยน:การจัดวางแนวคิด “ตุลาการภิวัตน์แบบไทย” ผ่านบทสะท้อนทางการเมืองจากภาพยนตร์ The trial of the Chicago 7. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 16(2), 103-129.
- ปิยบุตร แสงกนกกุล. (2560). กฎหมายรัฐธรรมนูญ : การก่อตั้งรัฐธรรมนูญและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ. ปทุมธานี : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภุรี พวงค์เจริญ. (2558). ถูหาใช่เพียงร่างทรง: แนวทางเชิงวิพากษ์ ในการศึกษาสถาบันตุลาการ. *วารสาร สังคมศาสตร์คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 45(2), 27-48.

- ภุริ พวงค์เจริญ. (2558). สถาบันปรปักษ์เสียงข้างมาก: การออกแบบระบบการเมืองเพื่อเสถียรภาพของประชาธิปไตยในระยะเปลี่ยนผ่าน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 13(1), 48-71.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555) *จุดไฟในสายลม: รัฐธรรมนูญ รัฐประหาร นายกรัฐมนตรี และตุลาการภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเพ่น.
- วิเชียร ตันศิริคงคล. (2548). วิวัฒนาการของ Judicial Review. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 3(3), 51-85.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2560) *เมื่อตุลาการเป็นใหญ่ในแผ่นดิน: รวบรวมบทความว่าด้วยตุลาการภิวัตน์ ตุลาการพันธุ์ และตุลาการไทย*. กรุงเทพฯ : บุ๊คสเคป.
- Ackerman, B. (1991). *We the people: Foundations*. Cambridge, MA : Harvard University Press.
- Alberts, S., Warshaw, C. & Weingast, B. R. (2012). Democratization and countermajoritarian institutions. In T. Ginsburg (Ed.). *Comparative constitutional design*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Casper, G. & Taylor, M. (1996). *Negotiating democracy: Transitions from authoritarian rule*. Pittsburgh : University of Pittsburgh Press.
- Ginsburg, T & Moustafa, T. (2008). *Introduction: The Politics of Courts in Authoritarian Regimes*. New York : Cambridge University Press.
- Ginsburg, T. (2003). *Judicial review in new democracies: Constitutional courts in Asian cases*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Helmke, G. (2002). The logic of strategic defection: Court-executive relations in Argentina under dictatorship and democracy. *American Political Science Review*, 96(2), 291-303.
- Hirschl, R. (2004). *Towards juristocracy: The origins and consequences of the new constitutionalism*. Cambridge, MA : Harvard University Press.
- Hirschl, R. (2006). The new constitutionalism and the judicialization of pure politics worldwide. *Fordham Law Review*, 75(2), 721-54.
- Hirschl, R. (2008). The judicialization of mega-politics and the rise of political courts. *Annual Review of Political Science*, 11, 93-118.
- Kelsen, H. (1991). *General Theory of Norms*. Oxford : Clarendon Press.

- Lijphart, A. (1977). *Democracy in plural societies: A comparative exploration*. New Haven : Yale University Press.
- O'Donnell, G. & Schmitter, C. P. (1986). *Transitions from authoritarian rule*. London : Johns Hopkins University Press.
- Riedl, R. (2014). *Authoritarian origins of democratic party systems in Africa*. New York : Cambridge University Press.
- Shapiro, M. (2002). *Political jurisprudence*. Oxford : Oxford University Press.
- Sweet, S. A. (1999). *Judicialization and the construction of governance*. Faculty Scholarship Series, Yale Law School. In Yale Law School Legal Scholarship Repository. Retrieved from http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/75
- Zamboni, M. (2013). “Markers” vs. “makers:” *Are constitutional courts legal or political actors?*. In University of Groningen. Retrieved from <http://irs.ub.rug.nl/ppn/371308038>

